

EURO INFO

Mladí v EÚ

JURAJ ALNER

Škola v Európe - Európa v škole

Doplnkový učebný text
pre stredné školy

Úrad vlády Slovenskej republiky

Zastúpenie Európskej komisie v Slovenskej republike (ZEK)

ZEK reprezentuje Európsku komisiu v členskom štáte EÚ. Jeho hlavnou úlohou je zabezpečiť tok informácií medzi Komisiou, médiami a slovenskou verejnosťou a zároveň sprostredkovať informácie zo Slovenska Komisii v Bruseli.

ZEK organizuje návštevy predstaviteľov Európskej komisie, konferencie, semináre, zabezpečuje servis pre celoslovenské aj regionálne médiá, vydáva publikácie a spravuje sieť informačných centier Europe Direct po celom Slovensku (pozri mapku). Pri svojej činnosti ZEK často spolupracuje s Informačnou kanceláriou Európskeho parlamentu a s Úradom vlády SR.

Vedúci ZEK spolu s ostatným personálom vysvetľuje politiky EÚ, sprostredkúva stanoviská Komisie a prispieva k tomu, aby diskusia o Európe na Slovensku bola vedená na základe korektných a faktických informácií. Jedným z konkrétnych príspevkov v tomto smere je aj nové Európske informačné centrum v Bratislave.

Európske informačné centrum:

Dňa 13. októbra 2006 otvorilo svoje brány širokej verejnosti **Európske informačné centrum (EIC)**, ktoré vo svojom sídle, v Dome EÚ, Palisády 29 v Bratislave, zriadili Zastúpenie Európskej komisie na Slovensku a Informačná kancelária Európskeho parlamentu na Slovensku.

V EIC:

- Nájdete aktuálne informačné dokumenty o Európskej únii, jej inštitúciách, legislatíve, programoch, štúdiu, práci a podnikaní v Európskej únii;
- Môžete individuálne vyhľadávať informácie o Európskej únii pomocou internetu;
- Odpovieme na Vaše otázky a sprostredkujeme kontakt s odborníkmi pri otázkach, ktoré si budú vyžadovať podrobnejšie vysvetlenie;
- Ponúkame sledovanie tlačových konferencií k aktuálnym európskym témam, prenosi zo zasadnutí Európskeho parlamentu a reportáže z diania vo svete;
- Organizujeme prezentácie na témy Európskej únie pre školské publikum.

Tešíme sa na Vašu návštevu počas týchto otváracích hodín:

Pondelok - Štvrtok: 9.00 - 17.00

Piatok: 9.00 - 16.00

(EIC sa nachádza v priestoroch Zastúpenia Európskej komisie)

Zastúpenie Európskej komisie v Slovenskej republike

Palisády 29, 811 06 Bratislava

Tel.: 02/54 43 17 18

Fax: 02/54 43 29 72

Email: recepacia@europa.sk

Juraj Alner

Škola v Európe - Európa v škole

Doplnkový učebný text
pre stredné školy

Bratislava 2007

Škola v Európe - Európa v škole

Doplnkový učebný text pre stredné školy

Copyright © 2007 PhDr. Juraj Alner
ISBN 978-80-88707-88-2

Edícia: Mladí v EÚ

Recenzent: PhDr. Silvia Matúšová, CSc.
Redaktor: PhDr. Anna Majkútová

Odporúčané MŠ SR pod číslom
CD-2007-4213/11265-3:092
zo dňa 19. 3. 2007 ako doplnková
literatúra pri výučbe v stredných školách

Vydal:
Ševt, a. s.
Tel.: 02/53 41 61 81 - 6
pre Úrad vlády Slovenskej republiky
Ministerstvo školstva Slovenskej republiky
a Zastúpenie EK v Slovenskej republike

Grafická príprava:
Ševt, a. s.
Tel.: 02/53 41 61 81 - 6

Vytlačila tlačiareň:
Ševt, a. s.
Tel.: 02/53 41 61 81 - 6

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto publikácie nesmie byť použitá alebo rozširovaná akýmkoľvek spôsobom bez písomného súhlasu autora.

Obsah

I. Kapitoly pre študentov	4
1. ÚVOD: PREČO PRÁVE DNES?	5
2. ČO JE INTEGRÁCIA	7
3. ČO JE EURÓPA? A KDE VLASTNE JE?	17
4. KTO JE V EURÓPE?	23
5. TROCHA DEJEPISU	46
6. JEDNA SLOBODA A ŠTYRI SLOBODY	53
7. SLOVENSKO V EURÓPE	58
8. STRUČNÝ SPRIEVODCA PO EURÓPSKOM LABYRINTE	64
9. SPOLOČNÁ ZAHRANIČNÁ A BEZPEČNOSTNÁ POLITIKA („SZBP“)	80
10. ČO SI O TOM MYSLIA ĽUDIA	83
11. EURÓPA NÁRODOV – EURÓPA REGIÓNOV	88
12. EURÓPA MNOHÝCH JAZYKOV - ALE DOROZUMIEME SA	93
13. KTO GAZDUJE, TEN POČTUJE	99
14. €EURÓPA BEZ KORUNKY	108
15. ÚNIA MÁ AJ PRÍBUZNÝCH	112
16. STRUČNÝ ŽIVOTOPIS EURÓPSKEJ ÚNIE A JEJ PRÍBUZNÝCH	119
17. KDE SA DOZVIETE VIAC?	122
II. Európa hrou	125
III. Kapitola pre učiteľov	132

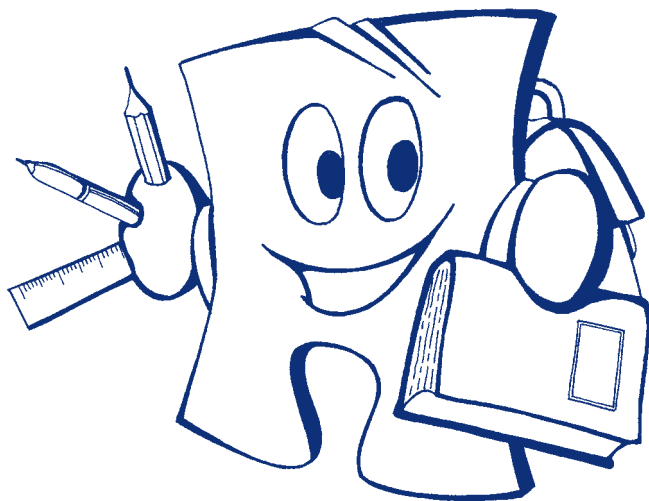

I. Kapitoly pre študentov

I. Kapitoly pre študentov

Všetko sa začína od nadpisu. Naša škola je v Európe. Je v Európskej únii. Aj my všetci - žiaci, študenti, učitelia - sme v Únii. Často si to ani neuvedomujeme. Rozprávame sa o Únii ako o objekte, ktorý je kdesi mimo nás. „Brusel od nás chce...“ A nedošlo nám, že Brusel, to sme aj my.

Preto treba brať vážne aj druhú polovicu nadpisu; je naozaj Európa aj v našej škole? Nie je integrácia a všetko, čo s tým súvisí, iba súčasť učiva, ktoré nás až tak veľmi nebavi? Rozprávať sa o Únii znamená rozprávať sa o nás, o našej budúcnosti, o našich záujmoch, o našej práci. Je to podobné ako rozprávať sa o Slovensku. Pretože všetci z nás sú občanmi Slovenska. A občanmi Európskej únie.

Úvod: Prečo práve dnes?

1. ÚVOD: PREČO PRÁVE DNES?

Túto knižku dostávate do rúk v marci 2007. A je to slávnostná chvíľa. Prečo? 25. marca si pripomíname 50. výročie „Rímskych zmlúv“. Vtedy, v roku 1957, slová „Európska únia“, či dokonca „zjednotenie celej Európy“ nikto ani nevyslovil. V skutočnosti sa v Ríme stretli ministri zahraničia šiestich štátov a podpísali Zmluvu o Európskom spoločenstve pre atómovú energiu (poznáme ju aj ako Euratom) a Zmluvu o Európskom hospodárskom spoločenstve (EHS). Obe zmluvy začali platiť od 1. januára 1958. Ktoré štáty sa stretli na začiatku zjednocovania Európy, viete z dejín: Francúzsko a Nemecko (spojenectvo týchto dvoch sa začalo hneď po druhej svetovej vojne), Taliansko a Benelux (to je skratka pre Belgicko, Holandsko a Luxembursko, ktoré vtedy už veľmi intenzívne spolupracovali).

Čo bolo také dôležité na dohode o atómovej energii a hospodárskom spoločenstve, že si to pripomíname ako *začiatok integrácie*?

Úplný začiatok to, samozrejme, nebol. O tom sa dočítate v ďalších kapitolách. Ale bolo to veľmi dôležité rozhodnutie, vďaka ktorému sa potom odohralo nesmierne veľa udalostí, ktoré nás priviedli pod spoločnú európsku strechu.

Narodeninová torta je naozaj veľká a budeme sa z nej tešiť po celý rok:

Hneď 1. januára 2007 oslávili vstup do Európskej únie dva nové štáty: Bulharsko a Rumunsko. Takže nás je okolo stola už 27! V ten istý deň v Slovinsku namiesto doterajších toliarov začalo platiť euro. Novým jazykom Únie sa stala bulharčina, rumunčina, ale aj írčina (doteraz Íri používali v Únii angličtinu). A okrem latinky a gréckej abecedy pribudla aj cyrilika (píšu ňou Bulhari). Celý rok 2007 je rokom rovnosti príležitostí a nediskriminácie.

Každý rok oslavujeme Európsky týždeň, jeho ťažiskom je 9. máj - Deň Európy. Tento rok je mimoriadne slávnostný.

Táto knižka má byť jednou zo sviečok na slávnostnej torte. Chce pridať trocha svetla do zložitého labyrintu európskej integrácie. Aby ste sa v ňom pohybovali ľahko a najmä radi.

Ešte jeden úvod

Mnohé z toho, čo nájdete v tejto knižke, nadväzuje na to, čo ste sa učili alebo sa budete učiť na hodinách dejepisu, zemepisu a náuky o spoločnosti. Alebo ukazuje nové súvislosti. Pretože Európska únia je súčasťou našich dejín, nadväzuje na minulosť, existuje v priestore, ktorý je vám už známy - mnohým istotne aj z prázdninových ciest. Text je

Úvod: Prečo práve dnes?

rozdelený do 17 kapitol, každá z nich sa skladá z krátkych kapitoliek. Ak v jednej nájdete zmienku o niečom, čo je podrobnejšie v inej, odkazujeme na to, aby ste sa ľahšie orientovali. Je to ako smerovka pri ceste. Pustite sa teda do putovania minulosťou a prítomnosťou Únie, nášho spoločného domova.

Čo je integrácia

2. ČO JE INTEGRÁCIA

Jednoducho: dávanie sa dokopy. Spájanie sa. Často sa hovorí o európskom dome: bývame v ňom všetci, i keď každý vo svojom byte. Bývame radi v jednom dome s Grékmi, Nemcami, Holanďanmi? „Ťažko povedať, veď nevieme, čo sú zač“, obávali sa sprvu Slováci od Zemplína. Cudzích sa vždy boja tí, čo ich nepoznajú. Až sa spriatelíte, zistíte, že sú to fajn ľudia. Trocha ako my, ale aj trocha inakší. Veď kde nájdete dvoch úplne rovnakých?

Vyskúšajme si integráciu s našimi susedmi. Prekáža vám bývať v jednom dome s Čechmi, Maďarmi a Poliakmi? S prvými i druhými sme už spoločný dom mali. Maďarsko-slovenské manželstvo sa skončilo rozvodom, okolo ktorého bolo aj dosť zvady. Tí, čo si napokon neporozumeli, boli otcovia vašich starých otcov. Odvtedy sa veľa zmenilo. Teraz sme normálnymi susedmi - občas si spolu kamarátsky posedíme, občas pospomíname staré hriechy. Československý dom bol pre väčšinu jeho obyvateľov vlúdny a samozrejmy. Že nám v ňom narobil neporiadok nacizmus a komunizmus, s tým sme si veľmi nevedeli poradiť. Dnes nachádzame veľa, čo nás zblížuje.

Napokon: Nemci a Francúzi, ktorí sa v konfliktoch minulosti navzájom zabíjali, po druhej svetovej vojne sa stali najbližšími spojencami. Európsky dom ich zblížil. Tak je to aj s ostatnými, ktorí sa tam postupne usadili. Verme, že to tak bude aj s nami.

Iba s tým domom to už nie je tak, ako donedávna.

Pôvodne si ho postavili šiesti, ktorí si od počiatku dobre porozumeli: spomínaní Nemci a Francúzi, Taliani, Belgičania, Holanďania a Luxemburčania. Keď pribúdali ďalší, začal byť príliš tesný. Stavali sa nové poschodia, no ďalšie by už základy neuniesli.

Skúsme si to predstaviť takto: Európa nie je spoločný dom, ale spoločná pestrá záhrada, v ktorej má každý z nás svoj vlastný príbytok. Nemci obrovský dom, Maľtania úplne maličký; v záhrade je jazierko, na ňom stará pekná vilka - Malta. Na inom ostrovčeku Cyprus, no ten je rozdelený vysokým plotom. Každý si doma gazduje po svojom, spoločne sa starajú o záhradu a o to, čo im uľahčuje život: aby nikto z nich nehladoval, aby nikto nemal deravú strechu nad hlavou. A všetci sa dohodli na poriadku, ktorý chcú zachovávať. Aby si navzájom neškodili, aby sa im ľahšie spolu gazdovalo. Spolu sa starajú aj o plot: aby im dnu neliezli zloději, či nebudaj ešte horší. A keďže sú na svete aj iné záhrady, dohovárame sa, ako si navzájom vymieňať kvety, sadenice, ako pomôcť biednym záhradkárom, ktorým vyschla pôda a oni hladujú, či aj takým, ktorým zlomyseľníci polámali konáre ovocných stromov.

Čo je integrácia

A ešte niečo: k susedným záhradám chceme mať stále otvorené vrátka.

Keď sa v máji 2004 záhrada o riadny kus zväčšila, dostal sa do nej aj náš dom. Staráme sa, aby patril medzi najkrajšie. Nie je to ľahké: dlho bol veľmi zanedbaný. Dost práce bude aj pre vás; dobre sa na to pripravte.

Európa = Európska únia?

Európa a Európska únia sú dva odlišné pojmy. A súčasne aj nie sú odlišné. Už po prvej svetovej vojne sa zrodila myšlienka o zjednotení Európy. Richard Coudenhove-Kalergi, o ktorom v tejto knihe ešte bude reč, vtedy napísal: „Pan-Európa, to je celá Európa“. Tomu, čo on nazýval „Pan-Európa“, dnes hovoríme Európska únia. Po roku 1989, keď sa rúcala železná opona, sme sa dohodli: každý európsky štát má nárok stať sa členom Európskych spoločenstiev. Názov Európska únia používame až od roku 1993. Áno, každý štát, ktorý je v Európe, má právo stať sa členom Únie. Pravdaže, ak splní podmienky, o ktorých sa tu tiež dočítate. Všetko, čo nás vedie k cieľu zjednotiť všetky štáty, nazývame integráciou. Zjednotiť neznamená, že všetci máme byť rovnakí. Naopak. Tak ako sa od seba líšia všetci ľudia, líšia sa od seba aj národy a štáty. Ale tak ako všetci ľudia musia dodržiavať pravidlá, aby mohli žiť spolu, musia ich dodržiavať aj národy a štáty. Naším základným pravidlom - povedané zjednodušene - je fungujúca demokracia. Víziou našich starých otcov bola zjednotená Európa, je to aj naša vízia. Starší slovník slovenského jazyka označoval vizionárov ako „blúznivcov“, „rojkov“. Ale my vieme, že bez vízie sa neuskutoční nijaká veľká myšlienka. A preto: ak hovoríme o budúcnosti Európskej únie, máme na mysli aj budúcnosť Európy. Ak sa zaoberáme integráciou, sú si tieto dva pojmy veľmi blízke.

Acquis communautaire

Tento francúzsky výraz sa doslovne preložiť nedá. Nepreložili ho dokonca ani do angličtiny. A to už je čo povedať. Vyslovuje sa „aki komunotér“. Tým prvým slovom Francúzi označujú to, čo je nadobudnuté, získané, „mať to“, znamená mať vedomosti, skúsenosti. Druhé slovo znamená „spoločný“ v zmysle „čo sa týka spoločenstva“.

Počas zjednocovania Európy (presnejšie: jej časti) vzniklo mnoho spoločných myšlienok, spoločných projektov, spoločných dohovorov, dohôd, právnych noriem a predpisov. To všetko spolu je *acquis communautaire*. Akýsi myšlienkový majetok spoločenstva. Zjednodušene sa zvykne tento výraz používať pre súhrn spoločného práva, dokumentov, ktoré prijali členské štáty ako spoločné rozhodnutia, spoločné normy.

Keď sme sa usilovali vstúpiť do Únie, museli sme všetky tie spoločné poznatky a dohody prijať aj my.

Čo je integrácia

Zrejme najťažšie zo všetkého je pre našich občanov (ale aj politikov) pochopiť *acquis communautaire*, spoznať, aký je to tmel, ktorý celú myšlienku drží pokope. To však nemožno nájsť ani v slovníku, ani v zbierkach zákonov. Je to azda spôsob spolunažívania Európanov...

Kodanské kritériá

V júni 1993, teda necelého pol roka po vzniku Slovenskej republiky a celé dva roky predtým, než sme podali žiadosť o členstvo v Únii, sa stretla Európska rada (teda predstavitelia vtedajších 12 členských štátov Únie) v hlavnom meste Dánska Kodani. Dohodli sa na podmienkach (kritériách), ktoré musí splniť každý štát žiadajúci o členstvo. Tomuto dokumentu hovoríme Kodanské kritériá. Týkali sa politiky, ekonomiky a spoločnej budúcnosti.

Zjednodušene zneli takto:

1. Záujemca o členstvo v Únii sa musí postarať, aby jeho štát mal stabilné inštitúcie, ktoré zaručia, že štát bude demokratický a právny, že sa budú dodržiavať ľudské práva a bude zaručená ochrana národnostných menšín.
2. V štáte, ktorý sa uchádza o členstvo, bude fungujúca trhová ekonomika, ktorá bude dosť silná, aby obstála v konkurencii na vnútornom trhu Únie.
3. Štát bude schopný prevziať všetky záväzky súvisiace s členstvom a bude môcť aj v budúcnosti dodržiavať všetky dohovory týkajúce sa politickej, ekonomickej a menovej únie.

Znie to síce všeobecne, ale odborníci skúmajú veľmi podrobne, či štát, ktorý chce byť členom, naozaj splnil všetky podmienky.

Dva malé príklady: V roku 1997 Európska komisia oznámila Slovensku, že nemá *stabilné inštitúcie, ktoré zaručia, že štát bude demokratický a právny*. Vytkli nám napríklad, že politické strany, ktoré sú v opozícii, nemajú v parlamente všetky práva, ktoré im patria. Boli to veľmi konkrétne výčitky. Kvôli nim v decembri 1997 rozhodli predstavitelia Únie nezačať prístupové rokovania so Slovenskom, hoci sa v nasledujúcom roku začali so šiestimi inými štátmi (bola medzi nimi aj Česká republika, Poľsko a Maďarsko).

V septembri 1998 boli na Slovensku parlamentné voľby. Nový parlament splnil všetky podmienky. Vznikli zákony, ktoré boli potrebné, aby demokracia u nás fungovala. Ale na rokovania nás stále ešte nepozvali. Vtedajší európsky komisár pre vzťahy s krajinami strednej a východnej Európy Hans van den Broek povedal: „Nestačí, že máte dobré zákony. Musíme sa presvedčiť, že ich aj dodržiavate.“

Toto je nesmierne dôležitá veta. Môžeme ju použiť v množstve súvislostí. Napríklad: Nestačí, ak je najvyššia povolená rýchlosť pre jazdu autom cez obec 50 kilometrov za hodinu. Treba splniť ešte päť ďalších podmienok: 1. Vodiči uznávajú, že to je predpis, ktorý treba dodržiavať, aby sme neohrozili chodcov. 2. Polícia často kontroluje, či sa

Čo je integrácia

tento predpis dodržiava. 3. Zákon umožňuje pokutovať tých, ktorí ho nedodržiavajú. 4. Štát funguje tak, že nie je možné podplatiť policajta, že policajt nemôže niekomu pokutu odpustiť a inému ju zvýšiť. 5. Ak niekto spôsobí vážnu nehodu, súd ho čo najskôr potrestá a ten, kto utrpel škodu, dostane spravodlivú náhradu. Len ak toto všetko funguje, možno povedať, že máme *stabilné ústavné inštitúcie, ktoré zaručia, že štát bude demokratický a právny*.

Únia mala výhrady aj voči tomu, že vláda uberá národnostným menšinám na Slovensku niektoré práva, ktoré tu už mali. Po voľbách 1998 vláda SR odpovedala: To sme napravili, strana maďarskej menšiny je vo vláde. Van den Broek odpovedal „Nestačí, že sú vo vláde, treba, aby svoje práva mali všetci občania v každej dedine.“ Dodajme: Strana maďarskej koalície (SMK) je taká istá politická strana ako každá iná. Či je vo vláde, alebo v opozícii, to nie je meradlom menšinovej politiky štátu. Menšinová politika sa týka jazyka, kultúry, školstva...

O schopnosti konkurovať sa dočítate v inej kapitole. Tu si len pripomeňme, čo je najdôležitejšie: ak sa dostanú na slobodný trh štáty, ktoré nie sú na to pripravené, môžu ich hospodárstvo úplne stroskotať. Takže toto kodanské kritérium chráni najmä menej vyspelé štáty.

Príklad z nášho mesta: na trhu si otvoril predajňu veľký európsky obchodník, ktorý tam predáva krásne červené jablká; veľmi lacno, pretože má tolko jabloní, že môže predávať za nízke ceny a aj tak veľa zarobí. Vedľa neho na stolíku predáva svoje malé jabĺčka dedko zo susednej dediny. Má na záhrade pár stromov, ak z nich chce vyžiť, musí ovocie predávať dvakrát drahšie než veľký obchodník. Viete, aký je výsledok? Každý kupuje krásne veľké lacné jablká, dedko nepredá nič. Tak je to aj so štátmi. Kým sme boli ešte hospodársky príliš slabí, nemohli sme ísť na veľký európsky trh. A teda ani do Únie. Aj teraz s tým ešte máme problémy, ale tie nás nútia, aby sme boli usilovnejší a vynaliezavejší. A to sa nám darí.

ÚLOHA: NAPIŠTE NIEKOLKO PRÍKLADOV NA SÚLAD PRAVIDLA (PREDPISU) ZÁKONA S JEHO DODRŽIAVANÍM. DISKUTUJTE O TOM V TRIEDE. AKÚ SKÚSEŇOSŤ S TÝM MAJÚ VAŠI RODIČIA?

Tridsať kapitol a jedna k tomu

V rokoch 1998 až 2003 existovala vo vláde SR neobvyklá funkcia: hlavný vyjednávač pre rokovania o vstupe SR do Európskej únie. Bol ním Ján Figel. Jednou z jeho najdôležitejších úloh bolo vyjednávať s Európskou úniou o podmienkach nášho vstupu. Bolo potrebné najmä zosúladiť naše právo s právom Únie. Rokovania boli rozdelené do 31 „negociačných kapitol“.

Čo je integrácia

Niektorí ľudia „uzatváranie kapitol“, teda podpísanie dohody o obojstranných povinnostiach, chápali ako preteky: „Slovensko už má uzatvorenú o jednu kapitolu viac než Česko! Hurá!“ Nebolo to tak. Hlavný vyjednávač mal pre každú kapitolu skupiny odborníkov, dôležité bolo vyjednať také znenie dohody, ktoré bolo výhodné nielen pre Úniu, ale aj pre Slovensko. Témy jednotlivých kapitol súviseli s témami *acquis communautaire*. Nebola to len niekoľkoročná práca pre zopár odborníkov; stalo sa azda po prvý raz v dejinách vôbec, že politické spojenie malej krajiny s veľkým a silným susedom bolo viazané na trpezlivé, vecné rokovanie o podmienkach, ktoré sú výhodné pre obe strany.

Spomeňme aspoň niektoré kapitoly: Štyri z nich sa týkali „štyroch slobôd“ (o nich v tejto knižke nájdete samostatnú kapitolku). Iné sa týkali napríklad poľnohospodárstva, daní, energetiky, životného prostredia, hospodárskej a menovej únie, telekomunikácií, colnej únie. Bolo ich 30, navyše jedna, v ktorej boli zhrnuté rozličné technické podmienky spolupráce. Treba pripomenúť, že tento model nie je daný „navždy“. Pri rokovaniach s inými štátmi môže byť stanovený iný počet, ale aj iný obsah kapitol.

Veľká časť textu sa týkala prechodných období. Zaviazali sme sa napríklad plniť veľmi náročné úlohy pri ochrane životného prostredia. No nemali sme dosť peňazí, aby sme tieto záväzky splnili. Hlavný vyjednávač teda „vynegocioval“ prechodné obdobie; pravdaže, ak mal dosť presvedčivých argumentov a ak vedel zaručiť, že dohodu splníme. Do akých podrobností zachádzali dohody, si ukážeme na jednom príklade: vyjednali sme prechodné obdobie týkajúce sa skladovania benzínu na čerpacích staniaciach. Aby sme splnili európske normy, museli by sme vybudovať systém na zachytávanie výparov, ale aj vymeniť skladovacie nádrže. Dohoda bola, že túto podmienku nemusíme splniť pred našim vstupom do Únie, ale do roku 2007.

Odborníci potvrdili, že slovenskí vyjednávači dosiahli pri rokovaniach výsledky, ktoré sú užitočné pre Slovensko. Pomáhajú nám najmä preklenúť prechodné obdobie, aby sme mohli plynulo uskutočniť potrebné reformy. Aby sme v roku 2007 či 2008 už nemuseli rozlišovať medzi „starými“ a „novými“ členmi Únie, ktorí majú odlišné podmienky členstva. Musíme ich, pravdaže, plniť.

Ešte jeden príklad: V kapitole *Poľnohospodárstvo* sme vyjednali aj „produkčné kvóty bieleho cukru“ (teda koľko cukru môžeme vyprodukovať pre domáci trh Únie a koľko pre vývoz do štátov, ktoré nie sú členmi EÚ). Na jeseň 2006 sme dostali od Únie pokutu 152 miliónov korún za nadmerné zásoby cukru v čase nášho vstupu. Vytkli nám to síce už dávno, no dostali sme lehotu do konca marca 2006, aby sme nadmerné zásoby odstránili. Neurobili sme to. Aj táto pokuta súvisí so súladom pravidiel a trestov. Nie je útechou, že nie sme sami: podobné pokuty dostali 4 ďalšie štáty.

Čo je integrácia

Prechodné obdobia, to nie je novinka zavedená počas veľkého rozširovania Únie v roku 2004. Existovali už pri vzniku Európskeho hospodárskeho spoločenstva (EHS - predchodca EÚ) v roku 1957. Vtedy bolo len 6 členov, no každý z nich mal iný ekonomický systém; aby sa zjednotili aspoň v tom najdôležitejšom, tiež si stanovili prechodné obdobia.

SLOVNÍČEK

- *negociácia*: rokovanie, vyjednávanie, používame ho najmä v súvislosti s našimi prístupovými rokovaniami; po latinsky *negotiatio* znamená obchod, obchodovanie

Lisabonská stratégia

Ak počujete „trnavská stratégia“, najskôr si predstavíte futbal. „Lisabonská stratégia“ je projekt, ktorý Európska únia schválila v Lisabone v roku 2000. Bol to veľmi odvážny nápad: do roku 2010 dobehnúť ekonomiku Spojených štátov a stať sa tak jednotkou vo svete. Únia to mala dosiahnuť výrazným zvýšením vedomostí - od školákov po špičkových odborníkov. Veľmi rýchlo sa ukázalo, že takýto cieľ nie je reálny. Dnes sa už nehovorí o „predstihnutí USA“, ani o dátumoch. O to dôraznejšie Európania pripravujú programy na zvyšovanie vedomostí, na celoživotné vzdelávanie, na „vedomostnú spoločnosť“, spoločnosť, založenú na vedomostiach. Je zrejmé, že čím je človek vzdelanejší, tým lepšie výkony môže podávať. To sa týka každého z nás - každého z vás. Na Slovensku sme túto úlohu zobrali veľmi vážne. Stala sa napríklad najdôležitejšou úlohou podpredsedu vlády SR (od roku 2006 je to Dušan Čaplovič), ktorý má na starosti okrem mnohých iných povinností aj naše vzťahy s Európskou úniou.

V súvislosti s tým ste už možno počuli aj slovo Minerva. Čítali ste staroveké mýty? Ak áno, viete, že sa takto volala rímska bohyňa múdrosti. Máme teda program, ktorý nám pomôže stať sa múdrymi. Ten program sa volá veľmi zložito, ale bohyňu nájdete v prvých písmenách: „Mobilizácia inovácií v národnej ekonomike a rozvojvedecko-vzdelávacích aktivít“. Preložme to do zrozumiteľnej reči: urobme všetko pre to, aby sme zmodernizovali naše hospodárstvo a aby sme sa vzdelávali vo vedách. Je to aj váš program? Ak áno, ste na dobrej ceste stať sa skvelými a úspešnými Európanmi.

Súčasťou moderného vzdelávania je aj internet. Európska únia pripravila na roky 2004 až 2006 program rozšírenia rýchleho internetového pripojenia do všetkých základných a stredných škôl v Únii. Dala na to 9 miliónov eur. Na konci roka 2006 mali takéto pripojenie už dve tretiny škôl (do programu zahrnuli okrem 25 členských štátov EÚ aj Nórsko a Island). Na Malte, v Estónsku a Škandinávii má rýchly internet až 90 percent škôl, najmenej možností pracovať s internetom majú v Grécku, Poľsku a Litve - len tretina škôl. Na Slovensku približne 40 percent. Pre porovnanie: v USA 95 %. Kým

Čo je integrácia

v Dánsku, Luxembursku a Británii sa o jeden počítač delia 4 - 5 žiaci, v Poľsku, Portugalsku či Grécku takmer 20. Na Slovensku pätnásť.

„Európska ústava“?

Laeken je mestská štvrť v Bruseli, v ktorej je svetoznáme Atómium a palác - sídlo belgického kráľa. V Laekene bolo v decembri 2001 zasadanie predstaviteľov členských štátov Európskej únie, ktorí sa dohodli zvolať Konvent o budúcnosti Európy.

V júli 2003 predložil Konvent výsledok svojej činnosti: návrh dokumentu, ktorý nazval **Zmluva o ústave pre Európu**. V októbri 2004 podpísali v Ríme zmluvu predstavitelia všetkých 25 členských štátov. No aby takýto závažný dokument mohol byť platný, musia ho všetky členské štáty aj ratifikovať. V niektorých štátoch to môže urobiť parlament, v iných je potrebné referendum - teda hlasovanie všetkých občanov, ktorí majú volebné právo. Na Slovensku zmluvu schválila Národná rada 11. mája 2005 (zo 150 poslancov len 27 boli proti), ratifikovať ju musí prezident republiky. Do konca roka 2006 zmluvu ratifikovalo 14 štátov, v Nemecku a na Slovensku skončila na ústavnom súde: ten má posúdiť, či neporušuje práva občanov. Bulharsko a Rumunsko sa v prístupových rokovaní zaviazali zmluvu prijať. Všetko v poriadku? V roku 2005 v takomto verejnom hlasovaní neschválili zmluvu vo Francúzsku a v Holandsku. Odvtedy Európania diskutujú, čo s týmto veľmi dôležitým dokumentom urobiť, ako ho zmeniť, aby bol dobrý pre každého. Platný môže byť len vtedy, ak ho schvália všetkých 27 štátov.

Prípoemeňme si, že v rokoch 1992 a 1993 členské štáty prijali a postupne dopracovali Maastrichtskú zmluvu, ktorá umožnila premenu Spoločenstiev na Úniu. Nasledovala Amsterdamská zmluva, ktorá bola zdokonalením Maastrichtskej a platila od roku 1999. Aby sa Únia mohla rozširovať, boli potrebné nové dohody. Tak v roku 2001 vznikla Zmluva z Nice. Zmluva o ústave mala zhrnúť všetky pravidlá, ktoré umožnia jej fungovanie aj v budúcnosti.

V skutočnosti nejde o ústavu, ale o medzištátnu zmluvu. Zjednodušený a nepresný názov „Európska ústava“ pomyšľal verejnosť, ktorá taký dokument nechcela. Mnohí sa obávali, že ich štáty stratia suverenitu, pretože ústava je dokumentom o existencii štátu: bude zrazu Európska únia štátom? A čo budeme my? Mnohí radšej hovorili o „ústavnej zmluve“. Ale ani to nebolo presné. Výsledok: všetky komplikácie, ktoré sa navrhli aj pre názov, aj pre nesúhlas s niektorými časťami tejto veľmi hrubej knihy, v mnohom ťažko zrozumiteľnej aj pre právnikov, sa stali prekážkou jej prijatia.

Dôsledkom je, že viacero ustanovení, ktoré umožňujú ďalší rozvoj Únie, vôbec neexistuje. Politici a odborníci hľadajú východisko. Vrátiť sa k pôvodnému textu? Vybrať len tie časti, ktoré nevyhnutne potrebujeme, tie prijať a ostatné nechať do budúcnosti?

Čo je integrácia

V roku 2007 je budúcnosť dokumentu nejasná. Nemecko a Slovensko chcú zachovať celý text, prípadne s úpravami. No Francúzi nemôžu dať svojim občanom hlasovať o tom istom dokumente, ktorý už raz odmietli. Najstť riešenie chce Nemecko počas svojho predsedníctva v prvom polroku 2007. (Podrobnosti nájdete v kapitolke „**2007: Nemecké predsedníctvo**“.)

V rokoch 2005 - 2006 vyslovilo v prieskumoch verejnej mienky okolo 60 percent Európanov súhlas so zmluvou, každý piaty bol proti. Zaujímavé však je, že takmer toľko ako odporcov bolo ľudí, ktorí odpovedali „neviem“. Že Európska únia potrebuje „nejakú ústavu“, si myslelo najviac opýtaných v Maďarsku (viac než tri štvrtiny!) a v Belgicku. Najviac odporcov je v Dánsku a Fínsku - nie v štátoch, kde zmluvu odmietli v referende (v prieskume 2006 vo Francúzsku bolo 62 % a v Holandsku 59 % za jej prijatie!).

SLOVNÍČEK

- *konvent*: latinské *conventus* znamená zhromaždenie.

- *ratifikácia*: *ratifico*, čítaj *ratifiko*, po latinsky znamená potvrdiť, urobiť platným; *ratifikovať* znamená schváliť medzinárodnú zmluvu s konečnou platnosťou

Jeden rýchlejšie, druhý pomalšie?

Počuli ste už o „Európe dvoch rýchlostí“? Aj taká diskusia existuje. Jeden štát sa *bude integrovať* rýchlejšie, druhý pomalšie. Áno, v skutočnosti nie sú všetky členské štáty rovnako *integrované*. Niektoré majú euro, niektoré nemajú. Niektoré sú v *schengenskom systéme* (nemajú medzi sebou napríklad hraničné kontroly), iné nie sú. (O tom si prečítajte kapitolku „**Schengen je malé mestečko**“.) Očakávame, že aj v budúcnosti sa mnohí členovia Únie môžu dohodnúť na bližšej spolupráci, nie však všetci naraz. Jedni teda idú dopredu rýchlejšie, iní pomalšie. Nikoho nemožno nútiť.

Iná diskusia je o „európskom jadre“. Jadro je to, čo je uprostred a je pevnejšie než zvyšok. Niektoré štáty Únie navrhujú, aby sa vytvorilo takéto „jadro“, najmä z tých členov, ktorí sú v EÚ najdlhšie. Tie by sa *viac integrovali* než tie ostatné. Takáto myšlienka sa nám príliš nepáči. Zasa by to znamenalo rozdeliť Európu na „tých lepších“ a „ostatných“, ktorí ostanú na okraji. Nie sú to nijaké aktuálne projekty. Je však dobré vedieť, o čom všetkom členovia Únie rozmýšľajú.

Čo znamená „vrátiť sa do Európy“?

Okolo roku 1989 sme často hovorili, že „sa chceme vrátiť do Európy“. Čo sme tým mysleli? Veď pre nás na Slovensku je samozrejme, že sme Európanmi od dávnych čias. S miernym zveličením si dovoľm tvrdiť, že sme boli skôr Európanmi než Slovákmi.

Pre zjednodušenie tu nazývam Slovákmi všetkých občanov Slovenska, hoci mnohí z nich sú Maďarmi, Nemcami, Rómami či príslušníkmi iných menšín. Tak ako všetkým,

Čo je integrácia

ktorým panuje belgický kráľ, hovoríme Belgičania, hoci jedni z nich sú Flámi a druhí Valóni. Kedže v takej Európe, akú chceme mať, niet hnevu medzi národmi, nemožno sa ani v takomto prípade uraziť. Je to, pravdaže, ešte stále skôr naším želaním než skutočnosťou.

Ale nič sa nestane skutočnosťou, čo predtým nebolo veľmi silným želaním. Aspoň nič dobré. Ako je to teda s naším návratom do Európy? Vystaňovali sme sa vari kamsi na Sibír, odkiaľ sme prišli späť? Znie to neuveriteľne, ale je to skoro tak. Komunistický režim nás na 40 rokov presunul zo Západu na Východ. O tom sa dočítate v kapitolke **Sme na Východe, či na Západe?**

Sme presvedčení, že Európa má svoju dávnu kultúru, svoje duchovné hodnoty. Verili sme, že po druhej svetovej vojne sa nám podarí vybudovať Európu bez vojen. Bola to úspešná myšlienka. Medzi členskými štátmi dnešnej Únie skutočne už nijaké vojny neboli. A nikto si nevie predstaviť, že by niekedy mohli byť. Na svojom území urobili členské štáty veľa v prospech demokracie. A blahobytu.

Na Slovensku vraj po roku 1945 tiež nebola nijaká vojna. Je to naozaj tak? V roku 1948 prevzala správu všetkých vecí do rúk Komunistická strana Československa (KSČ) podporovaná Sovietmi. Tá za pomoci ozbrojených príslušníkov Ľudových milícií a tajnej polície zvanej Štátna bezpečnosť (ŠtB) rozpútala vojnu proti vlastným spoluobčanom, ktorá najmä v päťdesiatych rokoch priniesla veľké množstvo nevinných obetí. A v roku 1968 naše územie prepadli vojská piatich štátov. Prišli na tankoch a zanechali po sebe neblahé následky.

O demokracii u nás za štyri povojnové desaťročia veľa dobrého nemožno povedať. A o blahobytu tiež nie.

Prečo tu o tom píšeme? Ak by sa povojnové Československo nebolo dostalo na východ od železnej opony, ktorá rozdeľovala Európu 40 rokov, boli by sme vtedy v situácii porovnateľnej napríklad s Rakúskom alebo Fínskom. O integrácii by sme nehovorili teraz, ale už dávno. Bez porozumenia povojnového vývoja nie je možné pochopiť integračné úsilie nových členských štátov EÚ.

Hovoríme teda o návrate k dobrým európskym hodnotám. O návrate do hlavného európskeho prúdu, ktorý smeruje k veľkej európskej jednote. Už len tí najstarší z nás si pamätajú, že pred svetovou vojnou a ešte aj krátko po nej naša krajina (vtedy Československo) patrila k najbohatším v Európe, k najdemokratickejším, k najschopnejším.

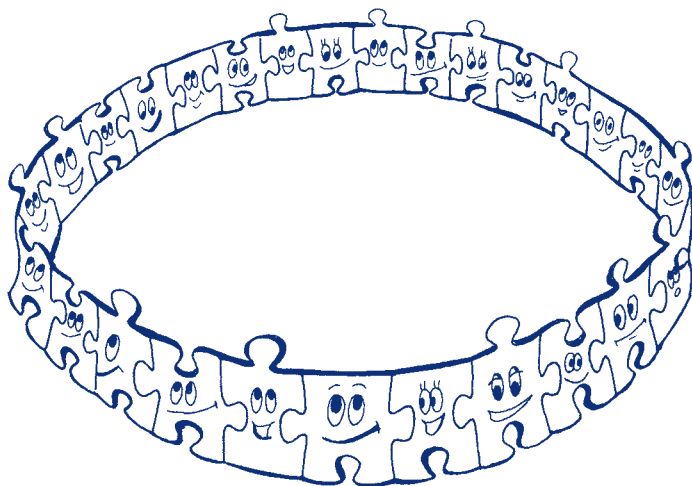

Čo je integrácia

Nebolo to z našej viny, že Stalin nanútil svojim vojnovým spojencom rozdelenie Európy, po ktorom sme my padli do kletky. Vraciame sa teda postupne tam, kam sme kedysi prirodzene patrili, kam sme sa prepracovali.

Je dôležité uvedomiť si to. Nemáme totiž dôvod myslieť si, že sme dajakí chudáci na okraji Európy. Že tí druhí nám urobili láskavosť, keď nám dovolili sadnúť si k ich bohatému stolu. Patríme sem, sme tu doma.

ÚLOHA: TU AJ NA INÝCH MIESTACH NÁJDETE ZMIENKY O „CHUDOBNÝCH“ A „BOHATÝCH“ ŠTÁTOCH. DISKUTUJTE O TOM, ČO TIETO POJMY ZNAMENAJÚ. KEDY JE ŠTÁT CHUDOBNÝ? KEDY BOHATÝ? DÁ SA TO MERAŤ?

Čo je Európa? A kde vlastne je?

3. ČO JE EURÓPA? A KDE VLASTNE JE?

Koniec Európy uprostred Ruska?

O Európe sa zvykne hovoriť, že siahla „od Atlantiku po Ural“. Tento výraz použil aj slávny francúzsky prezident generál Charles de Gaulle (bol prezidentom 1958-1969), keď hovoril o potrebe znova zjednotiť rozdelenú Európu, či presnejšie, keď nabádal vtedajší Západ, aby spolupracoval s komunistickým Sovietskym zväzom. Tento výrok mal dve chyby: prvou bolo, že so Sovietskym zväzom nebolo možné spolupracovať, druhou bolo, že Sovietsky zväz sa nekončil na Urale. Ako vlastne vznikla táto hranica Európy?

Veľké historické medzírky majú často veľmi nenápadné príčiny.

Istý Philip Johan Tabbert, švédsky dôstojník a geograf, sa dostal počas bitky pri Poltave v roku 1709 do ruského zajatia. Ako bolo v Rusku zvykom, poslali ho na Sibír. No vzhľadom na jeho znalosti ho cársky dvor poveril, aby tam robil zemepisný prieskum. V tom čase ešte neexistovali presné mapy toho obrovského územia a v Európe sa o ňom ani veľa nevedelo. Strávil tam desať rokov, veľa cestoval a meral. Keď sa vrátil domov, napísal a vydal veľkú knihu, plnú poznámok a máp. Kniha vyšla v roku 1730 a stala sa slávnou. Hneď ju preložili do angličtiny, francúzštiny a španielčiny. Dovtedy viedli učenci po stáročia debaty, kade vedie hranica medzi Európou a Áziou severne od Kaukazu, ale nedohodli sa. Philip Johan von Strahlenberg (je to stále ten istý človek, ale dostal šľachtický titul a s ním aj nové meno, pod ktorým sa preslávil) na svojej mape určil ako hranicu pohorie Ural. Keďže ho meraním poveril ruský cár, ten potom vyhlásil, že táto hranica je „oficiálna“. A keď to povedal panovník, uznali to aj učenci. Odvtedy oddeľuje oba svetadiely pomerne nízky pás hôr - Ural. Jeho najvyšší vrch je nižší než náš slovenský Dumbier!

ÚLOHA: NÁJDITE NA MAPE POLTAVU, SIBÍR, KAUKAZ, URAL.

Európska únia je aj v Afrike

Ostrov Réunion je v Indickom oceáne, neďaleko Madagaskaru, blízko rovníkovej Afriky. Je zámorskou súčasťou Francúzska. A teda aj Európskej únie. Rovnako ako ostrovčeky Guadeloupe a Martinique v Karibskom mori, nie ďaleko od Kuby. A rovnako ako Guyana v Latinskej Amerike, ktorá hraničí s Brazíliou.

Španielsku patria Kanárske ostrovy neďaleko pobrežia Maroka a Západnej Sahary. Blízko nich je portugalská Madeira a uprostred Atlantického oceánu Azorské ostrovy.

Donedávna bola Európska únia aj vo východnej Ázii. Portugalská vláda odovzdala Macao Číne iba v roku 1999. Má asi toľko obyvateľov ako Bratislava, nájdete ho neďaleko Hongkongu.

Čo je Európa? A kde vlastne je?

Aj to je Európska únia. Zámorské územia dostávajú dokonca veľmi slušnú finančnú pomoc. Patria totiž k najchudobnejším častiam Únie.

Mimochodom: na všetkých mapách nájdete riadny členský štát EÚ Cyprus v Ázii, nie v Európe. Okrem južného Turecka najbližšou jeho pevninou je Sýria.

A Grónsko, najväčší ostrov na svete, pomerne voľná súčasť Dánska, zemepisci vyznačujú ako súčasť Severnej Ameriky. Patril do EÚ, ale je to zatiaľ jediný prípad, keď si obyvatelia odhlasovali, že chcú z Únie vystúpiť.

Sú však aj štáty, ktoré sa členmi Európskej únie istotne nestanú. Aj keby chceli. Viackrát o svojom záujme hovorili oficiálni predstavitelia Alžírsku, druhého najväčšieho štátu v Afrike, ktorý bol od roku 1830 do 1962 súčasťou Francúzska. Pocit „európanstva“ je tam pomerne silný.

ÚLOHA: NÁJDITE NA MAPE VŠETKY ÚZEMIA, SPOMÍŇANÉ V TEJTO KAPITOLKE. ZISTITE, AKO SA VYVÍJAL VZŤAH MEDZI GRÓNSKOM A EÚ.

Schengen je malé mestečko

Má okolo 1 400 obyvateľov (ako napríklad Baláže pri Banskej Bystrici), mnohí z nich sa živia vinohradníctvom. Je v jednom z najmenších štátov Európy - v Luxembursku. Na námestíčku je pamätníček najslávnejšej udalosti v histórii tejto obce a v radnici malé múzeum, ktoré pripomína 14. jún 1985. Predstavitelia piatich vlád (Nemecko, Francúzsko, Belgicko, Holandsko, Luxembursko) sa vtedy na lodi „Princesse Marie-Astrid“, ktorá kotvila na rieke Mosel (len kúsok od nemeckých a francúzskych hraníc, čo bolo veľmi symbolické) dohodli, že zrušia vzájomné hranice medzi svojimi štátmi. Kompletný dokument so všetkými podrobnosťami podpísali 19. júna 1990. Zmluva začala platiť od marca 1995. Vtedy sa týkala okrem pôvodných piatich štátov aj maličkej Andorry (automaticky: leží medzi Španielskom a Francúzskom a hraničné kontroly tam neboli ani predtým) a Monaka (hraničí len s Francúzskom), Portugalska a Španielska. Dnes „je v Schengene“, ako tomu (veľmi nesprávne) hovoríme, oveľa viac štátov, niektoré ani nie sú členmi Európskej únie. Okrem spomínaných aj Dánsko, Fínsko, Grécko, Rakúsko, San Marino, Švédsko, Vatikán, Island, Nórsko (oba štáty nie sú v EÚ, ale sú súčasťou Severskej pasovej únie, rovnako ako Grónsko a Faerské ostrovy). Od roku 2008 k dohode pristúpi veľmi pravdepodobne aj Švajčiarsko a Lichtenštajnsko, hoci tiež nie sú členmi Únie.

Kedy budeme aj my „v Schengene“?

Kedže „Schengen“ nemá vnútorné hranice, musí mať o to pevnejšie vonkajšie. Ak cestujete z Talianska do Rakúska, nenájdete nijakú colnicu, nijakého colníka. V ktorom štáte ste, spoznáte len podľa tabuľky pri ceste. Nie oveľa väčšej, než aké

Čo je Európa? A kde vlastne je?

u nás označujú hranice okresov. Ale keď cestujete do toho istého Rakúska zo Slovenska, na hranici vás zastavia, prezrú vaše doklady, prípadne vaše kufre, pozrú sa vám občas do auta, či tam niekoho neprevážate na čierno. Na hranici môže byť dlhý rad áut, ktoré sa posúvajú dopredu len pomaly. A to napriek tomu, že už sme v Európskej únii. Aj preto je našim záujmom čím skôr sa stať „členmi Schengenu“. Malo by sa to stať 1. januára 2008. Súčasne s nami pristúpi aj Česká republika, Maďarsko, Poľsko, Slovinsko, Estónsko, Litva, Lotyšsko, Malta a spomínané Švajčiarsko a Lichtenštajnsko. Naše vonkajšie hranice (so štátom, ktorý nie je členom Únie) sú veľmi krátke: necelých sto kilometrov s Ukrajinou. Zložitejšie je to pre Poliakov, Maďarov a pobaltské štáty. Po prijatí do „schengenského priestoru“ prestanú pracovať aj colnice na hraničných prechodoch medzi Slovenskom a jeho susedmi: Českou republikou, Poľskom, Maďarskom a Rakúskom. Treba vedieť, že „schengenskou hranicou“ sú napríklad aj letiská a prístavy, aj keď sú od skutočných hraníc ďaleko.

Problémom nie je len dôkladne vybudovaná vonkajšia hranica, ale aj SIS: to je skratka pre Schengenský informačný systém, spoločný počítačový program, ktorý obsahuje napríklad mená hľadaných osôb.

ÚLOHA: VYMENUJTE ČLENSKÉ ŠTÁTY EÚ, KTORÉ NIE SÚ V SCHENGENSKOM PRIESTORE.

Európa má aj svoju dušu

Väčšinou je reč o peniazoch, o hospodárstve. Európske spoločenstvo uhlia a ocele, Európske spoločenstvo pre atómovú energiu, Európske hospodárske spoločenstvo boli prvé tri inštitúcie, ktoré spojili šesť štátov na začiatku 50. rokov 20. storočia. Spoločný trh, menová únia, colná únia... Napriek tomu Európska únia nie je iba hospodárskym spoločenstvom. Spoločná hospodárska politika, spoločný hospodársky záujem, to je predpoklad, aby Európa bola silná a jej obyvatelia spokojní. Stále častejšie hovoríme aj o spoločných hodnotách, ktoré nachádzame nie v peňaženke, ale v srdci a na duši.

Už dvetisíc rokov sprevádza Európu myšlienka kresťanstva, ktoré vyrástlo zo židovskej tradície: Nový zákon (Nová zmluva) nadväzuje na Starý zákon (Starú zmluvu). Oboje patrí teda k sebe. A k Európe. Hovoríme tiež, že spôsob nášho myslenia sa zrodil v starovekom Grécku. Tam sú aj korene európskeho liberalizmu. Tým všetkým sa Európa líši napríklad od Ázie či Afriky. A vieme, že aj európske právo, teda spôsob, ako chápeme spravodlivý poriadok medzi ľuďmi, vychádza zo starého Ríma.

Či sme naozaj ešte v Európe, zistíme, ak sa pozrieme na domy v starých mestách. Románske, gotické, renesančné, barokové stavby nájdeme iba v našej kultúre. To všetko patrí k duši Európy.

Čo je Európa? A kde vlastne je?

Ale aj viac. Spomeňme si na milióny moslimov, ktorí oddávna žili v Európe a mali na ňu vplyv. Spomeňme si na francúzsku revolúciu spred dvoch storočí, z ktorej sa zrodila sloboda človeka ako jednotlivca. Aj keď to bola veľmi krutá revolúcia.

Európu spoznáme aj podľa toho, že sa tu vytvorili národné štáty s vlastnou tradíciou a kultúrou. Porovnajme si: Arabi sú, volne povedané, jeden národ, ale majú vyše 20 štátov. V Afrike žije množstvo kmeňov roztrúsených v mnohých štátoch. V Južnej Amerike ľudia mnohých štátov hovoria jediným jazykom – španielskym – ktorý vytlačil aj jazyky pôvodného domáceho obyvateľstva, Indiánov, zatiaľ čo v Severnej Amerike sa v jednom štáte pomiešali hádam všetky národy sveta. Európa sa teda od nich všetkých v mnohom odlišuje.

Namietnete: ako môžeme hovoriť, že to všetko nás spája? Či sme nezažili po stáročia krvavé prenasledovanie Židov, ktoré vyústilo v ich hromadnom vyvražďovaní v minulom storočí? Či sme nezažili a nezažívame nenávisť medzi Rómami a „bielymi“? Či si nepamätáme kruté boje medzi kresťanmi a moslimami, boje, ktorých svedkami sme podnes? Či dokonca nič už nevieme o nekonečných vojnách medzi katolíckymi a protestantskými armádami? Či si susedné národy navzájom nerozbíjali a nevypalovali svoje krásne gotické, renesančné a barokové stavby? Akáže to je duša Európy?

Máte pravdu. Práve kvôli tomu sa odvážne osobnosti po druhej svetovej vojne odhodlali spojiť svoje sily, nájsť v minulosti to dobré a zbaviť sa zlého. Práve preto, lebo im bolo zrejme, že spôsob, akým sa správa Európa, je podobný samovražde.

To dobré z minulosti je nám príkladom do budúcnosti. To zlé z minulosti je nám varovaním: hanbi sa, Európa, ty krásna, dobrá a múdra, ako si sa správala vo svojich zlých chvíľach! Čo bolo zlé, na to nesmieme zabudnúť. Pretože nechceme, aby sa to vrátilo. Čo bolo dobré, na to tiež nesmieme zabudnúť. Pretože chceme a potrebujeme pevné základy pre dnešný deň a pre budúcnosť.

Je to dôležité aj pre vás; zaujímajte sa o dejiny, o súvislosti. Bez nich nepochopíte svet, v ktorom žijete.

SLOVNÍČEK

- *liberalizmus: pochádza z latinského libere – slobodne, liberatio – oslobodenie; filozofický smer, ale aj politický prúd, ktorý hlása slobodu, najmä slobodu osobnosti; na rozdiel od anarchizmu však uznáva existenciu štátu; liberálny štát je taký, ktorý umožňuje občanom čo najväčšiu mieru slobody, ktorá však nesmie byť na úkor slobody iných občanov; týka sa aj náboženskej slobody a ekonomickej slobody; zárodok liberalizmu nachádzame v starovekom Grécku, rozvinul sa v období osvietenstva, dnes je popri iných názorových prúdoch súčasťou európskej tradície, európskej politiky a kultúry; je protikladom kresťansko-demokratických politických a filozofických princípov*

Čo je Európa? A kde vlastne je?

Načo nám je identita?

Často počúvate, že nechceme stratiť identitu. A to sa nám vraj môže stať v Európskej únii. O čom vlastne hovoríme? Latinské slovo identitas znamená totožnosť, zhoda. Ak dve veci majú všetko rovnaké, sú totožné. Ľudia majú tiež s inými ľuďmi všeličo rovnaké. Lenže s nikým nie všetko (aj dvojčatá žijú každé svoj vlastný život). Hovoríme, že každý z nás má mnohorakú identitu: všetci, čo hovoríme po slovensky, žijeme na Slovensku a pestujeme našu slovenskú tradíciu a kultúru, máme slovenskú národnú identitu. Kto sa narodil či aj žije na Orave, má ju rád, pozná ju, má aj regionálnu identitu oravskú. Kto je hrdým Ružomberčanom či Nitranom, má aj svoju obecnú identitu. Každú z nich si pestujeme, inak ju stratíme. Ale identity môžeme mať aj iné, podľa toho, k čomu sa hlásime, s čím sa identifikujeme (stotožňujeme). Napríklad s futbalovým mužstvom, ktorému držíme palce, s cirkvou, ktorej sme aktívnymi členmi... Človek má teda mnoho identít. Ak mu na ničom nezáleží, nemá v skutočnosti nijakú.

Spýtajte sa v obci, kde žijete, ľudí na ulici, kde je rodný dom slávnej osobnosti či iné pamätné miesto. Prekvapí vás, koľko ľudí nebude vedieť odpovedať. Aká to je identita? Aká hrdosť? Môžeme stratiť to, čo vôbec nepoznáme? A prečo by sme to stratili, keď sme v Európskej únii? Európanom môže byť iba ten, kto je najskôr Slovákom (alebo Maďarom, Írom...). Únia podporuje národy, regióny, ich kultúru. Ak sa naučíme po anglicky, neznamená to, že zabudneme po slovensky. Dôležité je vedieť, prečo sa cítim byť napríklad Ružomberčanom, Liptákom, Slovákom, Európanom.

ÚLOHA: VYMENUJTE SVOJE IDENTITY. A VYSVETLITE ICH: AKO SI ICH PESTUJETE, AKO SA O NE STARÁTE? MYSLÍTE SI, ŽE MÁTE AJ EURÓPSKU IDENTITU? SKÚSTE JU VYSVETLIŤ.

Čo je dušou národa?

O tom sa môžete zhovárať s rodičmi, s učiteľmi, s priateľmi. Môžete na to mať rozličné názory. Súčasťou „duše Európy“ je právo mať svoj vlastný názor. Pod jednou podmienkou: že ho dokážete obhájiť nejakými dôkazmi. Teda, že o tom niečo viete. Vedieť a veriť - to sa v kultúre Európy navzájom dopĺňa.

Už sme spomínali, že celú európsku kultúru sprevádzalo kresťanstvo, ktoré nadviazalo na židovskú tradíciu, popri oboch je súčasťou európskeho myslenia liberalizmus, vieme, že moslimský Korán v mnohom cituje Bibliu...

Malý súhm: identita v deviatich bodoch

Aké sú teda charakteristické znaky, ktorými sa Európa odlišuje od iných kultúr a iných civilizácií? Napríklad od islamskej, čínskej, hinduistickej, budhistickej, latinskoamerickej, africkej?

Čo je Európa? A kde vlastne je?

- Antické myslenie, ktoré zahŕňa grécku filozofiu a rímske právo;
- náboženstvo: zo židovského vyšlo kresťanské, ktoré sa rozvetvilo na katolícke, protestantské a pravoslávne;
- charakteristické pre Európu je dvojtisícročné napätie medzi liberalizmom, ktorý vyrástol z gréckeho myslenia a životného štýlu, a náboženstvom; hodnoty, ku ktorým sa hlásia náboženstvá, sú odlišné od tých, ktoré považujeme za liberálne. Niekedy v Európe prevládali kresťanské idey (napr. obdobie gotiky, baroka), inokedy liberálne (obdobie renesancie, osvietenstva a iné);
- z rímskeho práva sa zrodila zásada „vlády zákona“ (nemá rozhodovať ten, kto má väčšiu moc, rozhodovať má len zákon);
- subsidiarita (o tom nájdete ďalej celú kapitolku) - základom spoločnosti je človek, rodina, obec, nie vláda či štát;
- demokratický štát, ktorý má silnú občiansku spoločnosť;
- zatiaľ čo v islamskej civilizácii prevláda arabčina, v čínskej čínština, v latinskoamerickej španielčina, atď., charakteristická pre Európu je mnohosť jazykov;
- solidarita: presvedčenie, že slabším treba pomáhať, je jedným zo základov európskej integrácie;
- spoločné dejiny - aj keď sú plné vojen, nachádzame mnoho spoločných znakov napríklad v dejinách kultúry: románsku, gotickú, renesančnú, barokovú kultúru, osvietenstvo a iné. Afrika, Ázia, či Amerika neprešli spoločnou históriou podobného charakteru.

SLOVNÍČEK

- *civilizácia: Medzi odborníkmi na celom svete nie je jednotný názor na definíciu tohto pojmu. Zväčša majú na mysli kultúrnu, náboženskú, etnickú identitu vo veľmi širokom zmysle; mnohí hovoria o „najširšej kultúrnej a historickej identite“. Spomínajú civilizácie, ako ich uvádzame aj tu. Väčšina autorov považuje za západnú civilizáciu európsku a severoamerickú, niektorí aj austrálsku a novozélandskú; zväčša píše o európskej kultúre ako súčasť západnej civilizácie.*

ÚLOHA: DISKUTUJTE O TOM, ČÍM SA PODĽA VÁS ODLIŠUJÚ JEDNOTLIVÉ CIVILIZÁCIE. POKÚSTE SA NÁJSŤ MEDZI AKTUÁLNymi TĚMAMI DNEŠNEJ EURÓPY TIE, KTORÉ MŮŽEME POVAŽOVAŤ ZA LIBERÁLNE A TIE, KTORÉ SKŮR VYCHÁDZAJÚ Z NÁBOŽENSTVA.

Kto je v Európe?

4. KTO JE V EURÓPE?

Kto už patrí do Európy

Dnes hovoríme najmä o dvadsiatich siedmich štátoch. Často počúvame našich spoluobčanov, ako si sťažujú, že „v zahraničí nik nevie, kde je Slovensko, stále si nás s niekým pletú, najčastejšie so Slovinskom, tak nás podceňujú...“ a kadečo podobné. Čo však vieme my o tých druhých? Stali sme sa členmi veľkej rodiny a nevieme, kto do nej patrí. Ak aj áno, nevieme, kde býva. A mali by sme vedieť oveľa viac.

Výsledok malého prieskumu na Slovensku: ľudia, ktorí sa zaujímajú o Európu, mali do mapy, v ktorej nebolo nič napísané, vpísať názvy štátov, ktoré sú v Únii a tých, čo do nej ešte vstúpia. Výsledok? Väčšina ľudí vie, kde sú severské štáty. Ale ktorý z nich je Švédsko a ktorý Fínsko, to rozozná málokto. Väčšina pozná názvy troch pobaltských republík. Skoro nikto však nerozlíši, kde je ktorá. Väčšina našincov si mýli Bulharsko s Rumunskom, hoci tam chodili roky na dovolenku. Iba jeden z desiatich rozozná na mape Belgicko od Holandska. Ale kde hľadať maličké Luxembursko?

Hovoria: to už je dávno, čo som chodil(a) do školy. Veru, niektorí z nich pred 5-6 rokmi. A skoro všetko zabudli. A čo vy? Vyhovoríte sa, že „ešte sme sa to neučili“? Tak sa nedajte zahanbiť. Veď ako potom môžeme od iných chcieť, aby niečo vedeli o nás?

Kto je v Európe?

Štát Európskej únie	rozloha km ²	počet obyv.*	členom EÚ od
Belgicko	32 545	10.2	
Francúzsko	543 965	59.0	
Holandsko	41 526	15.8	1951
Luxembursko	2 586	0.4	
Nemecko	357 041	82.0	
Taliansko	301 277	57.6	
Dánsko	43 096	5.3	
Írsko	70 283	3.7	1973
Veľká Británia	244 103	59.3	
Grécko	131 957	10.5	1981
Portugalsko	92 345	10.0	1986
Španielsko	504 782	39.4	1986
Fínsko	338 144	5.2	
Rakúsko	83 871	8.1	1995
Švédsko	449 964	8.9	
Česká republika	78 866	10.2	
Cyprus**	9 251	0.765	
Estónsko	45 227	1.3	
Litva	65 301	3.4	
Lotyšsko	64 589	2.3	2004
Maďarsko	93 030	10.1	
Malta	316	0.397	
Poľsko	312 685	38.6	
Slovensko	49 034	5.3	
Slovinsko	20 253	1.9	
Bulharsko	110 994	7.9	2007
Rumunsko	238 391	22.3	
Chorvátsko	56 542	4.4	(2010?)
Turecko	779 452	69.6	(?)

* V miliónoch

** To sú údaje o celom ostrove

Z tabuľky vidno, že prvé rozšírenie prišlo až po 22 rokoch od prvého zjednotenia. V každom desaťročí prijali potom tri nové štáty: vo všetkých rozšíreniach spolu len 9 nových členov (ak nepočítame bývalú Nemeckú demokratickú republiku, ktorá sa v roku 1990 stala členom automaticky, keď sa stala súčasťou Nemeckej spolkovej republiky). Keď v roku 2004 pribudlo naraz 10 nových štátov, v tomto desaťročí dva

Kto je v Európe?

ďalšie (Rumunsko a Bulharsko) a možno už v roku 2010 aj Chorvátsko, môžeme hovoriť o novej Únii. Vyrvíja sa a ešte dlho sa bude meniť. Ako bude vyzerat' o dvadsať rokov, to závisí aj od vás.

ÚLOHA: UROBTE SI SAMI PODOBNÉ TABUĽKY. V JEDNEJ ZORAÐTE VŠTEKÝCH 29 ŠTÁTOV PODĽA VEĽKOSTI, V DRUHEJ PODĽA POĀTU OBYVATEĽOV, V ÐALŠÍCH SPOĀITAJTE ROZLOHU /POĀET OBYVATEĽOV 15 „STARÝCH“ ĀLENOV A 12 „NOVÝCH“, SPOĀITAJTE ROZLOHU/ OBYVATEĽOV VISEGRÁDSKÝCH ŠTÁTOV, SĽOVANSKÝCH ŠTÁTOV...

Pre porovnanie:

Āína má rozlohu	9 327 000 km ²	a	1 290 000 000 obyvateĽov,
Rusko	16 889 000		145 000 000,
USA	9 159 000		291 000 000,
Japonsko	365 000		128 000 000.

ÚLOHA: POROVNAJTE 4 UVEDENÉ ŠTÁTY S EÚ.

O jednotlivých štátoch sa dozviete všetko, čo potrebujete vedieť, na hodinách dejepisu a zemepisu. Tu uvádzame len niekoľko zaujímavých poznámok ako doplnok toho, čo už viete. Aby ste sa mohli pozrieť na Európu aj v iných súvislostiach.

Benelux

Taký štát na mape nenájdete. Ale rozložte si Āudné slovo na tri Āasti: *BE*lgie *NE*derland, *LUX*embourg. Tieto tri štáty sa dohodli už v roku 1944, teda skôr, než sa skonĀila druhá svetová vojna, že vytvoria spoločnú colnú úniu. Dohoda o vytvorení Beneluxu zaĀala platiť v roku 1948. VeĽmi posilnila nielen vzájomný obchod, ale aj rozvoj hospodárstva. Benelux je oveĽa pevnejším zväzkom, než napríklad Visegrádska štvorka. Má aj svoj sekretariát v Bruseli. Možno povedať, že toto bola prvá skutoĀná integrácia v Európe. Zárodok Európskej únie - Európske spoloĀenstvo uĥlia a ocele - vznikol až v roku 1951. A Benelux bol popri Francúzsku, Nemecku a Taliansku pri jeho zrode.

Belgicko

je veĽmi zaujímavým štátom. Skladá sa z dvoch pomerne odlišných Āastí: severná sa volá Flámsko a hovorí sa v nej po holandsky, južná je Valónsko, tam ľudia hovoria po francúzsky. Uprostred leží hlavné mesto Brusel, ktoré je prevažne francúzske. Belgicko má štyroch susedov: okrem Francúzska a Holandska aj Luxembursko a Nemecko. Má aj nemeckú menšinu. Všetky tieto tri jazyky sú v Belgicku oficiálnymi. A tak má aj tri oficiálne názvy: holandský *België*, francúzsky *Belgique* a nemecký *Belgien*. Napriek tomu sa dnes najĀastejšie stretnete s anglickým názvom Belgium (vyslovte beldum), pretože Brusel sa stal „hlavným mestom“ Európskej únie a najĀastejšie tam poĀujete angličtinu.

Kto je v Európe?

Preto aj toto mesto má štyri rozličné názvy: po francúzsky Bruxelles (vyslovte brüsel), po holandsky Brussel (brüsel), po nemecky Brüssel, po anglicky Brussels (brasls). V skutočnosti EÚ nemá hlavné mesto, preto tento pojem píšeme v úvodzovkách. O územie Belgicka sa v stredoveku neustále bojovalo, patrilo kde-komu, až v roku 1830 sa osamostatnilo. Vznikol štát, ktorý je konštitučnou monarchiou.

SLOVNÍČEK

- *konštitučná monarchia: na jej čele je síce kráľ (monarcha), ale „vládne ústava“ (konštitúcia) prostredníctvom parlamentu*

Holandsko

poznáme ako „krajinu tulipánov“, kvitnú tam na obrovských plochách. Alebo ako krajinu veterných mlynov. Je to štát, ktorý sa v skutočnosti nevolá Holandsko, hoci mu tak každý hovorí. Len dve z jeho 12 provincií (čosi ako kraje) sa volajú Severný a Južný Holland. Štát sa volá po holandsky Nederland - po slovensky by sme ho mali nazývať Nizozemsko. A jeho obyvateľov Nizozemci. Názov súvisí s polohou - krajina na brehu mora z veľkej časti leží pod úrovňou morskej hladiny. Obyvatelia oddávna veľmi usilovne budovali hrádze a chránili pred zaplavením každý kúsok pôdy. Hlavným dopravným prostriedkom je bicykel (jazdí na ňom aj kráľovná), pretože celá krajina je nížina. A všade je veľa vody: kde nevidíte more, tam je nejaká rieka - alebo aspoň kanál, po ktorom sa plavia lode aj vo vnútrozemí. Je - tak ako Belgicko - konštitučnou monarchiou. Panovník (od roku 1980 je to kráľovná Beatrix) je podľa ústavy členom vlády, v skutočnosti sa však na jej činnosti nezúčastňuje. Je málo známe, že štát má od roku 2004 dva oficiálne jazyky: okrem holandčiny aj *friisk* - frízsky jazyk, ktorým hovorí okolo 400 tisíc ľudí v jednej provincii na severe krajiny (vláda sa rozhodla tento zanikajúci jazyk chrániť!) a na malých územiach v Nemecku a Dánsku. Zvláštnosťou je aj to, že hlavným mestom je Amsterdam, ale vláda sídli inde - v Haagu.

Luxembursko

bolo od začiatku integrácie až po „veľké rozšírenie“ najmenším členským štátom. V roku 2004 ho predbehla Malta. Nie je ani kráľovstvom, „iba“ veľkovojvodstvom. Ale akým slávnym! Od roku 1310 boli Luxemburgovci českými kráľmi, Karol IV., nazývaný „otcom vlasti“, sa dokonca v roku 1355 stal cisárom Ríše rímskej. V roku 2005 v anketе českej televízie, kto je najslávnejším Čechom v histórii, vyhral práve tento panovník z rodu Luxemburgovcov. Ďalší rímsky cisár - Žigmund Luxemburský - bol od roku 1387 uhorským kráľom - a teda aj našim. V roku 1986 udelili veľmi prestížnu Karolovu cenu mesta Aachen (v Nemecku) *luxemburskému ľudu, vzoru húževnatosti na ceste k európskej jednote*, ako znie nápis na medaile. Luxemburčan Jacques Santer bol v rokoch 1991 až 1994 guvernérom Medzinárodného menového fondu a v rokoch 1995 až 1999 predsedom Európskej komisie. Veru: **nezáleží na veľkosti štátu, ale na veľkosti ľudí!**

Kto je v Európe?

Luxemburčania majú svoj vlastný jazyk, volá sa Lëtzebuergesch, ale ovláda ho len niečo vyše polovice obyvateľstva. Takmer 40 percent obyvateľov tohto malého štátu sú cudzinci (vyše 14 percent Portugalci, takmer 5 percent Francúzi, žije tu aj veľa Talianov, Belgičanov a Nemcov). Úradnými jazykmi sú francúzština (oficiálne: jazyk právnych dokumentov) a nemčina, takmer každý Luxemburčan hovorí navyše aj po anglicky. Je to teda jazykovo najnadanejší národ Európy.

Luxembursko je najbohatším štátom v Európe, ľudia tam zarábajú oveľa viac než kdekoľvek inde. Peniaze zo štátnej pokladnice sa vynakladajú veľmi rozumne: vyše 10 percent na vzdelávanie! Povinná školská dochádzka je tam 11 rokov - 2 roky materskej školy, 6 rokov základnej školy a 3 roky strednej školy.

Estónsko, Lotyšsko, Litva

Hovoríme im „pobaltské republiky“, pretože ležia na brehu Baltského mora. **Estónsko** bolo od roku 1710 pod ruským vplyvom, od roku 1721 spolu s **Lotyšskom** ruskou provinciou, oslobodili sa v roku 1918 po ruskej revolúcii proti cárovi. **Litva** svoje dejiny v mnohých obdobiach spájala s Poľskom, v roku 1795 zanikla úplne, od roku 1918 mala podobný osud ako jej pobaltskí susedia.

Na základe paktu medzi Hitlerom a Stalinom sa pobaltské republiky dostali pod sovietsky vplyv, v roku 1940 „vstúpili“ do Sovietskeho zväzu, no o rok neskôr ich obsadili Nemci, sovietska Červená armáda sa sem vrátila v roku 1944. V rokoch 1945 až 1990 sa sem sťahovalo množstvo Rusov - bola to zámerná politika Moskvy, ktorá chcela toto územie porušiť. V Estónsku aj Lotyšsku tvoria takmer tretinu obyvateľstva. To je dnes problém: čo s Rusmi, ktorí sú pre domácich cudzincami, hoci sa tu už narodili, pretože tu žili aj ich rodičia? Asi 26 percent obyvateľov Estónska, 34 percent Lotyšska a 6 percent Litvy tvoria Rusi, v estónskom hlavnom meste Tallin je Estóncov len niečo viac než polovica obyvateľov.

V auguste 1991 sa dovŕšilo niekoľkoročné úsilie pobaltských republík odpútať sa od Sovietskeho zväzu a získať samostatnosť. Na jar 2004 sa (súčasne so Slovenskom) stali členmi NATO a 1. mája 2004 členmi Európskej únie. Vzťahy s Ruskom sú naďalej zložité. Od roku 1999 vyjednávali spolu o Zmluve o hraniciach, podpísali ju v roku 2005, ale po piatich týždňoch Rusko svoj podpis zrušilo. Prezident Putin odmietol uznať text o násilnom pripojení v roku 1940, o „desaťročiach okupácie“ a o „agresii Sovietskeho zväzu“.

Pobaltské republiky (od severu na juh Estónsko, Lotyšsko a Litva) majú spolu sedem a pol milióna obyvateľov. Ekonomicky najvyspelejšie z nich je Estónsko, ani to však nedosahuje úroveň Slovenska.

Kto je v Európe?

Francúzsko

je samostatným štátom od rozdelenia Franskej ríše v roku 843. V roku 1789 Francúzsko zmenilo celú tvár Európy. Revolúcia so svojou Deklaráciou práv človeka a občana, s heslom „Sloboda, rovnosť, bratstvo“, myšlienky osvietenstva sa stali základnými kameňmi súčasného sveta. S tým súvisí aj dôsledné oddelenie štátu od cirkvi (existuje napríklad zákon, ktorý zakazuje vo verejných školách akékoľvek náboženské symboly: kríž, šatky na hlavách moslimských dievčat a iné). Po druhej svetovej vojne vyšiel práve z Francúzska podnet na zjednotenie Európy. Vo svetovej politike je Francúzsko významným protihráčom USA. Tradične sa usiluje oslabiť americký vplyv v Európe, rovnako tradične má lepšie vzťahy s Ruskom než mnohé iné štáty Európy. Je síce zakladajúcim členom NATO (o NATO nájdete samostatnú kapitolku), no v roku 1966 stiahlo z NATO svoje vojenské jednotky, udržiavanie vojenských základní na francúzskom území označilo za nezlučiteľné so svojou zvrchovanosťou a ukončilo umiestnenie sídla NATO v krajine. Dnes je veliteľstvo NATO v Bruseli. Nasledujúci rok presunuli z Paríža do Ríma aj Akadémiu NATO. V roku 1994 sa Francúzsko po 28 rokoch znova zúčastnilo na zasadaní ministrov obrany členských štátov NATO. A postupne sa začalo znova zapájať aj do vojenských aktivít. V Európskej únii je častým protihráčom Veľkej Británie, napríklad v tvrdom presadzovaní maximálnych výhod pre poľnohospodárov, zatiaľ čo Briti sa usilujú veľkú časť tejto položky rozpočtu presunúť najmä do vzdelávania a teda aj do lepšej konkurencieschopnosti Európy.

Grécko

Demokracia sa narodila v starovekom Grécku. Ale v Grécku sa pôvodne usídlila aj Európa. Poznáte staroveké grécke mýty? Je to krásne čítanie. Jeden z nich hovorí o prekrásnej dcére Týrskeho (podľa iného fénického) kráľa - Európe. Z jej ázijskej vlasti (asi z Libanonu) ju uniesol boh Zeus premenený na býka na grécky ostrov Krétu. Starovekí Gréci slovom Európa označovali najskôr svoje vlastné územie. A z Grécka pochádza aj základ európskej filozofie. Keď Rimania dobyli Grécko, prevzali jeho kultúru, ktorú v najrozvinutejšej forme označujeme ako antickú. Kto teda patrí do Európy viac než Gréci?

Od roku 1952 je Grécko členom NATO, od 1981 Európskej únie. Vzhľadom na svoju polohu a históriu hrá veľmi dôležitú úlohu na Balkáne - usiluje sa o pokojný vývoj v tejto oblasti, výrazne podporovalo prijatie Cypru do EÚ, pre budúcnosť EÚ je významná aj grécka politika voči Turecku; kedysi konfliktná, postupne oba štáty hľadajú cesty k zblíženiu.

Írsko

Poznáte štát Éire, ktorého hlavným mestom je Baile Átha Cliath? Je to po írsky (na vašich mapách je anglický názov Dublin); no väčšina Írov podnes uprednostňuje angličtinu. Súvisí to s históriou rozdeleného ostrova. Približne jeho šestina je súčasťou monarchie,

Kto je v Európe?

ktorej celý oficiálny názov znie Spojené kráľovstvo Veľkej Británie a Severného Írska. Zvyšných päť šesťin ostrova je Írska republika. História krajiny je veľmi stará. V 3. storočí pred Kristom sa tu usadili Kelti, ktorí v 5. storočí prijali kresťanstvo. Okolo 9. storočia tu žili Vikingovia, od 12. storočia začali ostrov dobýjať Angličania, celý ovládli v 17. storočí. Svoju nezávislosť získali Íri až v roku 1922. No na severe pokračovali konflikty až donedávna.

Keď táto ostrovná republika vstupovala do Európskych spoločenstiev, bola ich najchudobnejším členom. Dnes patrí medzi bohaté štáty Únie. Bol to najúspešnejší príklad využívania všetkých možností, aké poskytuje integrácia. Príjem na jedného obyvateľa (v rámci EÚ) je v Írsku najvyšší hneď po Luxembursku, asi o 30 percent vyšší než v Nemecku! Minimálna mesačná mzda je tu v prepočte okolo 42 000 slovenských korún. Írsky úspech je príkladom aj pre Slovensko.

Nemecko

Dejiny Európy sú veľmi zložité. Po stáročia štáty vznikali a zanikali, zväčšovali sa a zmenšovali, presúvali sa a menili svoje názvy. Nemecko je dobrým príkladom takého vývoja. Spomeňme len zopár detailov. Ak ste sa dočítali, že Karol IV. Luxemburský bol najvýznamnejším českým panovníkom, v nemeckých dejinách sa dozviete, že ten istý muž bol od roku 1346 nemeckým kráľom a od roku 1355 cisárom Rímsko-nemeckej ríše, ktorý v Prahe založil prvú nemeckú univerzitu. To všetko je pravda. Samozrejme i to, že to bola i prvá česká univerzita.

Nemecko je rôznorodé územie s veľmi odlišnými kultúrnymi tradíciami. Svoju históriu má Bavorsko, inú má Prusko (ktoré dnes na mape vôbec nenájdete, ale jeho latinský názov Borussia je skrytý napríklad v slávnom futbalovom klube z Mönchengladbachu, jeho hlavným mestom bol tradične Berlín), inú Sasko (s hlavným mestom Drážďany) a tak ďalej. Veľká Franská ríša (sčasti predchodca Nemecka) sa postupne rozpadala a potom iným spôsobom od čias vojen s Napoleonom zjednocovala, až v roku 1871 vznikla Nemecká ríša. V 20. storočí viedla dve vojny, ktorým hovoríme svetové, obe prehrala.

V roku 1945 si víťazné mocnosti - USA, Veľká Británie, Francúzsko a Sovietsky zväz - rozdelili Nemecko na 4 „okupačné zóny“. Ostalo menšie oproti predvojnovému (stratilo územie, ktoré získalo Poľsko, stratilo Východné Prusko, ktoré je dnes Kaliningradskou oblasťou Ruska - až tam siahalo!). V máji 1949 vytvorili tri „západné“ zóny Nemeckú spolkovú republiku (NSR), v októbri toho istého roku sa sovietska zóna zmenila na Nemeckú demokratickú republiku (NDR). V skutočnosti však demokratickou bola iba NSR, ktorá bola aj pri zrode európskeho zjednocovania. Nie ako porazený štát (zásadný postoj bol: porazený bol nacizmus), ale ako rovnocenný partner. V roku 1955 sa NSR stala členom NATO, 3. októbra 1990 sa Nemecko opäť zjednotilo, a NDR zanikla.

Kto je v Európe?

Portugalsko

má 10,5 milióna obyvateľov, po portugalsky však hovorí 180 miliónov ľudí. Je to jazyk najväčšieho juhoamerického štátu Brazílie, ale aj niektorých bývalých portugalských kolónií v Afrike a Ázii (Angola, Mozambik a ďalšie). Keď tento malý štát (veľkosť: približne ako Maďarsko), ktorý má jediného suseda - Španielsko - stratil svoje bohaté kolónie, postupne upadal. To sa zmenilo po jeho vstupe do Európskej únie. Portugalsko patrí medzi príklady úspešného rozvoja, ktorý umožnilo členstvo v Únii. Od roku 2004 je predsedom Európskej komisie Portugalčan José Manuel Durão Barroso.

Rakúsko

V roku 996 sa po prvý raz objavil názov *Marchia Orientalis* (voľne sa to dá z latinčiny preložiť ako východné pohraničné grófstvo - nemýľte si s *australis*, čo znamená „južný“ a označuje iný koniec sveta) v germánskej podobe Ostarrichi („východná ríša“), čo sa postupne vyvinulo na dnešné *Österreich*. Iný názov bol *Ostland* (lat. Austria), v roku 1156 ho cisár Friedrich I. (Barbarossa) vyhlásil za kniežatstvo nezávislé od Bavorska.

Naša spoločná hranica je krátka, ale dôležitá. Na Slovensku pôsobí veľmi veľa malých a stredne veľkých podnikov z Rakúska: doniesli k nám peniaze a pracovné príležitosti.

Naše vzájomné vzťahy sú veľmi dobré, spomeňme však dve témy, v ktorých sme sa nezhodli. Jednou sú atómové elektrárne. Rakúska politika je dôsledne proti ich existencii v celej Európe. A teda aj u nás. Druhou témou sú opatrovatelky. Treba si zopakovať, že „voľný pohyb pracovnej sily“ patrí k základným slobodám v Únii. Nemecká a rakúska vláda však využili možnosť sedemročného „prechodného obdobia“, počas ktorého nemusia svoj pracovný trh otvoriť novým členským štátom. Odôvodňujú to tým, že si chránia domáci trh pred nezamestnanosťou. Stovky slovenských zdravotných sestier pracovali však už roky v Rakúsku, väčšinou „načierno“. Mnohé z nich sa starajú o starých ľudí; je to namáhavá a veľmi užitočná práca, za ktorú sú rakúski občania vďační. Téma opatrovateliek sa dokonca objavila aj v predvolebnej kampani v lete 2006. Keď sa nová veľká koalícia dohovárala o spoločnom vládnutí, prvé, na čom sa zhodla bolo, že od 1. novembra 2006 môžu opatrovatelky pracovať aj legálne.

Rakúska vláda na rozdiel od mnohých iných je tradične už od konca druhej svetovej vojny v roku 1945 veľkou koalíciou – skladá sa z dvoch (málokedy s ďalším partnerom) najväčších strán, socialistickej (SPÖ) a ľudovej (ÖVP), teda z ľavice a pravice.

Rakúsko sa líši od iných „starých“ členských štátov Únie okrem iného tým, že hraničí až so štyrmi „novými“ členmi EÚ. Do konca roku 1989 boli pohraničné oblasti úplne na okraji „západného sveta“, pomerne chudobné, Rakúsko sa stalo členom Únie v roku 1995 a odvtedy veľmi rýchlo napredovalo. Ak na mape nájdete napríklad Burgenland alebo Dolné Rakúsko, zistíte, že boli pred rozšírením EÚ na jej okraji, boli pomerne

Kto je v Európe?

zanedbané a málo perspektívne. Dnes prekvitajú. Zásľuhu na tom má predovšetkým európska integrácia.

Škandinávia - Malá severoeurópska únia

Škandinávia je polostrov, na ktorom nájdete Nórsko a Švédsko. Kultúrne (príbuzné jazyky) k nim priradujeme aj Dánsko a niekedy aj Fínsko. Širší význam má pomenovanie Nordické (severské) krajiny, k nim patrí aj Island, Grónsko, Alandy (ostrovy medzi Švédskom a Fínskom), Faerské ostrovy. Ktoré štáty patria do tejto skupiny, spoznáte aj podľa štátnych vlajok: všetky majú rovnaký tvar, „ležiaci kríž“, každá však v iných farbách.

Na Škandinávskom polostrove už dávno existuje veľmi dobrá spolupráca, ktorá by mohla byť príkladom pre Visegrádsku štvorku. V roku 1952 založili **Severskú radu**, medzinárodnú organizáciu, ktorá pracuje na úrovni parlamentov a jednotlivých ministerstiev. Jej členmi sú všetky štáty, ktoré v tejto kapitole spomíname. Severské krajiny majú aj svoju colnú úniu. Pre to všetko možno povedať, že mnohé dohody, na základe ktorých existuje Európska únia, sa týkajú aj nečlenov: Nórska a Islandu. Vo všetkých platí úplná sloboda pohybu osôb. Ak Nór chce pracovať v Dánsku, jednoducho sa tam odsťahuje. V roku 1971 vznikla Severská rada ministrov. Jej členmi je 8 ministrov, po jednom z každého štátu a každej autonómnej oblasti. Všetko o severskej spolupráci nájdete na adrese www.norden.org.

Spolupatričnosť sa prejavuje napríklad aj v športe: od roku 2004 hrajú kluby z dánskej, švédskej a nórskej ligy (z každej po štyri najlepšie mužstvá) Royal League - kráľovskú ligu. Oba prvé dva ročníky vyhral FC Kodaň.

ÚLOHA: VYHLADAJTE VLAJKY VŠETKÝCH SEVERSKÝCH ŠTÁTOV, NAKRESLITE SI ICH, ZAPAMÄTAJTE SI, ČIM SA OD SEBA ODLIŠUJÚ.

Dánsko

je parlamentnou monarchiou, úradným jazykom je okrem dánčiny aj faerčina (na Faerských ostrovoch) a grónčina v Grónsku. Dánsko má rovnaký počet obyvateľov ako Slovensko, je však menšie. Bolo jedným zo zakladajúcich členov NATO, ale k šiestim štátom, ktoré sa spojili v roku 1951, pristúpilo po referende až o 22 rokov neskôr. Keď Maastrichtská zmluva vytvorila predpoklady pre vznik Únie, referendum v Dánsku ju neprijalo. Väčšina voličov schválila tento dokument až v druhom kole. Dánsko však nepristúpilo k menovej únii a neprijalo euro.

Dánsku patrí aj najväčší ostrov na svete - Grónsko. Je také veľké, že Slovensko by sa naň zmestilo 40-krát a je štyrikrát väčšie než najväčší európsky štát - Francúzsko. No štyri pätiny jeho územia pokrýva ľad. V celom Grónsku žije toľko ľudí ako v Trenčíne: približne 57 tisíc. Väčšina z nich sú Inuiti (Eskimáci). Žijú prevažne z lovu rýb, ale sú tam

Kto je v Európe?

aj zásoby ropy, ba aj zlata. V roku 1979 získal ostrov samosprávu, istú nezávislosť, ktorú aj využil. V referende roku 1982 väčšina obyvateľov hlasovala za vystúpenie z Európskeho hospodárskeho spoločenstva. V roku 1986 ako prvý a doteraz jediný člen Európskeho spoločenstva aj opustil. Nerozišli sa v zlom: stále dostávajú podporu z Dánska a z Európskej únie. Dnes Grónsko s Dánskom spája iba to, že uznáva za svoju hlavu dánskeho kráľa.

SLOVNÍČEK

- referendum: ľudové hlasovanie, ktorého sa môžu zúčastniť všetci občania, ktorí majú hlasovacie právo

ÚLOHA: NAPIŠTE NÁZVY VŠETKÝCH ČLENSKÝCH ŠTÁTOV ÚNIE, KTORÉ SÚ MONARCHIAMI. NÁJDITE MENÁ ICH TERAJŠÍCH PANOVNÍKOV.

Fínsko

patrilo takmer 700 rokov k Švédsku. Podnes je tam významná švédsko menšina (asi 5,5 percenta obyvateľov) a švédčina je druhým úradným jazykom v štáte. V roku 1809 dobyli Fínsko Rusi, samostatnosť získalo v roku 1917. V roku 1939 znova zaútočil Sovietsky zväz, no na prekvapenie celého sveta sa Fini ubránili. V rokoch 1941 až 1944 bojovali Fini proti Sovietskemu zväzu za podpory nacistického Nemecka, no Fini v roku 1944 vyhrali aj Nemcov. Po druhej svetovej vojne síce museli prenechať Sovietskemu zväzu časť územia, no nepostihol ich osud ostatných susedov ZSSR: ostali nezávislí. Nemohli sa však úplne prikloniť ani k Západu. Do Európskej únie vstúpilo Fínsko až po zániku Sovietskeho zväzu v roku 1995. Oplatí sa vedieť, že Fínsko je vo svetovom rebríčku slobody tlače na prvom mieste, prvé je aj v rebríčku pripravenosti študentov a má najmenšiu korupciu na svete.

Švédsko

Všimnite si v tabuľke štátov na začiatku tejto kapitoly údaj o rozlohe Švédska. Ak sa pozriete na oficiálne mapy Európskej únie, nájdete tam oveľa menšie číslo. To väčšie znamená „pevnina plus voda“, vodná hladina tvorí takmer 9 percent povrchu tohto kráľovstva. Nech počítame tak či tak, Švédsko je po Francúzsku a Španielsku tretím najväčším štátom Únie, no podľa počtu obyvateľov až štrnástym. Obrovské plochy na severe krajiny takmer nie sú obývané. Vo veľkých vzdialenostiach od seba tu žijú najmä Laponci, pôvodní obyvatelia, rovnako ako na severe Nórska a Fínska. Švédsko patrí aj medzi najčistejšie a najbohatšie krajiny v Európe, no s rozsiahlym sociálnym systémom, ktorý sa dobre stará o každého občana. Keď sa Švédsko stalo členom Únie, do popredia v celej EÚ sa dostala ochrana životného prostredia.

Španielsko

je kráľovstvo, v ktorom okrem španielčiny existujú aj oficiálne regionálne jazyky: katalánsky, galský a baskický. V tých autonómnych oblastiach (spolu ich je 17), kde sa

Kto je v Európe?

používa niektorý regionálny jazyk, je aj vyučovacím jazykom na školách, aj univerzitách. Nie sú to nárečia španielčiny. Napríklad baskický jazyk nemá vôbec nič spoločné s akýmkoľvek iným európskym jazykom (Baskicko sa po baskicky volá Euskal Herria). Časť Baskov sa už po desaťročia usiluje získať nezávislosť a bojuje za ňu aj teroristickými útokmi. Umiernení baskickí politici požadujú napríklad voľnú asociáciu so Španielskom a vlastných poslancov v Európskom parlamente. Španielsko patrí medzi štáty, ktoré významne zlepšili svoje hospodárstvo práve vďaka členstvu v Únii. Keď v roku 1986 vstúpilo do Spoločenstiev, najmä Francúzi sa obávali, že k nim príde za prácou veľké množstvo Španielov. Neprišli. Hovorili: „Práca prišla za nami.“

Taliansko

patrí medzi najstaršie a súčasne najmladšie štáty. Na jeho území vzniklo mesto Rím v 8. storočí pred Kristom, rýchlo z neho vyrástla obrovská ríša, ktorá zanikla v roku 476. Jej súčasťou spolu s vazalskými - závislými - územiaми v čase najväčšej slávy bola celá severná Afrika vrátane Egypta, Blízky Východ, Sýria, Turecko, Arménsko, Irak, dnešné Anglicko, stredná Európa až po územie dnešného Slovenska, celé západné a južné pobrežie Čierneho mora. V roku 313 vydal cisár Konštantín edikt, ktorým uznal dovtedy prenasledované kresťanstvo ako oficiálne náboženstvo. V roku 395 sa ríša rozpadla, vznikla Východorímska ríša s hlavným mestom Konštantinopolom (neskôr sa volal Carihrad, vtedy mu hovorili aj Nový Rím) - Turci mu napokon dali meno Istanbul. Množstvo malých mestských štátikov sa zjednotilo v roku 1861, keď vzniklo Talianske kráľovstvo. Republikou je Taliansko od roku 1946. Túto históriu spomíname aj preto, lebo Rímska ríša bola prvým pokusom o zjednotenie čo najväčšej časti Európy. Aj keď motívy boli úplne iné než dnes a spôsob zjednocovania bol krutý. Rimania však zanechali po sebe stopy dávnej, veľmi vyspelej kultúry, ku ktorej sa Európa hrdo hlási ako k svojim koreňom.

SLOVNÍČEK

- edikt: úradné nariadenie

Veľká Británia

Autor myšlienky vytvorenia Pan-Európy (teda zjednotenej Európy) Richard Coudenhove-Kalergi v roku 1922 napísal, že Veľká Británia nie je európska, ale svetová mocnosť. Že súčasťou Európy sa môže stať až potom, keď stratí svoje obrovské územia mimo Európy: patrila k nim Kanada, Austrália, India a mnoho ďalších. Británia skutočne nebola „európskym hráčom“. Britský predseda vlády Winston Churchill hovoril o zjednotení Európy hneď po skončení druhej svetovej vojny v roku 1945. Ani na um neprišlo, že by súčasťou jeho „Spojených štátov európskych“ mohla byť aj Británia.

Keď sa začalo zjednocovanie Európy, Británia pri tom skutočne nebola. O prijatie požiadala spolu s Írskom a Dánskom až v roku 1961. Francúzsky prezident de Gaulle,

Kto je v Európe?

ktorý patrí medzi najdôležitejšie osobnosti európskej integrácie, s prijatím Británie nesúhlasil. Vetoval ho v roku 1963 a potom znova v roku 1967, keď všetky tri štáty znova požiadali o prijatie. Členmi Európskych spoločenstiev (tak sa Európska únia vtedy volala) sa stali až v roku 1973. (Slovensku trvala cesta od žiadosti po prijatie menej - len 9 rokov!) Briti sa naozaj v mnohom líšia od ostatných Európanov. Na rozdiel od nich donedávna neprijali desatinnú sústavu, nemerali na metre a nevážili na kilogramy, podnes ich autá jazdia vľavo a nie vpravo. A v Únii sú známi mnohými „britskými výnimkami“: neprijali euro, nevstúpili do schengenského priestoru, do spoločnej pokladnice platia menej, než by mali (o tom je kapitolka „**Britská zľava**“), nepridali sa ani k európskym normám o dĺžke pracovného času. Hovorí sa o nich, že majú rovnako blízko k Spojeným štátom americkým ako k Európskej únii - aspoň názormi a politikou. Ak hovoríme, že každý štát EÚ sa od iných odlišuje, o Veľkej Británii to platí viac než o hociktorom inom.

Visegrádska štvorka,

pôvodne trojka, vznikla v roku 1991 v malom maďarskom mestečku neďaleko slovenských hraníc a podľa neho má aj svoje meno. Po rozdelení Československa sa zmenila na štvorku. Najväčším štátom tohto zoskupenia je Poľsko, najmenším Slovensko (je však jediné, ktoré má hranice so všetkými tromi ostatnými), najbohatším je Česká republika. Všetky štyri štáty spolu sú počtom obyvateľov o niečo väčšie než Veľká Británia!

Visegrád má aj symbolický charakter: hrad pochádza zo 4. storočia, po mongolských nájazdoch tu nechal kráľ Belo IV. vybudovať v polovici 13. storočia veľký hrad, na ktorom sa v roku 1323 usídlil kráľ Karol Róbert. Už vtedy sa Visegrád nakrátko stal hlavným mestom stredoeurópskej ríše. V roku 1335 sa tu stretol český kráľ Ján Luxemburský, uhorský kráľ Karol Róbert a poľský kráľ Kazimír III. Veľký a uzavreli protihabsburské spojenectvo. Bola to skutočne celá „visegrádska štvorka“, Slovensko bolo súčasťou Uhorska.

Stretnutie v roku 1991 nebolo namierené proti nikomu: zástupcovia našich štátov sa dohodli o spoločnom postupe pri integrácii do Európskej únie.

Česko

je umelý názov štátu, ktorý sa skladá z Čiech, Moravy a Sliezska. Sčasti našimi spoločnými dejinami sú Samova ríša a Veľkomoravská ríša. Keď sa však územie Slovenska stalo súčasťou Uhorska, vznikol postupne v 9. a 10. storočí Český štát, ktorý sa na začiatku 11. storočia stal súčasťou *Svätej ríše rímskej*, ktorú z dnešného pohľadu môžeme označiť ako Nemeckú ríšu. Koncom 14. a začiatkom 15. storočia husitské hnutie dalo Čechám silný charakter štátu, ktorý sa vzoprel pápežovi. Táto tradícia v rozličných podobách pretrvala podnes.

O „husitskom“ kráľovi Jirřim z Poděbrad sa traduje, že bol prvou hlavou štátu, ktorá sa pokúsila o európsku integráciu mierovou cestou: v roku 1461 prišiel do Paríža

Kto je v Európe?

s návrhom na vytvorenie európskeho zväzu štátov, ktorý by bol schopný účinne sa brániť tureckému náporu. Lenže nepochodil. Od roku 1526 - to bola známa bitka pri Moháči - boli na českom, a súčasne na uhorskom, tróne Habsburgovia. Tak sa Slováci a Česi zasa stretli pod jednou strechou. Povstanie Pražanov v roku 1618 odštartovalo tridsaťročnú vojnu, ktorú Česi prehrali už na začiatku, po bitke na Bielej Hore (dnes súčasť Prahy) v roku 1620. Počas prvej svetovej vojny - v rokoch 1914 až 1918 - hľadali predstavitelia našich dvoch národov cestu úniku z Rakúsko-Uhorskej monarchie a našli ju vo vzájomnej integrácii: 28. októbra 1918 vznikol spoločný štát - Československo, ktorý zanikol 31. decembra 1992. No od mája 2004 sú Česi a Slováci opäť pod spoločnou strechou - v Európskej únii.

Maďarsko

si v októbri 2006 slávnostne pripomenulo 50. výročie povstania (1956). Bola to vzbura proti komunistickej nadvláde, ktorú kruto potlačili sovietske tanky. Ale túto udalosť si zapamätal celý svet. Slováci a Maďari - a predchodcovia oboch národov - žili v spoločnom štáte od 10. storočia. Nie je dobré zamieňať si dva názvy: Maďarsko a Uhorsko nie je to isté. Uhorsko bolo od svojho vzniku spoločným štátom mnohých národov a mnohých jazykov. Vzdelaných ľudí spájala latinčina. Až v revolúcii 1848 sa naše cesty začali rozchádzať: Maďari sa chceli oslobodiť od Viedne (teda od Habsburgovcov), v tomto zápase však Slováci (štúrovci) stáli na strane Viedne: od cisárskeho dvora očakávali podporu na svojej ceste k národnej emancipácii. Keď boli Habsburgovci nútení ustúpiť Maďarom, vznikla v roku 1867 určitá forma federácie medzi Uhorskom a Rakúskom, známa ako rakúsko-uhorské vyrovnanie. Vtedy sa začala silná maďarizácia. Maďari tento štát začali považovať za svoj, všade presadzovali maďarčinu ako jediný úradný a vyučovací jazyk. Po prvej svetovej vojne sa Uhorsko rozpadlo: Maďarom ostalo Maďarsko. No zostalo aj mnoho maďarských menšín v susedných štátoch. Na Slovensku ich je dnes vyše pol milióna. Rovnako na území Maďarska zostali menšiny iných národov niekdajšieho Uhorska, aj veľa Slovákov.

V mnohých štátoch sveta je takto pomiešané obyvateľstvo. Je to prirodzené a normálne. Na krivdy, ktoré vnímajú Slováci voči Maďarom (spomínané pomadařčovanie) a Maďari voči Slovákom (hranica, ktorá odtrhla po roku 1918 časť Maďarov od ich nového štátu - pričom Slováci vlastne o tejto hranici nerozhodovali!) sa pozeráme ako na kus spoločných dejín. Nemalo by sa to však prejavovať v súčasných vzťahoch. Pretože oba naše štáty sú demokratické, sú spolu v Európskej únii.

Poľsko

je naším najväčším visegrádskeým susedom. Máme s ním najdlhšie spoločné hranice (597 kilometrov). Hovoríme jazykmi, ktoré sú si blízke: pri troche usilovnosti sa rýchlo naučíte rozumieť po poľsky. Existuje dokonca jazyková zvláštnosť: goralské nárečie, o ktorom sa jazykovedci nevedia dohodnúť, či je poľské alebo slovenské. Delíme sa o Vysoké Tatry, sčasti o Spiš a Oravu, kde na poľskej strane žije tiež veľa Slovákov.

Kto je v Európe?

Poliakov je takmer sedemkrát viac než Slovákov. Územie Poľska je približne šesťkrát väčšie než Slovensko, takmer o polovicu väčšie než majú všetci traja jeho visehradski partneri. To dáva Poľsku, samozrejme, aj mimoriadne postavenie. Nie však mimoriadne výhody. Ak sa pozriete na staré mapy, zistíte, že vari nijaký štát v Európe tak často nemenil svoje hranice ako Poľsko. Existovalo už v 10. storočí, v 16. storočí existoval spoločný poľsko-litovský štát (hovorili mu Rzecz Pospolita - spoločná vec, aj dnes má Poľsko v názve Rzeczpospolita Polska). V 18. storočí mu patrilo okrem Litvy aj kus Bieloruska a Ukrajiny, nie však Vroclav, od 1772 trikrát zaniklo úplne - rozdelili si ho Rusko, Prusko a Rakúsko. Za napoleonských vojen začiatkom 19. storočia sa scvrklo medzi Prusko a Rusko (Varšava bola v Rusku, Gdaňsk a Poznaň v Prusku!). V roku 1918 zasa získalo nezávislosť. Keď vznikol v roku 1939 vojnový slovenský štát, vojensky obsadil a pripojil k Slovensku sever Spiša a Oravy (ktorý Československo po vojne muselo vrátiť). Stalin s Hitlerom sa dohodli na tom, že Poľsko si rozdelia medzi sebou. Po vojne sa v roku 1945 územie Poľska presunulo na západ: východnú časť zabol Sovietsky zväz a na západe mu pridali kus územia, ktoré predtým patrilo Nemecku. Dnes je Poľsko významným členom EÚ, dôležitým partnerom v NATO a je aj výrazne aktívne vo východnej politike Európskej únie (to je vývoj voči Bielorusku, Ukrajine a Rusku).

Slovinsko

sa prvú odtrhlo od niekdajšej Juhoslávie (1991). Bolo jej najbohatšou časťou a dnes je druhou ekonomicky najrozvinutejšou krajinou zo všetkých nových členov Únie. Ako prvá z nováčikov zaviedla 1. januára 2007 spoločnú európsku menu – euro. Jeho plocha je menšia než polovica Slovenska a má len 2 milióny obyvateľov. Pre jeho názov si ho často vo svete mylia so Slovenskom. Nemusí nám to prekážať, je to nesmierne príjemná krajina. Máme aj kus spoločnej histórie: do roku 1918 bolo Slovinsko - tak ako my - súčasťou Rakúsko-uhorskej monarchie.

Cyprus a Malta

Dva malé ostrovy sú v Stredozemnom mori. Jeden sa volá Malta, je medzi talianskou Sicíliou a africkým Tuniskom. Všetkých obyvateľov je o niečo menej než Bratislavčanov. Jeho názov nemá, pravdaže, s maltou nič spoločné. Po grécky melité znamená útulok, ostrov oddávna poskytoval útočisko lodiam, ktoré zastihla na mori búrka. Druhým ostrovom, južne od Turecka, blízko Sýrie a Libanonu, je Cyprus. Podľa zemepiscov teda už nepatrí do Európy. Je rozdelený na grécku (južnú) a tureckú (severnú) časť. Keďže obe časti sa podnes nedokázali dohodnúť na vytvorení spoločnej federácie, do Európskej únie vstúpila iba grécka časť ostrova. Medzinárodné spoločenstvo rozdelenie formálne neuznáva. Je to zložitá situácia, navyše aj preto, že Turecko, ktoré sa usiluje o členstvo v Únii, neuznáva nezávislosť gréckej časti. Napriek tomu je to jediný nový člen EÚ okrem Slovinska, ktorý sa hospodársky vyrovná chudobnejším starým členom.

Kto je v Európe?

Noví členovia Únie

Bulharsko a Rumunsko

sa stali členmi Európskej únie 1. januára 2007. Rumunsko sa spomedzi štátov bývalého „sovietskeho bloku“ prvé uchádzalo o členstvo vo vtedajších Európskych spoločenstvách. Prvú zmluvu podpísali v roku 1974, keď sa u nás nikomu o členstve ani nesnívalo. Bulharsko zasa prvé nadviazalo diplomatické vzťahy s EÚ - v roku 1988, Rumunsko o dva roky neskôr. V roku 1993 podpísali Bulhari Európsku zmluvu o pridružení, ktorá vstúpila do platnosti v roku 1995. V decembri 1995 podali žiadosť o členstvo v EÚ, o dva roky neskôr sa začali predbežné rokovania. V máji 2004 sa Bulharsko aj Rumunsko stali členmi NATO. V apríli 2005 súhlasil aj Európsky parlament s prijatím do EÚ, hneď potom podpísali prístupovú zmluvu. EÚ kritizovala ešte aj v roku 2006 najmä veľkú korupciu v Bulharsku a nedostatočnú reformu súdnictva. Z rozpočtu Únie na roky 2007 až 2009 dostane Bulharsko vyše 4,6 miliardy eur.

Najviac sa hovorí o tom, či Bulhari a Rumuni budú môcť voľne pracovať v Európskej únii (o tom sa dočítate v kapitole „**Štyri slobody**“). Francúzi oznámili, že u nich v niektorých povolaniach áno (napríklad v stavebníctve), Česi a Slováci im pracovný trh otvorili, ostatné štáty majú rozličné úpravy, väčšinou prijímajú len malé počty pracovníkov.

Kto je v čakárni

Chorvátsko

Štát, o ktorom možno povedať, že patrí rovnako do strednej, ako do južnej Európy. Bol súčasťou Juhoslávie, samostatnosť si vybojoval v roku 1991, od roku 2003 sa usiluje dostať do EÚ. Prvou vážnou prekážkou bol Medzinárodný trestný tribunál pre bývalú Juhosláviu, ktorý od Chorvátska žiadal vydanie generála Ante Gotovinu, obvineného z vojnových zločinov. V slovenskej zahraničnej politike patrí prijatie Chorvátska do EÚ medzi priority. Na rozdiel od väčšiny členov EÚ, ktorí nie sú ani za, ani proti, a rozhodnú sa podľa toho, ako bude Chorvátsko plniť podmienky. Prístupové rokovania s Úniou sa začali v roku 2005, takže spoločný termín s Rumunskom a Bulharskom (1. január 2007) nemohlo ani technicky stihnúť. Za reálny možno považovať rok 2010 - pravdaže len za predpokladu, že členské štáty budú ochotné odsúhlasiť ďalšie rozširovanie. V januári 2006 podporovalo podľa prieskumov prijatie Chorvátska 55 percent občanov Únie, už o niekoľko mesiacov neskôr takmer o 10 percent menej.

SLOVNÍČEK

- tribunál: súd, slovo pochádza z latinčiny, „tribunal“ znamená „tribúna“, „vyvýšené miesto“, v starovekom Ríme „tribunal“ bolo vyvýšené miesto, kde sa konali súdy

Kto je v Európe?

Turecko

Komu hovoríme Európania? Všetkým, čo žijú v Európe? Tým, čo sa zmestia do hraníc Európskej únie? Sú Európanmi aj Turci?

Asociačnú dohodu podpísali už v roku 1963. Pripomeňme ešte, že dohodu spred vyše 40 rokov podpisovali dvaja z najväčších otcov európskeho zjednotenia – vtedajší predseda Európskej komisie Walter Hallstein a nemecký kancelár Konrad Adenauer. Vyjadrili sa, že „Turecko je prirodzeným európskym partnerom, ktorému nemožno uprieť členstvo“. Obaja spomínaní páni boli z kresťansko-demokratických strán. Zaujímavé je, že dnes sú tieto strany skôr proti vstupu.

Neskôr začali politici Únie Turecku oprávnené vyčítať, že nedodržuje ľudské práva a robí doma veľa ďalších chýb. V roku 1987 Turecko podalo prihlášku na členstvo. Ale keď sa v roku 1997 začali prístupové rokovania s budúcimi členmi, Turecko nedostalo štatút kandidáta. V roku 2002 obnovila Únia asociačnú dohodu, ale vôbec nezačala rozhovory o plnení podmienok pre vstup. Turci v tom istom roku výrazne zmenili ústavu, zrušili trest smrti a začali robiť reformy, ktoré Únia požadovala. V roku 2004 Európska komisia odporučila začať vstupné rozhovory, ale oznámila, že ich preruší, ak bude mať výhrady voči dodržiavaniu ľudských práv v Turecku. A hneď mala aj výhrady - napríklad jednu takúto: pripravovaný turecký zákon považoval manželskú neveru za trestný čin, Európania nie. Vstupné rozhovory sa napokon začali v októbri 2005, no podmienkou ich pokračovania bolo, aby Turecko uznalo Cyperskú republiku (južnú, „grécku“ časť ostrova). V roku 2006 hrozilo prerušenie rozhovorov: ešte v októbri Turecko nepustilo cyperské lode a lietadlá na svoje územie. V novembri 2006 Európska komisia kvôli tomu odporučila čiastočné pozastavenie prístupových rokovaní. Turecká odpoveď bola: „Sprístupníme, ak EÚ povolí otvorenie letiska a prístavu v „tureckej“ Severocyperskej republike pre medzinárodnú dopravu“. To zasa odmietal „grécky“ Cyprus. Na druhej strane: proti zjednoteniu ostrova sa v referende vyslovili v roku 2004 práve „južania“, teda grécki Cyperčania; vtedy Únia sľúbila, že ukončí izoláciu tureckej časti ostrova (nikto okrem Turecka neuznal jej politickú samostatnosť).

Ak sa Turecko stane členom Únie, nikto neočakáva, že to bude pred rokom 2014, mnohí však tvrdia, že až po roku 2020. Ale vtedy o tom už budete rozhodovať aj vy.

Ak sa zasa pozriete na mapu, uvidíte, že Turecko je v Európe. Ale len palcom jednej nohy. Zvyšok je v Ázii. Prekáža to? Treba sa držať čiar, ktoré kedysi maľovali zemepisci na mapy sveta, aby dokázali oddeliť Európu od Ázie?

Sú politici, ktorí hovoria: Ak prijmeme Turecko, budú na hraniciach Únie také nebezpečné štáty, akými sú Irak, Irán a Sýria. Iní hovoria, že nebezpečný štát je nebezpečným, nech je kdekoľvek na svete. A ešte iní hovoria, že Turecko je aj tak

Kto je v Európe?

v NATO a keď bude aj v Únii, bude to pre bezpečnosť ešte lepšie. Z tohoto dôvodu podporujú vstup Turecka do EÚ aj americkí politici. Hovoria, že členstvo v NATO zaručuje „západnú orientáciu“ Turecka. NATO je „euro-atlantická“ organizácia, teda taká, v ktorej sú Európania a Američania. Nie Ázijci. NATO bráni „západné“ demokratické hodnoty. Pre Američanov je teda samozrejmé, že Turci tvoria súčasť Európy. Európania to nepopierajú. Len žiadajú, aby Turecko splnilo podmienky členstva - tak ako ich muselo splniť napríklad aj Slovensko.

Často počúvame, že Európa má kresťanský základ. Že moslimovia jednoducho do Európy nepatria. Ale dnes žije v Európskej únii vyše 13 miliónov moslimov legálne a ilegálne najmenej ďalšie dva milióny. Len vo Francúzsku ich je 6 miliónov, v Nemecku viac než 3 milióny, vo Veľkej Británii poldruha milióna. Keď sa v Turecku pýtali v roku 2004 ľudí, či vidia svoje členstvo v Európskej únii pozitívne, odpovedalo 73 percent opýtaných „áno“; v roku 2006 už len 54 percent. A keď sa na turecké členstvo pýtali v Nemecku, v roku 2004 dostali 26 percent kladných odpovedí, v roku 2006 už len 16 percent.

Predseda tureckej vlády Recep Erdogan tvrdí, že Únia stále pridáva nové podmienky. Nemeckí a rakúski kresťanskí demokrati presadzujú „privilegované partnerstvo“ Turecka s Úniou: teda bližšie vzťahy než so štátmi, ktoré nie sú členmi, nie však plné členstvo. Niektoré štáty, napríklad Veľká Británia, Holandsko a Fínsko sa prikláňajú k názoru, že Turecko by sa malo stať riadnym členom Únie. Slovenská vláda sa vyslovila, že s Tureckom treba naďalej rokovať; až splní podmienky, treba ho prijať; nie rozširovanie únie Olli Rehn ešte v decembri 2006 zopakoval, že „EÚ potrebuje Turecko a Turecko potrebuje EÚ“.

SLOVNÍČEK

- *asociačná dohoda: dohoda o pridružení, v tomto prípade o takom vzájomnom vzťahu, ktorý smeruje k členstvu. Existujú aj asociačné dohody o intenzívnej spolupráci, ktoré však nepredpokladajú budúce členstvo (napríklad so štátmi severnej Afriky)*

ÚLOHA: SLEDUJTE 2 - 3 TÝŽDNE NOVINY, ČASOPISY, ROZHLASOVÉ A TELEVÍZNE SPRÁVY, HLAĐAJTE TAM INFORMÁCIE O TURECKU. ZAPÍŠTE SI ICH. A NAPIŠTE PÁR VIET O TOM, AKO SA VYVÍJA OTÁZKA TURECKÉHO ČLENSTVA V ÚNII. NAPIŠTE AJ SVOJ NÁZOR. A POTOM SI UROBTE DISKUSIU S UČITEĽOM / UČITELKOU.

Kto je v Európe?

Kto je v Európe, ale zatiaľ nemá záujem o Európsku úniu

Island

Tento ostrov na severe sotva ešte dočiahne do mapy Európy. Trocha zjednodušene môžeme povedať, že je preň nevýhodné byť v Európskej únii, pretože žije najmä z lovu rýb; loví ich oveľa viac, než by smel, keby bol členom Únie. V októbri 2006 znovu po dvadsaťročnej prestávke začal loviť aj veľryby (robí to aj Nórsko!), čo sa síce smie, ale len pre vedecké, nie pre obchodné účely. Najtvrdšie protestovala Veľká Británia. A my sme sa aspoň čudovali: ťažko si predstaviť, kde ich budú predávať... Island je však členom Severskej rady (tak ako aj Nórsko), mnohé normy Únie sa preto týkajú aj týchto dvoch štátov. Začiatkom roku 2006 povedal islandský predseda vlády, že jeho ostrov bude členom EÚ do roku 2015.

Nórsko

Hovoríme o štyroch desaťročiach rozširovania. Prvé (1973) bolo „západné“ (Veľká Británia, Írsko, Dánsko), druhé (1981-1986) „južné“ (Grécko, Španielsko, Portugalsko), tretie (1995) „severné“ (Švédsko, Fínsko, Nórsko a Rakúsko), štvrté - najväčšie - „východné“ 2004. Všimli ste si iste, že jeden štát (severný) je tu navyše. Nórsko bolo naozaj prijaté, ale krátko pred vstupom občania v ľudovom hlasovaní rozhodli „nej“ - nie. Len veľmi tesným rozdielom. Nebolo to po prvý raz: Nórom otvorili dvere do Európskych spoločenstiev už v roku 1972, vtedy občania členstvo odmietli po prvý raz.

Možno to vysvetlí aj tým, že Nóri sú síce veľmi aktívni v zahraničí, ale chcú si zachovať čo najviac suverenity. Keby sa stali členmi Únie, boli by v nej najbohatším štátom. Nórsko však je súčasťou vnútorného trhu Európskej únie (asociačná dohoda z roku 1994) a tak sa podieľa napríklad aj na tvorbe európskych noriem, ktoré sa týkajú vnútorného trhu. Zúčastňuje sa aj na spoločných programoch v oblasti kultúry, výskumu, regionálnej politiky.

Slovenska sa týka zaujímavý projekt známy ako Nórsky finančný mechanizmus. Keď SR vstúpila do EÚ, stala sa automaticky aj členom Európskeho hospodárskeho priestoru (EHP), kam patrí aj Nórsko, Island a Lichtenštajnsko. Tieto tri štáty poskytnú na základe dohody s Úniou v období od 1. mája 2004 do 30. apríla 2009 Slovensku finančnú pomoc vo výške 67 miliónov eur, 95 percent tejto sumy dostaneme z Nórska. Pomoc je určená aj ostatným novým členom EÚ. Aby existovala aj právna forma pomoci, podpísali účastníci dohody „memorándum o porozumení“, na základe ktorých oficiálne vznikol popri „finančnom mechanizme Európskeho hospodárskeho priestoru“ aj „Nórsky finančný mechanizmus“. Jeho zámerom je zmierniť hospodárske a sociálne rozdiely v EHP. Peniaze môžeme využiť na ochranu životného prostredia, na zdravie a starostlivosť o deti, na výskum a veľa iného.

Kto je v Európe?

Švajčiarsko

je jedným z najbohatších štátov Európy. Tradične neutrálne, ostalo pokojným ostrovčekom aj počas dvoch svetových vojen. Výdatne pomáhalo všetkým, ktorí to potrebovali, no vyhýbalo sa členstvu v medzinárodných organizáciách. Hoci vo Švajčiarsku bolo sídlo Spoločnosti národov a je tam jedno zo sídel OSN, stalo sa členom tejto organizácie (v ktorej sú všetky štáty sveta okrem Vatikánu) až v roku 2002. K Európskej únii má už dávno veľmi blízko. V roku 1978 otvorili v meste Lausanne Nadáciu Jeana Monneta, jedného z otcov európskej integrácie. V roku 1988 podpísali predstavitelia Švajčiarska a EÚ 7 dohôd. Týkali sa najmä hospodárskej spolupráce a spoločných hraníc. V roku 2005 sa skončili ďalšie rokovania o spolupráci, ktoré schválilo v tom istom roku aj referendum (ľudové hlasovanie) vo Švajčiarsku.

Treba vedieť, že Švajčiarsko sa od iných európskych štátov líši najmä tým, že nemá parlamentnú, ale priamu demokraciu: to znamená, že všetky rozhodnutia vlády musí schváliť verejnosť. Dohody sa týkali poľnohospodárskych produktov, životného prostredia, zjednocovania štatistiky, vzdelávania (vrátane učňovského), dôchodkov, služieb, kultúry (podpora filmovej a televíznej tvorby), ba Švajčiarsko sa podľa dohôd stane aj „členom Schengenu“, čo už referendum schválilo (o tom sa dočítate v inej kapitole). Veľmi zjednodušene sa dá povedať, že Švajčiarsko je *takmer* členom Únie - len nie je zastúpené v politických inštitúciách (Rada EÚ, Parlament, Komisia). 26. novembra 2006 referendum schválilo návrh na rozšírenie tradičnej švajčiarskej pomoci „východným štátom Európy“, príspevok pre 10 nových členských krajín EÚ na zníženie ekonomických a sociálnych rozdielov v rozšírení Únii - v prepočte vyše 22 miliárd slovenských korún.

Tí najmenší

Andorra, Lichtenštajnsko, Monako, San Marino, Vatikán

Andorra má s EÚ obchodnú a colnú dohodu. Monako a San Marino sú súčasťou colného priestoru EÚ. Lichtenštajnsko sa v prvých desaťročiach integrácie orientovalo viac na Švajčiarsko, v roku 1972 spolu s ním podpísalo dohodu o spolupráci s Európskymi spoločenstvami. Vatikán leží na území mesta Rím, talianske zákony platia aj tu. Tieto maličké štátiky majú v zásade svoje hranice otvorené a vo veľkej miere sa v nich uplatňujú aj pravidlá Európskej únie. Všetky používajú ako menu euro, len Lichtenštajnsko švajčiarske franky.

Sú v Európe, ale zatiaľ ďaleko od Únie

Albánsko

Dohodu o obchode a spolupráci medzi EÚ a Albánskom podpísali už v roku 1992. Odvtedy Albánsko dostáva finančnú pomoc z programu PHARE (o tomto programe

Kto je v Európe?

nájdete samostatnú kapitolku). V období 1991 až 2004 dostalo Albánsko od Únie 1,273 mil. eur (okolo 52 miliónov korún). V roku 1999 navrhla Únia Stabilizačný a asociačný proces pre 5 štátov, medzi ktorými bolo aj Albánsko. To znamená vytvorenie takých podmienok, aby smerovanie k plneniu podmienok Únie bolo stabilné, stále, spoľahlivé, aby bolo neskôr možné podpísať asociačnú zmluvu, ktorá umožní vstup do Únie. Dohodu o tom podpísala EÚ s Albánskom v júni 2006. Týka sa opatrení, ktoré majú dať do poriadku domáce politické a hospodárske pomery tak, aby sa štát mohol pripravovať na členstvo v EÚ. Medzi najvážnejšie úlohy patrí zlepšenie súdnictva, polície, verejného poriadku, colných služieb, systému vzdelávania... Zrejme úlohy na veľa rokov.

Bielorusko

Veľkým štátom Európy je Bielorusko. Často sa hovorí, že nie je európskym kvôli prezidentovi Lukašenkovi. Mnohí znalci sa domnievajú, že tento štát hľadá v Rusku svojho prirodzeného partnera a bude skôr vytvárať nejakú jednotu s ním, nie s Európskou úniou. Aj bez Lukašenka. V stredoveku bolo súčasťou Litvy i Poľsko-litovského štátu, čo svedčí o jeho „európanstve“. Poľsko a Slovensko patria medzi štáty, ktoré podporujú demokratický proces v Bielorusku, najmä prostredníctvom mimovládnych organizácií. Tak napríklad spoločný kandidát Zjednotených demokratických síl na post prezidenta Bieloruskej republiky v prezidentských voľbách 2006 Aliaksandr Milinkievič navštívil Bratislavu v decembri 2006 na ceste do Štrasburgu, kde mu 12. decembra udelili Cenu Andreja Sacharova za slobodu myslenia.

Ostatné krajiny Balkánu

Balkán je pohorie v Bulharsku, ktoré zasahuje až do Srbska. Výraz Balkán však používame pre štáty, ktorých územia sa po stáročia nachádzali na hraniciach či v oblasti záujmu rakúskej monarchie, Ruska a Turecka (Osmanskej ríše). Na tomto území sa dôkladne pomiešali národy, ale aj náboženstvá. Východní (byzantskí, neskôr pravoslávni) kresťania, západní kresťania spojení s rímskym pápežom, moslimovia. Oddávna územie neustálych konfliktov. A kvôli konfliktom aj územie chudoby. Slovo „balkán“ získalo teda aj hanlivý význam pre chudobu a chaos.

Hovorilo sa tiež, že ten naozajstný Balkán na juhovýchode Európy je hniezdo konfliktov, nepokojov, vojen. A chudoby. Lenže ešte nedávno, za čias komunizmu, vtedajšia Juhoslávia tvrdo vzdorovala Moskve a hospodársky sa jej dobre darilo. Naši turisti cestovali do Juhoslávie takmer ako na Západ. Každý kus sveta má mnoho podôb. Nie je dobre, ak si zapamätáme iba jednu z nich.

Ako to vyzerá dnes s územím niekdajšej Juhoslávie?

O Slovinsku, ktoré sa nikdy nepovažovalo za súčasť Balkánu, a o **Chorvátsku** sa dočítate v iných kapitolkách. Po rozpade Juhoslávie sa rozpadli aj jej zvyšky:

Kto je v Európe?

Čierna Hora sa oddelila od Srbska. V čase, keď vychádza táto knižka, sa rozhoduje aj o budúcom vzťahu medzi Srbskom a Kosovom. Čierna Hora je najmladším štátom na svete: od 3. júna 2006. Samostatnosť zažila však už dávno predtým: ako kniežatstvo a neskôr kráľovstvo od roku 1878 do 1918, keď sa stala súčasťou Juhoslávie. Je už členom OSN a usiluje sa o členstvo v EÚ a NATO.

Nezávislosť **Bosny a Hercegoviny** vyhlásili povstalci v roku 1992, nasledovala vojna, ktorá sa skončila v roku 1995 mierovou dohodou. Je to mnohonárodnostný štát (žijú tam najmä Bosniaci, Chorváti a Srbi), ktorý sa už zbavil konfliktov. V roku 2005 sa začali rokovania s EÚ o stabilizačnej a asociačnej dohode.

Macedónsko už priťahuje zahraničných investorov. Ak niekde uvidíte skratku FYROM, je to ten istý štát. Keďže časť Grécka sa volá tiež Macedónsko, grécka vláda trvá na tom, že nový štát na pôde bývalej Juhoslávie sa musí volať inak. Tak vznikol krkolomný názov v angličtine: Former Yugoslav Republic of Macedonia („Bývalá juhoslovanská republika Macedónsko“). V roku 2004 požiadalo o členstvo v EÚ, v roku 2005 sa stalo kandidátskou krajinou, no termín začatia prístupových rokovaní zatiaľ nebol stanovený.

Srbsko podniká politické kroky, aby sa priblížilo Európskej únii, hoci rokovania o tom sú ešte ďaleko.

Kto však pochybuje, že aj všetky tieto malé štáty patria do Európy?

ÚLOHA: NÁJDITE SI MAPU BÝVALEJ JUHOSLÁVIE A VYZNAČTE NA NEJ, AKÉ NOVÉ ŠTÁTY VZNIKLI NA JEJ ÚZEMÍ. POZRITE SA, KTORÉ SÚ ICH HLAVNÉ MESTÁ. ALEBO NA SÚČASNEJ MAPE VYZNAČTE, KTORÉ ŠTÁTY BOLI SÚČASŤOU JUHOSLÁVIE. NÁJDITE POHORIE BALKÁN.

Ukrajina

Ukrajina je našim jediným susedom, ktorý asi na dlho ostane za európskym plotom. Ten plot je na našich hraniciach. Ibaže tento raz my sme „Západ“.

Na mnohých európskych stretnutiach Ukrajinci hovoria: „Zoberte nás medzi seba, veď aj my sme Európania“. A podľa mapy naozaj nimi sú. Nie celkom však podľa domácich pomerov.

Západná Ukrajina kedysi patrila k habsburskej monarchii. Je do značnej miery katolícka a je historicky, kultúrne aj politicky bližšie k Európskej únii než k Rusku. Ale východná časť je pod silným ruským vplyvom. Dokonca tam ľudia viac hovoria po rusky než po ukrajinsky. O Ukrajine dnes nikto neuvažuje ako o kandidátovi na vstup do Únie. Rozšírený je takýto názor: „Vyriešte si najskôr doma, kam chcete smerovať. Pokým sa

Kto je v Európe?

nedohodnete medzi sebou, nemôžeme s vami počítať.“ Dohody však existujú. V septembri 2006 navštívil Brusel ukrajinský predseda vlády Viktor Janukovič. Výsledkom bol návrh novej zmluvy, ktorá nahradí dovtedajšiu Zmluvu o partnerstve a spolupráci. Zlepšuje sa spolupráca v energetike, spravodlivosti, bezpečnosti, doprave, životnom prostredí. To by malo viesť k dokončeniu reforiem na Ukrajine. Pripravené sú aj rokovania o voľnom pohybe tovaru, dovtedy však musí Ukrajina vstúpiť do Svetovej obchodnej organizácie, s ktorou rokuje už od roku 1994.

Nie sú v Únii a ani do nej nesmerujú

Rusko

A čo Rusko? Iste neprekáža, že je rozčesnuté pohorím Ural na európske a ázijské. Veď celý Ural je nenápadným, nie príliš vysokým horským pásom, ktorý v skutočnosti nič až tak veľmi nerozdeľuje.

Lenže Rusko je väčšie než celá Európska únia a USA spolu. A napriek riedkemu osídleniu a obrovským neobývaným plochám, najmä na Sibíri, má viac obyvateľov než Nemecko a Francúzsko dohromady. Výsledkom takej integrácie by bolo, že Európska únia by vstúpila do Ruskej federácie – a nie naopak.

Pravdaže – Rusko je pre Európsku úniu azda najdôležitejším partnerom. Aj preto, že má obrovské zásoby ropy a plynu, ktoré dodáva takmer všetkým európskym štátom. Ropovody a plynovody, ktoré prechádzajú aj územím Slovenska, patria k najvýznamnejším dopravným cestám. To je aj veľmi silná moderná zbraň: ak doma zatvoríte vodovodný kohútik, prestane tiecť voda. Ak niekto zatvorí kohútik na ropovode, môže nastať pohroma v celej krajine: nebude benzín ani nafta do áut a lietadiel, nebudú môcť pracovať mnohé továrne... Európske štáty nemajú voči Rusku rovnaký vzťah. Niektoré veľmi dobrý (Nemecko, Grécko), iné kritický - najmä Poľsko a tri pobaltské republiky Estónsko, Litva, Lotyšsko, ktoré donedávna boli súčasťou Sovietskeho zväzu. No všetky sú na Rusku vo veľkej miere závislé. Na „ruskú politiku“ EÚ sa treba pozeráť aj z tohoto praktického hľadiska.

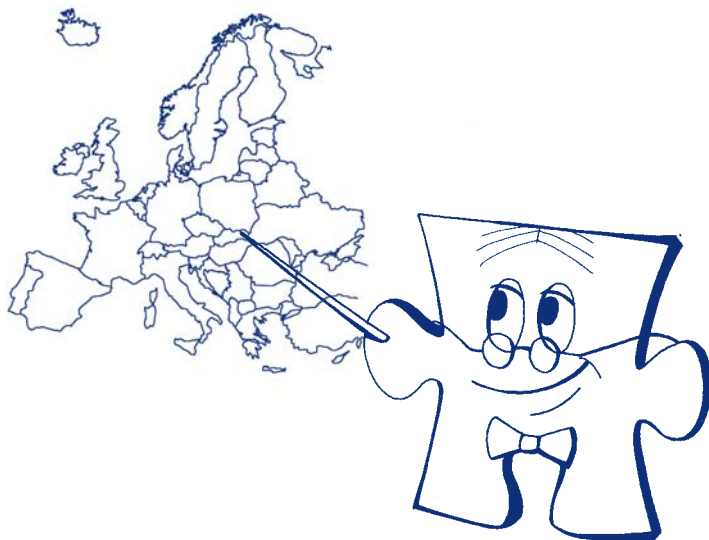
Na mape si všimnete zvláštnosť. Medzi Poľskom a Litvou je na brehu Baltského mora malé územie, ktoré patrí Rusku - Kaliningradská oblasť. Volá sa tak podľa hlavného mesta, ktoré sa pôvodne volalo Königsberg. Založil ho roku 1255 český kráľ Přemysl Otakar II. Ak chce Rus z Kaliningradu cestovať do akéhokoľvek iného ruského mesta, musí prekročiť hranice Európskej únie. Kým Litva bola súčasťou Sovietskeho zväzu, nikoho to netrápilo. Ba ani teraz to nie je problém. Ale Únia má svoje vonkajšie hranice. A tie odrezali jeden kus Ruska od iného. Navyše, tento kúsok Ruska je zo všetkých strán obkolesený štátmi NATO. A ešte navyše: historicky nemá s Ruskom nič spoločného. Ktovie. Možno raz bude členom EÚ.

Kto je v Európe?

Izrael

Nájdite tento maličký štát (veľkosť: približne ako Slovinsko) na mape: zistíte, že neleží v Európe. No napríklad futbal hráva (tak ako Turecko) v európskych, nie ázijských súťažiach. Už viackrát sa v európskych inštitúciách ozvali názory, že by sa s Izraelom mali začať rokovania o vstupe do Európskej únie. Nie sú však reálne. Napriek tomu v roku 1976 podpísal Izrael s Európskymi spoločenstvami Dohodu o spolupráci, na základe ktorej vznikla v roku 1989 zóna voľného obchodu. Vzťahovala sa na podnikanie a colné úľavy pre poľnohospodárov. V novembri 1995 podpísala Únia s Izraelom asociačnú - združovaciú - dohodu, platí od roku 2000. Dohoda obsahuje aj pravidelný politický dialóg, ktorý spočíva na vzájomnom prihlásení sa k princípom demokracie a ľudských práv. Dohoda rozširuje aj spoluprácu v oblastiach, ako je napríklad hospodárstvo, veda, súdnictvo, kultúra, sociálne otázky. Okrem toho od roku 1996 existuje dohoda o spolupráci vo vede a technike, na základe ktorej sa Izrael podieľa na výskumných programoch EÚ. V roku 2003 ju predĺžili do roku 2006. Od roku 2000 je Izrael aj súčasťou programu EUREKA (medzinárodná spolupráca v oblasti vedy a výskumu - medzi priemyselnými podnikmi, výskumnými ústavmi a vysokými školami).

Izrael má výhody v prístupe na vnútorný trh EÚ a zúčastňuje sa aj na európskych programoch vo vzdelávaní, výskume a životnom prostredí, ale napríklad aj v informačných technológiách. Obaja partneri - EÚ aj Izrael - spoločne hľadajú riešenie konfliktu na Strednom východe.

Trocha dejepisu

5. TROCHA DEJEPISU

O dobrých a zlých bitkároch

V minulosti sa „zjednocovanie“ konalo veľmi často. Dvojakým spôsobom: buď mečom, keď silnejší štát pripojil slabšieho suseda, alebo zdanlivo oveľa príjemnejšie - sobášom. „Ožením svojho kráľovského syna s tvou kráľovskou dcérou a naše ríše sa spoja do jednej“. To druhé bolo bez vojny, ale tí dvaja mladí spravidla neboli nadšení. Nikto sa ich nepýtal, či chcú žiť spolu, nikto im nedovolil, aby si svojho životného druha / družku hľadali sami. Tak to, mimochodom, robili aj mnohí naši pradedovia roľníci: sobášmi spájali políčka...

Prvými prarodičmi Európy boli istotne Gréci. Dali Európe meno - a jej prvé hranice. Siahala až tam, kde sa začínali územia barbarov. Rimania potom zjednocovali Európu naozaj mečom. „Ich Európa“ sa rozprestierala na celom severe Afriky, v časti Ázie a na severe až na časti dnešného slovenského územia. Všade zanechali za sebou stopy. Nielen stopy meča, ale aj kultúry. Ak chcete poznať dejiny a dušu Európy, je veľmi užitočné dozvedieť sa čo najviac o Rimanoch.

V kapitolke o Česku spomíname kráľa Jiřího z Poděbrad. V roku 1461 navrhol v Paríži vytvorenie európskeho zväzu štátov, ktorý by sa dokázal ubrániť tureckému náporu. To bol prvý reálny pokus o integráciu. Neúspešný. Onedlho sa dostal do konfliktu s pápežom a jeho moc sa výrazne oslabil.

Aj Napoleon „zjednocoval Európu“. Jedna z jeho najväčších bitiek sa odohrávala pri Slavkove neďaleko Brna v roku 1805. Po víťazstve podpisovali mierovú zmluvu s Ruskom a Rakúskom v Bratislave. Pod bránou Primaciálneho paláca, v ktorom dnes sídli primátor Bratislavy, o tom nájdete tabuľu. Určite si ju prečítajte! Napoleon sa napokon dostal až k Moskve, tam sa však jeho „zjednocovanie“ skončilo.

Adolf Hitler hovoril od roku 1936 o „európskom dome“, neskôr o „novej Európe“, ktorú zjednotil tak, že ju rozbil. Nemôžeme ho považovať za praotca zjednotenia, môžeme však povedať, že práve jeho krvavé vyciňanie ukázalo Európanom, že sa musia zjednotiť, aby sa hrôzy, aké spôsobil, už nemohli opakovať.

Otcovia zjednotenia

Ak by po druhej svetovej vojne nasledovala tretia, Európa by ju už sotva prežila. Bolo to jasné mnohým, no málokto vedel, ako dosiahnuť trvalý mier. Za vývoj, ktorý nás privedol k Európskej únii, vďačíme mnohým skvelým osobnostiam. Tu uvádzame aspoň niekoľko z nich.

WINSTON CHURCHILL (čítajte čorčil) bol počas druhej svetovej vojny predsedom britskej vlády a jedným z najvýznamnejších bojovníkov proti nacizmu. Bol aj jedným

Trocha dejepisu

z prvých, kto pochopil nevyhnutnosť európskej spolupráce, ktorá by zabránila ďalším vojnám. Vo svojom slávnom prejave pre svetovú mládež vo švajčiarskom Zürichu 19. septembra 1946 hovoril o tom, že „Európa sa nachádza v ruinách, treba skončiť s hriechmi nacionalizmu a vojny“; navrhol, aby Európania vytvorili „čosi ako Spojené štáty európske“. Bol teda otcom myšlienky. Tu treba pripomenúť, že mal na mysli Európu bez Veľkej Británie. Veď tá sa vtedy považovala za svetovú, nie európsku mocnosť.

JEAN MONNET (čítajte žán moné) sa narodil v roku 1888 vo francúzskom Cognacu (čítajte koňaku). (Cognac je mestečko, z ktorého pochádza aj svetoznámy nápoj!) Bol to neuveriteľne aktívny človek. V rokoch 1919 - 1923 bol zástupcom generálneho tajomníka Spoločnosti národov - to bola predchodkyňa dnešnej OSN. Potom pôsobil ako poradca takmer po celom svete. Počas druhej svetovej vojny koordinoval výrobu vojenského materiálu medzi Francúzskom a Veľkou Britániou, hneď po vojne sa stal vedúcim francúzskeho plánovacieho úradu. Práve tam vypracoval návrh na založenie Európskeho spoločenstva uhlia a ocele (ESUO). Bol to geniálny nápad. Francúzi a Nemci viedli medzi sebou množstvo vojen. Prakticky v každej generácii sa francúzske deti v škole učili, že Nemci sú ich najväčší nepriatelia. Nemeckí žiaci sa učili to isté o Francúzoch. „Až budete dospelí, zoberiete pušky a pôjdete sa pomstiť za všetko, čo nám vykonali v minulej vojne“, hovorili im učitelia. Viete si to predstaviť?

Monnet navrhol, aby sa pri jednom stole zišli Nemci a Francúzi. Aby si nepovedali: „My sme víťazi, vy ste porazení“, ale „Spoločne sme porazili nacistov (teda hitlerovcov), spoločne sa postaráme, aby sa vojna neopakovala“. Monnet chcel, aby prizvali Talianov a tri malé štáty: Belgicko, Holandsko a Luxembursko a vytvorili spoločnú kontrolu ťažby uhlia a výroby ocele. Bez uhlia a ocele sa nedá viesť vojna. Ak ju kontrolujú Francúzi spolu s Nemcami, nemá kto viesť vojnu. Monnet sa stal predsedom konferencie, na ktorej založili ESUO. V rokoch 1952 až 1954 bol jeho prvým predsedom, dá sa povedať, že bol prvým predchodcom predsedu Európskej komisie. Zomrel v roku 1979.

ROBERT SCHUMAN, „otec Európy“, sa narodil v roku 1886 v Luxembursku. Jeho rodičia mali dlho nemecké štátne občianstvo, takže aj on bol rodeným Nemcom, stal sa však významným francúzskym politikom. To bola ideálna kombinácia pre človeka, ktorý po druhej svetovej vojne pracoval na zabezpečení mieru medzi Francúzmi a Nemcami. Jeden čas sa rozhodoval, či sa stane katolíckym kňazom. V rokoch 1919 až 1936 bol poslancom francúzskeho parlamentu, za vojny 1941 ho zatkleo gestapo (tajná štátna polícia nacistického Nemecka), nasledujúci rok sa mu podaril útek. V roku 1947 sa stal francúzskym predsedom vlády. V rokoch 1948 až 1952 bol ministrom zahraničia. Osvojil si myšlienku Jeana Monneta - bol jediným politikom, ktorý ju mohol uskutočniť - a urobil to. Dňa 9. mája 1950 (tento dátum si dobre zapamätajte!) uverejnil slávne vyhlásenie o novom usporiadaní Európy, ktoré sa malo začať Monnetovým ESUO a malo vyvrcholiť európskou federáciou. To je známy Schumanov

Trocha dejepisu

plán. ESUO (známe aj ako Montánnna únia) založili v roku 1951. Pre myšlienku vytvoriť Európske spoločenstvo v tom čase Schuman nenašiel vo Francúzsku nijaké porozumenie, takže v roku 1952 musel odstúpiť. Keď v roku 1957 podpísali štátnici Rímske zmluvy (táto knižka vyšla k ich 50. výročiu), vyročila Európa na cestu, ktorú Schuman pripravoval. V roku 1958 ho zvolili za prvého predsedu Európskeho parlamentu. Zomrel v roku 1963.

SLOVNÍČEK

- *Montánnna únia: res montanae je po latinsky baničtvo*

KONRAD ADENAUER sa narodil v roku 1876. V roku 1944 sa dostal do nacistického koncentračného tábora, z ktorého ušiel. V rokoch 1949 až 1963 bol tento kresťanský demokrat prvým kancelárom (predsedom vlády) Nemeckej spolkovej republiky. V tejto funkcii pripútal demokratické povojnové Nemecko k Západu. Okrem toho, že privedol Nemecko do NATO, osobne sa pričínal aj o zmierenie s Francúzskom, ktoré vyvrcholilo v Nemecko-francúzskej zmluve o priateľstve. Podpísal ju v roku 1963 spolu so svojim osobným priateľom, francúzskym prezidentom Charlesom de Gaullom. Zomrel v roku 1967.

ALCIDE DE GASPERI sa narodil v roku 1881 neďaleko Tridentu, ktorý vtedy patrila Rakúsko-Uhorsku a dnes Taliansku (v roku 1911 bol ešte poslancom rakúskeho parlamentu). Po prvej svetovej vojne bol ako antifašista aktívny v talianskej politike. V roku 1944, hneď po páde fašizmu, sa stal ministrom zahraničia a o rok predsedom talianskej vlády. Bol jedným z významných otcov súčasnej Európy: významne sa pričínal o to, aby sa Taliansko od počiatku podieľalo na zjednocovaní Európy, so Schumanom a Adenauerom pracovali na uskutočnení myšlienky Európskeho spoločenstva uhlia a ocele (ESUO). V roku 1954, krátko pred smrťou, ho zvolili za predsedu Parlamentného zhromaždenia ESUO, ktoré bolo predchodcom Európskeho parlamentu.

PAUL-HENRI SPAAK, Belgičan, „*Pán Európa*“, bol po druhej svetovej vojne jednou z najdôležitejších osobností európskeho zjednocovania. Narodil sa v roku 1899, od roku 1933 bol členom, neskôr predsedom belgickej vlády. Počas druhej svetovej vojny tvrdil, že povojnovým cieľom musí byť zjednotená Európa, lebo len tak sa dá zabrániť ďalším vojnám. On „vymyslel“ Benelux: zmluvu medzi Belgickom, Holandskom a Luxemburskom, prvú „malú úniu“, ktorá vznikla v roku 1944. Po vojne sa stal prvým generálnym tajomníkom OSN, spoluzakladal Organizáciu pre európsku hospodársku spoluprácu a bol jej predsedom, potom sa stal predsedom Parlamentného zhromaždenia Rady Európy, bol pri vzniku Európskeho spoločenstva uhlia a ocele a stal sa predsedom jeho Parlamentného zhromaždenia. Neskôr predsedal výboru odborníkov (volal sa „Spaakov výbor“), ktorého činnosť viedla v roku 1957 k Rímskym zmluvám, základu dnešnej Európskej únie. V rokoch 1957 až 1961 bol generálnym tajomníkom NATO. Zomrel v roku 1972. Kto urobil pre zjednotenie Európy viac?

Trocha dejepisu

Vojny a mládež

V odstavci o Monnetovi bola reč o dávnom nepriateľstve medzi Nemcami a Francúzmi, v ktorom boli vychovávaní aj žiaci. Richard Coudenhove-Kalergi, o ktorom sa dočítate v kapitolke Paneurópska únia, v auguste 1918 tesne pred koncom prvej svetovej vojny napísal svojej manželke: „Za najsmutnejšie na celej tejto svetovej vojne nepovažujem prišerné vraždenie a všetky tie hrôzy všade na svete; to všetko je prechodné. To najstrašnejšie, čo tu ostane ... je prebudená agresívna tendencia národného vedomia.“ Čo to znamená? Zlý nacionalizmus, potreba pomstiť sa za prehru z minulosti, strach z ohrozenia, ktorý sa prejavuje tým, že radšej zaútočím prvý, ale aj výchova, že každý spor treba riešiť zbraňami. Takúto *militaristickú* výchovu pestovali napríklad v Prusku, ktorého hlavným mestom bol Berlín. Zlý nacionalizmus je opakom vlastenectva: máme radi svoju vlasť a je pre nás samozrejmé, že príslušníci iných národov majú tiež radi svoju vlasť - vieme byť navzájom priateľmi.

Zjednocovanie Európy je možné len vtedy, ak sme vlastencami a nie nacionalistami. Ak by sa však Európa nezjednocovala, ďalej by v nej pretrvával nacionalizmus. Coudenhove-Kalergi navrhol po prvej svetovej vojne, aby sa Európa zjednotila, aby sa skončila nenávisť medzi Nemcami a Francúzmi, lebo inak dôjde k ďalšej vojne. Tvrdil, že to môže dokázať len mládež: „Mladí ľudia vekom a zmyšľaním.“ Napísal tiež: „Táto mládež nedovolí, aby ju politici, neschopní zmeniť skostnatené myslenie, hnali do vojny budúcnosti.“ Vtedy sa to ešte nepodarilo, ďalšia vojna v rokoch 1939 až 1945 bola ešte krutejšia.

Po druhej svetovej vojne bolo všetkým rozumným ľuďom jasné, že myšlienka mieru je nevyhnutná, inak sa onedlho pozabývajú všetci navzájom. Vzniklo nielen Európske spoločenstvo uhlia a ocele a potom ďalšie inštitúcie. Nevyhnutné bolo predovšetkým zmeniť výchovu, zbližiť francúzsku a nemeckú mládež. To sa podarilo. Dnes by ani jednému Nemcovi či Francúzovi ani len na um neprišlo, že by mal zabíjať „tých druhých“. Sú priateľmi. Za krivdy minulosti sa ospravedlnili. V lete 2006 vyšla nová učebnica dejepisu pre gymnáziá, ktorú spoločne napísali francúzski a nemeckí historici. V roku 2007 sa už žiaci v oboch štátoch učia z tej istej knihy. Mimochodom: škoda, že stále nemáme spoločnú učebnicu dejepisu, ktorú by napísali slovenskí a maďarskí historici!

SLOVNÍČEK

- *militarizmus*: politika zbrojenia, uprednostňovanie vojenských riešení pred mierovými, *militaris* po latinsky znamená vojenský
- *nacionalizmus*: *natio* po latinsky znamená národ, slovo *nacionalizmus* používame, ak máme na mysli povyšovanie vlastného národa nad iné, znevažovanie iných národov

Trocha dejepisu

Od mierového spoločenstva po Rímske zmluvy

Mnohí hovoria, že Európske spoločenstvo uhlia a ocele (ESUO) bolo hospodárskym spoločenstvom; veď sa staralo o banský a oceľarský priemysel. Nie je to úplne pravda. Bolo to mierové spoločenstvo. Vzniklo po skončení druhej svetovej vojny výhradne preto, aby nebolo možné pripravovať ďalšiu vojnu, aby Nemci a Francúzi sedeli konečne za jedným stolom, aby boli vytvorené základy pre trvalý mier v Európe.

Európske spoločenstvo pre atómovú energiu (stručne: Euratom), ktoré vzniklo v roku 1957, malo prispieť k budovaniu atómového priemyslu a tým k zvyšovaniu životnej úrovne v členských štátoch. Spoločná kontrola atómovej energie bola však tiež jedným z prvkov mierovej politiky. Nekontrolovateľný rozvoj v tejto oblasti by bol mal katastrofálne dôsledky. Veď atómovú bombu už v roku 1945 použili Spojené štáty, od roku 1949 ju vlastnil aj Sovietsky zväz a od roku 1952 aj Veľká Británia.

Rímske zmluvy v roku 1957 obsahovali založenie Euratomu aj Európskeho hospodárskeho spoločenstva (EHS). To bol základ spoločného trhu, teda takých obchodných vzťahov medzi členskými štátmi, ktoré mali odstrániť zložité kontroly na každej hranici, rozličné poplatky a zdĺhavé úradovanie. Bol to predovšetkým hospodársky projekt. Predstavte si, že by namiesto ESUO, Euratomu a EHS vznikol nejaký spoločný parlament, dohody o kultúre, či pokus o vytvorenie spoločnej armády. Nič z toho by sa nemohlo podariť, pokiaľ by členské štáty boli chudobné a každý by mal svoje vlastné zámery. Najskôr bolo potrebné vytvoriť silnú ekonomiku. Aj to bol krok k politickému zjednoteniu, k diskusiám o spoločných kultúrnych hodnotách.

Maastricht je kolískou Európskej únie

Na začiatku (od roku 1951) bola dohoda o spoločnej kontrole uhlia a ocele. Pribudlo hospodárske spoločenstvo. Na základe Maastrichtskej zmluvy vznikla potom Európska únia (od roku 1993), ktorá sa vyznačuje spoločnou zahraničnou a bezpečnostnou politikou, spoločnou vnútornou bezpečnosťou a zákonmi. O spoločných veciach rozhoduje Rada EÚ, ktorá pozostáva z predstaviteľov členských štátov. Každý polrok predsedá iný štát. Existuje Európsky parlament, Európska komisia, ktorá pripravuje návrhy spoločných noriem, Európsky súdny dvor a mnoho iných inštitúcií, ktoré zatiaľ majú malé právomoci. Hovoríme o Európe regiónov, o Európe občanov, o Európe národov. Mnohé členské štáty majú spoločnú menu euro.

To všetko si vyžiadalo pol storočia usilovnej spoločnej práce. Z pôvodnej šestky sa stala dvadsaťsedmička, skôr než z dnešných študentov budú dôchodcovia, počet členov zrejme prekročí tridsiatku. Ale čo bude potom? Ako budú štáty zvládať úlohu dorozumieť sa, spolupracovať na tom, čo považujeme za spoločný záujem, keď nás bude tolko? Čo vlastne očakávame na konci budovania Európy? Aká bude veľká? Aká bude

Trocha dejepisu

silná? Iste to nebude štát ako sú Spojené štáty americké. **Je pravdepodobné, že dosiahne nejakú podobu federácie.**

Jedno však vieme určite: dnes nemôžeme programovať výsledok európskeho vývoja. Nevieme, na čom sa dokážu dohodnúť tí, čo prídu po nás. A že Európa nebude „hotová“ o niekoľko rokov, o tom netreba pochybovať. Je pekné prirovnanie: Európu nemožno postaviť ako americký mrakodrap, Európa rastie ako košatý strom. Čo to znamená? Nemáme architekta, ktorý by nakreslil plán európskej stavby v jej konečnej podobe. Aj keby najmúdrejší Európania vytvorili dokonalý model, určite by ho niekoľkokrát prekreslili tí, ktorí ešte po desaťročia budú na európskom projekte pracovať. Európa našich detí bude pravdepodobne úplne iná než bola Európa našich otcov.

Musíme jej dať šancu aby rástla, košatela, rozkvitala prirodzeným spôsobom. Tak, ako to vyhovuje jej. Lebo my sme plodmi, ktoré európsky strom urodil. Ale sme aj vetvami. Cez naše dejiny sme aj koreňmi tohto stromu. A súčasne sme aj jeho záhradníkmi. Staráme sa, aby bol zdravý, striháme suché vetvy, zberáme zrelé plody. Nie je to krásne poslanie?

**ÚLOHA: AKO SI PREDSTAVUJETE EURÓPU O 10 A O 50 ROKOV?
A SLOVENSKO V NEJ? DISKUTUJTE O TOM.**

Konvent: európsky aj slovenský

V rokoch 2002 a 2003 zasadal Európsky konvent. (Dočítali ste sa o ňom aj v kapitole „Európska ústava?“) Bolo to zhromaždenie ľudí, ktorí hľadali spoločné riešenia, budúcu podobu Únie. Nie definitívnu, ale takú, ktorú potrebujeme v nasledujúcich rokoch. Skladal sa z predstaviteľov všetkých štátov, členských, ale aj budúcich členov vrátane Bulharska a Rumunska, ba aj Turecka. Dôvod je prostý: konvent pripravoval takú podobu Únie, do akej malo vstúpiť aj Slovensko. Každý štát zastupovali tri osoby: predstaviteľ vlády, predstaviteľ vládnych strán parlamentu a predstaviteľ parlamentnej opozície. To zaručilo mnohorakosť pohľadov a objektivitu.

Jednou z otázok, ktorú si kládol konvent bolo, aké má byť usporiadanie Európy v budúcnosti. Odpoveďou bolo, že potrebuje zjednodušiť agendu, potrebuje čosi ako prehľadný cestovný poriadok, v ktorom sa každý vyzná. Prijaté také riešenie sa nepodarilo ani doteraz.

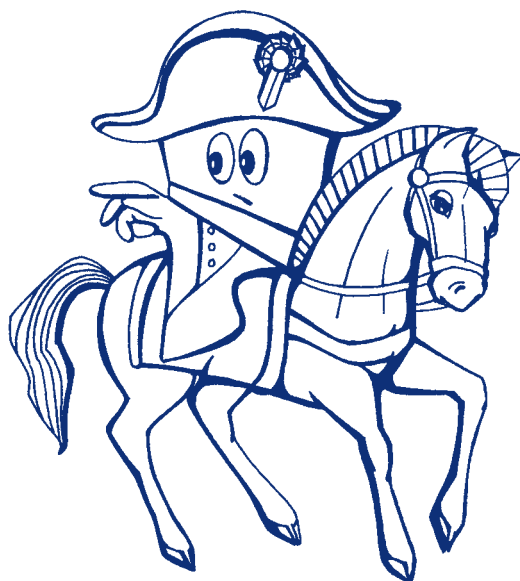
Národný konvent Slovenskej republiky vznikol v roku 2001 na podnet vtedajšieho štátneho tajomníka Ministerstva zahraničia SR Jána Figela. Stretli sa v ňom predstavitelia politických strán, cirkví, vysokých škôl, vedeckých pracovísk, mimovládnych organizácií. Mali pomôcť vytvárať spoločný názor na otázky, ktoré riešili zástupcovia Slovenska v Európskom konvente. Keď Európsky konvent skončil svoju činnosť, slovenský pokračoval v diskusii na tému Budúcnosť Slovenska v Európskej únii.

Trocha dejepisu

Rozdelil sa na pracovné skupiny. Existuje napríklad pracovná skupina pre poľnohospodárstvo, pre dopravu, životné prostredie, pre vedu a školstvo, pre európske inštitúcie, pre európsku jazykovú politiku... Účastníci diskutujú o aktuálnych otázkach, ktoré sa týkajú Slovenska a Európskej únie. Napríklad pracovná skupina pre „európsku jazykovú politiku“ riešila v roku 2006 a 2007 úlohu, aký postoj má zaujať Slovensko k otázke európskych jazykov. Majú všetci Európania hovoriť po anglicky? Aké jazyky má ovládať každý občan Únie, aby sa všetci dohodli? Ako je možné vyriešiť zložitý problém európskeho práva, podľa ktorého sú všetky jazyky členských štátov rovnocenné? V Európskom parlamente hovoria poslanci 23 rozličnými jazykmi. Koľko tlmočníkov treba, aby prekladali z každého jazyka do každého? Ako sa to dá zjednodušiť?

ÚLOHA: ROZDELTE SA V TRIEDE: KAŽDÝ Z VÁS HOVORÍ INÝM EURÓPSKYM JAZYKOM. KTO S KÝM SA DOROZUMIE BEZ TLMOČNÍKA? AKO BY STE SPOLOČNE VYRIEŠILI PROBLÉM JAZYKOV, ABY VŠETCI BOLI ROVNOPRÁVNI A PREDSA STE SA VŠETCI DOHOVORILI?

Jedna sloboda a štyri slobody

6. JEDNA SLOBODA A ŠTYRI SLOBODY

„Jedna sloboda“ je demokracia

Sloboda sa, pravdaže, nedá rozdeliť na kúsky. Ak je niekto ženatý, nemôže povedať, že každý štvrtok popoludní bude slobodný; ak v nejakej krajine vládne diktatúra, nedá sa to zariadiť tak, že v jednom kine každého okresného mesta sa smú premietat akékoľvek filmy, ale v ostatných len tie, čo chvália domácu vládu. Keď generálny tajomník Ústredného výboru Komunistickej strany Sovietskeho zväzu (ÚV KSSZ) a prezident Sovietskeho zväzu Michail Gorbačov koncom 80. rokov minulého storočia umožnil v diktátorskom režime, aby niečo predsa len bolo demokratické, rozsypal sa celý Sovietsky zväz. Sloboda – skrátka – buď je, alebo nie je.

Treba sa však dohodnúť na tom, čo považujeme za slobodu. V politike: čo považujeme za demokraciu. Rozhodne to nie je systém, v ktorom každý môže robiť, čo chce. To sa ani nedá. Ty chceš napríklad zmlátiť svojho spolužiaka, pretože ti zobral zošit s úlohou. Ak to urobíš a nikto ťa nepotrestá, nie je v triede demokracia – teda sloboda – ale anarchia. Anarchisti sú ľudia, ktorí neuznávajú nijakú vládu a nijaké predpisy či pravidlá. Neuznávajú ani štát, veď podľa ich predstáv by ani nemohol existovať. Skutočná sloboda je spojená so zodpovednosťou. Občania štátu sú slobodní, ak sa cítia byť v bezpečí. O ich slobodu sa stará vláda, armáda, polícia, ale aj rozličné mimovládne organizácie, ktoré dozerajú na to, ako štát uplatňuje svoju moc. V tomto prípade je slovo štát v úvodzovkách, pretože aj štát sú len ľudia; tí, ktorým ostatní zverili vo voľbách vládu. Nezodpovední ľudia nemôžu vládnuť.

Generácia vašich otcov zažila pol storočia neslobody - teda aj neexistujúcej demokracie. Od roku 1989 ešte neuplynulo dosť času, aby sme dali všetko do poriadku. Máme slobodu, máme demokraciu. Ale občania narážame na to, že nie celkom funguje. Úrady niekedy zbytočne prehávajú ľudí, namiesto toho, aby im pomáhali. Súdy pracujú veľmi pomaly. Občania ani poriadne nevedia, aké sú ich práva. Ešte stále sa dá viac získať podplácaním než poctivosťou. Ešte stále sú pre ľudí peniaze dôležitejšie než slušnosť... V prieskume verejnej mienky v štátoch Európskej únie v roku 2006 dostali ľudia otázku: „Ste spokojní s tým, ako vo vašej krajine funguje demokracia?“ Odpovede sú obrazom pomerov v jednotlivých štátoch. Najviac spokojných je v Dánsku (93 %), v Luxembursku, Fínsku, Írsku, Holandsku, Rakúsku a Švédsku, najmenej spokojných v Litve (23 %) a na Slovensku (25 % - teda len štvrtina občanov!). V susednej Českej republike je s demokraciou spokojných 58 percent ľudí, čo je obrovský rozdiel, hoci sme do roku 1993 mali úplne rovnaký spoločný osud. Na to je jediná odpoveď: učte sa demokracii, aby vaša generácia o niekoľko rokov mohla držať krok s najvyššími štátmi Európy.

Európska únia je slobodná, je demokratická, pretože jej členmi môžu byť len slobodné, demokratické štáty. Spoločné európske predpisy platia len vtedy, ak ich schvália všetky

Jedna sloboda a štyri slobody

členské štáty, v mnohých prípadoch stačí, ak ich schváli väčšina (ale v ktorých prípadoch, aj na tom sa musia zhodnúť všetci). A keď ich schváli Európsky parlament, v ktorom sú volení poslanci zo všetkých členských štátov.

„Štyri slobody“, to sú „štyri pohyby“

Európania sa kedysi dohodli na štyroch základných slobodách, ktoré sa vzťahujú na všetkých občanov Únie: to je

- slobodný pohyb osôb,
- slobodný pohyb tovaru,
- slobodný pohyb kapitálu,
- slobodný pohyb služieb.

Hoci medzi členskými štátmi stále existujú hranice, sú „slabé“. Potrebujeme ich, aby sme vedeli, kde sa napríklad končí Rakúsko a začína Nemecko. Ale už tam nenájdete nijakých colníkov, ktorí by vás zastavili. Medzi Rakúskom a Slovenskom sú colníci, ale ak máte so sebou pas alebo občiansky preukaz, môžete slobodne prekročiť hranicu. O „slobodnom pohybe“ môžeme povedať jednu vetu, ktorá ho vysvetlí. Napríklad „Slobodný pohyb osôb zaručuje, že ktorýkoľvek občan členského štátu môže študovať alebo pracovať v ktoromkoľvek štáte Únie.“ Ak si však pozriete dokumenty ministerstiev hospodárstva a zahraničia členských štátov a agendu Európskej komisie, narazíte na stovky strán podrobných podmienok pre každú zo štyroch „slobôd“. Napríklad v jednom období neumožňuje vláda niektorého štátu, aby tam mohol „ktokoľvek“ pracovať, pretože si chráni svoj pracovný trh. Môže to robiť len určitú dobu. Ešte pred rozšírením Únie v roku 2004 si napríklad Nemecko a Rakúsko vymohli dohodu, podľa ktorej počas sedemročného prechodného obdobia bude obmedzený slobodný pohyb osôb z nových členských štátov (okrem Cypru a Malty) do starých členských štátov, pokiaľ im jednotlivé štáty neudelia výnimku. Ale sú profesie, ktoré v tom štáte nemá kto vykonávať. A tak podpíše dohodu (napríklad Nemecko so Slovenskom) o tom, že v budúcom roku môže v Nemecku pracovať 120 murárov, atď. To je len jeden príklad z mnohých.

Slobodný pohyb osôb

V roku 2004, krátko po rozšírení Únie, oznámili vlády Veľkej Británie, Írska a Švédska, že prístup na ich pracovný trh je voľný. Ostatné krajiny ohlásili prechodné obdobie na dva roky (v roku 2006 potom uvoľnili trh, no v odlišnej miere), Nemecko a Rakúsko uplatnili najdlhšie možné prechodné obdobie - 7 rokov.

„Prechodné obdobie“ využili niektoré „staré“ členské štáty na to, aby sa k nim zo dňa na deň nenahrnuli tisíce ľudí z nových, menej vyspelých štátov, hľadajúci lepšie zárobky. Nie je to novinka. Keď sa členom Spoločenstva stalo Španielsko a Portugalsko, báli sa Francúzi záplavy Španielov. Opatrenia vtedy boli ešte prísnejšie, než sú teraz. Žiadna záplava však

Jedna sloboda a štyri slobody

neprišla. Po vstupe 10 nových členov v roku 2004 sa v niektorých štátoch báli záplavy Poliakov, alebo aj Slovákov. Povedali si, že niekoľko rokov slobodu pohybu nebudú uplatňovať. Aj tento strach sa pomínul – a už vznikol nový: z dvoch čerstvých členov, Bulharska a Rumunska. Vláda Veľkej Británie napríklad už v októbri 2006 oznámila, že do krajiny v roku 2007 pustí len 20 tisíc nekvalifikovaných robotníkov z členských štátov Únie. Navyše Bulhari a Rumuni tu budú spočiatku smieť pracovať len v potravinárstve a na farmách. To isté vyhlásili Írj, pretože majú so susednými Britmi dohodu, že budú prijímať rovnaké rozhodnutia. No Slovensko, Lotyšsko a Poľsko preukázali, že majú viac porozumenia: Bulharom a Rumunom otvorili svoje pracovné trhy ako prví.

Slobodný pohyb študentov je súčasťou slobody pohybu osôb; šancou pre mladých ľudí vybrať si, kde chcú študovať. Môžete sa rozhodnúť. Európa je vaša. Ak však viete len po slovensky, veľmi vám táto sloboda nepomôže.

Občas narazí aj sloboda kdekolvek študovať na prekážku. Začiatkom roku 2006 sa napríklad vzbúrili Rakúšania. Tisíce mladých Nemcov neprejde doma cez náročné prijímacie skúšky. Počet študentov je obmedzený. A tak mladí Nemci zaplavili rakúske vysoké školy: výhodou je rovnaký jazyk, malá vzdialenosť a voľný prístup pre kohokolvek, kto má maturitu. A zrazu na rakúskych univerzitách neostáva miesto pre Rakúšanov, veď Nemecko má desaťkrát viac obyvateľov než Rakúsko. Rovnako je to s francúzskymi študentmi v Belgicku. Rakúsko aj Belgicko teda zaviedli kvóty: napríklad v Rakúsku je pre cudzincov voľných 20 percent miest na vysokých školách. Onedlho možno Európsky súdny dvor v Luxemburgu rozhodne, že to je porušenie zákona o voľnom pohybe. Aj to je dôkaz, že Európska únia je veľmi zložitá.

Slobodný pohyb tovaru

umožňuje v rámci Únie obchodovať rovnako ako v rámci jedného štátu. Moje jabĺčka môžem predávať na trnavskom trhu, ale aj na lisabonskom. Pravdaže, ak splňam podmienky, medzi ktoré patrí aj úplná nezávadnosť môjho tovaru. Treba dodržiavať potravinovú hygienu, ktorá má prísne predpisy. Dva pojmy sú tu veľmi dôležité: technické normy a technická harmonizácia. Ak lotyšský výrobca chce predávať chladničky na Slovensku, môže. Ak mu však slovenská obchodná inšpekcia povie, že nemôže, lebo jeho výrobok nespĺňa slovenské normy, je to problém. Preto na spoločnom trhu potrebujeme aj spoločné normy.

Slobodný pohyb kapitálu

zaručuje, že svoje peniaze môžem používať na celom území Únie. Môžete si napríklad založiť účet v hociktorej banke kdekolvek v EÚ, môžete si kúpiť knižku alebo hoci aj jachtu v ktoromkolvek štáte Únie a poslať tam peniaze, môžete si kdekolvek kúpiť dom, kdekolvek investovať, kdekolvek získať pôžičku... Predpoklad je, že si na to poctivo zarobíte.

Jedna sloboda a štyri slobody

Slobodný pohyb služieb

umožňuje takisto ich využívanie kdekoľvek, za podmienok, ktoré si štáty dohodli medzi sebou. Môžete využiť služby ktorejkoľvek poisťovne či banky v EÚ, atď., môžeme teda hovoriť o slobode poskytovania a využívania služieb. Lenže medzi „služby“ patrí napríklad aj podnikanie. Dohody medzi štátmi s tým majú problémy. Príklad z roku 2005: slobodný pohyb osôb medzi Nemeckom a Poľskom upravovala dohoda, ktorá neumožňovala poľským mäsiarom pracovať v Nemecku. Ale stalo sa, že poľskí mäsiari sa legálne zamestnali v poľských dodávateľských firmách, ktoré ich legálne „vyslali“ do Nemecka. Pracovali teda v Nemecku pre poľské firmy. A pracovali lacnejšie než Nemci. Preto ich napríklad majitelia jatiek radi vymenili za drahších Nemcov. Dôsledok bol, že na nemeckých bitúnkoch stratili prácu tisíce Nemcov a na ich miesto prišli Poliaci a Česi. Nemecký kancelár sa preto pokúsil pribrzdiť liberalizáciu pohybu služieb, no nebol úspešný. Táto kapitola súvisí s inou - o nezamestnanosti. V Nemecku pre toto (a mnohé iné podobné udalosti) nezamestnanosť po rozšírení Únie mierne stúpla. Tu pripomeňme, že Slováci takým spôsobom „služby“ veľmi nevyvážajú, zameriavajú sa skôr na vývoz hotových výrobkov.

SLOVNÍČEK

- liberalizácia: odstránenie obmedzení v medzinárodnom obchode

Kto odíde, chýba doma

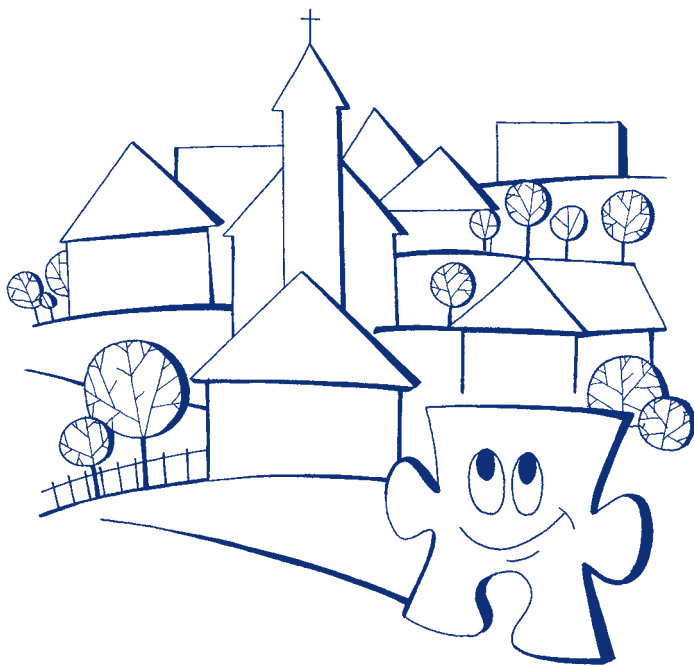
Ľudia, najmä s vysokou kvalifikáciou, sa často rozhodujú odísť pracovať tam, kde majú lepšie podmienky. Rakúšanovia a Nemci do USA, Slováci a Poliaci do Nemecka a Rakúska, Ukrajinci a Rumuni na Slovensko a do Poľska...

Ak sa stále hovorí o tom, že slobodný pohyb osôb môže byť nevýhodný pre pracovný trh štátov, kam miera ľudia hľadajúci prácu, treba si uvedomiť, že to môže byť aj naopak. Ak budú zdravotné sestry v Rakúsku zarábať trikrát viac než na Slovensku, môžu od nás odísť všetky. Potom nebude mať problém Rakúsko, ale Slovensko. Napríklad v Poľsku už je nedostatok kvalifikovaných pracovníkov.

Preto je dôležité vytvoriť také podmienky, aby ľudia radi zostali pracovať doma. To neznamená len veľa zarábať. Ale aj cítiť sa tu dobre. A chcieť sa pričiniť o to, aby Slovensko, môj kraj, moja obec bola aspoň taká úspešná, ako sú tie za hranicami. Viete, prečo sa Čína postupne dostáva medzi najvyspelejšie krajiny sveta? Mnohí mladí ľudia idú napríklad do Ameriky, tam získajú najvyššiu kvalifikáciu, ale potom sa vrátia domov, kde ju využívajú. Doma nám nebude lepšie, ak odídeme - ale naopak, ak pomôžeme zveladiť našu vlastnú krajinu. Ak sa vám nepáči obec, v ktorej žijete, môžete buď odísť a nechať ju upadať, alebo môžete využiť vlastné schopnosti a prispieť k tomu, aby začala prekvítať.

Jedna sloboda a štyri slobody

ÚLOHA: NAPIŠTE STRUČNE, ČO SA VÁM NEPÁČI V OBCE, V KTOREJ ŽIJETE. A NAPIŠTE, ČO PODĽA VÁS TREBA UROBIŤ, ABY TO BOLA SKVELÁ OBEC. ROZMÝŠĽAJTE AJ O SEBE: ČO CHCETE UROBIŤ PRE SVOJU OBEC - HNEĎ TERAZ - A KEĎ VYJDETE ZO ŠKOLY? TÚTO ÚLOHU MÔŽETE RIEŠIŤ V SKUPINÁCH. SPOLOČNE POSÚDITE, KTORÝ PROJEKT JE DOBRÝ - A KTORÝ JE NAJLEPŠÍ. A SPOMEŇTE SI NA TO O PÁR ROKOV: ROBÍTE NAOZAJ TO, ČO POVAŽUJETE ZA DOBRÉ?

Slovensko v Európe

7. SLOVENSKO V EURÓPE

Sme na Východe, či na Západe?

Neobvyklá otázka? Zväčša si hovoríme, že sme akurát uprostred Európy. Svedčí o tom aj kameň s nápisom „Stred Európy“ neďaleko Kremnických baní, kúsok od obce Krahule medzi Turčianskymi Teplicami a Kremnicou. Lenže na rozličných mapách rozličných krajín nájdete niekoľko desiatok „stredov Európy“ - od Litvy cez Ukrajinu až po Nemecko. Závisí od toho, kto ako meria. Kde je teda Slovensko?

Treba vysvetliť, čo máme na mysli, ak hovoríme „Východ“ či „Západ“.

Jednoduchou deliacou čiarou, ktorú mnohí vnímajú podnes, je takzvaná železná opona, hranica, ktorá rozdeľovala Európu 45 rokov od skončenia druhej svetovej vojny. Časť Európy ovládol Sovietsky zväz, tej časti sa hovorilo „Východ“. Tiahol sa od troch pobaltských republík cez „východné Nemecko“ (volalo sa Nemecká demokratická republika), Poľsko, Československo, Maďarsko, Rumunsko až po Bulharsko. „Železná opona“ bola takmer nepriechodná. V skutočnosti pozostávala z ostnatého drôtu nabitého elektrinou a lemovaného zamíňovaným pásom. Cez Berlín sa tiahol vysoký železobetónový múr. Kto chcel preliezť, toho zastrelili. Lenže to všetko je už preč. Nemá zmysel hovoriť o Východe a Západe. Sme v NATO a v Európskej únii. A sme v strede Európy.

Skutočná hranica medzi Východom a Západom vznikla okolo roku 1054, keď legát pápeža Leva IX. exkomunikoval (vylúčil z cirkvi) patriarchu Carihradu (Konstantinopola) Michala Cerularia, ktorý následne uvalil kľatbu na pápeža, čo spôsobilo trvalé rozdelenie kresťanstva na *západné* (rímske) a *východné* (pravoslávne). Carihrad sa dnes nazýva Istanbul. Kedysi sa na jeho území nachádzala osada Byzantion, podľa nej sa ríša na tomto území neskôr nazývala Byzantskou alebo aj Východorímskou ríšou. Mnoho názvov pre jedno územie!

Rozkolu v roku 1054 hovoríme *schizma*. A hranica medzi Východom a Západom je odvtedy hranicou medzi štátmi, ktoré sa prikláňali k rímskemu kresťanstvu (to sú katolíci, ale súčasťou západného kresťanstva sú aj protestantské cirkvi) a štátmi, v ktorých prevláda pravoslávie.

Z tohoto pohľadu vidíme Európu takto: Rusko a východná Ukrajina, Bulharsko a Rumunsko, Srbsko a veľká časť východného Balkánu, Grécko a Albánsko, to je Východ. Slovensko je Západ. Ešte za života Cyrila a Metoda sa u nás posilnil západný vplyv z Franskej ríše - dnešného Nemecka, v 10. storočí sme sa stali súčasťou Uhorska, ktorého panovníci sa hlásili k Rímu. Navyše: to všetko sa odohralo ešte pred *schizmom*. Vtedy ešte *východní vierozvesti* prišli k nám s požehnaním rímskeho pápeža. Slovensko teda je Západ, rovnako ako Rakúsko či Maďarsko. Stredná Európa je súčasťou Západu.

Slovensko v Európe

SLOVNÍČEK

- schizma: grécky schizma; znamená rozštiepenie, roztržka

Vzdávame sa suverenity?

Povedzme si najskôr, že slovo suverenita znamená takmer to isté ako zvrchovanosť či nezávislosť. Niektorí hovoria: je to najvyššia moc.

Európska únia je úniou zvrchovaných štátov. O všetkom rozhoduje Európska rada, ktorá pozostáva z predstaviteľov členských štátov (predsedov vlád, kancelárov a niekde prezidentov). Platí len to, na čom sa dohodnú. Pri stole je teda dvadsaťosem stoličiek (na jednej sedí predseda Európskej komisie). Na jednej sedí predseda vlády SR. Nemyslíte si, že má väčšiu moc na európskej stoličke, než keby ostal sedieť doma?

Ľudia si pred vstupom Slovenska do EÚ mysleli: budeme sa musieť vzdať našich zákonov, budú u nás platiť akési cudzie. Po troch rokoch v Únii máme stále vlastné zákony, vlastný parlament, vlastnú vládu. Mnoho zákonov, pravidiel, predpisov sme prispôbili Únii. Urobili sme to radi a dobrovoľne. Ak chceme byť štátom, v ktorom je všetko v poriadku, v ktorom sú dobré zákony a páky na to, aby sa aj dodržiavali, musíme meniť mnohé z toho, čo sme mali donedávna. Mnoho ľudí hovorí: „Naozaj potrebujeme reformy.“ Najradšej by však mali také, pri ktorých sa nič nezmení. Európania v štátoch, ktoré sa dopracovali k istotám a bohatstvu, sa dohodli, že osvedčené zákony a predpisy budú využívať spoločne. Pridali sme sa k nim. Prečo by predpisy, ktoré sú dobré pre Nemcov alebo Holanďanov, neboli dobré pre nás? Radi by sme všetky tieto premeny robili, aj keby nebolo Únie. Robíme ich predsa pre seba. A využívame skúsenosti tých, ktorí ich už odskúšali a vylepšili. U nás neplatia cudzie zákony. Všetky naďalej schvaľuje náš parlament. Ale mnohé naše zákony sú podobné alebo aj rovnaké ako tie, ktoré majú v iných európskych štátoch.

Suverenity sa teda nevzdávame. Dohovárame sa s našimi partnermi, že vykonávanie niektorých častí tejto suverenity zveríme spoločným inštitúciám Európskej únie. Mnohé z nich sú v Bruseli, preto sa zvykne hovoriť: „Tí v Bruseli rozhodujú o nás.“ Pravda je takáto: *Aj my sme v Bruseli*. Sme tam, kde sa rozhoduje.

Hovoriť o strate suverenity, to je pre mnohých iba zámienka. V skutočnosti sa boja, že v Únii stratia svoj vlastný piesoček, na ktorom sa im tak dobre hralo. Mnohí sa tiež obávajú konkurencie. Je naozaj tvrdá. Neobstoja v nej najmä tí, čo sa naučili priživovať sa, prežívať všelijakými machináciami, vždy sa akosi dostať k peniazom, presúvať peniaze ako v kartách a pritom nič užitočné neprodukovat. Neschopní a málo užitoční v konkurencii skutočne neobstoja. Ale na Slovensku sú státisíce schopných, ktorí nedostali príležitosť. Prečo by bol lepší nejaký Grék, Fín či Poliak než napríklad Slovák alebo Maďar? Naši ľudia už mnohokrát ukázali, že vedia byť aj najlepší. Dokázat naše schopnosti, obstáť medzi ostatnými, aj to je prejavom našej suverenity.

Slovensko v Európe

Ak by sme neboli a nechceli byť členmi Únie, mali by sme oveľa menej suverenity, než máme teraz. Obmedzovali by nás clá, nemali by sme ani zďaleka toľko peňazí ako máme teraz, keď nás Únia podporuje. Boli by sme chudobnejší, a tak by k nám nechodili investori; museli by sme sa prispôbovať medzinárodným pravidlám, ale nepodieľali by sme sa na ich tvorbe... Mimo Únie ostali doteraz iba veľmi bohaté štáty (Nórsko, Švajčiarsko). Zatiaľ im Únia až tak veľmi nechýba, lebo sú bohatí. Za bránami zostali aj veľmi chudobné štáty, jedny aj druhé však do Únie majú namierené.

Nie sme ani malý, ani chudobní

Z 10 štátov, ktoré vstúpili do Únie v roku 2004, má 6 menej obyvateľov než Slovensko! A zopár menších bolo v Únii aj predtým. Akíže mali? Navyše: ak je Luxembursko či Malta maličký štát, čo to už znamená? Vážia si ich preto vari menej než veľké štáty? Majú sa v Únii horšie? Práve naopak! V demokracii je často výhodné byť malým.

A že nie sme najbohatší? Boli by sme hádam na tom lepšie, ak by sme ostali mimo? Pripomeňme si, že ešte aj krátko po druhej svetovej vojne sme patrili medzi bohaté európske štáty. A mnohé z dnešných bohatých boli chudobné. Potom sme na štyridsať rokov zostali za železnou oponou. Štáty, ktoré sa dali dokopy a vytvorili dnešnú Úniu, bohatli, my nie. To práve teraz úspešne meníme.

My sme v Únii neboli po celých doterajších 50 rokoch integrácie - máme čo doháňať. Ak by sme ostali mimo nej, ostali by sme naozaj za dverami Európy. Ako to robíme?

Každá veľká zmena je nepohodlná. Prestavujete si schátraný dom či byt. Nič nie je tak, ako má byť, nič nie je na svojom starom mieste. Ale viete, že na výsledok sa môžete tešiť. Veď inak by ste sa do toho nepúšťali. Je s tým plno roboty „navyše“. Toto za vás nikto neurobí. Ale dostanete slušný finančný príspevok na tehly, ba aj na nábytok. A tešíte sa na to, až raz prestanete dostávať príspevky. Váš domček bude hotový. Budete môcť viac pomáhať tým, ktorí sú na tom horšie než vy.

„Všetko je stále drahšie“, sťažujeme sa. Je. Pretože svetový trh nepozná hraníc. Prichádza k nám drahá energia, drahý tovar. Ale to sa predsa deje, aj keby sme neboli v Únii.

Mnohé z toho, čo ľudia považujú za nevýhody, sú v skutočnosti výhody. Nie pre lenivých. Ale pre tých, čo chcú žiť v príjemnej krajine a chcú pre to aj niečo urobiť.

Čo robia občania Slovenska v Únii?

Odpoveď je ľahká: to isté, čo občania všetkých ostatných členských štátov. Sú vo všetkých inštitúciách, majú všade primerané zastúpenie. Máme komisára ako každý iný,

Slovensko v Európe

predsedu vlády v Európskej rade a ministrov v Rade EÚ, v Európskom parlamente toľko poslancov ako iné štáty s podobným počtom obyvateľov. Aj počet zamestnancov sa riadi počtom obyvateľov. Zopár príkladov: v máji 2006 pracovalo v komisii 134 občanov Slovenska, z nich 92 bolo úradníkov, 16 asistentov, 25 sekretárook. V Rade EÚ je 250 pracovných skupín, Slovensko je zastúpené v každej z nich. Podľa tabuliek má Slovensko v Európskej komisii nárok na 279 miest. Pravdaže: kto tam chce pracovať, musí zložiť veľmi ťažké skúšky.

Naša zahraničná politika

Načo je vo vláde každého štátu minister zahraničných vecí? Čo sú to „zahraničné veci“? „Zahraničnou vecou“ je aj náš vzťah k členstvu Bulharska a Rumunska v Únii: oba štáty majú k nám otvorený pracovný trh. To napríklad znamená, že každý Bulhar, ktorý sa rozhodne pracovať v Rimavskej Sobote a nájde si tam prácu, bude ju môcť vykonávať. „Zahraničnou vecou“ je stanovenie toho, čo je pre nás v zahraničí najdôležitejšie (tomu hovoríme „priority“). Prirodzene je to náš vzťah voči Európskej únii. Únia však už nie je zahraničím, pretože sme jej súčasťou. Aj EÚ má svoje zahraničné priority a my potrebujeme mať názor, akým spôsobom ich budeme podporovať.

Našou prioritou je vzťah k susedným štátom: aj každý z nás chce mať doma dobrý vzťah k susedom. Nie je príjemné, ak by sme si prehadzovali smeti, ak by sme museli znášať, že nám sused nadáva, lebo sa nevieme dohodnúť, kto bude zametať spoločnú chodbu. Naopak: je výhodné, ak môžeme kedykoľvek zazvonit u suseda a poprosiť, aby nám požičal kliešte alebo soľ, ktorú sme zabudli kúpiť. Tak je to aj v politike. Našou prioritou je vzťah k veľkým a dôležitým štátom: k Spojeným štátom americkým a k Rusku. Napokon je našou prioritou pomôcť niektorým štátom vytvoriť také podmienky, aby sa mohli tiež stať členmi EÚ; napríklad Chorvátsku.

„Zahraničnou vecou“ je aj náš vzťah k Srbsku a Kosovu; Kosovo je časťou Srbskej republiky, chce sa však osamostatniť, čo sa nepáči Srbom. Našou zahraničnou prioritou je Ukrajina a Bielorusko: máme záujem na demokratickom vývoji v oboch štátoch. Ale aj na západnom Balkáne.

ÚLOHA (NÁROČNÁ): SKÚSTE NÁJSŤ ARGUMENTY, KTORÉ HOVORIA V PROSPECH ZOTRVANIA KOSOVA V SRBSKU; SKÚSTE NÁJSŤ ARGUMENTY PRE OSAMOSTATNENIE KOSOVA. ROZDELTE SA V TRIEDE NA DVE SKUPINY A USILUJTE SA PRESVEDČIŤ DRUHÚ STRANU. ARGUMENTY HLADAJTE V NOVINÁCH, V DISKUSII S VYUČUJÚCIMI, NA INTERNETE...

Aspoň jedno meno

O „európskom Slovensku“ nemôžeme hovoriť bez toho, aby sme nespomenuli aspoň jedno meno z histórie.

Slovensko v Európe

Milan Hodža je nepochybné jedným z najvýznamnejších Slovákov. Narodil sa roku 1878 v Sučanoch, umrel v roku 1944 v USA. Bol poslancom Uhorského snemu, spolupracoval s následníkom habsburského cisárskeho trónu Františkom Ferdinandom d'Este, ktorý chcel zachrániť monarchiu pred jej rozpadom tým, že by Rakúsko-Uhorsko premenil na federáciu stredoeurópskych autonómnych štátov. To sa už na sklonku prvej svetovej vojny nemohlo podariť. Preto Hodža podporil lepší plán: spojiť Čechov a Slovákov. V roku 1918 sa podieľal na spísaní Martinskej deklarácie, ktorou sa Slováci prihlásili do spoločného štátu. Za *prvej republiky* (Československo 1918 až 1938) bol poslancom parlamentu, postupne bol ministrom pre zjednotenie zákonov, poľnohospodárstva, školstva, krátko zahraničia, 1935 až 1938 bol ministerským predsedom. Vedel, že na Európu sa rúčia dve hrozby: zo Sovietskeho zväzu komunistická, z Nemecka nacistická. Chcel im zabrániť silnou spoluprácou stredoeurópskych štátov.

V roku 1936 vznikol takzvaný Hodžov plán, návrh na jednotný hospodársky priestor bez ciel, ktorý by spojil štáty od Severného mora po Grécko. Plán sa neuskutočnil, pretože jednotlivé štáty dali prednosť vlastným záujmom pred spoločnými - a doplatili na to. V roku 1938 odišiel Hodža do zahraničia, od roku 1939 bol predsedom Slovenskej národnej rady v Paríži (Československo vtedy už rozbil Hitler). Od roku 1941 žil v USA; pripravoval tam nový projekt stredoeurópskej konfederácie (to je voľné spojenie štátov, ktoré majú spoločné len niektoré veci, napríklad clá, hospodárstvo, dane a pod.) V roku 1942 vyšla v Londýne jeho kniha *Federation in Central Europe*, v slovenčine (*Federácia v strednej Európe*) až v roku 1997. Okrem iného tam píše, že západná Európa potrebuje aj strednú Európu a naopak: európska demokracia a bezpečnosť môže existovať, len ak sa obe časti spoja. Tak sa to nedávno naozaj stalo. Hodža vedel aj to, že veľmi dôležité pre spojenie štátov je vyriešenie problémov poľnohospodárstva. Tie sú aj dnes v popredí pozornosti Európskej únie. Keď budete v Martine, navštívte na Národnom cintoríne Hodžov hrob. Previezli ho tam z Ameriky v roku 2002.

V súčasnosti je veľa Sloveniek a Slovákov, ktorí pomáhajú našej krajine zažiť na európskej oblohe. Nie sú to len tí, ktorí pracujú v Bruseli či Štrasburgu. V tejto knižke ich nebudeme spomínať; museli by sme vynechať mnohých, ktorí si zaslúžia, aby sme o nich vedeli. No ak sledujete správy, určite sa vám vybavajú mená.

ÚLOHA: UROBTE SI ZOZNAM ĽUDÍ ZO SLOVENSKA, O KTORÝCH SI MYSLÍTE, ŽE ROBIA DOBRÉ MENO NAŠEJ KRAJINE. KU KAŽDÉMU MENU NAPIŠTE ASPOŇ STRUČNE DÔVOD, PREČO STE HO SEM ZARADILI. POROVNAJTE SI V TRIEDE ZOZNAMY. SPOČÍTAJTE, KOLKO „HLASOV“ KTO DOSTAL A ZOSTAVTE REBRÍČEK „EURÓPANOV TRIEDY“.

Slovensko v Európe

Aj vy ste v Európe

Európska únia má samozrejme aj svoje programy pre mládež. A vy máte aj „svojho ministra“: je ním dokonca Slováč! Komisár Ján Figel má na starosti okrem mnohých iných povinností aj mládež.

V Únii existuje program, ktorý sa volá Mládež (po anglicky Youth). Slovensko sa na ňom zúčastňovalo ešte skôr, než sa stalo členom Únie. Program podporuje iniciatívu, učenie sa, spoznávanie kultúr, solidaritu medzi mladými ľuďmi.

Programy u nás organizuje Národná kancelária pre mládež v akcii, informácie nájdete na adrese www.iuventu.sk, pripojte sa tam, ale napríklad aj na internetovú adresu http://ec.europa.eu/youth/index_en.html.

V novembri 2006 schválil Európsky parlament program Mládež v akcii na roky 2007 až 2013. Program podporuje napríklad rozvíjanie pocitu príslušnosti k Európskej únii medzi mladými ľuďmi, propagovanie základných hodnôt EÚ, najmä rešpektovanie ľudskej dôstojnosti, rovnosť, rešpektovanie ľudských práv, vzájomné stretanie sa mladých ľudí z rozličných krajín Únie a mnoho iného.

Programov pre mládež je, pravdaže, oveľa viac. Mnohé sa týkajú vysokých škôl. Veľký program sa volá *Sokrates*. Skladá sa z mnohých iných programov. Napríklad *Erasmus* podporuje zahraničný študijný pobyt, ale aj výmenu vysokoškolských učiteľov a spoluprácu vysokých škôl. Zahraničné študijné pobyty absolvovalo za uplynulých 20 rokov jeho existencie vyše poldruha milióna vysokoškolských študentov. Program *Comenius* sa týka všetkých vzdelávacích inštitúcií - od materských škôl až po tie, ktoré poskytujú ďalšie vzdelávanie pre pedagogických pracovníkov, pre učiteľov, žiakov a študentov – budúcich učiteľov.

SLOVNÍČEK

- *Sokrates*: staroveký grécky filozof (469 - 399 pred Kristom)
- *Erasmus*: Erasmus Rotterdamský (1466 alebo 1469 - 1536), holandský filozof, jeden z najvýznamnejších predstaviteľov európskeho humanizmu
- *Comenius*: latinské meno Jána Amosa Komenského (1592 - 1670), jedného z najvýznamnejších európskych pedagógov

ÚLOHA: ZISTITE SI, DO AKÉHO PROGRAMU EÚ SA MÔŽETE ZAPOJIŤ AJ VY. A UROBTE TO.

Stručný sprievodca po európskom labyrinte

8. STRUČNÝ SPRIEVODCA PO EURÓPSKOM LABYRINTE

Nepleťte si to!
(Malý slovník veľkých inštitúcií)

BRUSEL je jedným z „hlavných miest“ Európy. Úvodzovky sú tu preto, lebo Európska únia nemá skutočné hlavné mesto. Jej inštitúcie sú rozptýlené po celej Európe. Od roku 1958 je Brusel sídlom Európskeho hospodárskeho spoločenstva, ktoré sa v roku 1993 zmenilo na Európsku úniu: sídli tu Európska komisia, poslanci Európskeho parlamentu majú v Bruseli zasadania výborov a politických klubov (hoci ich hlavným sídlom je Štrasburg) a je tu množstvo úradov. Podľa nich sa zvykne hanlivo hovoriť o „bruselských byrokratoch“. V skutočnosti pracuje vo všetkých inštitúciách Európskej únie spolu asi 40 300 ľudí - zdanlivo veľmi veľa, ale napríklad len mesto Paríž má 25 000 úradníkov; v tomto porovnaní je tých európskych naozaj málo. Rakúšania tvrdia, že vo Viedni je ešte viac úradníkov než v Bruseli.

Väčšina ľudí, ktorí pracujú pre Úniu, sú prekladatelia a tlmočníci. Každý štát má napríklad nárok na oficiálne publikácie vo svojom jazyku. Len v Európskom parlamente je zamestnaných 340 tlmočníkov a ďalších 400 im často pomáha. Často počujete: „Tí v Bruseli o nás rozhodujú!“ Treba odpovedať: „Veď v Bruseli sme aj my - aj my rozhodujeme!“ Do Bruselu sa v roku 1967 presťahovalo z Paríža aj veliteľstvo NATO.

V Štrasburgu, francúzskom meste neďaleko nemeckých hraníc, sídli Európsky parlament, konajú sa tu najmä jeho plenárne zasadania. V roku 2006 sa v Európe obnovila veľká diskusia, či aj naďalej má parlament zasadať v oboch mestách: týždenne sa medzi Bruselom a Štrasburgom presúvajú stovky poslancov a úradníkov, s nimi aj stovky debien so spismi, čo je nesmierne nákladné. Zástancovia jediného sídla hovoria o šetrení časom a peniazmi, obhajcovia cestovania zasa o tradícii a symbolike: ak by všetky inštitúcie Únie boli len v Bruseli, nemohli by sme hovoriť o tom, že Európa nemá „hlavné mesto“, vytratila by sa aj myšlienka „byť na hranici medzi Nemeckom a Francúzskom“. V Štrasburgu je aj sídlo Rady Európy, Európskeho súdu pre ľudské práva a iných inštitúcií. Luxemburg je zasa sídlom Európskeho súdneho dvora, Európskeho dvora auditorov, Európskej investičnej banky, je tam aj sekretariát Európskeho parlamentu, sídlo európskeho ombudsmana a Európskeho štatistického úradu. V Londýne sídli Európska banka pre obnovu a rozvoj, vo Frankfurt nad Mohanom Európska centrálna banka.

Takmer v každom členskom štáte (a nie vždy v hlavnom meste) sídli nejaký dôležitý úrad Únie. Napríklad vo Varšave Európska agentúra pre ochranu hraníc, v gréckom Heraklione Európska agentúra pre bezpečnosť informácií a v Tesalonikách Centrum pre podporu odborného vzdelávania, v talianskej Parme Európsky úrad pre bezpečnosť potravín, v holandskom Haagu Europol...

Stručný sprievodca po európskom labyrinte

V 3. kapitole „Čo je Európa“ ste sa dočítali o európskej identite. Niekedy hovoríme, že Európa má aj svoju dušu. Máme na mysli najmä kultúru. A tak má Európska únia aj svoje hlavné mesto kultúry. Keďže európska kultúra je veľmi rôznorodá a každý kraj má svoje zvláštnosti, je hlavným mestom kultúry každý rok iné mesto, po niektoré roky aj viac miest. V roku 2004 to bol rakúsky Graz, 2005 írsky Cork, 2006 grécky Patras, 2007 Luxemburg a spolu s ním rumunské Sibiu, 2008 britský Liverpool a nórsky Stavanger. V roku 2013 príde na rad aj Slovensko. Ktoré mesto to bude, o tom sa rozhodne v roku 2008.

SLOVNÍČEK

- *byrokrat*: po francúzsky *bureau* (vyslov büro) znamená úrad, po grécky *krátos* je štátna moc, *byrokracia* je teda „vláda úradníkov“

ÚLOHA: NÁJDITE NA MAPE VŠETKY MESTÁ, SPOMÍŇANÉ V TEJTO KAPITOLKE.

NÁROČNEJŠIA ÚLOHA: DISKUTUJTE O TOM, KTORÉ SLOVENSKÉ MESTO BY STE NAVRHLI AKO HLAVNÉ MESTO EURÓPSKEJ KULTÚRY. SVOJ NÁVRH ODÔVODNITE.

SUMMIT

je anglické slovo. Označuje najvyšší vrchol, napríklad hory. V politike má podobný význam. Označujeme ním najvyššiu úroveň. Keďže Európska únia je predovšetkým úniou suverénnych štátov, najvyššou úrovňou je stretnutie predstaviteľov členských štátov. Summit je stretnutím členov Európskej rady. Na summit prichádzajú ľudia s rozličnými funkciami, podľa zvyklostí príslušného štátu. Napríklad z Francúzska prezident, z Nemecka spolkový kancelár, zo Španielska predseda vlády. Aj zo Slovenskej republiky. Slovo reprezentanti by tu nebolo presné. Zatiaľ čo predstaviteľom Veľkej Británie na summite je predseda vlády, reprezentantkou toho istého štátu je kráľovná. Mimochodom: všimli ste si, že polovica „starých“ členských štátov Únie (presnejšie: sedem z pätnástich) sú monarchie? Monarchiu reprezentuje kráľ (v Luxembursku veľkovojvoda), no žiaden z nich sa nezúčastňuje na summitoch: posielajú tam predsedov vlád. Všetky európske monarchie sú demokratické. A všetky okrem Nórska sú v Európskej únii.

EURÓPSKA KOMISIA

(používame aj skratku EK). Každý štát, teda aj Slovensko, vysiela do EK jedného komisára. Štát „vysiela“, nie „má“. Komisár totiž nezastupuje - ani nesmie - štát, z ktorého prišiel. Komisia nie je vláda. Jej úlohou ja najmä predkladať návrhy európskych noriem, ktoré schvaľuje Európska rada a Európsky parlament a spravovať rozpočet EÚ.

EURÓPSKA RADA je to isté ako summit. „Na summit“ okrem predstaviteľov štátov prichádza aj predseda Európskej komisie. Pozor! Rada Európy je niečo úplne iné. O nej je reč v kapitole o príbuzných.

Stručný sprievodca po európskom labyrinte

RADA EURÓPSKEJ ÚNIE

(predtým sa volala Rada ministrov). Predstavte si veľký okrúhly stôl s dvadsiatimi siedmimi stoličkami. Ak členské štáty rokujú o najzávažnejších veciach, stretnú sa ich predstavitelia (Európska rada). Ak riešia záležitosti, ktoré sa týkajú niektorého rezortu – napríklad poľnohospodárstva či školstva – sedia na stoličkách ministri poľnohospodárstva (či školstva) členských štátov.

EURÓPSKY PARLAMENT

je parlamentom Európskej únie. V júni 2004 sme doň po prvý raz volili aj poslancov zo Slovenska. Niečo iné je Parlamentné zhromaždenie Rady Európy, v ktorom naši poslanci pracujú už dávno. Nemá však nič spoločné s Európskou úniou. Ako hovorí názov, patrí Rade Európy.

EURÓPSKY OMBUDSMAN

vyšetruje sťažnosti na inštitúcie Európskej únie. Toto cudzie slovo nepochádza ani z angličtiny, ani z latinčiny, ale zo severu: po švédsky to znamená „sprostredkovateľ“. Práve vo Švédsku túto funkciu pred dvesto rokmi vymysleli podľa vzoru Turecka, kde čosi podobného existovalo ešte skôr, postupne sa ujala v mnohých štátoch a od roku 1995 aj v EÚ; je symbolické, že prvým v Únii bol Švéd žijúci vo Fínsku.

Ak sa niekomu z vás zdá, že vám ukrivdilo napríklad rozhodnutie Európskej komisie, môžete to napísať ombudsmanovi. Sťažovať sa môže každý občan Únie, ale aj právnická osoba, teda inštitúcia, ktorá má sídlo v niektorom členskom štáte. Nezaobrá sa však sťažnosťami proti vládam alebo úradom členských štátov, ani proti firmám či občanom v Únii. Aspoň jeden príklad. Európska komisia sľúbila Výboru pre spoluprácu miest, že bude financovať spoluprácu medzi Nemeckom a Švédskom. Výbor pracoval, no Komisia potom nenašla potrebné peniaze. Výbor sa sťažoval u ombudsmana. Ten rokoval s Komisiou; Komisia napokon výboru zaplatila. Ombudsmana volí od roku 1995 Európsky parlament, od roku 2003 má túto funkciu bývalý grécky ombudsman Nikiforos Diamandouros. Jeho telefón v Štrasburgu je ++33 3 881 76673, e-mailová adresa euro-ombudsman@europarl.eu.int, podrobnosti o jeho činnosti nájdete na adrese www.ombudsman.europa.eu.

EURÓPSKY DVOR AUDÍTOROV

Európska únia pripravuje svoj rozpočet vždy na sedem rokov. V pokladni má na roky 2007 až 2013 vyše 860 miliárd eur. Skúste si to vynásobiť platným kurzom slovenskej koruny, aby ste videli, „koľko korún“ to je. Viete takú sumu vôbec pomenovať? Aby sa s toľkými peniazmi nakladalo dobre, aby sa nič nepremárnilo, na to treba dávať veľmi dobrý pozor. To je úloha Európskeho dvora audítorov, ktorému zvyknú hovoriť aj „finančné svedomie Európskej únie“. Založili ho v roku 1977. Je to veľká inštitúcia, ktorá kontroluje všetky účty: príjmy Únie, aj výdavky. Keďže väčšina peňazí sa „míňa“ v členských štátoch, robia audítori kontrolu aj tam, pravda, v spolupráci s úradmi

Stručný sprievodca po európskom labyrinte

príslušného štátu. Auditorov je okolo 350, sú zo všetkých 27 členských štátov. Terajším predsedom je Rakúšan Hubert Weber.

SLOVNÍČEK

- *auditor: po latinsky pôvodne znamenalo poslucháč, žiak. Slovo audit sa neskôr začalo používať vo význame prieskum (napríklad finančných dokladov firmy), auditor je teda človek, ktorý takýto prieskum robí*

SÚDNY DVOR EURÓPSKÝCH SPOLOČENSTIEV

je jednou z najstarších inštitúcií Únie: založili ho v roku 1952, krátko po vzniku Európskeho spoločenstva uhlia a ocele. Jeho sídlom je Luxemburg. Keď každý členský štát má svoje vlastné zákony, praktická spolupráca štátov je zložitá. To je, ako keby v každom štáte mal meter inú dĺžku. Preto sa Európania usilujú zjednotiť čo najviac zákonov - pravidiel. Aby sa spoločné pravidlá EÚ uplatňovali všade rovnako, na to dáva pozor Súdny dvor. Každý členský štát sem vysiela jedného sudcu, pomáha im osem generálnych advokátov. Všetci títo ľudia sú nezávislými odborníkmi. Keď napríklad niektorý súd na Slovensku má pochybnosti, ako má uplatniť európsku normu, musí požiadať Súdny dvor o vysvetlenie. Ak niektorý členský štát nerespektuje európsku normu, Súdny dvor mu môže udeliť pokutu. Ak si napríklad Európska komisia, štát, alebo aj jednotlivец myslí, že niektorý európsky predpis je protiprávny, môže požiadať Súdny dvor, aby vec preskúmal. Ak mal sťažovateľ pravdu, súd taký predpis zruší. Na Súdny dvor ES môže predložiť žiadosť aj Európsky parlament.

Nedajte sa pomýliť slovom „dvor“. Na Slovensku ho používame takmer výlučne vo význame „oplotené priestranstvo pri dome“. Ale poznáte aj význam „panovnícky dvor“, čo označuje sídlo panovníka (podľa neho sa nazývajú napríklad dvorné dámy) a súdny dvor = súd na vysokej úrovni. V pradávných jazykoch slovo dvor označovalo vyvýšené miesto, odtiaľ pochádzajú aj tieto názvy. Európsky súdny dvor má toľko sudcov, koľko je členských štátov. Takže jedným z nich je aj sudca zo Slovenska. Neplette si Európsky súdny dvor s Európskym súdom pre ľudské práva. To je niečo úplne iné. Nemá nič spoločné s Európskou úniou. Sú aj iné medzinárodné súdy, ktoré nie sú súdmi Únie.

EURÓPSKY HOSPODÁRSKY A SOCIÁLNY VÝBOR

sídlí v Bruseli, vznikol v roku 1957 na základe Rímskych zmlúv. Jeho úlohou je zastávať záujmy občanov, ale aj zamestnávateľov, odborov, poľnohospodárov a iných skupín. Aby úradníci nerozhodovali bez toho, že by si vypočuli *názor ľudu*. Má 344 členov zo všetkých 27 štátov - z najväčších členských štátov po 24, zo Slovenska 9. Výbor radí európskym inštitúciám, stará sa, aby sa občania viac zapájali do európskych záležitostí.

Stručný sprievodca po európskom labyrinte

VÝBOR REGIÓNOV

založili v roku 1994, sídli v Bruseli. Často hovoríme o Európe štátov (každý má svoju nezávislosť, na spoločných programoch sa musia dohodnúť, ich predstavitelia sa stretávajú v Európskej rade), o Európe občanov (preto poslancov do Európskeho parlamentu volíme priamo, oni tam nezastupujú štáty, ale svojich voličov), stále viac hovoríme o Európe regiónov. Napríklad v rámci solidarity veľká časť európskych peňazí je určená pre rozvoj zaostávajúcích regiónov, bez ohľadu na to, či štát je bohatý, alebo nie. Tak pomáha Únia chudobným regiónom v južnom Taliansku alebo východnom Nemecku... Hoci regiónom pripisujeme veľký význam, Výbor regiónov zatiaľ nemá veľké právomoci. Predkladá Európskej komisii názory na právne predpisy. O témach, ktoré sa týkajú regiónov, sa musí Európska komisia a Európska rada s týmto výborom radiť. Výbor však nemôže rozhodovať, má poradný hlas a konzultačnú funkciu. Možno predpokladať, že jeho úloha bude v budúcnosti dôležitejšia, než je dnes. Rovnako ako Hospodársky a sociálny výbor, aj Výbor regiónov má 344 členov, z toho 9 členov a 9 náhradníkov zo Slovenska: 6 členovia zastupujú samosprávne kraje, 3 miestne samosprávy (mestá a obce).

EURÓPSKA CENTRÁLNA BANKA

vznikla v roku 1998 - je centrálnou (ústrednou) bankou pre tie členské štáty, ktoré majú spoločnú menu - euro. Od januára 2007 k nim, ako trináste, pribudlo Slovinsko. Zapamätajte si niekoľko nových slov: tých 13 štátov tvorí spolu *eurozónu*; banka vytvorila menový *eurosystem*. Banka sa stará najmä o to, aby euro bolo stabilné. Sídлом banky je nemecký Frankfurt nad Mohanom. „Šéf“ banky sa volá guvernér (taký titul majú prezidenti národných bánk) a je ním Francúz Jean Claude Trichet (čítať žan klód trišé).

EURÓPSKA INVESTIČNÁ BANKA

vznikla na základe Rímskych zmlúv v roku 1958. Banky požičiavajú peniaze. Táto banka ich požičiava na také projekty, ktoré sú v záujme „zlepšovania Európy“: na výstavbu a opravu železníc, na stavbu ciest a modernizáciu letísk. Požičiava ich však aj kandidátskym krajinám, ba aj chudobným rozvojovým štátom. A podporuje úvermi malé podniky. (Úver je finančný príspevok, ktorý neskôr treba vrátiť: „Úver, že ti to naozaj vrátim!“)

EURÓPSKY ÚRAD PRE VÝBER PRACOVNÍKOV (EPSO)

existuje len od roku 2003. Čo robí, prezrádza jeho názov. Ak raz budete chcieť pracovať v niektorej inštitúcii Európskej únie, stretnete sa s ním. Najjednoduchšie na adrese http://europa.eu/epso/index_en.htm. Z mnohých uchádzačov o miesto vyberá úrad najmä podľa kvalifikácie. Kto je dobrý, obstoji!

Európske symboly

Každý štát má svoju zástavu, štátny znak, hymnu. Má ich aj Európska únia. To neznamená, že je štátom. Veď aj veľké futbalové kluby majú zástavy, znaky, ba aj

Stručný sprievodca po európskom labyrinte

„hymny“, ktoré spievajú fanúšikovia. Sú to symboly (*symbolo* po grécky znamená symbol, znak). „Európska farba“ je modrá, aj symbol olympských hier má päť kruhov, z ktorých modrý „patrí“ Európe.

Zástava EÚ má na modrej ploche dvanásť zlatých hviezd. Európska rada sa na tom dohodla v roku 1986. Bolo to na návrh Rady Európy (nemýľte si Radu Európy s Európskou radou!), ktorá tento symbol prijala už v roku 1955. Počet dvanásť je podľa európskej tradície symbolom dokonalosti. Že sú hviezdy v kruhu, znamená solidaritu, súlad, znamená, že sú si všetky rovnocenné. **Znakom** Európskej únie je tiež týchto dvanásť zlatých hviezd na modrom pozadí.

Hymnou sa stala upravená Óda na radosť, záverečná časť slávnej Deviatej symfónie nemeckého skladateľa Ludwiga van Beethovena. Zbor spieva s orchestrom text, ktorý napísal v roku 1875 nemecký básnik Friedrich Schiller (hlavnou myšlienkou textu je: „Všetci ľudia budú bratia“). Lenže pozor: oficiálna hymna EÚ nemá slová! Aj keď ju niekedy počujete so Schillerovým textom.

Dňom Európy je 9. máj: v ten deň roku 1950 vyhlásil Robert Schuman svoj plán zjednocovania Európy. Rada Európy vznikla 5. mája 1949, za Deň Európy považuje toto výročie. Aby sme vyhovelí obom, zvykneme v máji oslavovať „európsky týždeň“.

Načo máme Európsku radu a Radu EÚ

Dvadsať sedmi predstaviteľia štátov sa dohovárajú o najdôležitejších otázkach Únie. Bez ich súhlasu sa nič podstatné nemôže uskutočniť. Často počujeme: „Naše štáty sa musia podriaďiť rozhodnutiam všetkých bruselských byrokratov, ktorí vymýšľajú nezmyselné zákony a predpisy.“ To nie je pravda. Všetky európske normy, predpisy, dohovory musí schváliť rada. Také právomoci nemá nijaký úradník. Sme členmi Únie, v ktorej si členské štáty ponechávajú svoju suverenitu.

Členovia rady majú dve úlohy: hľadať spoločné riešenia dobré pre celú Európu, ale pritom také, ktoré osožia aj štátu, ktorého sú predstaviteľmi. Viete si predstaviť, že by francúzsky prezident podpísal európsku normu, ktorá by bola v rozpore so záujmami Francúzska? Neviete. Máte pravdu. Tak je to so všetkými členmi rady. Dbajú predovšetkým o dobro vlastného štátu.

Ako to je so suverenitou? Ak sa dohodnú, niektoré právomoci zveria Únii. Nezriekajú sa suverenity vlastného štátu, ale jej výkon zveria tej Únii, v ktorej spolurozhodujú aj oni. Ak sa dohodli, že sa vzdajú vlastnej meny a spoločne budú používať euro, najskôr zistili, že to pre ich štáty je výhodné. Ináč by s tým nesúhlasili. Dohľad nad finančnou politikou štátu (štátny rozpočet) majú aj naďalej ministerstvá financií členských štátov. Európska centrálna banka (ECB) – zjednodušene povedané – má dohliadať, aby bola spoločná

Stručný sprievodca po európskom labyrinte

mena euro stabilná. ECB tu má oveľa viac kompetencií než národné centrálné banky, ktoré už nemôžu robiť samostatnú menovú politiku.

Aj Slovensko sa podieľa na spoločnom rozhodovaní. Tiež zveruje výkon viacerých kompetencií Európskej únii. To však neznamená, že sa týchto kompetencií zrieka. Viete si predstaviť, že by sa Británia rozhodla zriecť kompetencií, ktoré sú pre ňu dôležité? Alebo že by to urobilo Rakúsko alebo Holandsko? Hovoríme: ak spôsob, akým pracuje Únia, je dobrý pre nich, nemôže predsa byť zlý pre nás.

Kedysi členovia Rady EÚ museli o všetkých dôležitých otázkach rozhodovať jednomyselne. Uskutočnilo sa len to, s čím súhlasili všetky štáty. Keď ich bolo šesť, nemali s tým veľké problémy. Keď ich je 27, nie je ľahké zhodnúť sa. Stále častejšie sa namiesto jednomyselného súhlasu používa hlasovanie, pri ktorom je na schválenie návrhu potrebná takzvaná kvalifikovaná väčšina hlasov. Tá sa po rozšírení Únie prispôbila novému počtu štátov. Platila od 1. novembra 2004. Od prístúpenia Rumunska a Bulharska platí zasa nové rozdelenie. Všetky štáty sa dohodli, že výsledky takého hlasovania budú rešpektovať. Pri niektorých zvlášť dôležitých otázkach, ako je rozšírenie Únie, treba naďalej súhlas všetkých členov. Niektoré rozhodnutia platia iba pre štáty, ktoré s nimi súhlasili. Napríklad spoločnú menu euro neprijali štáty, ktoré chcú ešte vyčkať, ako sa euro osvedčí. Svoju vlastnú menu si ponechali Briti, Švédci a Dáni. Nikto ich nenútil, aby sa prispôbili rozhodnutiu väčšiny.

V nasledujúcej tabuľke uvidíte, koľko má ktorý členský štát hlasov v Rade EÚ.

Kvalifikovaná väčšina:

Jednotlivé štáty majú takýto počet hlasov:	
Nemecko, V. Británia, Francúzsko, Taliansko	29
Poľsko, Španielsko	27
Rumunsko	14
Holandsko	13
Belgicko, Česko, Grécko, Maďarsko, Portugalsko	12
Bulharsko, Rakúsko, Švédsko	10
Dánsko, Fínsko, Írsko, Litva, Slovensko	7
Cyprus, Estónsko, Lotyšsko, Luxembursko, Slovinsko	4
Malta	3

Celkový počet hlasov je 345 a pre schválenie návrhu je potrebný nadpolovičný počet členských štátov, ktoré spolu majú najmenej 258 hlasov.

Iste ste si všimli, že tieto počty nezodpovedajú počtu obyvateľov: Napríklad Nemecko má dvakrát viac obyvateľov ako Poľsko alebo Španielsko, no rozdiel hlasov je veľmi malý.

Stručný sprievodca po európskom labyrinte

Visegrádske štáty majú spolu toľko hlasov, ako dva najväčšie štáty Únie dokopy: Nemecko a Francúzsko. Takže tento systém je výhodný pre menšie štáty.

„Starí“ členovia („pätnásťka“) majú spolu 237 hlasov, takže nových 12 nemôžu prehlasovať. Všimnite si, že napríklad Česko so Slovenskom majú spolu 19 hlasov, no Holandsko s približne rovnakým počtom obyvateľov len 13. Nemecko má 82 miliónov obyvateľov, teda pätnásťkrát viac než Slovensko. Pre Nemcov by bolo spravodlivé, keby v rade mali pätnásťkrát viac hlasov, teda 105. Majú ale len 29. Nech rátate ako chcete, vždy zistíte, že hociktorý menší štát je zvýhodnený voči hociktorému väčšiemu. To je, samozrejme, dobre pre nás.

Často počúvame, že v Európskej únii rozhodujú silní na úkor malých. Keď sa pozriete na spôsob hlasovania zistíte, že keby sa aj všetci veľkí spojili proti malým, alebo „bohatší“ proti „chudobnejším“, nedokázali by ich prehlasovať.

Hovoríme o „vážení hlasov“. A potrebujete na to trochu matematiky.

Návrh prijme Rada vtedy, ak zaň odovzdajú členovia spolu približne tri štvrtiny hlasov (258 z 345). To nestačí. Za návrh súčasne musí hlasovať nadpolovičná väčšina štátov (z 27 je to najmenej 14). Ani to nemusí stačiť. Tí, čo hlasujú proti návrhu, môžu žiadať prepočítať, či kvalifikovaná väčšina predstavuje najmenej 62 % celkového počtu obyvateľov Únie. 258 hlasov možno napríklad získať, ak spolu hlasujú všetky štáty okrem troch najväčších: Nemecka, Francúzska a Veľkej Británie. Nemožno ich však prehlasovať, lebo v týchto troch žije približne 40 % obyvateľov Únie. To znamená, že bez súhlasu najmenej dvoch najväčších nemožno odhlasovať nič. No ak by niečo chceli presadiť len najväčší, nezískajú bez podpory menších tiež nič.

Predsedníctvo

Aby bolo zrejmé, že všetky štáty Únie sú rovnocenné, strieda sa predsedníctvo Európskej rady tak, aby prišiel na rad každý štát. Predsedníctvo trvá pol roka. Nové sa začína vždy 1. januára a 1. júla. Pri šiestich členských štátoch sa všetky vystriedali za tri roky. Ak ich je 27, každý príde na rad raz za 13 a pol roka. To už nie je dobré. V prvom polroku 2007 je predsedníckym štátom Nemecko. Podľa existujúceho systému príde na rad znova v roku 2020. Kde už bude terajšia vláda?

Nový systém navrhovala „ústavná zmluva“. Tá však stroskotala, bude potrebné diskutovať o nej a schváliť iné pravidlá. To môže trvať dlho. Text návrhu Zmluvy o ústave pre Európu sa zmienil o volenom predsedovi Európskej rady na dlhšie obdobie - bez ohľadu na to, z ktorého štátu pochádza. V anglickej verzii sa vyskytlo slovo „president“. Odporcovia zmluvy ju kritizovali, že chce zaviesť funkciu „európskeho prezidenta“, ktorý by azda bol aj nadradený hlavám členských štátov. To bolo len jedno nedorozumenie z mnohých. Predseda v skutočnosti vedie schôdze.

Stručný sprievodca po európskom labyrinte

Predsednícka krajina organizuje činnosť Rady, zvoláva zasadania, stanovuje priority na príslušný polrok.

Predseda štát organizuje počas „svojho polroka“ zasadania okolo 250 rozličných výborov a pracovných skupín, spolu pripravuje približne 2000 zasadaní a predsedá im. Zastupuje Úniu aj navonok: na rozličných svetových konferenciách sa zúčastňuje za Úniu spravidla predstaviteľ predsedajúceho štátu. Je to nesmierne namáhavé. Štáty sa na túto úlohu pripravujú niekoľko rokov.

Aby prechod z jedného predsedníctva na druhé bol plynulý, zriadila Únia takzvanú „Trojku“, čosi ako „užšie predsedníctvo“. Jej členmi bol predchádzajúci, úradujúci a budúci predseda rady. To sa zmenilo. Teraz (v roku 2007) Trojku tvorí minister zahraničných vecí predsedajúcej krajiny, vysoký predstaviteľ pre spoločnú zahraničnú a bezpečnostnú politiku a komisár pre vonkajšie vzťahy (RELEX).

SLOVNÍČEK

- *priorita: úloha, ktorá je najdôležitejšia a treba jej venovať najviac pozornosti*
- *RELEX: Relations extérieures, po francúzsky, vonkajšie vzťahy, teda „zahraničná politika“ EÚ*

Kto kedy predsedá?

V tomto prehľade nájdete aktuálne termíny a do budúcnosti najmä tie, ktoré sa týkajú nových členov - až po slovenské predsedníctvo, ktoré je tak ďaleko, že na jeho prípravu sa istotne budú podieľať aj viacerí z vás.

2005, 2. polrok: Veľká Británia;

2006, 1. polrok: Rakúsko (po prvý raz predsedalo 1998, opäť príde na rad 2019);

2006, 2. polrok: Fínsko;

2007, 1. polrok: Nemecko;

2007, 2. polrok: Portugalsko;

2008, 1. polrok: Slovinsko (ako prvé spomedzi „nových“ členských štátov);

2008, 2. polrok: Francúzsko;

2009, 1. polrok: Česká republika;

2009, 2. polrok: Švédsko;

2011, 1. polrok: Maďarsko;

2011, 2. polrok: Poľsko;

2012, 2. polrok: Cyprus;

2016, 1. polrok: Holandsko;

2016, 2. polrok: Slovensko.

Dňa 1. januára 2017 odovzdáme predsedníctvo Malte. Celý systém, ako ho uvádzame v prehľade, sa môže v najbližších rokoch úplne zmeniť.

Stručný sprievodca po európskom labyrinte

COREPER

Toto slovo neľadajte v slovníku. Je to skratka pre Výbor stálych zástupcov (z francúzskeho Comité des Représentants Permanents) členských štátov, ktorí sa schádzajú každý týždeň v Bruseli. Sú zodpovední za prípravu zasadnutí Rady EÚ a za plnenie úloh, na ktorých sa Rada EÚ dohodla. Keďže úloha je priveľa, pracuje na nich COREPER I, jeho členmi sú zástupcovia veľvyslancov členských štátov. Zodpovedá za prípravu záležitostí týkajúcich sa zamestnanosti, sociálnej politiky, zdravotníctva, spotrebiteľov, vnútorného trhu, priemyslu, výskumu, dopravy, telekomunikácií, energetiky, poľnohospodárstva, rybolovu, životného prostredia, vzdelávania, mládeže a kultúry. COREPER II (členovia majú titul veľvyslancov) má na starosti všeobecné záležitosti, vzťahy k nečlenským štátom, hospodárske a finančné záležitosti, spravodlivosť a vnútorné veci.

COREPER chráni záujmy členských štátov - tak ako Rada EÚ.

2007: Nemecké predsedníctvo

V prvom polroku 2007 predsedá Európskej rade Nemecko. Konkrétne spolková kancelárka (predsedníčka vlády) Angela Merkelová. Vzhľadom na to, že v Nemecku vládne veľká koalícia, teda pravíkoví kresťanskí demokrati a ľavicoví socialisti, museli sa obe strany, ktoré majú veľmi odlišný program, dopredu dohodnúť, akú politiku bude Nemecko uprednostňovať.

Veľké odlišnosti sú napríklad v názore na Turecko: socialisti chcú, aby sa stalo členom EÚ, kresťanskí demokrati to nechcú a presadzujú „privilegované partnerstvo“ (teda viac než len spolupráca, ale menej než plnoprávne členstvo). Nemci zdôrazňujú, že Únia „sa nemôže rozširovať donekonečna“, že treba vytvoriť „užšie partnerstvo“ voči štátom, ktoré nie je možné prijať do Únie, ako je Ukrajina, Moldavsko, Gruzínsko.

Nemcom veľmi záleží na obnovení rokovaní o prijatí Zmluvy o ústave pre Európu, aj keď vedia, že počas ich predsedníctva to nestihnú. Chcú však pripraviť podmienky, ktoré to umožnia. Chcú zjednodušiť úradovanie v Únii, posilniť vedu a vzdelávanie (to je *Lisabonská stratégia*), chcú posilniť partnerstvo EÚ s Ruskom, čo súvisí najmä s dodávkami plynu a ropy. (Tu je najväčšou prekážkou poľský nesúhlas s takýmto partnerstvom.) Chcú sa venovať vzťahom so susedmi Únie a riešeniu problémov na Strednom Východe, v Afganistane, Iraku a Iráne. Chcú presadiť také spoločné opatrenia, ktoré výrazne oslabia terorizmus a organizovaný zločin. 25. marca 2007, keď v Berlíne boli veľké oslavy 50. výročia podpisu Rímskych zmlúv, kde Angela Merkelová vystúpila so zásadným prejavom o cieľoch a hodnotách Európskej únie. Tento prejav prejde do dejín ako *Berlínska deklarácia*.

Stručný sprievodca po európskom labyrinte

ÚLOHA: VYMENUJTE ŠTÁTY, KTORÉ SUSEDIA S EÚ. POVEDZTE, AKÉ PROBLÉMY MÁ EURÓPA SO STREDNÝM VÝCHODOM, S AFGANISTANOM, IRAKOM A IRÁNOM.

V parlamente nerozhodujú štáty, ale občania

V Európskom parlamente sedí 785 poslancov z 27 krajín. Zastupujú takmer pol miliardy občanov. Najväčším členským štátom je Nemecko, ktoré by podľa počtu vyše 82 miliónov obyvateľov malo mať približne 140 poslancov. Má ich len 99, čo je najvyšší možný počet. Najmenším členom je Malta, ktorá má 5 poslancov, hoci na počet obyvateľov by nemala mať ani jedného celého. To je zvýhodnenie malých. Nemôže sa stať, že „Nemci prehlasujú Maltanov“, pretože – rovnako ako v národných parlamentoch – poslanci sú rozdelení podľa странickej príslušnosti, nie podľa štátnej príslušnosti. V praxi hlasujú nemeckí socialisti spolu s maltskými proti nemeckým i maltským kresťanským demokratom.

Z takéhoto pohľadu najsilnejšími sú vo volebnom období 2004 - 2009 kresťanskí demokrati (Európska ľudová strana - „ľudovci“), ktorí majú spolu 277 kresiel. Druhí najsilnejší – Sociálnodemokratická strana Európy – ich má 218. Tretí sú liberáli s 106 kreslami, Únia za Európu národov má 44 kresiel, „zelených“ je 42, 14 je nezávislých (tam sú zástupcovia politických strán, ktoré nepatria do žiadneho zoskupenia bežného v Európe, napríklad zo Slovenska HZDS-LS). V Parlamente sú aj iné politické zoskupenia. Za predsedu parlamentu zvolili poslanci španielskeho socialistu Josepa Borrellu. Dve najsilnejšie zoskupenia - socialisti a ľudovci - sa dohodli, že to je voľba na polovicu funkčného obdobia, teda na dva a pol roka a že na druhú polovicu zvolia predsedu ľudovcov Hansa-Gerta Pötteringa z Nemecka. Keďže obe tieto strany majú v parlamente výraznú väčšinu, môžu svoje dohody aj odhlasovať. Pöttering sa stal predsedom v januári 2007.

Poslanci zvolení na Slovensku

Voľby do Európskeho parlamentu sú každých 5 rokov, vždy v roku, ktorý sa končí na 4 a na 9. V júni 2004 boli parlamentné voľby už aj s našou účasťou. Zvolili sme 14 poslancov, ktorí však v Štrasburgu spoločne nevystupujú ako národná delegácia. Rozdelili sa podľa странickej príslušnosti, tak ako to je v slovenskom parlamente. Slovenskí (či maďarskí) kresťanskí demokrati sedia v jednom rade s kresťanskými demokratmi ostatných štátov a presadzujú názory kresťanských demokratov. Tak isto socialisti, liberáli, zelení či iní. Slovenskí kresťanskí demokrati môžu hlasovať proti slovenským socialistom aj v Národnej rade SR, je prirodzené, ak to robia aj v Štrasburgu.

Preto je dôležité vedieť, akú politiku ktorá politická strana robí. Najbližšie voľby budú v roku 2009. Zúčastnia sa ich aj mnohí z vás. Sledujte, čím sa od seba odlišujú jednotlivé strany, aby ste sa potom mohli rozhodnúť správne. A aby ste boli presvedčení, že voľ

Stručný sprievodca po európskom labyrinte

je dôležité. V roku 2004 prišla voliť v celej Európskej únii len necelá polovica voličov. To je veľmi málo. Najviac bolo Belgičanov a Luxemburčanov - po 90 %. Nie sme hrdí na to, že najmenej zo všetkých bolo občanov Slovenska: len 17 percent!

Podľa príslušnosti k politickým stranám sa do EP dostali traja poslanci zvolení na kandidátnej listine SDKÚ-DS, KDH, strany SMER-SD a HZDS-LS, a dvaja za SMK. Poslanci za KDH, SDKÚ-DS a SMK sú v EP členmi skupiny Európskej ľudovej strany - Európskych demokratov, poslanci za SMER - SD sú členmi Strany európskych socialistov a poslanci za HZDS-LS patria do skupiny nezávislých (tam sú strany, ktoré nemajú partnera na európskej úrovni). Z toho vyplýva, že naša najsilnejšia skupina (8 poslancov) je súčasťou európskych „ľudovcov“ (teda kresťanských demokratov), traja sú medzi socialistami. Každý poslanec má v EP mnoho funkcií (pracuje v rozličných výboroch), tu spomenieme len najdôležitejšie. Z toho uvidíte aspoň časť toho, čím všetkým sa EP zaoberá. Okrem výborov sú poslanci zaradení aj do delegácií, ktoré sa zaoberajú vzťahmi Únie s rozličnými štátmi.

HZDS-LS:

Peter Baco: Výbor pre poľnohospodárstvo; Chorvátsko.

Irena Belohorská: Výbor pre životné prostredie, verejné zdravie a bezpečnosť potravín; Stredná Amerika.

Sergej Kozlík: Výbor pre rozpočet; Spoločný parlamentný výbor AKP* - EÚ.

KDH:

Ján Hudacký: Výbor pre priemysel, výskum a energetiku; krajiny MERCOSURu**.

Miroslav Mikolášik: Výbor pre regionálny rozvoj; Parlamentný výbor Európa - Stredomorie (štáty Stredozemného mora).

Anna Záborská: členka Konferencie predsedov výborov, predsedníčka Výboru pre práva žien a rovnosť pohlaví; Výbor pre rozvoj; AKP-EÚ.

SDKÚ-DS:

Milan Gaľa: Výbor pre kultúru a vzdelávanie; krajiny Perzského zálivu vrátane Jemenu.

Zita Pleštinská: Výbor pre vnútorný trh a ochranu spotrebiteľa; Ukrajina.

Peter Šťastný: podpredseda Výboru pre medzinárodný obchod; USA.

* AKP je skratkou pre Afriku, Karibskú a Pacifickú (Tichý oceán) oblasť. Organizácia 77 štátov v tejto rozsiahlej oblasti (väčšinou bývalé francúzske a britské kolónie) spolupracuje s EÚ - a dostáva od EÚ aj finančnú pomoc. Nájdete o tom samostatnú kapitolku.

** Toto neobyčklé slovo je skratka, v španielčine znamená MERCado COMún del SUR - Juhoamerický spoločný trh. Jeho členmi sú Argentína, Brazília, Paraguaj a Uruguaj.

Stručný sprievodca po európskom labyrinte

Smer-SD:

Monika Beňová: Výbor pre zahraničné veci; Izrael (podpredsedníčka Delegácie).

Miloš Koterec: Výbor pre regionálny rozvoj; vzťahy s Parlamentným zhromaždením NATO a pre vzťahy s Austráliou a Novým Zélandom.

Vladimír Maňka: Výbor pre rozpočet; krajiny juhovýchodnej Ázie.

SMK:

Edít Bauer: Výbor pre občianske slobody, spravodlivosť a vnútorné veci; Rumunsko.

Árpád Duka-Zólyomi: Podvýbor pre ľudské práva; Arménsko, Azerbajdžan, Gruzínsko.

Európsky parlament sa postupne stáva skutočným parlamentom

Európsky parlament sa v jednom zásadne líši od parlamentov štátov: nie je v ňom opozícia. Z jednoduchého dôvodu; nie je v ňom ani vládnuca koalícia, pretože Európska komisia nie je vládou (aj keď má štruktúru a poslanie, ktoré ju pripomína). Výber komisárov nemá so straníckou príslušnosťou nič spoločné. Je rozhodnutím štátov, koho do Komisie vyšlú.

Spočiatku nemohli členovia Európskeho parlamentu robiť nič iné než diskutovať. Ich názory nikto nemusel brať vážne. Od roku 1979 sa však konajú priame voľby: poslancov volia občania členských štátov (predtým ich štáty delegovali). Občania pochopiteľne chcú, aby ich poslanci mohli aj rozhodovať. Načo by ich inak volili?

V Európskom parlamente nie sú poslanci, ktorí tam nemusia nič robiť. Práce je tam až-až. A veľké platy poslancom nezavidíme. V Bruseli (kde zasadajú parlamentné výbory) a v Štrasburgu (kde zasadá plénum) sa žije veľmi drah. Neustále cestovanie tiež nie je lacné. Z pridelených peňazí si poslanec platí aj svoj sekretariát, bez ktorého sa nezaobíde. Od roku 1979 sa teda poslanci usilujú o získanie čo najviac právomocí. Aké majú teraz? Väčšina rozhodnutí Rady EÚ platí iba vtedy, ak s nimi súhlasí aj Európsky parlament. Parlament má teda právo spolurozhodovania. Aj o prijatí nových členov do Únie musí rozhodnúť parlament. Ak by jeho poslanci hlasovali proti, nijaké rozšírenie nebol. Bude mať v budúcnosti viac právomocí Európsky parlament, alebo Rada? To je vážna diskusia o tom, kam bude smerovať Európska únia.

Viac právomocí pre Radu EÚ a menej pre Parlament znamená, že môžeme hovoriť o Európe štátov. O čom rozhoduje Rada, o tom rozhodujú členské štáty. Viac právomocí pre parlament a menej pre Radu by znamenalo, že budujeme Európu občanov, v ktorej štáty už nemajú toľko právomocí ako mali doteraz.

Úsilím európskych politikov v dnešnej dobe nie je oslabiť štáty, ani vyradiť občanov z rozhodovania. Dnešná Európa hľadá medzi oboma rovnováhu. Rozhodnutia štátov (Rady) musia potvrdiť volení zástupcovia občanov (poslanci), požiadavky niektorých štátov musia prijať aj zástupcovia ostatných štátov (to je hlasovanie v Rade). Aká bude

Stručný sprievodca po európskom labyrinte

Európa o sto rokov, sotva kto môže predvídať. Aká bude o dvadsať rokov, o tom budú rozhodovať mnohí z vás.

Do Európskeho parlamentu volia poslancov občania členských štátov. V každom štáte presný počet, aký vidíte v tabuľke. Len 16 štátov z 27 má viac poslancov než Slovensko.

Členský štát	poslancov	kolkých obyvateľov zastupujú ¹
Nemecko	99	830 000
Francúzsko	78	762 000
Veľká Británia	78	763 000
Taliansko	78	741 000
Španielsko	54	730 000
Poľsko	54	715 000
Rumunsko	35	629 000
Holandsko	27	589 000
Belgicko	24	425 000
Česko	24	429 000
Grécko	24	442 000
Maďarsko	24	421 000
Portugalsko	24	417 000
Švédsko	19	468 000
Rakúsko	18	456 000
Bulharsko	18	433 000
Dánsko	14	379 000
Fínsko	14	371 000
Slovensko	14	386 000 ²
Írsko	13	285 000
Litva	13	277 000
Lotyšsko	9	267 000
Slovinsko	7	271 000
Estónsko	6	233 000
Cyprus	6	133 000
Luxembursko	6	77 000
Malta	5	80 000

¹ Zopakujme si: najmenší štát má 5 poslancov, najväčší 99. No Malta má približne 400 tisíc obyvateľov, Nemecko 82 miliónov. Počítajte: na Malte pripadá 1 poslanec na 80 tisíc občanov, v Nemecku na 830 tisíc. Jeden nemecký poslanec zastupuje desaťkrát viac občanov než maltský. Ak by aj každý nemecký poslanec mal zastupovať 80 tisíc občanov, muselo by v Európskom parlamente sedieť tisíc Nemcov. To by už nebol parlament! **Tabuľka ukazuje, kolkých občanov zastupuje jeden poslanec v ktorom štáte.**

² V Národnej rade SR zastupuje jeden poslanec 36 tisíc občanov.

Stručný sprievodca po európskom labyrinte

Európska komisia nie je vláda

Aj keď tak na prvý pohľad vyzerá. Z dvadsiatich siedmich komisárov jeden je predseda. Teraz je to José Manuel Barroso z Portugalska, predtým to bol Talian a pred ním Luxemburčan. Z toho vidno, že šéfovať môže aj predstaviteľ najmenšej krajiny. V budúcnosti bude pravdepodobne predsedu voliť Európsky parlament. Prečo by nemohol zvoliť napríklad Slovák, Maltan alebo Maďar? To závisí od toho, kto má aké schopnosti. Vieme o mnohých, ktorí obstoja v tvrdej európskej konkurencii.

Každý štát vysieľa do komisie po jednom komisárovi. Aj Slovensko. Je ním Ján Figel. Keďže obhajuje záujmy celej EÚ, nehovoríme napríklad: „Je to holandská komisárka“, ale „je to komisárka z Holandska“. Komisár musí obhajovať spoločný európsky záujem v tom rezorte, ktorý mu zverili. Komisárom pre životné prostredie je Grék Stavros Dimas. Jeho úlohou je pripravovať také normy, ktoré sú najlepšie pre celú Európu. Ale vtedy sú predsa najlepšie aj pre Grécko.

Ako teda vyzerá Európska komisia:

- José Manuel Barroso z Portugalska, predseda;
- Margot Wallström zo Švédska, podpredsedníčka, má na starosti interinštitucionálne vzťahy a komunikačnú stratégiu;
- Günter Verheugen z Nemecka, podpredseda, podnikanie a priemysel;
- Jacques Barrot z Francúzska, podpredseda, doprava;
- Siim Kallas z Estónska, podpredseda, administratívne záležitosti, audit a boj proti podvodom;
- Franco Frattini z Talianska, podpredseda, spravodlivosť, sloboda a bezpečnosť;
- Viviane Reding z Luxemburska, informačná spoločnosť a médiá;
- Stavros Dimas z Grécka, životné prostredie;
- Joaquín Almunia zo Španielska, hospodárske a menové záležitosti;
- Danuta Hübner z Poľska, regionálna politika;
- Joe Borg z Malty, rybné hospodárstvo a námorné záležitosti;
- Dalia Grybauskaitė z Litvy, finančné plánovanie a rozpočet;
- Janez Potočnik zo Slovinska, veda a výskum;
- Ján Figel zo Slovenska, vzdelávanie, odborná príprava, kultúra a mládež;
- Markos Kyprianou z Cypru, zdravie;
- Olli Rehn z Fínska, rozširovanie Únie;
- Louis Michel z Belgicka, rozvoj a humanitárna pomoc;
- László Kovács z Maďarska, dane a colná únia;
- Neelie Kroes z Holandska, hospodárska súťaž;
- Mariann Fischer Boel z Dánska, poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka;
- Benita Ferrero-Waldner z Rakúska, vonkajšie vzťahy a európska politika susedských vzťahov;
- Charlie McCreevy z Írska, vnútorný trh (teda na území členských štátov) a služby;
- Vladimír Špidla z Českej republiky, zamestnanosť, sociálne záležitosti a rovnosť príležitostí;

Stručný sprievodca po európskom labyrinte

- Peter Mandelson zo Spojeného kráľovstva, obchod;
- Andris Piebalgs z Lotyšska, energetika;
- Leonard Orban z Rumunska prevzal časť agendy Jána Figela: viacjazyčnosť;
- Maglena Kuneva z Bulharska, ochrana spotrebiteľov.

ÚLOHA 1: OBSTARAJTE SI ZOZNAM ČLENOV VLÁDY SLOVENSKEJ REPUBLIKY, POROVNAJTE ICH REZORTY (KTO SA ČÍM ZAOBERÁ) S KOMISÁRMI, NAPIŠTE, AKÝ MINISTER NAŠEJ VLÁDY MÁ NA STAROSTI NIČO, ČÍM SA NEZAOBERÁ NIKTO V EK A NAOPAK: AKÝ KOMISÁR MÁ NA STAROSTI TO, ČÍM SA NEZAOBERÁ NIJAKÝ NÁŠ MINISTER. AJ TAKTO UVIDÍTE, AKÝ JE ROZDIEL MEDZI „SKUTOČNOU“ VLÁDOU A EURÓPSKOU KOMISIOU.

Komisári majú pomerne obmedzené kompetencie pri rozhodovaní. Pripravujú za svoje rezorty návrhy noriem, predpisov, pravidiel pre Úniu. Predkladajú ich Európskej rade, Rade EÚ, Európskemu parlamentu.

ÚLOHA 2 (JE NÁROČNÁ!): NAPIŠTE NA LÍSTOČKY MENÁ KOMISÁROV; KAŽDÝ ŠTUDENT SI VYTIAHNE JEDEN (AK JE VÁS V TRIEDE VIAC NEŽ 27, NAPIŠTE NA 2 ČI 3 MENÁ TÝCH KOMISÁROV, KTORÍ MAJÚ VIACERÉ POVINNOSTI); PREMYSLETE SI, ČO NAJDÔLEŽITEJŠIE BY STE CHCELI V EURÓPSKEJ KOMISII UROBIŤ VO „VAŠOM REZORTE“; AK JE VÁM ÚLOHA ŤAŽKÁ, PORAĎTE SA S UČITEĽOM, ROZPRÁVAJTE SA O TOM, ČO ZNAMENÁ NAPRIKĽAD HUMANITÁRNA POMOC, ČO COLNÁ ÚNIA, ATĎ.

Aby komisári mohli predkladať návrhy noriem, potrebujú odborníkov, ktorí ich pripravujú. Na to majú generálne direktoráty. Nie je to najlepšia slovenčina, ale takto sa ich názvy u nás používajú; direktorát je v skutočnosti riaditeľstvo, ale v Bruseli sú to obrovské úrady, v ktorých sa stovky ľudí zaoberajú všetkým, čím sa zaoberá Európska únia. Napríklad na generálnom direktoráte pre poľnohospodárstvo sú odborníci pre rozličné odvetvia poľnohospodárstva. Jedna skupina sa môže zaoberať normami pre dovoz banánov do EÚ, iná – veľká – olivovým olejom, teda podmienkami pre pestovateľov, pre družstvá, pre spracovateľov, atď., veľkým odvetvím je vinohradníctvo... Pracujú tu právnici, ale aj potrební administratívni pracovníci (napríklad sekretárky). Na každom odbornom pracovisku sú zástupcovia rozličných členských štátov. Keďže agenda je rozsiahla, ich počet je naozaj vysoký.

Komisár nie je šéfom generálneho direktorátu. Obsadenie týchto pracovísk sa neviaže na osobu komisára. Môže sa stať, že úlohy komisárov sú rozdelené inak než boli v predchádzajúcej Komisii: ťažisko sa prenáša na nové priority. Väzba medzi komisárom a direktorátom je pomerne voľná.

Spoločná zahraničná a bezpečnostná politika („SZBP“)

9. SPOLOČNÁ ZAHRANIČNÁ A BEZPEČNOSTNÁ POLITIKA („SZBP“)

Máme spoločnú zahraničnú politiku?

Európsku úniu zvykneme niekedy kresliť ako antický chrám, ktorého strecha sa opiera o tri stĺpy: jedným stĺpom sú Európske spoločenstvá, druhým spoločná zahraničná politika a bezpečnosť, tretím policajná a súdna spolupráca. Na prvom stĺpe stála európska spolupráca až do roku 1993. V Maastrichtskej zmluve pribudli ďalšie dva. Tak vznikla Európska únia. Tretí stĺp sa podobá úlohám dvoch národných ministerstiev: vnútra („vnútorná bezpečnosť“, polícia) a spravodlivosti (súdy). Druhý stĺp podopiera to, čo je namierené za hranice Únie: teda spoločný záujem o celý ostatný svet (zahraničná politika), osobitne o mier vo svete (bezpečnosť).

Členské štáty majú svojich ministrov zahraničia. A každý štát má svoje zahraničné priority: pre každý je dôležité niečo iné. Máme teda 27 rozličných zahraničných politík. A predsa sú aj spoločné záujmy. A to je zahraničná politika Únie. Ako už viete, v Rade EÚ zasadajú ministri, ktorí riešia konkrétne problémy, napríklad všetci ministri školstva. Ak sa však stretnú ministri zahraničia, rieši Rada EÚ takzvané „všeobecné záležitosti“. Ak sa dohodnú na nejakej zahraničnopolitickej akcii (napríklad vyslanie pozorovateľov na voľby v štáte, ktorý nie je členom EÚ), musia sa na tom zhodnúť všetci. Inak by to nebola *spoločná* zahraničná politika.

Aby bola účinnejšia, dohodli sa vytvoriť funkciu „vysokého predstaviteľa pre SZBP“, od roku 1999 je ním Španiel Javier (čítaj chavier) Solana. To meno si dobre zapamätajte, je to jeden z najdôležitejších ľudí v európskej politike. Zvykne sa mu hovoriť aj „šéf európskej diplomacie“. Aj napriek tomu, že v Európskej komisii existuje funkcia komisárky pre vonkajšie vzťahy a európsku politiku susedských vzťahov. Európa ako celok má veľmi vážne záujmy týkajúce sa napríklad vzťahov k Rusku, spolupráce s USA, vzťahov k Číne a Japonsku, vzťahov k štátom, kde sú vážne konflikty... Môžeme predpokladať, že zahraničná politika Európskej únie bude stále dôležitejšia.

Budeme mať európsku armádu?

V kapitolke o NATO sa dočítate, že o bezpečnosť Európy sa starajú aj Američania a Kanadania. Európa zatiaľ nie je ani taká bohatá, ani technicky vybavená, aby mohla mať vlastnú spoločnú armádu, ktorá by uchránila jej územie a jej záujmy. Hovorí sa, že chudobný a slabý ľahko prežije, pretože oň nikto nemá záujem. Chudobný a silný je nebezpečný, lebo sa namiesto o dobro svojich občanov stará o to, aby zastrašoval iných. Bohatý a silný: to je ideálny stav, ibaže to si môže dovoliť málokto. Dnes sú to najmä USA. Preto môžu veľa investovať aj do svetovej bezpečnosti. Bohatý a slabý, to je veľmi zlá kombinácia: taký si svoj blahobyť sám nechráni a môže oň ľahko prísť. A to je do istej miery prípad Európy. Preto potrebuje NATO.

Spoločná zahraničná a bezpečnostná politika („SZBP“)

Bolo už veľa pokusov vytvoriť čosi ako spoločnú európsku armádu, no s malými úspechmi. Spomeňme aspoň jeden vydarený projekt. Volá sa EUFOR (po anglicky: EUropean FORces - európske vojsko). Nie je to „armáda Európskej únie“, do programu sa zapojilo 30 štátov, viac, než ich je v Únii. Od decembra 2004 pôsobí 7 tisíc vojakov EUFOR v Bosne a Hercegovine. Starajú sa, aby tam bol - po mnohých konfliktoch - mier. Spočiatku tam „pre istotu“ ostala aj skupina amerických vojakov. Iné podobné jednotky pôsobia už aj v Bosne a Hercegovine a v Kongu. EUFOR je začiatkom, je prípravou pre vytvorenie bojových skupín. Podlieha „veleniu“ Európskej rady (predsedovia vlád členských štátov EÚ rozhodujú o úlohách EUFOR) a za ich činnosť zodpovedá Španiel Javier Solana.

Bojové skupiny

Vznikajú postupne, budú to jednotky, ktoré sa budú starať o mier vo svete. Podľa rozhodnutia predstaviteľov členských štátov EÚ budú schopné zasiahnuť najeskôr do desiatich dní odvtedy, čo o tom rozhodne Európska rada. Môžu pôsobiť až do vzdialenosti 6000 kilometrov od Bruselu. Budú v nich aj občania Slovenska. V novembri 2006 podpísalo Ministerstvo obrany SR v Bruseli súhlas so zaradením do spoločnej poľsko-nemecko-lotyško-litovsko-slovenskej bojovej skupiny (po anglicky battle group). V roku 2010 do nej nastúpi 200 našich vojakov. Česko-slovenská bojová skupina EÚ by mala byť v pohotovosti už počas druhého polroka 2009.

ÚLOHA: NÁJDITE NA MAPE SVETA BRUSEL A UROBTE KRUH VO VZDIALENOSTI 6000 KILOMETROV. OZNAČTE VO VNÚTRI KRUIHU ŠTÁTY, V KTORÝCH SÚ NEPOKOJE, ČI KTORÉ MÔŽU BYŤ HROZBOU PRE INÝCH - ALEBO SÚ SAMY OHROZENÉ. AK MÁTE NA TO ODLIŠNÉ NÁZORY, POZHOVÁRAJTE SA S UČITELKOU / UČITELOM.

Musíme aj my?

Mnohí ľudia hovoria, že Slovensko nemá nepriateľov. A že sa nás teda medzinárodné konflikty kdesi ďaleko od našich hraníc netýkajú. Majú pravdu? Na Slovensku máme príslovie: „Čo ťa nepáli, nehas.“ Je to veľmi škodlivé príslovie. Dá sa vysvetliť aj tak, že utrpenie iných sa nás netýka (páli to ich, nie nás, tak čo by sme to hasili!). No čo, ak raz bude horieť náš dom a tí druhí si povedia, že ich to nepáli? Ak kdesi horí les a požiar nehasíme, bude sa šíriť až k nám. Ak si povieme, nech ho hasia iní, nie sme veľmi dobrí ľudia.

A tak sa už roky zapájame do rozličných mierových misií v mnohých štátoch sveta. Mnoho mierových zborov vysiela Organizácia spojených národov (OSN), iné NATO. Naši vojaci sú napríklad v Afganistane a Iraku. Väčšinou sú to ženisti, ktorí nebojujú, ale stavajú mosty alebo odstraňujú míny. Stane sa, že niekto z nich aj zahynie - pôsobia v nebezpečnom prostredí; veď ak by bolo bezpečné, nemuseli by tam byť.

SLOVNÍČEK

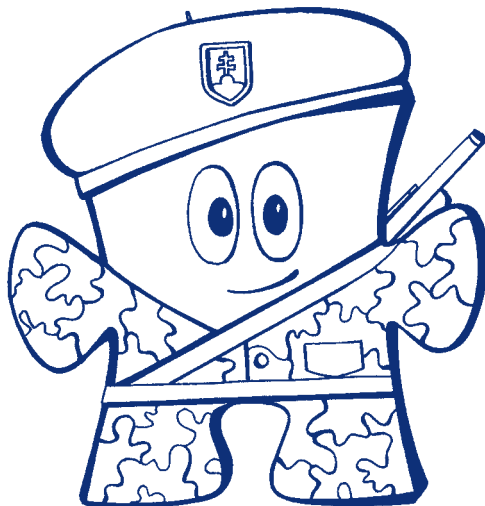
- *misia: poslanie, závažná úloha, ktorú má niekto splniť*

Spoločná zahraničná a bezpečnostná politika („SZBP“)

Kde všade sú naši vojaci?

Slovenská republika vznikla 1. januára 1993. Už 1. mája odišli naši ženisti do rozpadávajúcej sa Juhoslávie. V chorvátskych mestách Daruvar a Lipik pôsobili v mierovej misii OSN. Odvtedy pôsobili vo vyše 20 misiách, dovedna bolo v zahraničí takmer 10 000 našich vojakov.

Počuli ste už slovo UNDOF? Nenájdete ho v nijakom slovníku, podobne ako množstvo iných, ktoré sú anglickými skratkami pre vojenské misie. Tie písmená znamenajú United Nations Disengagement Observer Force, v slovenčine približne „pozorovateľské jednotky Spojených národov, ktoré sa starajú o odpútanie“ - o oddelenie sýrskych a izraelských vojsk na Golanských výšiniach. Naši vojaci sú tam od mája 1998. Umožňuje im to dohoda medzi Sýriou a Izraelom, ktorá má zabezpečiť, aby na tejto hranici neboli boje. Naši vojaci, ktorí sú súčasťou rakúskeho práporu, tam hliadkujú v priestore, ktorý má rozlohu 58 štvorcových kilometrov. Na Cypre dokonca naše jednotky prevzali velenie v spoločnej slovensko-maďarskej jednotke. V Kosove máme jednotku NATO. Ak by sme chceli uviesť všetky naše jednotky, bola by z toho ďalšia knižka. Tu ste naši zopár príkladov, čo vlastne slovenskí vojaci vo svete robia.

Čo si o tom myslia ľudia

10. ČO SI O TOM MYSLIA ĽUDIA

Ako sa to dá zistiť?

Máme úžitok z členstva v Únii? Viac než polovica občanov Slovenska je presvedčená, že áno. Potvrdzuje to aj Eurobarometer. Iste viete, že barometer je prístroj, ktorý ukazuje zmeny. Najčastejšie zmeny tlaku vzduchu. Keď sa naň pozrieme, vieme, prečo sa dnes cítime horšie než včera. Alebo lepšie. Eurobarometer nám prezrádza zmeny, ktoré sa týkajú verejnej mienky. Teda, čo si „o tom“ myslí verejnosť v Európskej únii. O čom? O Európskej únii, o tom, či sa doma máme lepšie či horšie než predtým, ako fungujú mnohé inštitúcie... Prieskumy, ktoré sa volajú Eurobarometer, organizujú v Bruseli už od roku 1973. Pýtajú sa ľudí vo veku od 15 rokov vo všetkých štátoch Európskej únie. V roku 1990 pridali ďalší prieskum: Eurobarometer strednej a východnej Európy. Zamerali sa na desať štátov, ktoré sa v roku 2004 stali členmi Európskej únie. Odvtedy je základný prieskum v 25 členských štátoch, ale aj v Bulharsku a Rumunsku a navyše v Chorvátsku a Turecku.

Výsledky prieskumu v roku 2006 porovnáme s niektorými predchádzajúcimi. Ako sa dá zistiť, čo si ľudia myslia? Zdá sa to jednoduché: spýtame sa ich. Ale Únia má takmer pol miliardy obyvateľov: skúste sa každého pýtať. Sociológovia našli spôsob: vyberú „reprezentatívnu vzorku“ a pýtajú sa len jej. Ak napríklad vieme, že na Slovensku žije 85 percent Slovákov, 11 percent Maďarov a 4 percentá príslušníkov iných menšín, je v „reprezentatívnej vzorke“ (napríklad tisíc ľudí) rovnaký pomer (v tomto prípade 850 Slovákov, 110 Maďarov a 40 iných). Rovnako sú podľa skutočného pomeru zastúpené ženy a muži, rovnako tí, čo majú len základné vzdelanie, tí, čo majú maturitu a tí, čo absolvovali vysokú školu; rovnako zamestnanci, podnikatelia, nezamestnaní, atď. Takáto vzorka ľudí, ktorí odpovedajú na otázky (hovoríme im „respondenti“ - po latinsky responso znamená odpovedať) je naozaj reprezentatívna. Ukazuje nám odpovede, ktoré sa podobajú tým, ktoré by sme dostali, keby sme sa opýtali každého. V roku 2006 na otázku „Je členstvo vášho štátu v EÚ dobrá vec?“ povedalo „áno“ 55 percent opýtaných na Slovensku - presne toľko, koľko je aj priemer v celej Únii. Najspokojnejší sú Íri, Holanďania, Španieli a Luxemburčania. Spolužitie im naozaj veľmi osožilo. Menej spokojní než my sú napríklad Česi aj Maďari. A najmenej spokojní sú Rakúšania. Nie že by sa mali zle. Ale možno očakávali od Únie zázraky, aké nevie robiť..

Tešne pred našim vstupom do Únie na rovnakú otázku odpovedalo na Slovensku „áno“ len 46 percent ľudí, no oveľa viac Maďarov než teraz. Česi boli aj vtedy opatrní. Môžeme teda povedať, že občanov Maďarska vývoj uplynulých dvoch rokov potešil menej, než očakávali, zatiaľ čo na Slovensku to bolo naopak.

SLOVNÍČEK

- sociológ: odborník, ktorý skúma ľudskú spoločnosť

Čo si o tom myslia ľudia

Väčšina vždy bola spokojná

Z prieskumov za uplynulých 12 rokov vyplynulo, že priemer odpovedí v celej Únii na otázku „ste so svojím životom (v Únii) spokojní?“ sa nemení. Spokojných je po celý čas okolo 60 % opýtaných, veľmi spokojných okolo 20 %, nie príliš spokojných 15 % a veľmi nespokojné sú 4 %. Áno, každý rok rovnako. A predsa je tu pomerne veľký rozdiel: Spočítajte „spokojných“ a „veľmi spokojných“: je ich vyše 80 %. Ale to je priemer dvoch odlišných čísel: všetkých spokojných v 15 starých členských štátoch je 83 percent, v nových štátoch len 70 %. Asi tomu môžeme rozumieť aj takto: keď budeme v Únii dlhšie, budeme spokojnejší.

Najspokojnejší so svojím životom sú Dáni, Luxemburčania, Švédia a Holanďania. Najmenej spokojní sú Estónci, Litovci, Portugalci, Maďari a Slováci. To nie je informácia o skutočnom stave, ale o pocite. Často sa cítite zle, aj keď vám lekár povie, že ste zdraví. A niektorí ľudia budú nespokojní, aj keby vyhrali milión. Aj takto sa treba pozeráť na prieskumy.

Na konkrétnu otázku „čo očakávate od budúceho roka“ prichádza dnes viac optimizmu, než tomu bolo tesne pred našim vstupom: priemerne o 4 - 6 percent viac ľudí v 25 členských štátoch si myslí, že sa zlepší ich život, že sa zlepší finančná situácia ich domácností, že si sami polepšia na pracovisku, že sa zlepší ekonomická situácia aj zamestnanosť v štáte, v ktorom žijú. A teda sa zmenšil počet tých, čo sa obávajú, že bude horšie. Len 12 % ľudí sa obáva, že sa zhorší ich osobný život. Počet tých, ktorí sa obávajú, že sa zhorší ekonomická situácia v ich krajine, klesol zo 45 na 35 percent.

Čoho sa bojíme?

Je zaujímavé, že v rebríčku obáv sa za uplynulé roky takmer nič nezmenilo. Najväčším strašákom občanov Únie je stále nezamestnanosť. S tým, samozrejme, súvisí aj obava ľudí z „voľného pohybu pracovných síl“ (o tom ste sa dočítali v kapitolke **Štyri slobody**): že nám doma zoberú pracovné príležitosti cudzinci. Aj preto kladie Únia taký dôraz na vytváranie nových pracovných príležitostí.

Na druhom a treťom mieste, ale pomerne ďaleko za obavou z nezamestnanosti, je ekonomická situácia krajiny (čo s nezamestnanosťou súvisí) a kriminalita - veľký problém Európy. Na štvrté miesto sa dostalo zdravotníctvo: má ťažkosť nielen u nás, ale takmer všade. A v tesnom závесе za ním je spomínané prísťahovalectvo a zvyšovanie cien. Hrozbu terorizmu ešte Európania v plnej miere nevnímajú. Bojí sa ho len približne jeden človek z desiatich. Skúsenosti s ním majú najmä v „starých“ členských štátoch (a tam má z neho strach až 11 % ľudí), v „nových“ takmer vôbec nie (len 2 %). Dôchodky a dane sú hrozbou pre pomerne malý počet ľudí. A desiatku hrozieb uzatvára obava zo zlého školského systému.

Čo si o tom myslia ľudia

Celá spomínaná desiatka vyzerá ale veľmi odlišne v rozličných členských štátoch.

- Nezamestnanosti sa obáva 46 % opýtaných v 15 „starých“ členských štátoch, ale až 63 % v desiatke „nových“.
- Kriminality sa obáva len 9 % ľudí v Slovinsku, 12 % v Nemecku a Luxembursku, ale až 54 % v Írsku.
- Starosti so zdravotníctvom má 30 % ľudí v „nových“ členských štátoch, iba polovica z nich v „starých“.
- Pristáhovalectva sa zasa viac obávajú vo vyspelejšej časti Európy (17 %), takmer vôbec nie v „nových“ členských štátoch (len 3 % opýtaných).
- Na Slovensku sa nezamestnanosti obáva vyše 60 % ľudí! Vyše 30 % zhoršovania ekonomickej situácie a zdravotníckych služieb. Každý piaty sa bojí zvyšovania cien a kriminality. Starší ľudia sa boja, ako vyžijú z nízkych dôchodkov.

Z takýchto prieskumov vidíme, na čo by sa vlády mali najviac zamerať, čomu má venovať viac pozornosti celá Európska únia. A o čo sa majú zaujímať občania. Pretože čo ich nezaujíma, v tom im nikto nepomôže.

A čo tí ostatní?

Najviac úžitku zo vstupu do Únie očakávali ľudia v štátoch, ktoré v roku 2004 mali do vstupu ďaleko: v Rumunsku, Bulharsku a Turecku. A hneď po nich nasledovali Maďari a Slováci. Najmenej ľudí očakávalo úžitok zo vstupu na Malte.

Dôležité je, že aj tí, ktorí očakávali mnoho nevýhod, boli presvedčení, že výhody budú prevažovať. V členských štátoch si väčšina ľudí myslela vtedy i dnes, že výhod je viac. Zvyšok je síce sklamaný, bol by ale sklamaný aj bez Únie: sú to ľudia, ktorí nenašli v živote uspokojenie. Ľudia z chudobných oblastí, nezamestnaní, ľudia s nízkym vzdelaním.

Je zaujímavé, že u nás a našich susedov najviac dobrého očakávali od začiatku ľudia, ktorí ovládajú najviac jazykov. Iste mali najviac príležitostí presvedčiť sa, ako to v Únii naozaj vyzerá. Ďalšou nadšenou skupinou vždy bola mládež. Prirodzene. Zatiaľ čo staršia a stredná generácia si rozpráva, čo všetko treba zmeniť a prispôbiť, mládež už vyrastá v európskom prostredí. Pre mladých ľudí Európa je samozrejmosťou, prirodzeným prostredím. Na Úniu sa vždy tešila aj väčšina podnikateľov a kvalifikovaných pracovníkov. Vedeli, že dostanú lepšie príležitosti a lepšie podmienky. A že obstoja v každej konkurencii, pretože sú dobrí. Najlepšie sa teda majú tí, ktorí patria do skupiny mladých, vzdelaných a podnikavých.

Čo si myslíme o Európskej únii?

Že je členstvo *našho* štátu (teda toho, z ktorého je opýtaná osoba) „dobrá vec“ si za uplynulých 12 rokov myslí okolo 50 až 55 percent opýtaných. Odpovede „je zle, že

Čo si o tom myslia ľudia

sme členmi“ sa po celý čas pohybujú okolo 13 percent. Nespokojných s členstvom je najviac vo Fínsku (26 %), vo Veľkej Británii (25 %) a v Rakúsku (24 %). Tabuľku nespokojných viedlo ešte v roku 2005 Švédsko (32 %!), ale potom sa Švédom Únia tak zapáčila, že o rok neskôr bolo nespokojných len 19 percent Švédov. Tesne pred našim vstupom si na Slovensku myslela menej než polovica ľudí (46 %), že členstvo je dobré, no 40 percent povedalo „ani dobré, ani zlé - nič sa nezmení. Len každý desiaty bol proti nášmu členstvu. Po dvoch rokoch je s členstvom spokojných 55 % občanov Slovenska (menej než v Poľsku, ale viac než v Českej republike a Maďarsku). Najviac sa z členstva tešia Íri, Holanďania, Španieli a Luxemburčania. Ak sa pozrieme na odpovede v Turecku, podpora členstva tam bola donedávna mimoriadne vysoká. Po mnohých nedorozumeniach s Úniou nadšenie mierne pokleslo. V roku 2006 jej dôverovalo už len 35 percent Turkov. Podobne to vyzerá aj v Chorvátsku: je to dôsledok sklamaní, že ich „predbehli“ Bulhari a Rumuni. Nadalej je veľmi vysoké nadšenie v Bulharsku a Rumunsku.

V členských štátoch si v priemere o 20 percent viac ľudí myslí, že členstvo je výhodné, než je tých, ktorí ho považujú za nevýhodné. V mnohých členských štátoch - aj na Slovensku - výrazne vzrástol počet spokojných. Najviac prednosti v členstve nachádzajú Íri: v EÚ sa Írsko zmenilo z chudobnej zaostalej krajiny na jednu z najbohatších - a Íri si to uvedomujú! Najmenej Rakúšania (hoci patria k najbohatším). Viac výhod než nevýhod v členstve vidí 70 percent občanov Slovenska.

Chceme väčšiu Európsku úniu?

Otázka znie: „Ste za to, aby sa v najbližších rokoch Únia rozšírila o ďalšie štáty?“ Keby boli pred rozšírením v roku 2004 rozhodovali občania, v Únii by sme asi neboli: nadpolovičná väčšina opýtaných súhlasila s prijatím nových členov len v siedmich z pätnástich členských štátov. Najviac prívržencov rozšírenia bolo v Grécku, Írsku, Španielsku, najviac odporcov v Nemecku, Luxembursku a Rakúsku. Európsky priemer: len 42 percent za rozšírenie. Aj to malo háčik. Na otázku, kto by mal do Únie vstúpiť, väčšina odpovedala: len Švajčiarsko a Nórsko.

O dva roky neskôr bol priemer prívržencov ďalšieho rozšírenia 45 percent. Ale len v 12 štátoch z 25 bola za rozšírenie väčšina opýtaných. Lahko uhádnete: z tých 12 štátov je 9 nových členov vrátane Slovenska. Zo „starých“ už aj Íri prestali podporovať ďalšie zväčšovanie Únie. Dá sa tomu rozumieť. Verejnosť vo vyspelých západných štátoch sa bojí napríklad zaostávajúceho Bulharska a Rumunska a navyše sa obáva, ako bude vyzerat Únia, ak do nej vstúpi Turecko. My „noví“ vieme, aké to je, ak sa na nás dívajú s nedôverou. Ešte novším než sme my a budúcim členom chceme pomôcť, chceme ich podporiť.

Čo si o tom myslia ľudia

Majú Albánci radšej Európsku úniu než Švajčiari?

Keď sa robili prieskumy verejnej mienky v Albánsku, bolo tam oveľa viac priaznivých odpovedí o Únii než kdekoľvek inde. Každý Albánc sa chcel „hneď od zajtra“ stať členom EÚ. Iste: pozerali sa s nádejou „na Západ“. Odtiaľ čakali pomoc, ktorá ich vytiahne z veľkej núdze. Od vstupu do Únie sú tak ďaleko, že na detaily vôbec nedovedia.

Nórov Únia prijala už dvakrát. No v referende tesná väčšina členstvo odmietla. Taká tesná, že keby tí, čo do Únie naozaj chceli vstúpiť, prišli do volebnej miestnosti, bolo by Nórsko už dávno jedným z členov. To je poučné pre nás. Keď sú napríklad voľby, mnohí na Slovensku ostávajú doma, pretože si myslia, že ich hlas nezaväži. A potom sú nespokojní s výsledkom.

V referendách o vstupe do Európskej únie hovoria Švajčiari: „Môže to byť dobré, ale ešte počkajme“. Môžu si to dovoliť, Švajčiarsko je veľmi bohaté. U nás niektorí ľudia hovoria „Švajčiari sa majú dobre aj bez Únie“. Zabúdajú, že Švajčiari nezbohatli preto, že nevstúpili do Únie, ale že po celé generácie tvrdo pracovali. Len čo si ľudia povedia „chceme“, nič im nebude stáť v ceste. Mnohí hovoria, že to bude onedlho.

Ako je to teda s Albáncami a Švajčiarmi? Švajčiarom stačí chcieť, sú pripravení. Albánci musia prejsť veľmi dlhú cestu s množstvom prekážok. Nestačí totiž chcieť výsledok. Najskôr treba chcieť tú cestu.

Naše napínavé referendum

Konalo sa v máji roku 2003, pred našim vstupom do EÚ. Pretože nestačí, aby o takom závažnom kroku rozhodla vláda, ba ani len parlament. Bolo sa treba opýtať každého (kto má volebné právo). Napínavé nebolo pre obavy, či väčšina voličov nepovie „nie“. Napínavé bolo preto, lebo hrozilo, že väčšina voličov nepovie nič. Teda že vôbec nepríde, tak ako to bolo pri všetkých predchádzajúcich referendách na Slovensku. Nepovedať nič je horšie než povedať „nie“. Pretože „nie“ je názor, o ktorom sa dá diskutovať. Ale neúčast' vylučuje ľahostajnosť, nezájum. S tým sa diskutovať nedá.

Na spomínané referendum prišlo 52 percent voličov. Z tých, čo prišli, bolo za náš vstup do Európskej únie 92,5 percenta.

ÚLOHA: ROZDELTE SA V TRIEDE DO MALÝCH SKUPÍN A UROBTE V ŠKOLE / MEDZI RODIČMI SPOLUŽIAKOV /V OBCI/ MEDZI UČITEĽMI, ATĎ. PRIESKUM VEREJNEJ MIENKY. DOHOVORTE SA NA OTÁZKACH, KTORÉ SA PODOBAJÚ TÝM, KTORÉ SME SPOMÍNALI V TEJTO KAPITOLKE - ALEBO AJ V INÝCH. OTÁZKY MUSIA BYŤ PRESNÉ, ABY SA DALO ODPOVEDAŤ „ÁNO“ ALEBO „NIE“. SPOČÍTAJTE VÝSLEDKY. POTOM O NICH DISKUTUJTE.

Európa národov – Európa regiónov

11. EURÓPA NÁRODOV – EURÓPA REGIÓNOV

Európsky národ

je strašiakom pre tých, čo nedôverujú Európskej únii. Aj na Slovensku. Myslia si, že zjednocovanie bude postupovať tak dlho, až sa vytratia všetky národné odlišnosti. Všetci budeme hovoriť po anglicky a riadiť nás budú z Bruselu. Čosi ako „európsky národný štát“ nie je na programe. Nikto o ňom ani len neuvažuje. Všetko úsilie smeruje k podpore jednotlivých národov, aj tých najmenších. Viete si predstaviť, že by všetci Francúzi začali hovoriť po anglicky? Alebo že by anglickej kráľovnej šéfoval nejaký prezident z Bruselu? Ak by nejaký šialenec prišiel s takýmto nápadom, každý by ho vysmial.

Európsky národ neexistuje.

Podstatné je, že reálni európski plánovači pripravujú Európu národov. Majú na mysli spoločenstvo štátov, spoločenstvo národov, spoločenstvo regiónov, ktoré si zachovajú svoje osobitosti a spoločne budú spravovať len to, čo je v záujme všetkých. Iste – dohodneme sa na tom, v akom jazyku sa budeme všetci dorozumievať. Po stáročia bola takým jazykom v Európe latinčina, potom francúzština (na juhu dominuje podnes), teraz sa do popredia dostáva angličtina. Ak každý Dán hovorí skvelou angličtinou a každý Portugalec francúzštinou, neznamená to ani úpadok dánčiny, ani portugalčiny. Ani ich národných zvláštností. Nikto nechce, aby sa to v budúcnosti zmenilo. Nikto teda nebude podnikáť nič, aby sa to zmenilo.

Národ nepotrebuje nacionalistov

Ak chcete, aby Európska únia nepohltila slovenský národ, ste vlastenci, nie nacionalisti. Máte prirodzený záujem uchovať svojbytnosť Slovákov, tak ako príslušníci iných národov chránia a zvelaďujú svoje vlastné dedičstvo. Nacionalistami sú ľudia, ktorí si myslia, že ich vlastný národ je lepší než iné. A tí, ktorí si myslia, že iné národy im neustále ubližujú, a preto sa proti nim musia aktívne brániť. A tiež tí, ktorí sú presvedčení, že treba uplatňovať historické nároky na územia, kde teraz už žijú iní. A napokon tí, čo iných jednoducho nemajú radi.

Úsilie európskych politikov smeruje k tomu, aby Únia bola orchestrom, v ktorom síce každý hrá na iný nástroj, ale súzvuk je harmonický. Namietnete: aby všetci hrali tak, ako jeden diriguje. Nie. Celá konštrukcia je zostavená tak, aby sa dirigenti striedali. A orchestre aby hral nemeckého Bacha, ale aj talianskeho Verdiho, španielskeho Fallu, maďarského Bartóka, slovenského Suchoňa a množstvo ďalších. Záleží nám predsa na tom, aby hral aj slovenského Suchoňa. Keby sme si ho hrali len sami doma, príliš by sme sa nezviditeľnili.

Európa národov – Európa regiónov

Európsku komisiu donedávna dirigoval Luxemburčan Jacques Santer, predstaviteľ najmenšieho členského štátu. V dnešnej Komisii je Luxemburčanka Viviane Reding zodpovedná za informatiku a médiá. Cyperčan Markos Kyprianou má na starosti európske zdravotníctvo, Slovák Ján Figel' vzdelávanie a kultúru. Kedy v minulosti mohli do európskych záležitostí hovoriť Luxemburčania, Cyperčania alebo Slováci?

Ktorý slovenský vlastenec by sa bránil tomu, že si aj Slovensko sadlo k spoločnému európskemu stolu, pri ktorom každý člen má svoju vážnosť a dôstojnosť? Nie sme hrdí, že v európskom koncerte máme aj svojho dirigenta? A svoje prvé husle? A svojho Suchoňa? Nie sme hrdí, keď európske obecnstvo zatlieka aj Slovákov? K tomu malička poznámka: toto nie je len prirovnanie! Šéfom Luxemburskej filharmónie je Bratislavčan Jack Händler. Dirigent s európskym menom. A to je len jeden príklad.

Kultúrna identita

Jeden americký senátor sa raz pýtal známeho Európana, lorda Georgea Weidenfelda, či mu môže vysvetliť, čo je európska kultúrna identita. Lord odpovedal: "Minulý týždeň som počúval vo Viedenskej štátnej opere, ktorej šéfuje rumunský intendant, dielo talianskeho skladateľa, ktorého francúzsky libretista spracoval príbeh nemeckej klasickej drámy o boji švajčiarskeho národného hrdinu proti rakúskemu tyranovi, ktoré režíroval istý Angličan." Americký senátor reagoval: "Ďakujem. Všetko jasné." Niektorí iste viete, že bola reč o Rossiniho opere Viliam Tell.

In pluribus unum

Staré latinské príslovie hovorí, že *jednota je v mnohosti*.

Oddávna je aj heslom Paneurópskej únie. (Európska únia ho prevzala v znení „Zjednotení v rozmanitosti“.) Takto vnímame budúcnosť: bohatstvo štátu nespočíva v tom, že štát je bohatý, ale že každá obec je bohatá. Že je bohatá aj tým, čím sa líši od ostatných. Že sa v nej ľudia cítia dobre, lebo si tam žijú po svojom. Že sa v nej cítia dobre aj hostia. Pretože sa dostali medzi spokojných ľudí, ktorí sa majú čím pochváliť a majú čo ponúknuť. Štát je skutočne bohatý len vtedy, ak všetky jeho dedinky žijú svojím spokojným životom, po svojom. Aj Európa bude bohatá, ak si v nej všetky dedinky, ulice a štvrte veľkomiest, národy, štáty budú žiť spokojne po svojom. Len tak môžu vytvoriť prirodzenú jednotu. Každá iná, ako nás poučili dejiny, je neprirodzená. Keď všetci musia nosiť rovnaké šaty a rovnaké názory, nie je to znak jednoty, ale diktátorstva. **Jednota v mnohosti je aj toto: každý krajčír používa rovnaký meter, ale každý šije iné šaty.**

Jednota vzniká tam, kde si za jeden stôl sadnú odlišní ľudia, aby sa dohodli na tom, čo je ich spoločným záujmom. Takýmto stolom má byť budúca Európa.

Namietnete, že to príliš nefunguje. V rámci zjednocovania technických a iných noriem museli už dávno Briti prijať desiatkovú sústavu. Každá babka na trhu v Leeds vám za pár sekúnd

Európa národov – Európa regiónov

počítala, že za jednu libru šterlingov dostanete dvadsať šilingov, za jeden strieborný šiling dvanásť pencí, ktoré zapísala skratkou d, vedela, že dvojšiling je pol koruny alebo jeden florin a že dvadsaťjeden šilingov sa volá guinea. Čaro sa vytratilo. Aký pôžitok môže mať pravý Angličan z desatinnej sústavy? Nevytratilo sa však čaro obchodíkov okolo londýnskeho Covent Garden, kde nájdete to, čo nikde inde na svete, noblesa City, či romantika Regent's Parku. Prirovnajme zjednocovanie noriem k dohode, že na cestách budeme jazdiť len po prvej strane. Ak by dopravné predpisy a značky neplatili pre všetkých rovnako, nastal by nezvládnuteľný chaos. Ale aj Slovák musí autom jazdiť po Londýne vľavo. Ak si skôr nerozbieje auto, zvykne si, pretože aj tam platia pravidlá rovnaké pre všetkých.

Horšie je to, keď európski úradníci vymýšľajú spoločné normy pre výrobu syrov alebo obsah vínových fliaš. Tam sa však búri trh. A voľný trh je silnejší než akýkoľvek úradník. Pokiaľ trh aj úradník pôsobia v demokratických podmienkach. A že Európa je demokratická, o tom sa možno ľahko presvedčiť.

ÚLOHA: HOVORTE O TOM, ČO POZNÁTE VO SVOJOM OKOLÍ ČI KDEKOLVEK NA SLOVENSKU NEOPAKOVATEĽNÉ, ČÍM SA MÔŽEME CHVÁLIŤ VO SVETE, NA ČO SME HRDÍ.

Subsidiarita

Toto slovo nenájdete v nijakom staršom slovníku. Je však mimoriadne dôležité. Vyrástlo z diskusií o budúcnosti Európy ako jeden z najzákladnejších princípov. Vyjadruje myšlienku, že všetko, čo dokáže uskutočniť menší celok, ostáva v jeho právomoci a väčšiemu celku postupuje len také úlohy, na aké sám nestačí. Ak hovoríme o subsidiarite, nehovoríme o „tých hore“ a „tých dolu“. Obec je pre občana dôležitejšia než celá Európa. Ak sa na tejto myšlienke zhodne celá Európa, bude Únia nesmierne užitočná.

Znie to azda zložito. Každý dospelý človek vie, že si má dať na hlavu čapicu, keď vonku mrzne. Ak to neurobí, bude mu zima. Miera jeho zodpovednosti súvisí s jeho skúsenosťou. Nie je dobre, keď ho neustále napomínate. Ešte horšie je, ak ho karháte a najhoršie, ak ho prenasledujete svojimi príkazmi či nebudaj trestami. Dajte mu pokoj. Ale ak potrebuje vašu pomoc, neodmietnete ju. Ak si chce postaviť dom, potrebuje celý tím spolupracovníkov. To platí aj vo veľkej politike. O čo sa vie sama postarať obec, do toho jej nemá hovoriť nikto iný, teda ani štátni úradníci. Sú projekty, na ktoré sa spoja všetky obce okresu. Je toho veľa, čo musí riešiť štát, napríklad niektoré dôležité ministerstvá. Nepotrebuje, aby sa mu do toho miešal niekto z Bruselu. Žiadne ministerstvo si však účinne neporadí s organizovaným medzinárodným zločinom, s drogami, so životným prostredím a s množstvom iných dôležitých vecí. Na to už potrebujeme Úniu.

Čo nedokážem zvládnuť vo svojej obci, to prenechám väčšiemu celku. Ten sa nemieša do mojich vecí, ale zaoberá sa tým, čo od neho potrebujem. To je subsidiarita.

Európa národov – Európa regiónov

Kde sa zobralo to slovo? Stretli sme sa s ním dávno pred zjednocovaním Európy v katolíckej sociálnej náuke - pápež Pius XI. písal o nej v roku 1931. Pochádza z latinčiny: subsidium znamená *záloha* či *pomoc*, *podpora*. Pomáhame tým, ktorí si nedokážu pomôcť sami. Ale nenadradujeme sa nad nich.

Európa regiónov

Latinské slovo *regio* má dva významy: je to krajina, aj hranica. Môžeme teda povedať, že región je ohraničené územie. *Regere* znamená vládnuť (v nemčine *Regierung* je vláda), teda je to také územie, ktoré má nejakú formu správy alebo samosprávy. „Regionálna politika“ štátu sa stará o jednotlivé časti štátu - okresy, kraje, u nás aj „vyššie územné celky“ (budeme im hovoriť župy). Regionálna politika EÚ sa orientuje prevažne na hospodársku, finančnú pomoc tým regiónom, ktoré sú najchudobnejšie. Bez ohľadu na to, či sa nachádzajú na území bohatého štátu. Aj taká vyspelá krajina ako Nemecko má chudobné regióny na území bývalej Nemeckej demokratickej republiky.

V „európskom jazyku“ sa stretnete s výrazom NUTS (z francúzskeho názvu „Nomenclature des unités territoriales statistiques“ - štatistická klasifikácia územných jednotiek. Takto sa označujú aj programy regionálneho rozvoja: NUTS 1 pre celé územie štátu, NUTS 2 pre „vyššie územné celky“, NUTS 3 pre kraje. A podľa toho sa rozdeľujú aj finančné príspevky. V Únii je 254 NUTS 2.

Európsky štatistický úrad (Eurostat) informuje pravidelne o situácii v jednotlivých regiónoch. Vychádza z toho, aký je hrubý domáci produkt (HDP, teda „aké bohatstvo vyprodukovala ekonomika“) v jednotlivých regiónoch. Zo všetkých v EÚ sa dá vypočítať priemer. A potom sa k jednotlivým regiónom uvedie, koľko percent priemeru majú. Priemer EÚ je v tomto prípade sto percent.

Eurostat uviedol v roku 2006 tieto najbohatšie regióny v Európskej únii:

Vnútrotný Londýn - tzv. City - Veľká Británia	278 %
Brusel - Belgicko	238 %
Luxembursko	234 %
Hamburg - Nemecko	188 %
Ile de France - Francúzsko	176 %
Viedeň - Rakúsko	174 %

Jediným regiónom z 10 nových členov Únie, ktorý prekročil 125 %, bol český región Praha so 138 %.

Štvrtina regiónov EÚ sa nachádza pod úrovňou 75 percent priemeru Únie. Šesť najchudobnejších je v Poľsku (Lublinské vojvodstvo s 33 percentami je posledné) na

Európa národov – Európa regiónov

8. mieste (od konca) je Východné Slovensko s 39 %. Desiatku hospodársky najviac zaostávajúcich dopĺňajú 3 regióny Maďarska. Keď štatistika bude sledovať aj Bulharsko a Rumunsko, tieto tabuľky sa istotne zmenia.

Keď Slovensko vstúpilo do Únie, dosahovalo 54,4 percent priemeru EÚ. Odvtedy sa naša hospodárska situácia zlepšila. V roku 2007 pravdepodobne Slovensko dosiahne 62,2 % priemeru Únie. Doteraz najnovšie regionálne štatistiky (pre rok 2003) ukazujú, že Bratislava dokonca dosahuje 116 %. Západné Slovensko má 49 %, stredné 43, východné 39. Pre porovnanie: Česká republika 68 %, Maďarsko 59 %, Poľsko 47 %. Všetky údaje v tejto kapitole sú oficiálnymi číslami, ako ich uverejnil Eurostat (Štatistický úrad EÚ).

Aká je budúcnosť regiónov?

Doteraz zväčša hovoríme o Európe štátov. Rozhodujúcim orgánom je Európska rada, v ktorej rozhodujú predstavitelia vlád členských štátov. Únia teda sama osebe nemá iné právomoci, než aké jej povolia vlády. Úvahy o budúcnosti sa uberajú zväčša smerom k zjednocovaniu, k posilňovaniu Únie a oslabovaniu úlohy štátu.

V skutočnosti existuje prinajmenšom rovnako intenzívny opačný trend. Ťažisko sa prenáša na regióny. Šťasti na veľké (Škandinávia, Benelux, Vísegrádska štvorka), viac na malé (euroregión Beskydy, euroregión Tatry). Do polovice 80. rokov diskusia o Európe regiónov nebola na pôde existujúcich spoločných inštitúcií vôbec možná. Nielen centralizácia, aj regionalizácia totiž oslabí funkciu štátu. Národná vláda totiž postúpi výkon časti kompetencií inštitúciám Únie (nech sú v Bruseli, Štrasburgu či inde), inú časť regiónom.

Príde čas, keď v Liptove či Zemplíne volené samosprávy povedia, že je množstvo vecí, ktoré si vedia riešiť aj samy. Alebo že si ich lepšie vyriešia v priamej spolupráci so svojimi bezprostrednými susedmi. Bez ohľadu na to, či sa nachádzajú na tejto či opačnej strane štátnych hraníc. Karpatský euroregión napríklad spája okresy na Slovensku, Ukrajine, v Maďarsku, Rumunsku a Poľsku.

Posilnenie regiónov teda oslabí aj funkciu štátnych hraníc. Jedným z princípov medzinárodnej politiky je nedotknuteľnosť hraníc. To znamená, že ich nikto nebude ani posúvať, ani rušiť. Ich význam vo vnútri Európskej únie sa však postupne stane symbolickým. Príklad na to už máme: je ním Schengenská dohoda. Na Slovensku sú aj obavy, že regionalizácia oslabuje štát aj hranice. Odpoveď: je to tak. Ešte jedna odpoveď: nič zlé sa nestane. Naopak. Zastávame predsa zásadu, že štát má slúžiť občanom a nie naopak. A že hranice majú spájať priateľov a nie rozdeľovať nepriateľov. Štát nie je silný vtedy, ak všetko kontroluje z hlavného mesta, nie je silný, ak sa obkolesí ostatným drôtom. O tom sme sa už presvedčili. Silný je vtedy, ak nemusí riadiť a sledovať všetko, čo sa odohráva na jeho území, ak sa nemusí báť svojich susedov. Tak je to aj so Slovenskom v Európskej únii.

Európa mnohých jazykov - ale dorozumieme sa

12. EURÓPA MNOHÝCH JAZYKOV - ALE DOROZUMIEME SA

Už viete, že žijeme v Európe národov. Všetky sa od seba odlišujú; niektoré veľmi, niektoré len máličko. Svojimi zvykmi, jedlami, ktoré majú radi, ľudovými krojmi a piesňami, dejinami, ale najmä jazykom. Veľmi podobní sú si napríklad Česi a Slováci, Rakušania a Nemci, Španieli a Portugalci. Veľmi málo spoločného majú napríklad Fíni a Slovinci, Francúzi a Estónci... Aby mohla mať Európska únia takú „vládu“ (Radu EÚ, Európsku komisiu), taký parlament, ale aj množstvo iných inštitúcií, kde si všetci navzájom rozumejú, potrebovali sa predovšetkým dohodnúť na tom, akými jazykmi budú spolu hovoriť. Predstavte si, že by ste v triede mali spolužiaka Taliana, Lotyša, Belgičana, Dána, každý by vedel len svoj jazyk; a ešte k tomu by vás matematiku učil Fin a prírodopis Grék - a tiež by hovorili svojimi jazykmi. Pravdepodobne by taká trieda zanikla hneď na druhý deň.

Základné pravidlo v Európskej únii je: každý má právo na svoj vlastný národný jazyk. Ako to vyriešiť? Sú tri možnosti a všetky sa používajú:

1. Na zasadaniach Európskeho parlamentu a iných dôležitých inštitúcií hovorí každý svojím jazykom, množstvo tlmočníkov sa stará o to, aby každý každému rozumel.
2. Pri niektorých príležitostiach, keď sa účastníci rokovania dohodnú, hovoria všetci jediným jazykom, spravidla je to angličtina.
3. Niektoré inštitúcie sa rozhodli (po súhlase všetkých, ktorých sa to týka), že budú používať dva jazyky. Spravidla to je angličtina a francúzština. Niekedy tri (aj nemčina). Kombinácie jazykov môžu byť rozličné.

Babylon

Ten biblický príbeh iste poznáte. Celá krajina bola jednotná v reči, ľudia si povedali: postavíme vežu, ktorej vrchol bude v nebi; staneme sa slávnymi. Boh to videl a povedal: „Sú jednotní a majú jednu spoločnú reč, začali stavať vežu, ktorá má siahať až do neba a nebudú chcieť ustúpiť od ničoho, čo si vymyslia.“ Príliš jednotní, to znamená príliš silní, príliš silní, to znamená príliš nebezpeční. A tak sa Boh rozhodol spôsobiť zmätok v ich jazyku, aby si prestali rozumieť a nemohli pokračovať. Veža národov, ktorá mala siahať až po nebesá, sa zrútila. Chce nám tento poučný príbeh povedať, že hovoriť spoločným jazykom je zlé?

V dejinách máme mnoho príkladov o tom, že príliš silné, príliš veľké štáty sa stali hrozbou pre ostatných: ich panovníci si často mysleli, že si dokážu ľahko podmaniť nielen susedov, ale ďalšie veľké územia. Mať moc, to sa môže stať pokúšením.

Z tohto príbehu máme dve poučenia. Jedno hovorí, že nie je dobré, ak sa sústredí veľká sila ľudí, pretože sa môže stať hrozbou a človek si bude nahovárať, že si môže dovoliť všetko. Je to nielen zlé, ale aj pomýlené. Druhé poučenie je o jazyku a môžeme ho

Európa mnohých jazykov - ale dorozumieme sa

použiť, keď sa zaoberáme zjednocovaním Európy. Nie je zámerom, aby v budúcnosti všetci Európania hovorili jedným jazykom - to by bolo zlé riešenie. Každý národ si má ponechať svoj vlastný jazyk, ktorý má dokonale ovládať. Hľadáme len taký jazyk - alebo niekoľko takých jazykov, ktorými sa budeme môcť navzájom dohovoriť. Nie namiesto rodnej reči, ale popri nej. Teraz je takým dorozumievacím jazykom najmä angličtina, ale popri nej aj francúzština, niekedy nemčina a niektoré ďalšie.

Koľkými jazykmi hovoria Európania?

Európsku vežu v tejto chvíli stavia dvadsaťsedem národov. Nie babylónsku: nikto nikoho nechce ovládať. Viete povedať, koľko jazykov má Únia? Najľahšou odpoveďou by bolo „dvadsaťsedem“. Ibaže Rakúšania hovoria po nemecky ako Nemci, polovica Belgičanov hovorí po holandsky (to sú to Flámi), druhá polovica po francúzsky (to sú Valoni), nikto „po belgicky“. Luxemburčania nepožadovali vlastný jazyk, pretože hovoria všetci po francúzsky aj po nemecky a vlastný jazyk považujú iba za nárečie. A Íri hovoria po anglicky, hoci majú aj vlastný jazyk, ktorý sa stal oficiálnym až od 1. januára 2007. Na maličknej Malte sa zväčša hovorí po anglicky. Hoci existuje aj oficiálny maltský jazyk, ktorý môžeme považovať za variant arabčiny (písaný latinkou) s mnohými slovami prevzatými z taliančiny. V tej časti ostrova Cyprus, ktorá je už členom Európskej únie, sa hovorí po grécky (v druhej najmä po turecky). Pozrite sa do tretej časti tejto knihy: Európa hrou. Tam nájdete ukážky všetkých jazykov EÚ, ktoré boli oficiálnymi na konci roka 2006.

ÚLOHA: OFICIÁLNYM JAZYKOM EURÓPSKEJ ÚNIE JE KAŽDÝ JAZYK ČLENSKÉHO ŠTÁTU. VYMENUJTE VŠETKY OFICIÁLNE JAZYKY EÚ! SKÚSTE NÁJSŤ NA MAPE EURÓPY ŠTÁTY, KTORÉ NIE SÚ ČLENMI ÚNIE, POMENUJTE JAZYKY, AKÝMI SA V NICH HOVORÍ. DAJTE SI PRITOM POZOR NAJMÄ NA ŠVAJČIAROV!

Vieme čítať všetky európske písma?

Píšeme latinkou. Napriek tomu, že v 9. storočí naši predkovia na časti dnešného Slovenska písali najskôr hlaholiku, ktorú by sme už sotva dokázali čítať, onedlho potom cyrilikou, ktorá bola predchodkyňou dnešnej azbuky - písma východných Slovanov. Od desiateho storočia sme boli pevnou súčasťou „Západu“: udomácnila sa u nás latinka, ktorou píšeme podnes - rovnako ako takmer všetky európske národy. Doteraz existoval v EÚ len jeden národ, ktorý mal odlišné písmo. Boli to Gréci. Na európskych bankovkách nájdete slovo EURO napísané aj takto: **ΕΥΡΩ**. V roku 2007 vstupuje do Únie druhý štát, ktorý má odlišné písmo. Je to slovanské Bulharsko, kde sa píše cyrilikou. Na budúcich bankovkách sa objaví aj ~“œ. Všimli ste si podobnosť gréckeho písma a cyriliky? Solúnski bratia Cyril a Metod, ktorí na našom území zaviedli písmo v období Veľkomoravskej ríše, prišli z Grécka (Solún alebo Thessaloniki je mesto v severnom Grécku). Poslal ich k nám byzantský cisár Michal, ich jazykom bolo

Európa mnohých jazykov - ale dorozumieme sa

macedónske nárečie. Keď Metodových žiakov od nás vyhnali, usadili sa v Bulharsku: tak sa tam dostalo aj písmo, o ktorom je reč.

ÚLOHA: POZRITE SA POZORNE DO UČEBNICE DEJEPISU, ALEBO DO INEJ KNIHY, KTORÁ SA TÝM ZAOBERÁ, ALEBO SA POZHOVÁRAJTE S VAŠOU UČITELKOU - VAŠIM UČITELOM, AKO TO V 9. A 10. STOROČÍ VYZERALO V EURÓPE: ABY STE SA LEPŠIE VYZNALI V ZDANLIVOM CHAOSE (SOLÚN/THESSALONIKI; GRÉCKO/BYZANTSKÁ RÍŠA/MACEDÓNSKO/BULHARSKO). POMÔŽE VÁM TO LEPŠIE POROZUMIEŤ AJ DNEŠNEJ EURÓPE.

Existuje aj „jazyková politika“

Najviac občanov EÚ má rodný jazyk nemčinu (90 miliónov), angličtinu „iba“ 64 miliónov, z nich takmer 4 milióny Írov sa zrejme prikloní k vlastnému historickému jazyku, ktorý donedávna pod vplyvom angličtiny veľká časť z nich ani neovládala. Francúzština a taliančina sú rodnými jazykmi po 60 miliónov ľudí. Z toho vyplýva, že popri najpočetnejšej nemčine zaujímajú rovnocennú pozíciu angličtina, francúzština a taliančina. Politická situácia v desaťročiach po druhej svetovej vojne posunula Nemcov (a sčasti aj Rakúšanov) do pasívnej pozície. Podnes Nemci na medzinárodných zasadaniach uprednostňujú angličtinu a len zriedka sa pokúšajú presadiť nemčinu. Aj táto skutočnosť zohrala významnú úlohu pri „poangličtení Európy“.

Táto situácia sa môže výrazne zmeniť v budúcnosti, ak Nemecko bude úspešne presadzovať názor, že nemčina je najrozšírenejším jazykom Únie a podľa toho by sa mala aj používať. A ak Francúzsko zotrvá na svojom kritickom postoji voči angličtine. Napríklad francúzski politici v oficiálnych vystúpeniach na medzinárodných podujatiach hovoria výlučne po francúzsky - tak si chránia svoj jazyk pred angličtinou.

V budúcnosti si vieme predstaviť „mnohojazyčnosť“ Európy aj podľa takéhoto modelu: na juhu Európy bude prevládať francúzština, čo môžu privítať Taliani, Španieli, Portugalci, Gréci, polovica Belgičanov a frankofónni Rumuni. V strednej Európe sa opäť rozšíri nemčina, ku ktorej sa môžu vrátiť severské, pobaltské, stredoeurópske štáty; v Beneluxe je nemčina pomerne bežná i dnes. Angličtinu najviac používajú štáty západnej a severnej Európy.

V praktickom živote však angličtina zrejme bude bežným dorozumievacím jazykom všetkých Európanov. Existuje európska norma, ktorá požaduje, aby sa každý žiak učil svoj rodný jazyk a dva cudzie. Jedným z tých dvoch bude najmä angličtina. Druhým by mal byť niektorý z „veľkých“ jazykov: francúzština, nemčina, španielčina, taliančina. Navyše v Únii silnie požiadavka, aby každý z nás ovládal aj tretí jazyk: jazyk suseda. U nás je to najmä nemčina (susedom je Rakúsko) alebo maďarčina. A ešte navyše: je užitočné, aby každý z nás ovládal pasívne jazyk susedov, ktorý je blízky nášmu vlastnému. To je pre nás čeština a poľština. Nemusíme nimi hovoriť, mali by sme im rozumieť.

Európa mnohých jazykov - ale dorozumieme sa

Čo z toho vyplýva? UČTE SA JAZYKY! To je vaša brána do sveta. Pozerajte v televízii české a poľské programy, čítajte časopisy a knihy v oboch týchto jazykoch. Ale popri angličtine sa učte ďalší jazyk tak, aby ste sa ním dohovorili. Bez znalosti jazykov Európska únia nemá zmysel.

SLOVNÍČEK

- *frankofónna krajina: úradným jazykom je tam francúzština, alebo domáci jazyk je blízky francúzskemu, alebo štát uprednostňuje francúzštinu ako druhý jazyk*

Slovania v Európskej únii

Zaujímavé je sledovať aj meniace sa proporcie po rozšírení EÚ. Slovanskými jazykmi hovorí po vstupe Bulharska do EÚ 65 miliónov ľudí, románskymi 175 miliónov, germánskymi 182 miliónov. Pre zaujímavosť: Turkov je 64 miliónov. Podnes sa nijaký slovanský štát v EÚ neusiloval o to, aby jeho jazyk bol „medzinárodným“. Ani Poľsko so svojimi 40 miliónmi obyvateľov (vyše 60 % všetkých Slovanov v EÚ!). „Všeslovanským“ jazykom sa sotva stane v budúcnosti ruština. Je takmer vylúčené, že Rusko sa niekedy stane členom EÚ. V štátoch, ktoré boli súčasťou „sovietskeho tábora“, stále ešte sledujeme nechť hovoria po rusky. Ruština je ale dôležitým jazykom budúcnosti, je jazykom vyspelej kultúry. Nevyhýbajte sa mu, určite bude patriť medzi užitočné aj pre vás.

O bruselských tlmočníkoch

Viete, koho je v Bruseli najviac? Tlmočníkov a prekladateľov.

Viete spočítať, koľko tlmočníkov musí sedieť v Európskom parlamente, aby mohli každý jazyk preložiť do každého? Pri 20 jazykoch 190! Za predpokladu, že si žiaden z nich nikdy nemusí odskočiť ani na chvíľu. Keď máme 23 jazykov, treba 276 tlmočníkov. Zjednodušiť sa to dá len tak, že tlmočníci zo všetkých jazykov prekladajú do angličtiny a z angličtiny do všetkých ostatných. Ale v takom prípade už poslanci nepočujú, čo hovorí rečník, ale čo hovorí tlmočník: Fin počúva slovenského poslanca - vystúpenie jeden tlmočník prekladá zo slovenčiny do angličtiny, druhý z angličtiny do fínčiny. Podobá sa to na známu hru „tichá pošta“.

Spočítajte si, koľko ľudí musí pracovať v Bruseli či Štrasburgu, ak chcú preložiť každý dokument do všetkých jazykov. Dokumenty majú tisíce strán.

Najdôležitejšie veci si ľudia, pravdaže, hovoria pri káve cez prestávku rokovaní. Tam nemajú nijakého tlmočníka. Zväčša hovoria po anglicky.

My by sme však mohli ušetriť jedného tlmočníka: ak by sme sa napríklad s Čechmi dohodli, že v pondelok, stredu a piatok budeme obaja používať slovenského tlmočníka, v utorok, štvrtok a sobotu českého.

Európa mnohých jazykov - ale dorozumieme sa

Únia dokazuje, že veža, ktorú stavia, nie je babylonská. A nejde iba o to, aby sme sa dorozumeli, ale predovšetkým, aby sme si porozumeli.

Európsky štát?

Pol stovky amerických štátov je Spojených. Aj keď každý z nich má vlastný parlament, vládu a zákony, okrem tých, čo sú federálne. Ich spoločným jazykom je angličtina, hoci ani zďaleka nie je rodným jazykom väčšiny občanov.

Šestnásť krajín, v ktorých sa hovorí po nemecky, vytvorilo Nemeckú spolkovú republiku. Každá krajina má svoju vládu, svoj parlament a svoju ústavu.

Všetci sa pamätáme na Zväz, ktorého súčasťou bolo šestnásť republík. Rozpadol sa preto, že bol sovietsky? Alebo preto, že sa tváril, že je socialistický?

Osudy štátov, ktoré sa spájajú do vyšších celkov, sú rôzne. Na svete a priamo v Európe nájdeme množstvo rozličných väzieb. Niekoľko príkladov: Spojené kráľovstvo Veľkej Británie (ktorá sama osebe je zväzkom) a Severného Írska - a to celé je ešte súčasťou kedysi pomerne jednotného Commonwealthu, britskej ríše, ktorej súčasťou bola Austrália, Kanada, India a veľa ďalších, Belgicko (nikto nie je Belgičan národnosťou, belgický jazyk neexistuje: sú len Valóni a Flámi). Švajčiarsko, v ktorého rôznych kantónoch sa hovorí štyrmi rozličnými jazykmi. Taliansko, ktoré mnohí nazývajú zlepencom (napríklad na severe je Južné Tirolsko autonómiou s vlastnou ústavou a nemčinou ako úradným menšinovým jazykom). A mnoho ďalších.

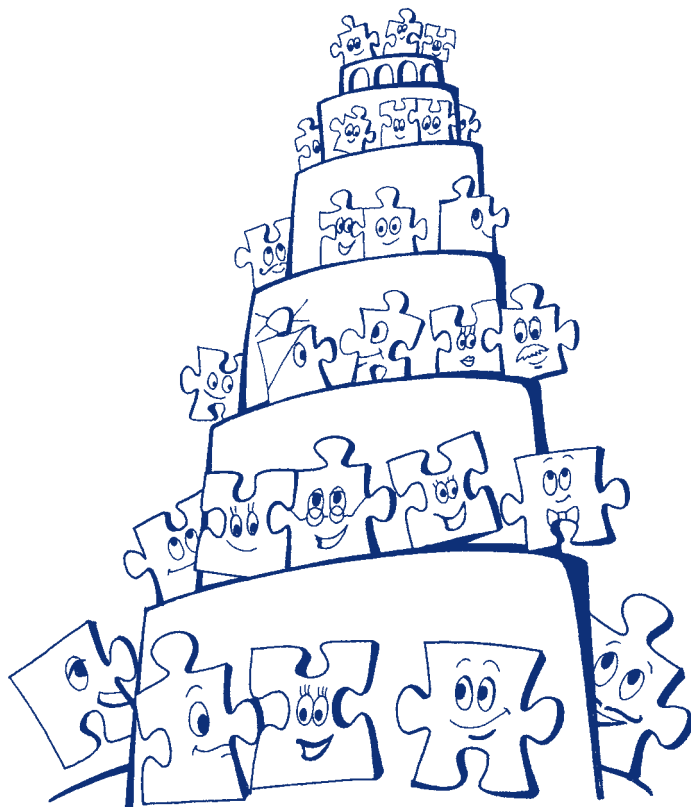
Bliži sa Európska únia k niektorému modelu spoločného štátu jej členov? O tom je veľa diskusií. Prvou podobou bolo Spoločenstvo uhlia a ocele. Ďalšou Európske hospodárske spoločenstvo. Názvy prezrádzajú, že spojenectvo bolo účelové, zamerané na splnenie konkrétnych zámerov. Až zmluva z Maastrichtu (1993) načrtla obrysy budúcej zjednotenej Európy. Dokument sa oficiálne volal Zmluva o Európskej únii a dal spoločenstvu aj nový názov. Mnohým sa takáto forma spojenia štátov zdala byť príliš tesná. Už viete, že občania Dánska v prvom referende Úniu odmietli. V Nemecku musel ústavný súd odpovedať na otázku, či ratifikácia zmluvy nebude znamenať obmedzenie suverenity Nemecka. Súd rozhodol, že nebude. Na toto rozhodnutie čakali s napätím v mnohých členských krajinách, pretože opacný výsledok by znamenal koniec integračného procesu. Prinajmenšom na dlhý čas. Iným sa Maastricht zasa máli. Aby sa mohlo hovoriť o skutočnej únii, bolo treba dopracovať viaceré spoločné zásady.

Môžeme sa dohodnúť, že **Európa smeruje k federácii**.

Nateraz však platí, že Európska únia zostane v dohľadnom čase predovšetkým spoločenstvom štátov, pre ktoré nejestvuje žiaden model alebo vzor. Jej podobu budú

Európa mnohých jazykov - ale dorozumieme sa

utvárať nasledujúce generácie. Dnes nemôžeme tvrdiť, aká bude. Vieme určite, že Európska únia nebude nikdy Sovietskym zväzom, pretože dohoda členov spočíva na úplne odlišných princípoch a cieľoch. Nebude nikdy ani Spojenými štátmi americkými, pretože vyrastá z iných tradícií a spája starobylé krajiny s vlastným národným a kultúrnym bohatstvom. USA sa formovali ako veľký hrniec, v ktorom sa roztavila identita všetkých prisťahovalcov do podoby nového národa. EÚ nebude nikdy ani centralizovaným štátom, pretože účastníci dohody majú záujem vytvoriť spoločenstvo rovnocenných národov. Všetky veľké štáty už v Únii sú, pribúdať budú malé alebo stredne malé štáty. Budú tvoriť väčšinu. Preto sa ich záujem, ich názor nevytráti.

Kto gazduje, ten počtuje

13. KTO GAZDUJE, TEN POČTUJE

Už od detstva sme vedeli, že ľudia nemôžu minúť viac než zarobia. Takto gazdovať musí domácnosť, štát, Európska únia. Dobrý gazda nerozmýšľa len o tom, kde by ušetril (určite nechce utrácať za zbytočnosti), ale najmä ako by viac zarobil. Bohatsie štáty sú tie, kde sú ľudia usilovnejší a kde je taký gazda - vláda, čo vie rozumne zaobchádzať s majetkom. Európske štáty patria medzi bohaté - ak ich porovnáваме s celým svetom. Ale aj medzi nimi sú rozdiely. Slovensko je chudobnejšie než napríklad Švajčiarsko; nie preto, že by Slováci boli lenivejší, ale preto, že zlé hospodárenie vlád počas obdobia totality takmer priviedlo krajinu ku krachu. Máme čo robiť, aby sme dobehli, čo sme zameškali. Ale sme zasa na tom oveľa lepšie než väčšina štátov Afriky, kde často vyčína sucho (a nič sa neurodí), záplavy, vojny, je nedostatok škôl, nemocníc.

Svet je veľká dedina

Predstavte si, že na našej zemeguli nežije šesť miliárd ľudí, ale len sto. Ako by sme si žili v takej dedine? Zle? Dobre? Pred niekoľkými rokmi to ktosi spočítal. V takejto svetovej dedine býva 55 Ázijcov, 21 Európanov, 8 Afričanov, 6 ľudí z USA. Z tých sto ľudí je len 30 belochov. A teda ako by sme sa mali? 80 ľudí by žilo v dome, ktorý je úplne biedny (my žijeme v lepšom!); 70 ľudí by nevedelo čítať (ani medzi tých nepatríme); 50 by trpelo podvýživou (z nás nikto); len jeden by mal vysokoškolské vzdelanie (z vás ho chce mať azda väčšina); len jeden by mal počítač (u nás sa nájde vo väčšine domov, ba aj škôl). Patríme teda medzi tých najšťastnejších. Nemáme dôvod sťažovať si, máme však dôvod vzdelávať sa a byť usilovnými, aby Európa prekvitala - lebo to je dobre pre každého z nás. Zo spomínanej dediny ešte jeden príklad: ak vaši rodičia majú nejaké peniaze v banke a vy aj v peňaženke, patríte medzi štvrtinu najbohatších ľudí na svete.

Na začiatku bolo PHARE

Napadlo vám niekedy, čo vlastne znamená toto čudné slovo? Sú to veľké písmená z názvu grantového programu Poland and Hungary Action for Restructuring of the Economy. Takže aktivita Európskeho spoločenstva (ES) na obnovu hospodárstva v Poľsku a Maďarsku.

Čo s tým máme my? V roku 1989 rozhodla Rada ministrov Európskych spoločenstiev (dnešná Únia) podporiť zmeny v oboch spomínaných krajinách. Bolo to ešte v čase, keď dožívali totalitné vlády. Program sa začal uplatňovať v januári 1990, keď bolo zrejme, že ho budú potrebovať aj všetky ostatné krajiny sovietskeho bloku, ktorý sa rozpadal veľkou rýchlosťou. Ešte v septembri toho istého roka pomoc rozšírili na Bulharsko, Južosláviu (pomoc zastavili v roku 1991), bývalú Nemeckú demokratickú republiku (pomoc sa skončila zjednotením Nemecka) a Československo - ČSFR (od roku 1993 sa táto pomoc automaticky rozdelila na oba nové štáty). Postupne pribúdali ďalšie krajiny, ktoré sa uchádzali o členstvo v Únii.

Kto gazduje, ten počtuje

Od slávneho zasadania Európskej rady v Kodani v roku 1993 (tam stanovili podmienky pre prijatie nových členov EÚ) malo pre nás PHARE nový zmysel: poskytlo finančnú pomoc na také programy, ktoré pomohli budovať stabilné inštitúcie zabezpečujúce demokraciu, fungujúce trhové hospodárstvo. Program PHARE nám teda pomohol dosiahnuť výsledky potrebné pre integráciu.

Do roku 1995 celková suma pre 11 krajín dosiahla 5,5 miliardy ECU - bolo to takmer 217 miliárd Sk. Už za československej federácie boli projekty pridelené konkrétne jednej z oboch našich republík. Najväčšie sumy išli do rozvoja súkromného sektora, školstva, zdravotníctva, reštrukturalizácie poľnohospodárstva. PHARE malo svoje regionálne programy, "demokratický program" a veľa iných. V rozpočtovom období od roku 2000 Slovensko dostávalo ročne 49 miliónov eur.

Pred našim vstupom prichádzali peniaze, ktoré nám mali pomôcť lepšie sa prispôsobiť členstvu v Únii. Dôležité boli najmä dva programy: volali sa ISPA a SAPARD. ISPA je skratka, znamená „Predvstupový nástroj pre štruktúrálnu politiku“. Jednoduchšie: financoval projekty v oblasti životného prostredia a dopravy. Slovensko získavalo ročne od 36 do 57 miliónov eur.

SAPARD bol zasa špeciálny predvstupový program pre poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka. V balíku pre Slovensko bolo každoročne 18,3 milióna eur.

Všetky tieto programy sa našim vstupom skončili. Po vstupe SR čerpala prostriedky na dobudovanie inštitúcií z takzvaného Prechodného fondu.

Namiesto PHARE prišli iné fondy určené pre členov Únie, ktoré sú výrazne vyššie. Iný program sa volá TACIS: Technical Assistance to Community of Independent States (technická pomoc Spoločenstvu nezávislých štátov), od roku 1994 dokonca aj pomoc Mongolsku. Z konkrétnych projektov najviac peňazí pohltilo životné prostredie, obnova štátnych podnikov a rozvoj súkromného sektora, reforma štátnej správy a vzdelávania, poľnohospodárstvo. Nezabúdajme: všetko platili občania Európskej únie zo svojich daní. Záleží im na tom, aby mali na východe susedov, ktorým nehrozia nijaké pohromy. Je lepšie im predísť. Na obdobie 2000 až 2006 poskytla EÚ týmto štátom pomoc vo výške 3,138 miliárd eur!

SLOVNÍČEK

- ECU: Európska menová jednotka (po anglicky European Currency Unit), pred zavedením eura slúžila od roku 1979 do 1999 na zúčtovanie medzinárodných finančných operácií
- Spoločenstvo nezávislých štátov: časť bývalého Sovietskeho zväzu bez troch pobaltských republík, veľmi voľný zväzok existujúci od roku 1991

Kto gazduje, ten počtuje

Eurofondy

Fond je určité množstvo peňazí určených na nejaký konkrétny účel. Eurofondy sú peniaze, ktoré majú členskými štátmi Únie pomôcť vyriešiť ťažkosti, ktoré by bez tejto pomoci samy prekonať nedokázali. Slovensko má v rozpočte Európskej únie na obdobie 2007 - 2013 vyčlenených viac než 11 miliárd eur. Je to nesmierne veľa (pre tých, čo zabudli: miliarda je tisíc miliónov!). Zodpovedným za eurofondy na Slovensku je úrad podpredsedu vlády SR, ktorý vedie Dušan Čaplovič. On za najdôležitejšie považuje vybudovanie informačného systému vlády, ktorý znamená lepší prístup k službám štátu pre verejnosť. Tento program sa volá eGovernment (písmenkom e označujeme elektronické programy, government je po anglicky vláda), podporu vzdelávania, vedy a výskumu, školstvo a knižnice. Vláda pripravila jedenásť programov, ktoré bude financovať z eurofondov. Napríklad zlepšenie zdravotnej starostlivosti, podpora malých a stredných podnikov, podpora konkurencieschopnosti podnikov a služieb (len na tento program, ktorý bude riadiť ministerstvo hospodárstva, bude 772 miliónov eur), základných a stredných škôl, budovanie čistiarň odpadových vôd, modernizácia železničných tratí, výstavba diaľnic, ale veľmi dôležité je podporovanie lepšieho vzdelávania. Premena školy na modernú, to nie je len oprava strechy. Predovšetkým je to premena spôsobu vyučovania, modernizácia učebných pomôcok, učivo na CD. Aj vy z toho budete mať úžitok.

Štrukturálne fondy

Namiesto PHARE a SAPARD, ale aj na iné účely, existujú pre členov Únie štrukturálne fondy. To je pomoc najmä pre zaostávajúce regióny. Teda pre väčšinu z nás. Ich poslaním je - podobne ako poslaním kohézneho fondu - vyrovnávať rozdiely medzi bohatými a chudobnými. Zatiaľ čo štrukturálne fondy sa orientujú najmä na regióny, kohézny fond je skôr orientovaný na pomoc štátom. Princípom týchto projektov je solidarita. Nie „dobročinnosť“, ale projekt, ktorý vychádza z poznania, že ak rozdiely nikto nevyrovnáva, zväčšujú sa. A to by brzdilo rozvoj celej EÚ. Zo štrukturálnych fondov najdôležitejším pre Slovensko je Európsky fond regionálneho rozvoja a Európsky sociálny fond. Oba sa orientujú najmä na zvyšovanie zamestnanosti. Európsky fond regionálneho rozvoja podporuje malé a stredné podniky, produktívne investície, rozvoj infraštruktúry a miestny rozvoj. Európsky sociálny fond vznikol už v roku 1957, teda na začiatku procesu integrácie. Orientuje sa najmä na zaradenie nezamestnaných a znevýhodnených sociálnych skupín do pracovného procesu. Okrem iného uľahčuje aj zapojenie sa mladých ľudí do práce, vyrovnáva pracovné príležitosti pre mužov a ženy, pomáha zdravotne postihnutým získať primeranú prácu.

Kohézny fond

Vznikol v roku 1993 na ochranu životného prostredia a na dopravu, pôvodne bol určený vtedy najmenej hospodársky vyspelým štátom Únie: Grécku, Írsku, Portugalsku a Španielsku. Po rozšírení EÚ sa k nim pripojili aj nové členské štáty vrátane Slovenska. Ľí zbohatí a tieto príspevky už nedostávajú. Lutujú? Je lepšie zbohatnúť než dostávať

Kto gazduje, ten počtuje

príspevky. Veď ani my na Slovensku nechceme patriť medzi tých, čo naveky budú odkázaní na pomoc. Bude nám lepšie, keď už dokážeme pomáhať iným.

Latinské slovo coahesio (čítaj kohézió) znamená *súdržnosť*. Hovoríme o súdržnosti bohatších s chudobnejšími: držia spolu, aby sa darilo všetkým. Zásadou Európskej únie je solidarita.

Sme na dobrej ceste, i keď sme ešte takmer na jej začiatku. V Únii patríme medzi najmenej prosperujúce krajiny, ale súčasne medzi krajiny s najlepším výkonom v hospodárstve. V európskom maratóne bežíme teda takmer medzi poslednými, ale rýchlejšie než tí celkom vpredu, a tak sa vzdialenosti medzi nimi a nami postupne, i keď veľmi pomaly, skracujú. Patríme medzi 13 „kohéznych štátov“, teda tých, ktorých výkonnosť ekonomiky je stále ešte pod 90 % európskeho priemeru.

V mnohých našich obciach sa vďaka príspevku z kohézneho fondu zlepšilo zásobovanie pitnou vodou, čistenie odpadových vôd, protipovodňová ochrana.

V júli 2006 schválil Európsky parlament novú „kohéznu politiku“ na roky 2007 až 2013 (obdobie, na ktoré Únia schvaľuje svoj rozpočet), zameriava sa najmä na ochranu životného prostredia, konkurencieschopnosť a vytváranie nových pracovných miest. Na to všetko vyčlenili pre 27 členských štátov 308 miliárd eur. Viete spočítať, koľko to je korún?

Jedni viac dávajú, iní viac berú

Každý občan Európskej únie platí aj „európsku daň“. Nie priamo. Členské štáty vkladajú do spoločnej pokladnice sumy, ktoré môžeme z hľadiska slovenského rozpočtu považovať za obrovské. Všetky členské štáty však peniaze zo spoločnej pokladne aj dostávajú. Bohatšie menej, chudobnejšie viac.

Tých, čo viac platia, než dostávajú, nazývame „čistými prispievateľmi“. Tých, čo viac dostanú, než dajú, „čistými prijímateľmi“.

Prispievateľmi sú napríklad Nemecko, Rakúsko, Holandsko, Švédsko. Dávajú viac než dostávajú. Prijímateľmi sú Španielsko, Portugalsko, Grécko a všetky nové členské štáty.

Horlivú diskusiu rozprúdili už pred niekoľkými rokmi obe skupiny. V prvej najmä Nemecko, ktoré v roku 1997 odvieďlo do európskeho rozpočtu o 22 miliárd mariek viac, než z neho dostalo (to je približne 11 miliárd eur). Keďže západné spolkové krajiny musia veľmi veľa platiť spolkovým krajinám, ktoré kedysi boli súčasťou NDR, pociťujú obrovskú záťaž aj nemeckí občania, ktorých možno v porovnaní s inými označiť za bohatých. Nemecko žiada zmeniť systém platieb.

Kto gazduje, ten počtuje

V skupine prijímateľov sa diskusia týkala predovšetkým rozšírenia Únie. Menej vyspelé krajiny sa obávajú, že o spoločný koláč sa budú musieť podeliť s ďalšími „chudobnými príbuznými“. Vážnou témou je, že celý tento systém by nemohol fungovať po prijatí Turecka - obrovskej a chudobnej krajiny.

V štatistickej ročenke Európskej komisie, ktorá vyšla v roku 2006, je aj tabuľka, koľko ktorý členský štát platí a koľko dostáva. Aj s prepočtom, koľko je to na jedného obyvateľa. Pozrime sa aspoň na niekoľko štátov. Najväčším čistým prispievateľom (v prepočte na jedného obyvateľa) je Luxembursko. Za rok 2005 zaplatil každý Luxemburčan do európskej pokladne 185 eur. Pravdaže, nie priamo, ale cez odvody štátnej pokladnice. Ďalšími najväčšími prispievateľmi boli Holandia (162 eur na obyvateľa), Švéd (95), Nemci (74) a Belgičania (58). Naopak, najväčším čistým prijímateľom bolo Grécko (351 eur na občana), ďalej najviac získali Íri (271 eur, čo je prekvapujúce, pretože už majú veľmi vyspelé a prosperujúce hospodárstvo), Portugalci (226), Malťania (225 - najviac z nových členských štátov), Španieli (136). Najmenej dostali Česi (17 eur - pomaly sa približujú na úroveň čistých prispievateľov), občanom Slovenska sa ušlo po 50 eur, Poliakom 48, Maďarom 58. Tieto čísla, pravdaže, neukazujú celú zložitú platbu a prijímania príspevkov (sú v tom aj obrovské peniaze pre poľnohospodárov), berte ich iba orientačne.

Rozpočet

Každý štát, každá inštitúcia si koncom leta spočíta, koľko peňazí bude potrebovať na budúci rok a kde tie peniaze zoberie. Výsledok býva smutný: potrebujeme oveľa viac než budeme mať. Potom treba rozmýšľať, kde získať viac a kde ušetriť. Aj Európska únia si robí rozpočet, lenže na 7 rokov.

V roku 1999 schválili rozpočet Únie na obdobie 2000 – 2006. A v roku 2006 - po veľmi dlhých diskusiách - schválili rozpočet na roky 2007 - 2013. Rozdelili v ňom 862 miliárd eur, teda 1,045 percenta hrubého domáceho produktu Európskej únie. Slovenská republika by mala z neho získať celkovo 10,303 miliardy eur, v prepočte podľa súčasného kurzu okolo 350 miliárd Sk, čo je približne objem jedného slovenského ročného rozpočtu. To je nesmierne veľa peňazí. Treba tiež vedieť, že rozpočet domácnosti, ale aj štátu, počíta s dlžobami. Kúpíte si chladničku, ktorú budete splácať niekoľko rokov. Minuli ste viac než máte. To robia aj štáty. Dlžobe sa hovorí *schodok štátneho rozpočtu*. Ale európsky rozpočet nesmie mať nijaký schodok. Rozdeliť môže len to, čo naozaj má.

Podľa rozhodnutia Európskeho parlamentu môže Únia z tohto rozpočtu v roku 2007 minúť 115,5 miliardy eur, z nich takmer polovicu - 54,9 miliardy - na pomoc zaostávajúcim regiónom, na vzdelanie, výskum a na podporu ekonomického rastu.

Kto gazduje, ten počtuje

„Britská zľava“

Príliš veľa do rozpočtu EÚ mala platiť aj bohatá Veľká Británia. Bývalá predsedníčka vlády Margaret Thatcherová (vo funkcii bola od 1979 do 1989) v roku 1984 vyjedнала s Úniou takzvanú „britskú zľavu“. Majú výnimku a platia približne o 4 miliardy eur menej, než by mali. Ostatné štáty uznali vtedy Británii výnimku, pretože prežívala hospodársku krízu. Dnes má úľava Britov hodnotu asi 4,5 miliardy eur ročne. Systém platenia sa pravdepodobne zmení v roku 2008, keď zrejme prestane táto výnimka platiť. V rozpočte na roky 2007 až 2013 sa Briti vzdali časti britskej zľavy z rozpočtu o 10,5 miliardy eur. Nejde však o nejaké zvýhodnenie Britov: zo spoločnej pokladne poberajú oveľa menej, než by im patrilo. A keby nemali „zľavu“, platil by do európskej pokladne (v prepočte na počet obyvateľov) každý Brit štrnásťkrát viac než Francúz a desaťkrát viac než Talian. A to by asi naozaj nebolo veľmi spravodlivé.

Je to tiež jeden z britsko-francúzskych sporov. Asi 43 percent všetkých európskych peňazí dostávajú poľnohospodári. To presadili najmä Francúzi. Briti odpovedajú: je to priveľa, keby sme tu ušetrili, mohli by štáty platiť menej a viac peňazí by sme mohli dať napríklad do vzdelania.

Viete, čo je v únii najdrahšie? Poľnohospodárstvo.

Na malej farme v severnom Dánsku obedujeme s rodinou, ktorá ju vlastní. Je potešením pozerat sa na čistotu a skvelú technológiu v kravíne, na dvore, v hospodárskych budovách. Všade. Z čoho žijú? Predávajú mlieko a syry v niekoľkých susedných obciach a v jednej nemocnici. Predajú všetko, čo dokážu vyrobiť? To nie je správna otázka.

“Vyrábame toľko, koľko môžeme predat. To nám stačí. Za nadprodukciiu by nás potrestali: nepredáme ju a navyše musíme za ňu aj platiť poriadne zvýšenú daň. Straty? Tie pokryje subvencia.”

Takmer polovicu všetkých peňazí, ktoré ročne vydá Únia, minie na poľnohospodárstvo. Každý farmár dostáva finančný príspevok - agrototáciu. Slovenskí farmári nedostávajú toľko ako farmári v bohatších krajinách Únie. Aby príspevok dosiahol aspoň 70 % priemeru 15 štátov, ktoré boli členmi EÚ už pred nami, musí rozdiel doplácať vláda. Agrototácie v roku 2007 by na Slovensku mali prekročiť sumu 19 miliárd korún. Bez nich by naši poľnohospodári nemohli konkurovať bohatším a mnohí by stroskotali. Z tejto sumy 11 miliárd je určených na priame platby. Sú to teda koruny, ktoré poľnohospodári dostanú *priamo do ruky*. Odborníci na rozpočet upozornili, že tieto peniaze budú chýbať napríklad aj školám.

Napriek tomu, že do poľnohospodárstva ide najviac európskych peňazí, francúzski farmári často štrajkujú za zlepšenie svojich práv. Kto je v Únii príliš silný, musí svoju produktivitu brzdiť, aby nepohltil tých, čo sú slabší. Ani len farmári zo Žitného ostrova by sa k nim asi nepripojili.

Kto gazduje, ten počtuje

Pretože aj tí z pravidiel Únie majú úžitok. Témou poľnohospodárstvo by sme mohli zaplniť desiatky strán. Je to veľmi vážna téma. Spoločná agrárna politika je v Únii na programe dňa.

SLOVNÍČEK

- *agrodotácia*: slovo *agro* je z gréčtiny a znamená *vidiecky alebo poľnohospodársky*, *dotácia* je z latinčiny a znamená *príspevok, ktorý netreba vrátiť*

O farmách, bryndzi a vodke

Odkedy sme v Európskej únii, nemáme gazdovstvá, ale farmy. Platíme farmársku daň a dostávame príspevok od Únie. Dôležité je, že príspevok je oveľa vyšší než daň.

V decembri 2002 boli v dánskej Kodani záverečné rokovania o tom, aké podmienky budú mať poľnohospodári v štátoch, ktoré vstupujú do Únie. Napokon vyjednávači získali pre Slovensko viac než im európski partneri navrhovali. Samozrejme, všetky naše požiadavky sme museli odôvodniť. Keď nám Európska komisia stanovila hornú hranicu 950 miliónov litrov mlieka, prišli sme s lekárskymi správami. V Európskej únii odporúčajú, aby ročne každý občan spotreboval 220 kg mlieka. My v tom zaostávame (pijete doma príliš málo mlieka?). Ak chceme žiť zdravo a nedoväžať mlieko, ktoré si dokážeme dorobiť aj sami, potrebujeme vyššie kvóty. V tomto a mnohom inom sme sa napokon dohodli na podmienkach, ktoré nie sú zlé. Pred časom sa celá Európa dozvedela, že sme majstri bryndziari. Máme to, čo nikto iný: slovenskú bryndzu. Naši vyjednávači dokázali, že ju vynášiel Ján Vagač z Detvy v roku 1787. Môžeme ju vyvážať všade, kde si ju budú chcieť kúpiť. Podmienkou je, že bačovia dodržia na salašoch hygienické podmienky.

Európania nás potrápili aj so slivovicou. Liehoviny, ktoré sa nevyrábajú z ovocia, sa podľa ovocia nesmú nazývať. Hruškovica z hrušiek, slivovica zo sliviek. Nie z ovocných koncentrátov. Ak si v obchode kúpite rum, nedonesiete domov rum. Kto na Slovensku donedávna vedel, čo to je rum? Vy to viete? Je to názov nápoja vyrábaného z trstinového cukru. Nie z repného, ako ho poznáme my. Výrobcovia sa vynášli: predávajú *um*. Niektorí odborníci hovoria: Tento spor vyvolali francúzski výrobcovia - z konkurenčných dôvodov. Jedine oni totiž vyrábali rum z cukrovej trstiny. Áno, stretáme sa aj s tým, že niektoré predpisy presadzujú silní výrobcovia, pretože to pre nich je výhodné.

V Únii je aj ďalší spor: je vodka to, čo sa tak volá? V Bruseli vravia: „Nie. Vodka je len to, čo sa vyrába z obilia alebo zemiakov.“ Tento názor zastávajú najmä Severania a Poliaci. Proti sú najmä Briti, kde vodku vyrábajú z hrozna. My, rovnako ako 97 % výrobcov, s tým problém nemáme. Sporom sa vyhneme veľmi jednoducho: pime ovocné šťavy. Ale z naozajstného ovocia.

Životné prostredie

Má niečo spoločné s našim gazdovaním? Isteže áno. Ak niekto chce za každú cenu čím viac vyrobiť a zarobiť a nedbá na životné prostredie, zničí ho. Stane sa z neho neživotné

Kto gazduje, ten počtuje

prostredie. Teda také, v ktorom sa nedá žiť. V pôde je plno škodlivých látok, ktoré jeme spolu s tým, čo sa v tej pôde urodí. Dýchame vzduch, ktorý nám ničí pľúca. Ľudia chorľavejú, slabnú. To už samo o sebe je zlé. Navyše menej pracujú, pôda menej rodí. Gazdovanie, ktoré ničí životné prostredie, je zlé.

V japonskom meste Kjóto dohodli v roku 1997 predstavitelia mnohých štátov sveta, že spoločne podpíšu protokol (spis o spoločných pravidlách), v ktorom sa zaviažu urobiť pre zlepšenie životného prostredia aspoň niečo: že ho nebudú nadalej zhoršovať. Zaoberali sa ovzduším, ktoré sa nebezpečne otepluje, čo spôsobujú škodlivé plyny (chfília ich továrenské komíny, výfuky miliónov áut...). Dohodu doteraz podpísalo 141 štátov, platíť začala v roku 2005. Nie sú však medzi nimi také veľké krajiny, ako USA a Austrália. Na jeseň 2006 vyzvala Európska komisia členské štáty Únie, aby naozaj dodržiavali, čo sľúbili. Zaujímavé je hodnotenie Komisie: najmenej 6 „starých“ členských štátov dohodnutý cieľ do roku 2010 skoro určite nesplní. Naopak „nových“ 10 štátov, medzi ktorými je aj Slovensko, zrejme nebude mať problém podmienky splniť. Aj to je dôkaz, že sme na dobrej ceste. I keď ani to nie je jednoduché. V praxi záleží nielen na veľkých koncepciách, ale aj na detailoch. Jedným z nich sú škodlivé emisie. Na území každého členského štátu možno vypúšťať do vzduchu stanovené množstvo škodlivých látok (najmä z komínov tovární). Slovensko svoju kvótu v roku 2006 nevyčerpalo, Európska komisia mu na rok 2007 kvótu výrazne znížila. Ekonómovia spočítali, že by to ohrozilo naše hospodárstvo. Vznikol spor, ktorý v čase, keď vyšla táto knižka, ešte nebol vyriešený.

SLOVNÍČEK

- *emisia*: vypúšťanie, z latinského *emissio*, iný význam je vysielanie, z toho je odvodené slovo *emissarius*, po slovensky *emisár*, ale v latinčine aj s významom *posol*, ba aj *vyzvedač*, *emisia* má aj význam „danie do obehu“, napríklad *peňaží*

ÚLOHA: POKÚSTE SA V TLAČI, NA INTERNETE ČI INDE SLEDOVAŤ VÝVOJ „SPORU O EMISIE“. SLEDUJTE, AKO SA EURÓPSKA ÚNIA USILUJE ZLEPŠIŤ ŽIVOTNÉ PROSTREDIE.

Sú v Únii nezamestnaní?

Samozrejme. Neexistuje štát, v ktorom by neboli. Ak za socializmu bol na Slovensku každý zamestnaný, bolo to preto, lebo zákon stanovil pracovnú povinnosť. To nebolo demokratické. Keďže pre všetkých nebolo dost práce, mnohí boli zamestnaní len formálne. Z desiatich ľudí na jednom pracovisku mali naozaj prácu len piati či šiesti. Pre zlú organizáciu práce to obvyčajne vyzeralo takto: jeden či dvaja sa išli od práce roztrhať. Ostatní sa tvárili, že pracujú. Podľa toho vyzerali platy: boli maličké. Pravdaže pre všetkých rovnako. Pre usilovných, aj pre tých, čo nerobili nič.

Kto gazduje, ten počtuje

Nezamestnaní, ktorí si nedokážu nájsť prácu, dostávajú podporu od štátu. Nie od Európskej únie. Tá nepodporuje nezamestnaných, ale usiluje sa vytvoriť čo najviac pracovných miest. Preto dáva peniaze najmä na také projekty v chudobnejších oblastiach, ktoré vytvárajú nové - a podľa možnosti aj dlhodobé - pracovné príležitosti. Najnižšiu nezamestnanosť v Únii (údaje sú z leta 2006) má Holandsko (4 %), menej než 5 % má aj Írsko, Dánsko a Luxembursko, 5 % má Rakúsko a Cyprus. Najvyššiu nezamestnanosť zo „starých“ členských štátov má Francúzsko (nad 9 %), Španielsko a Nemecko majú tesne pod 9 % (Nemecko najmä preto, že k bohatej Spolkovej republike sa v roku 1991 pripojilo zaostávajúce „východné“ Nemecko). Z „nových“ členských štátov je na tom najlepšie Estónsko, kde nezamestnanosť pomerne prudko klesla tesne nad 5 %, najhoršie Poľsko (vyše 14 %). V marci 2007 sa priemerná nezamestnanosť v SR dostala na úroveň 9,2 %. Európsky priemer je mierne pod 9 percentami.

Pre porovnanie: v USA je nezamestnanosť len 4,4 %, za rok 2005 tam vzniklo 92 tisíc nových pracovných miest.

V roku 2006 bola celková zamestnanosť v Únii necelých 65 % (počítajú sa všetci od 15 do 64 rokov), z toho v 10 „nových“ členských štátoch len okolo 56 %. V období 1998 až 2004 vzniklo v 25 členských štátoch takmer 10 miliónov nových pracovných miest, no súčasne sme zaznamenali aj opak: v Poľsku, Nemecku a Rumunsku za uplynulé roky stratilo prácu asi poldruha milióna ľudí.

Spôsobov, ako zvýšiť zamestnanosť, je veľa. Jedným z nich je predpis o tom, že nijaký zamestnanec nesmie pracovať viac ako 48 hodín týždenne. Vlády to odôvodňujú ochranou zdravia. Krajiny ako Francúzsko a Španielsko tvrdo zápasia proti výnimkám z tohto pravidla. Briti a viacerí ďalší chcú výnimky napríklad pre služby lekárov, hasičov a iných pracovníkov, ktorí sa do tohto počtu hodín nezmestia s nočnými službami. Slovensko podporuje dohodu o výnimkách. Ale Francúzi, ktorí majú uzákonenú týždennú 35-hodinovú pracovnú dobu, demonštrujú aj proti tomu, aby museli pracovať čo len o hodinu dlhšie. V roku 2005 vyhlásila Európska komisia novú „stratégiu zamestnanosti“. Chce do roku 2010 vytvoriť až 6 miliónov nových pracovných miest. Najviac ich bude treba v Poľsku, Bulharsku a Rumunsku. Vaša perspektíva zamestnať sa, až skončíte školu, sa teda z roka na rok zlepšuje.

ÚLOHA: ZISTITE, AKÁ VEĽKÁ JE NEZAMESTNANOSŤ (1) VO VAŠEJ OBCI, VO VAŠOM MESTE, (2) VO VAŠOM OKRESE. ZISTITE, (3) AKÉ NOVÉ PRACOVNÉ PRÍLEŽITOSTI U VÁS VZNIKLI V PRIEBEHU ROKA A (4) OD VSTUPU DO EÚ. KOLKO PRACOVNÝCH MIEST VZNIKLO U VÁS VĎAKA PROJEKTOM EURÓPSKEJ ÚNIE? ROZDELTE SA V TRIEDE NA 4 SKUPINY: KTORÁ DONESIE DO ŠKOLY VÝSLEDKY AKO PRVÁ?

€urópa bez korunky

14. €URÓPA BEZ KORUNKY

Naše heslo: vzdelanosť a usilovnosť

Už sme spomínali, že k zjednoteniu Európy prichádzame rozličnými rýchlosťami. Tak je to aj s peniazmi: väčšina členských štátov Únie má od roku 2002 spoločnú menu, volá sa euro, označuje sa €.

E ako euro, euro ako Európa. S dvoma číarkami uprostred. Viete, ako sa označujú veľké svetové meny? Pripomeňme si to: Americký dolár \$, ale často tiež dvakrát prečiarnuté, japonský jen ¥, britská libra £. Ak sa im Európa chce vyrovnáť, potrebuje tiež dve čiarok. Vy samozrejme viete, že by nám nepomohol ani tucet čiarok: vyrovnáme sa im výkonnosťou, keď budeme vzdelaní a usilovní. Berme teda tie dve čiarok ako symboly hodnoty: jednu za vzdelanosť, druhú za usilovnosť.

Vy si už asi nepamätáte, že pred zavedením eura mal každý štát svoje vlastné peniaze, tak ako my máme ešte stále slovenské koruny: Rakúšania mali šilingy, Nemci marky, Taliani líry, atď. Ich prepočet bol nesmierne zložitý. Napríklad za jednu marku bolo možné dostať sedem šilingov, ale takmer tisíc lír. Pri cestovaní Európu ste stále museli meniť peniaze a prepočítavať. Ak zmrzlina v Berlíne stála dve marky, bola drahšia než zmrzlina vo Viedni, ak tam stála dvanásť šilingov...

Ak sa euro osvedčilo v bohatšom Francúzsku i chudobnejšom Portugalsku, vo veľkom Nemecku (a jeho marka bola naozaj veľmi dobrá!) i v maličkom a veľmi bohatom Luxembursku, prečo by sme sa ho mali báť u nás?

Euro má v čase, keď vzniká táto knižka, hodnotu okolo 34 slovenských korún. Používajú ho od 1. januára 2001 v 12 štátoch EÚ, kde nahradilo dovtedajšie meny. Teda vo všetkých okrem Veľkej Británie, Švédska, Dánska a „nových“ 9 členských štátoch Únie - v Slovinsku zaviedli euro od 1. januára 2007. Ale napríklad aj v Monaku, San Marine a vo Vatikáne, ktoré razia vlastné euromince. Sú veľmi vzácne, lebo ich je málo. A Briti? Tí vôbec veľmi neradi prijímajú novoty. Boli poslední, ktorí uznali, že dĺžku je dobré merať na metre a hmotnosť na kilá, autami sa u nich doteraz jazdí po ľavej strane cesty. Ale postupne si zvykajú, že sú rovnakými Európanmi ako my ostatní.

Kedy si budeme kupovať chlieb za eurá?

V Rakúsku alebo vo Francúzsku aj dnes. To už viete. Na Slovensku sa Národná banka Slovenska už niekoľko rokov na to pripravuje. Nie je to také jednoduché, že jeden deň dovezú nákladné autá debny nových peňazí a na druhý deň ich vymenia za staré. Viete aj to, že štát, ktorý chce mať eurá, musí splniť niekoľko podmienok. A to nie je ľahké. Predchádzajúca vláda Slovenskej republiky sa dohodla s bankou, že je možné, aby sme na Slovensku začali používať eurá od 1. januára 2009. Terajšia vláda tento dátum

€urópa bez korunky

potvrdila. Zapamätajte si ho. A pár koruniiek si potom nechajte na pamiatku. Dovtedy musíme splniť niekoľko dôležitých podmienok, ale musíme sa dostať aj do takej situácie, aby zrušenie našich korún nebolo pre nás nevýhodné.

Môže to, pravdaže, byť aj inak: viacero slovenských odborníkov tvrdí, že do tohto termínu nebudeme na eurá pripravení. Ekonomovia síce vedia, že môžeme splniť kritériá, a predsa sa nemusíme stať členmi eurozóny (teda tej časti Európskej únie, kde sa používajú eurá). Musíme totiž dokázať, že budeme kritériá plniť dlhodobo. A viceprezidentka Európskej banky pre obnovu a rozvoj v Londýne Brigita Schmögnerová (bývalá ministerka financií vlády SR) v novembri 2006 upozorňovala, že ponáhľať sa do eurozóny nemusí byť pre slovenskú ekonomiku výhodné. Na váhe sú výhody aj nevýhody. Výhody síce výrazne prevládajú, no názory odborníkov sa rozchádzajú v odpovedi na otázku „kedy je najvýhodnejšie urobiť to“.

Ako tomu máte rozumieť? Povedzme, že každý študent vašej triedy bude môcť nosiť peknú európsku čapicu, ak na konci školského roka bude mať samé jednotky. Dodatočná podmienka je takáto: nestačí dostať jednotky v júni. Študent sa musí učiť tak, aby bolo pravdepodobné, že bude jednotkárom aj počas ďalších školských rokov. Semtam nejaká dvojka neprekáža. Ale nesmie sa objaviť štvorka a priemer musí byť každý polrok bližší k jednotke než k dvojke. Tak je to aj s eurom a Slovenskou republikou.

Od roku 2004 sa na Slovensku môžu používať eurá v medzinárodnom obchode, ale cudzinci nimi môžu platiť aj v mnohých našich obchodoch, reštauráciách, hoteloch. Prístupová zmluva do Únie obsahuje aj bod, podľa ktorého Slovensko musí prijať euro, keď na to bude pripravené. Nemôžeme teda urobiť to, čo napríklad Dáni - euro odmietnuť.

Ako to vyzerá u našich susedov? Česká vláda v októbri 2006 rozhodla, že posunie na neskôr aj termín, ktorý si pôvodne stanovila - rok 2010. Nebude totiž môcť dovtedy splniť podmienky. Vyzerá to tak, že Slovensko je na túto veľkú premenu pripravené najlepšie zo všetkých susedov. Z nových členských štátov Únie nás predbehlo len Slovinsko (od 1. januára 2007 tam namiesto toliarov majú eurá) a tri pobaltské republiky (2008). Poľsko počíta s rokom 2011, Česko 2012 a Maďarsko 2014. I keď to nie sú nijaké preteky.

Čo treba urobiť?

Nestačí povedať: chceme eurá. V Maastrichte predstavitelia členských štátov stanovili štyri podmienky, ktoré treba splniť, aby štát mohol používať spoločnú európsku menu. Sú veľmi zložité, pozrite sa na ne, aby ste videli, že prijať euro nie je možné bez dlhoročnej prípravy celej ekonomiky štátu.

1. Inflácia v štáte nesmie prekročiť o viac než 1,5 percenta priemernú infláciu v tých troch štátoch Únie, ktoré majú najnižšiu infláciu. Inflácia je znehodnocovanie peňazí: ak prudko

€urópa bez korunky

narastajú mzdy, ľudia majú viac peňazí, než v skutočnosti zodpovedá ich práci. Keď majú viac peňazí, obchodníci zvyšujú ceny, keď sú príliš vysoké, zamestnávateľa zase zvyšujú mzdy a tak to ide dookola. Takéto peniaze postupne strácajú hodnotu. V Nemecku pred 90 rokmi stáli zápalky milión mariek. Tak ďaleko to došlo s infláciou!

2. Dlhodobé úrokové sadzby nesmú prekročiť priemerné úrokové sadzby v tých istých troch štátoch o viac ako 2 percentá. Ak požičiate svoje peniaze banke (teda si ich tam uložíte), banka vám za to platí. Napríklad 1 percento z uloženej sumy za rok. Ak si vložíte do banky sto korún, o rok vám banka pripíše korunu. Za tisíc korún desaťkorunáčku, atď. Takisto vy musíte platiť banke, ak si od nej požičiate peniaze. Miera takých poplatkov sa volá úroková sadzba. Ak je úroková sadzba v troch štátoch, ktoré majú najnižšiu infláciu spomedzi členských štátov EÚ, priemerne 2,5 percenta, nesmie byť na Slovensku vyššia než 4,5 percenta.

3. Schodok verejných rozpočtov nesmie v bežnom roku presiahnuť 3 percentá HDP a verejný dlh nesmie presiahnuť 60 percent HDP.

4. Kurz (v našom prípade koruny) musí byť stabilný najmenej dva roky. Teda kurz koruny voči euru sa nesmie zmeniť o viac než 15 percent. V roku 2006 sa tento kurz pohyboval medzi 35 a 36 korunami za jedno euro. Systém výmenných kurzov sme začali uplatňovať 28. 11. 2005 - dostali sme sa tak do čakárne na euro. Od spomínaných 15 percent sa v čakárni nesmieme vychýliť.

Zdá sa vám to nezrozumiteľné? V skutočnosti je podmienok ešte viac a vyznajú sa v tom len odborníci.

Verejné financie sú tie, ktoré má štát – najmä z daní. Vláda každý rok robí rozpočet, v ktorom stanoví, koľko dostane a za čo ich minie. Keďže nepatríme k bohatým štátom a musíme veľa investovať, míňame viac, než vyprodukujeme. Vzniká teda schodok verejných financií. Schodok vzniká aj v domácnostiach. Ak niekto zarobí iba toľko, čo minie na zaplatenie nájomného, stravy, oblečenia, nemôže kúpiť napríklad novú chladničku. Kúpi ju na splátky. Má dlžobu, ktorú musí splácať niekoľko mesiacov. Ak kúpi napríklad byt či auto, spláca roky. Tak je to aj so štátom.

Podľa pravidiel schodok nesmie byť väčší než 3 percentá HDP (hrubého domáceho produktu), teda toho, čo štát za rok zarobil. Slovensko sa drží na predpísanej hranici. V roku 2007 schodok bude asi len 1,8 percenta, teda menej než kedykoľvek predtým. Túto podmienku pre prijatie eura teda takmer určite splní. Ak nezačne utrácať viac.

Niekedy sa stane, že sa štát nesmieme zadlžiť. To je problém našich českých susedov: tam asi schodok narastie až nad 4 percentá. Česká vláda doteraz nerobila reformy, ktoré túto situáciu môžu zlepšiť. Čím neskôr ich urobia, tým viac sa dovtedy zadlžia.

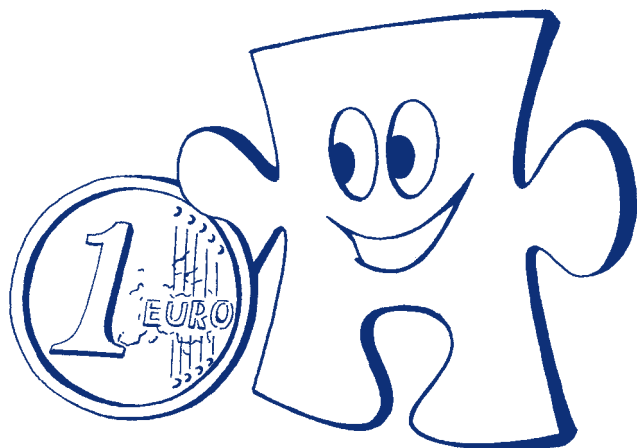
€urópa bez korunky

Maďarsko je na tom ešte oveľa horšie: schodok prevyšuje 6 percent, čo je najviac v Európe. K takémuto schodku sa približuje len Portugalsko. Má s tým starosti, lebo už používa eurá a musí dodržať prísne pravidlá.

Najlepšie sú na tom Dáni. Zaznamenali takmer 5 percent prebytkov. To znamená, že nemajú nijaké dlžoby. Naopak: neminuli všetko, čo zarobili.

Lotyšši majú s eurom úplne iné starosti: chcú ho volať eiro. Lotyšský jazyk nepozná dvojhlásku eu. Náš svetadiel nazývajú Eiropa. Lenže všetky oficiálne zmluvy o spoločnej mene ju nazývajú euro. Výnimka platí len pre Grécko a bude platiť pre Bulharsko (tam sú ale odlišné písmo). V kapitole o mnohých jazykoch sme si povedali, že každý národ má právo na vlastný jazyk. A tak vznikajú otázky, na ktoré je ťažké odpovedať. Či bude v Lotyšsku euro, alebo eiro, to sa dozvieme onedlho: zavedú ho pravdepodobne v roku 2008. Podobná diskusia je aj na Malte: tam chcú názov spoločnej meny písať ewro.

ÚLOHA: SKÚSTE DOMA ZISTIŤ, KOĽKO PŘIBLIŽNE ZARÁBAJÚ VAŠI RODIČIA. ZISTITE, KOĽKO PLATIA NÁJOMNÉ A AKÉ MAJÚ ĎALŠIE MESAČNÉ VÝDAVKY. SPOČÍTAJTE TO VŠETKO. HOSPODÁRIA SO SCHODKOM, ALEBO S PREBYTKOM? V ŠKOLE NEMUSÍTE Povedať, aké sú to sumy, ale môžete prezradiť, či výsledok je „PLUS“ alebo „MÍNUS“. PRAVDAŽE, LEN AK S TÝM RODIČIA BUDÚ SÚHLASIŤ.

Únia má aj príbuzných

15. ÚNIA MÁ AJ PRÍBUZNÝCH

Organizácia spojených národov (OSN)

To, že sa predstavitelia všetkých štátov musia stretnúť za jedným stolom, aby sa vyhlili konfliktom, to zistili už po prvej svetovej vojne. V roku 1919 založili Spoločnosť národov, ktorá mala udržať mier na svete. Medzi 26 zakladajúcimi členmi bolo aj Československo. No keď sa k moci dostal Hitler, Nemecko v roku 1933 zo Spoločnosti jednoducho vystúpilo. Mier vydržal len 20 rokov.

Hneď po skončení druhej svetovej vojny v roku 1945 vznikla oveľa väčšia Organizácia spojených národov (OSN). Dnes sú v nej všetky štáty sveta okrem Vatikánu. Jej základným dokumentom je Charta OSN. Zámerom OSN je zabezpečiť mier a medzinárodnú spoluprácu vo svete. O mier sa stará najmä Rada bezpečnosti, ktorá má 5 stálych členov (Čínu, Francúzsko, Rusko, USA a Veľkú Britániu) a 10 nestálych členov, ktorí sú volení na dva roky. V rokoch 2006 - 2007 je medzi nimi aj Slovensko. V prvom polroku 2007 Bezpečnostnej rade dokonca predsedá. Po prvý raz v histórii.

Inými inštitúciami sú napríklad Ekonomická a sociálna rada, Medzinárodná organizácia práce, Organizácia pre výchovu, vedu a kultúru (UNESCO), Detský fond OSN (UNICEF), Úrad vysokého komisára OSN pre utečencov (UNHCR) a veľa ďalších. Generálnym tajomníkom OSN je od roku 2006 Pan Ki-mun, bývalý minister zahraničia Južnej Kórey. OSN na rozdiel od Európskej únie nezduhuje štáty, ale umožňuje im spolupracovať na programoch, ktoré sú užitočné pre celý svet. A venuje osobitnú pozornosť najchudobnejším štátom a tým, kde sú vojnové konflikty. Tam posielala svoje mierové jednotky - na ich činnosti sa podieľa aj Slovensko.

SLOVNÍČEK

- *charta: verejná listina o politických právach - slovo charta je pôvodne grécke, prevzaté do latinčiny a znamená písmo, papier, kniha*

Rada Európy: generálka na použitie

Európa, to nie je len Európska únia. Slovensko bolo už za bývalého režimu súčasťou viacerých medzinárodných inštitúcií. Jednou z najdôležitejších v Európe je Rada Európy (RE). (Pozor: nie je to Európska rada, ani Rada Európskej únie, ktorá riadi činnosť EÚ!)

Vznikla 5. mája 1949. Jej cieľom je predovšetkým ochraňovať ľudské práva, prispievať k uvedomovaniu si európskej kultúrnej identity, pomáhať riešiť problémy európskej spoločnosti, akými sú menšiny, neznášanlivosť medzi národmi, náboženstvami, rasami, životné prostredie, AIDS, drogy... výpočet, žiaľ, nemá koniec. Jednou z úloh Rady Európy je pomoc krajinám južnej a východnej Európy pri uskutočňovaní reforiem.

Únia má aj príbuzných

RE má 46 členov, oveľa viac než Európska únia. Sú v nej všetky európske štáty (Bielorusko má pre porušovanie ľudských práv pozastavené členstvo) vrátane Albánska, Andorry či Ukrajiny. Členom je aj Rusko, ale napríklad aj Arménsko, Azerbajdžan, Gruzínsko a Turecko. Výbor ministrov, prakticky výbor ministrov zahraničných vecí, má rozhodovacie práva. Stretáva sa spravidla dvakrát ročne. Mesačne sa však stretávajú veľvyslanci členských krajín. Okrem toho sa pravidelne stretávajú aj ministri tých rezortov, ktoré majú niečo spoločné s riešením úloh Rady Európy.

Dôležitá je práca Parlamentného zhromaždenia Rady Európy (nie je to Európsky parlament!). Má 315 členov a práve toľko náhradníkov (slovenská delegácia 5 členov a 5 náhradníkov). Nie volených, vysielajú ich parlamenty členských krajín v takom pomere politických strán, aký je v ich vlastných parlamentoch. Poslanci pracujú v 13 výboroch. Zasadá štyrikrát ročne (január, apríl, jún a september) v Štrasburgu, neďaleko obrovskej budovy Európskeho parlamentu.

Výbor ministrov odovzdáva vládam členských krajín dokumenty, ktoré majú podobu odporúčaní. Ak niektorý dohovor alebo dohodu členský štát ratifikuje (to znamená: parlament štátu odhlasuje, že sa k dokumentu pripája), stáva sa pre štát záväzným a musí ho zohľadniť vo svojich zákonoch.

Doteraz RE vypracovala okolo 150 dohovorov. O niektorých ste určite počuli: Európsky dohovor o ľudských právach, Európska charta o regionálnych a menšinových jazykoch, Európska sociálna charta, Dohovor o boji proti terorizmu, Dohovor o ochrane osobných údajov.

Pre nás je veľmi zaujímavý Kongres miestnych a regionálnych samospráv Európy, ktorý má 281 členov a 281 náhradníkov zastupujúcich miestne a regionálne samosprávy. Úlohou kongresu je podpora miestnej a regionálnej demokracie, posilňovanie cezhraničnej a medziregionálnej spolupráce v Európe.

Veľa peňazí je určených pre uplatňovanie Európskeho dohovoru o ľudských právach a zvlášť pre Európsky súd pre ľudské práva.

Spomedzi aktuálnych tém, ktorými sa Rada Európy zaoberá, spomeňme aspoň riešenie domáceho násillia (aj násillie páchané v rodine je trestný čin!), Budovanie Európy pre deti a s deťmi - program Rady Európy na podporu práv detí a ochranu detí pred všetkými formami násillia a iné.

Slovensko spolu s Českou republikou sa stali členmi Rady Európy v roku 1993. Sídlo RE je vo francúzskom Štrasburgu. Tam pôsobí aj Európska komisia pre ľudské práva a Európsky súd pre ľudské práva. Jeho rozhodnutia sú pre štát, ktorého sa týkajú,

Únia má aj príbuzných

záväzné. Za polstoročie svojej činnosti pomohla Rada Európy štátom a občanom vyriešiť veľa problémov súvisiacich s našimi medziludskými (a teda aj medzinárodnými) vzťahmi. Ukázala cestu, ako sa stať Európanmi.

Na Slovensku pracovalo Informačné a dokumentačné stredisko o Rade Európy. V plnení jeho úloh teraz pokračuje Informačná kancelária Rady Európy.

Európske združenie voľného obchodu

má skratku EFTA: European Free Trade Association, čo je oficiálny názov v angličtine. Založilo ho v roku 1959 (zmluva platila od roku 1960) sedem západných štátov, ktoré neboli členmi Európskeho hospodárskeho spoločenstva: Dánsko, Portugalsko, Rakúsko, Švédsko, Veľká Británia, Nórsko a Švajčiarsko. Dnes je prvých päť v Európskej únii, ale do EFTA postupne vstúpil Island a Lichtenštajnsko. Načo? Podpísali zmluvy o voľnom obchode medzi sebou, ale aj s mnohými ďalšími štátmi sveta. Keď budú aj terajší 4 členovia EFTA v Európskej únii, toto združenie zanikne.

NATO

má dva názvy. Jeden v angličtine (North Atlantic Treaty Organisation), druhý vo francúzštine: OTAN (l'Organisation du Traité de l'Atlantique Nord). Oba tieto jazyky sú oficiálne. Zmluvu (treaty, prekladá sa aj ako pakt) podpísalo 4. apríla 1949 vo Washingtone 12 štátov: Belgicko, Dánsko, Francúzsko, Holandsko, Island, Kanada, Luxembursko, Nórsko, Portugalsko, Taliansko, USA a Veľká Británia. V roku 1952 pristúpilo Grécko a Turecko, 1955 Nemecká spolková republika, 1982 Španielsko, 1999 Česko, Maďarsko a Poľsko, 2004 Bulharsko, Estónsko, Litva, Lotyšsko, Rumunsko, Slovensko a Slovinsko.

Od roku 2006 sú oficiálnymi kandidátmi členstva Albánsko, Chorvátsko a Macedónsko. Už dlhší čas sa o členstvo uchádza aj Gruzínsko, ktoré má rozličné spory s Ruskom a verí, že členstvo v NATO by posilnilo jeho pozíciu. NATO si však želá dobré vzťahy s Ruskom. USA záujem Gruzínska a ďalšieho uchádzača - Ukrajiny podporujú, no dátum ich prijatia je v nedohľadne. V budúcnosti sa zrejme stane členom aj Bosna a Hercegovina, Čierna Hora a Srbsko.

Na Slovensku boli okolo vstupu do NATO dve horlivé diskusie. Jedna o tom, či je lepšie byť neutrálnou krajinou. Druhá o tom, že treba čo najrýchlejšie vstúpiť do NATO. Jedna aj druhá bola trochu zbytočná. Do NATO vstupujú krajiny, ktoré sú na to pripravené a ktoré organizácia pozve. Neutrálnymi môžu byť krajiny, ktoré dostanú bezpečnostné záruky od mocností, ktoré ich neutralitu skutočne ochránia. Pozvánku sme dostali na summite v Prahe v decembri 2002 spolu s pobaltskými republikami Estónskom, Lotyšskom a Litvou, s Bulharskom, Rumunskom a Slovinskom. Riadnymi členmi sme sa stali v roku 2004. Prečo spomínam vojenský pakt v súvislosti s integráciou Slovenska do Európskej únie? Oboje spolu súvisí.

Únia má aj príbuzných

Pre Poliakov znamenal vstup do Aliancie záruku, že v budúcnosti nebude Rusko zasahovať do jeho suverenity. To neznamená, že Rusko také niečo robí alebo sa chystá robiť v budúcnosti. Ale Poliaci majú, ako my všetci, historickú pamäť. O ich územie vždy viedli boje Nemci s Rusmi, občas si to územie jednoducho medzi sebou rozdelili. Teraz sú Nemci súčasťou veľkého spoločenstva. Poliaci tiež. A toto veľké spoločenstvo neustále zdôrazňuje, že nechce vytvoriť nijakú bariéru medzi sebou a Ruskom, že s ním chce čo najužšie spolupracovať. Existujú o tom reálne zmluvy. Rusko sa stalo dôležitým partnerom NATO.

Sú ľudia, ktorí sú presvedčení, že vojenský pakt má zmysel len vtedy, ak má nepriateľa. Stratégovia NATO po rozpade komunistického bloku, po zániku Sovietskeho zväzu, po páde železnej opony zásadne prepracovali doktrínu Aliancie. Ťažiskom ich dlhodobého záujmu je zabrániť konfliktom vo vnútri NATO, poskytnúť svojim členom záruku ochrany, ak by ich napadol akýkoľvek nepriateľ zvonka. Navonok chce NATO zabrániť vzniku malých miestnych vojen a keď už existujú, pôsobiť vo funkcii hasiča. Na území bývalé Juhoslávie sme videli, že je to veľmi ťažká úloha, ktorá sa nie vždy dá splniť bezbolestne.

Podstatné však je, že NATO vytvára pevné partnerstvo medzi Európou a USA. Nemá totiž len povinnosť obrany územia, ale predovšetkým obrany demokratických hodnôt. Aj preto sme členmi NATO. Najmä teraz, keď sa postoj Európy voči USA stal predmetom mnohých polemík. My na Slovensku vidíme rovnako význam blízkeho vzťahu k obom: cítime sa byť prirodzenou súčasťou nielen európskeho, ale celého euroatlantického priestoru.

Tu treba pripomenúť: vojna v Iraku nemá nič spoločné ani s Európskou úniou, ani s NATO. Žiadna z oboch inštitúcií sa na tejto vojne nepodieľa. Navyše: Európska únia nemá na riešenie krízy v Iraku nijaký spoločný názor. Každý štát sa rozhodoval samostatne, niektoré sa pripojili k Spojeným štátom, iné nie. Slovensko sa v tejto veci rozhodovalo naprosto suverénne.

V roku 2006 najdôležitejším problémom pre NATO bol Afganistan. Tvrdé boje na juhu krajiny viedli velenie k tomu, aby požiadalo aj vládu Slovenskej republiky presunúť svoju ženijnú jednotku zo severu na juh. Už tam sú Američania, Briti, Holanďania a Kanadania, nie však Nemci, Francúzi, Taliani a Španieli. Slovenská vláda o presune rozhodla na jar 2007.

Pre Slovensko má teda členstvo niekoľkonásobný význam. Predovšetkým politický: je potvrdením, že SR je normálnou demokratickou krajinou. Je aj najvýhodnejším a najlacnejším riešením kolektívnej bezpečnosti.

SLOVNÍČEK

- *aliancia: spojenectvo, z francúzskeho alliance - spojenectvo (štátov) - latinské doctrina a z toho francúzske doctrine - náuka, vedomosť: doktrína je súhrn názorov na nejakú vec, napríklad na obranu Európy*

Únia má aj príbuzných

Západoeurópska únia

Veľmi zjednodušene možno povedať, že Západoeurópska únia (WEU) je NATO bez USA a Kanady a bez tých európskych štátov, ktoré nie sú v EÚ: bez Islandu, Nórska a Turecka. Súčasne je WEU politickým jadrom NATO. Vznikla v roku 1954 ako inštitúcia kolektívnej bezpečnosti západnej Európy, na rozdiel od NATO však nemala ani jedného vojaka.

Keď v roku 1993 vstúpila do platnosti Maastrichtská zmluva o vytvorení Európskej únie, WEU dostala novú úlohu. Stala sa "ako obranná zložka EÚ nástrojom na posilnenie európskeho piliera Atlantickej aliancie" (to je citát z deklarácie WEU z roku 1992). V tom istom roku vznikla aj spoločná nemecko-francúzska brigáda, ktorá sa stala základom spoločnej vojenskej organizácie. Britská vláda, ktorá sa konečne podujala účinnejšie sa podieľať na európskej politike, prišla v roku 1998 s návrhom zapojiť štruktúry WEU do EÚ, aby sa zosilnila obranyschopnosť Únie. Nemecko, hoci vtedy zdôrazňovalo nevyhnutnú účasť USA na európskej politike, podporilo britskú iniciatívu.

Možno predpokladať, že spolupráčmi USA a Kanady v NATO v budúcnosti nebude 17 európskych štátov, ale WEU ako celok. Nikto totiž nemá napriek krátkodobým rozporom vážny záujem oddeliť amerických a európskych partnerov. Bolo by to proti samotnému duchu spolupráce vyspelých demokracií.

Členské štáty EÚ, ktoré nie sú v NATO (niektoré mali štatút neutrálnych krajín), sa už stali aspoň pozorovateľmi WEU: Rakúsko, Švédsko, Fínsko, Írsko. Dánsko je tiež pozorovateľom, hoci je aj v EÚ, aj v NATO. Tí, čo sú v NATO, nie však v EÚ, sú asociovanými členmi (Island, Nórsko a Turecko). Slovensko je v EÚ, NATO aj WEU. Takto vyzerá európsky bezpečnostný systém. Slovensko je jeho súčasťou.

Paneurópska únia

Gróf Richard Coudenhove-Kalergi napísal v roku 1922 knižku Pan-Europa. Slávnou sa stala knižka aj jej autor s čudným menom. Jeho matka bola Japonka, on sa narodil v Tokiu. Z otcovej strany pochádzali jeho predkovia z Grécka aj Holandska. Život však prežil zväčša na svojom zámku v Poběžovicích v južných Čechách, priamo na hraniciach s Bavorskom. Jeho myšlienkou bolo zjednotiť Európu po krutej prvej svetovej vojne. Takmer všetky jeho návrhy sa uplatnili po druhej svetovej vojne, keď sa rodili základy Európskych spoločenstiev, dnešnej Európskej únie.

Organizácie Paneurópskej únie pôsobia takmer vo všetkých európskych štátoch. V Európskom parlamente je aj skupina poslancov - členov Paneurópskej únie, pôsobia vo frakcii Európskej ľudovej strany – Európskych demokratov. Ich parlamentnej skupine predsedá podpredseda Parlamentu Ingo Friedrich. Už z toho vyplýva, že Paneurópska únia nie je okrajovou skupinou.

Únia má aj príbuzných

Základnými princípmi Paneurópanov sú zásady solidarity medzi národmi (to je jeden zo základných kameňov, na ktorých spočíva celá integrácia), myšlienka, že „Paneurópa je celá Európa“, teda že všetky európske národy majú právo stať sa členmi Únie a heslo „jednota v mnohosti“, ktoré vyjadruje zásadu, že pri zjednocovaní Európy nesmú zaniknúť nijaké národné či krajové zvláštnosti. Európa musí aj po zjednotení ostať pestrá. Budú sa v nej používať všetky jazyky a každý si bude pestovať vlastnú kultúru. Symbolom Paneurópy je červený kríž v zlatom slnku. Coudenhove-Kalergi napísal: „symbol humanity a rozumu“. Hovoríme aj o tradícii kresťanstva, ktoré vzišlo zo židovstva (kríž) a tradícii starovekého Grécka a Ríma (slnko vzdelanosti). Neskôr pribudlo aj 12 hviezdičiek v kruhu (solidarita všetkých národov, ktoré sú si rovnocenné).

Paneurópa sa usiluje dať integrácii dušu. Jej medzinárodným predsedom je Francúz Alain Terrenoire, jeho predchodcami boli spomínaný Coudenhove-Kalergi a Dr. Otto Habsburg. Na Slovensku vznikla paneurópska organizácia už pred druhou svetovou vojnou, za vojny a za komunistického režimu bola zakázaná, opäť začala pôsobiť v roku 1990. V čase, keď vychádza táto knižka, jej predsedom je Ján Figel, člen Európskej komisie. Významnou európskou udalosťou bolo 80. výročie Paneurópy. Slávnostné Valné zhromaždenie sa v apríli 2002 konalo symbolicky v bratislavskom „starom parlamente“ a vo Viedni za účasti vyše 300 hostí z celej Európy a najvyšších predstaviteľov Slovenskej republiky. Inak sa valné zhromaždenia konajú raz za dva roky, vždy v budove Európskeho parlamentu v Štrasburgu. Toto podujatie chcelo ukázať pevnú väzbu medzi „starou Európskou úniou Západu“ a štátmi, ktoré sa oslobodili od diktatúry a vrátili sa do demokratickej Európy. Slovensko má v Európe viac než pevné miesto.

V rámci Paneurópskej únie pôsobí aj organizácia Paneurópskej mládeže.

Africká únia

Nie, to nie je rodná sestra Európskej únie, iba jej veľmi vzdialená príbuzná. Aj keď si pri vzniku brala z EÚ v mnohom príklad. V roku 1963 vznikla Organizácia africkej jednoty (OAJ), to bolo v čase, keď sa osamostatňovali bývalé kolónie. No väčšinou sa iba raz za čas konali stretnutia predstaviteľov nových štátov, skutočné dohody neboli. V roku 2002 sa OAJ zmenila na Africkú úniu, ktorá skutočne chce na celom svetadieli zlepšiť vzájomnú hospodársku a politickú spoluprácu. V roku 2004 vznikol prvý Panafrický parlament, ktorý má úlohu radiť, nie rozhodovať.

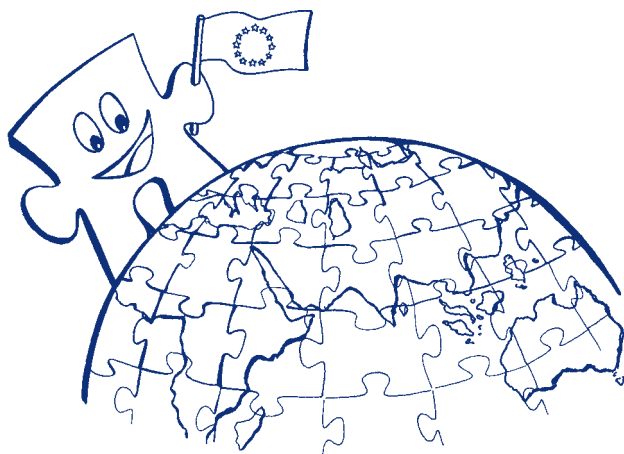
Treba si pripomenúť, že väčšina afrických štátov je veľmi chudobná, že veľká časť obyvateľstva trpí hladom, občianskymi vojnami a chorobami. Afrika teda potrebuje pomoc zvonku. Dostáva ju od OSN (mierové zbory a peniaze) a Európskej únie (významná finančná pomoc). EÚ má komisára pre rozvoj a humanitárnu pomoc, ktorý sa začiatkom roka 2006 dohodol s prezidentom Európskej investičnej banky, že poskytnú peniaze na zlepšenie infraštruktúry v Afrike. V rokoch 2006 až 2007 by mala Európska komisia poskytnúť 60 miliónov eur a banka 260 miliónov. V novembri 2006

Únia má aj príbuzných

sa stretli ministri členských štátov EÚ a Africkej únie, aby sa dohodli o spolupráci v boji proti nelegálnemu prisťahovalectvu: už roky takmer denne prichádza obrovské množstvo chudobných Afričanov na rozličných preplnených plavidlách do Európy, aby si našli lepšie životné podmienky, mnohí pri tom zahynuli v mori. No v Európe pre nich niet dost práce. Dohoda nie je len o tom, ako im zabrániť vystúpiť na európsky breh mora, ale najmä ako pomôcť vytvárať v Afrike pracovné príležitosti. A tiež ako zabrániť „úniku mozgov“: aby za lepšou prácou neodchádzali z Afriky odborníci, ktorých doma veľmi potrebujú.

Afrika, Karibik, Pacifik = AKP

Zväčša bývalé kolónie Francúzska a Veľkej Británie - 48 afrických štátov, 16 z Karibskej oblasti a 15 tichomorských (Tichý čiže Pacifický oceán) - je od roku 1975 združených do medzinárodnej organizácie, ktorá sa stará najmä o hospodársku spoluprácu. V roku 1975 podpísali v Lomé (hlavné mesto afrického štátu Togo) prvú dohodu medzi AKP a EÚ. Únia poskytla veľkú finančnú pomoc a obchodné výhody pri vývoze tovaru do Európy. Táto i ďalšie dohody platili päť rokov, takže sa stretnete s výrazmi „Lomé II“ (dohoda z roku 1980), „Lomé III“ (1985), „Lomé IV“ (1990, dohoda na 10 rokov). V roku 2000 podpísali a v roku 2005 obnovili dohodu o „zmiernení a dlhodobom odstraňovaní biedy a o postupnom začleňovaní štátov AKP do svetového hospodárstva“. Príklad európskej štedrosti: za roky 1990 až 1995 poskytla EÚ podporu dnešných 13,2 miliardy eur. Zapamätajte si, že Európska únia veľmi významne podporuje všetky štáty sveta, ktoré to potrebujú. Solidarita - pomoc všetkým, ktorí sa nie z vlastnej viny majú horšie než my - patrí k základným hodnotám Európskej únie. Navyše od „Lomé IV“ sú dohody doplnené aj o ochranu ľudských práv a rozvoj demokracie.

Stručný životopis Európskej únie a jej príbuzných

16. STRUČNÝ ŽIVOTOPIS EURÓPSKEJ ÚNIE A JEJ PRÍBUZNÝCH

- **1949, 4. apríl:** Založenie NATO
- **1949, 5. máj:** Vznik Rady Európy
- 1950, 9. máj: Francúzsky minister zahraničia **Robert Schuman** vo svojej slávnej reči inšpirovanej **Jeanom Monnetom** navrhol založiť Európske spoločenstvo uhlia a ocele (ESUO). To bola prvá inštitúcia dnešnej Európskej únie.
- 1951, 18. apríl: Šesť štátov založilo ESUO: **Francúzsko, Nemecko, Taliansko, Belgicko, Holandsko, Luxembursko.**
- 1954, 20. – 23. október: Vznik Západoeurópskej únie (WEU).
- 1955, 1. – 2. jún: Ministri zahraničia štátov ESUO rozhodli rozšíriť spoluprácu na všetky odvetvia hospodárstva.
- **1957, 25. marec:** **Predstavitelia šiestky podpísali v Ríme zmluvy** o založení Európskeho hospodárskeho spoločenstva (EHS) a Európskeho spoločenstva pre atómovú energiu (Euratom).
- 1959, 21. júl: Sedem štátov zakladá Európske združenie voľného obchodu (EFTA).
- 1967, 1. júl: ESUO, EHS a Euratom vytvorili spoločné orgány Európskeho spoločenstva (ES).
- 1968, 1. júl: V rámci EHS vzniká colná únia.
- 1973, 1. január: **Dánsko, Írsko, Veľká Británia** sa stali členmi ES.
- 1974, 9. –10. december: Vlády členských štátov **ustanovili Európsku radu**, iniciovali vznik Európskeho parlamentu a založenie Európskeho regionálneho rozvojového fondu.
- 1975, 28. február: Prvá dohoda z Lomé o spolupráci medzi Európskymi spoločenstvami a štátmi Afriky, Karibskej oblasti a Tichého oceánu (AKP).
- 1979, 13. marec: Štart činnosti Európskeho menového systému.
1979, 7. a 9. jún: **Prvé voľby do Európskeho parlamentu.** Odtedy sa konajú každých 5 rokov.
- 1981, 1. január: **Grécko** sa stalo 10. členom ES.
- 1986, 1. január: **Španielsko a Portugalsko** sa stali členmi ES.
- 1987, 14. apríl: Turecko opäť požiadalo o členstvo v spoločenstve.
- 1990, 29. máj: Členské štáty podpísali dohodu o založení Európskej banky pre obnovu a rozvoj (EBOR) na pomoc postkomunistickým štátom.
1990, 19. jún: Podpis „vykonávacích predpisov“ o zrušení vnútorných hraníc (**Schengenská dohoda**; základný dokument podpísalo 5 štátov 14. 6. 1985 v Schengene). Do platnosti vstúpila 26. marca 1995. Rôzne štáty pristupovali vo viacerých etapách.
1990, 4. a 16. júl: Cyprus a Malta požiadali o prijatie do Spoločenstiev.
- 1991, 21. február: ČSFR sa stala členom Rady Európy. Členstvo zaniklo 31. 12. 1992. SR a ČR sa opäť stali členmi 30. 6. 1993.
- 1992, 7. február: **V Maastrichte podpísali dohodu o Európskej únii (EÚ).** Do platnosti vstúpila 1. novembra 1993. Vznikla EÚ.
- 1993, 4. októbra: **Podpísanie Európskej dohody medzi EÚ a Slovenskom**, ktorá nadobudla účinnosť 1. 2. 1995.
- 1994, 1. a 8. apríl: Maďarsko a Poľsko požiadali o prijatie do EÚ.

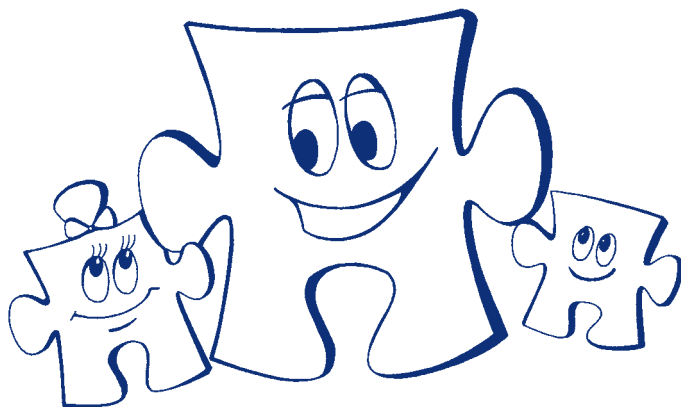
Stručný životopis Európskej únie a jej príbuzných

- 1994, 25. máj: SR podpísala Prezenčný dokument pre účasť v programe NATO Partnerstvo za mier.
- 1995, 1. január: **Fínsko, Rakúsko a Švédsko** sa stali členmi EÚ.
1995, 22. jún: Rumunsko požiadalo o prijatie do EÚ. 1995 požiadali o členstvo postupne aj Lotyšsko, Estónsko, Litva, Bulharsko.
1995, 27. jún: **SR požiadala o členstvo v EÚ.**
 - 1996, 17. január: Česká republika požiadala o členstvo v EÚ. V júni nasledovala žiadosť Slovinska.
 - 1998, 31. marec: Začiatok vstupných rozhovorov medzi EÚ a Cyprom, Českou republikou, Estónskom, Maďarskom, Poľskom a Slovinskom.
1998, 1. júl: Založenie Európskej centrálnej banky.
 - 1999, 12. marec: Česká republika, Maďarsko a Poľsko sa stali členmi NATO.
1999, 17. december: Prvé zasadanie Konventu o budúcnosti EÚ.
 - 2000, 4. február: Do 12. septembra 14 členských štátov zablokovalo vzťahy voči Rakúsku na protest proti novej vláde.
2000, 7. február: **Začiatok vstupných rozhovorov medzi EÚ a Bulharskom, Litvou, Lotyšskom, Maltou, Rumunskom a Slovenskom.**
2000, 7. december: Európska rada schválila v Nice reformu umožňujúcu rozšírenie EÚ (Zmluva z Nice).
 - 2001, 2. január: Grécko sa stáva 12. členom eurozóny.
2001, 25. jún: EÚ podpisuje asociačnú zmluvu s Egyptom.
2001, 14.-15. december: Európska rada na zasadaní v belgickom Laekene rozhodla o zvolaní Konventu.
 - 2002, 1. január: **Euro** sa stáva jedinou menou v 12 štátoch EÚ.
2002, 28. február: V Bruseli sa začína zasadanie Konventu o budúcnosti EÚ.
2002, 31. máj: EÚ ratifikuje Kjótsky protokol o ochrane životného prostredia.
2002, 17. jún: EÚ a Libanon podpisujú asociačnú dohodu.
2002, 23. júl: Končí sa platnosť Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva uhlia a ocele, zmluva zaniká.
2002, 9. október: **Európska komisia odporúča ukončenie prístupových rokovaní s 10 štátmi vrátane Slovenska a konštatuje, že v roku 2004 budú pripravené na vstup do Únie.**
2002, 18. november: EÚ a Chile podpisujú asociačnú dohodu.
2002, 21. november: **Slovensko dostalo oficiálnu pozvánku do NATO.**
2002, 12.-13. december: **Európska rada v Kodani ukončila prístupové rokovania s kandidátmi, aj so Slovenskom.**
 - 2003, 17. február: Zmluva z Nice nadobúda platnosť.
2003, 19. marec: **Európsky parlament odhlasoval súhlas so správou o pripravenosti 10 štátov vrátane Slovenska na vstup do EÚ v roku 2004.** 9. apríla potom odhlasoval súhlas s ich prijatím.
2003, 16. apríl: Podpísanie prístupovej zmluvy v Aténach, začiatok ratifikačného procesu.

Stručný životopis Európskej únie a jej príbuzných

- 2003, 16.-17. máj: **Úspešné referendum o vstupe do EÚ v SR.**
- 2003, jún: Konvent o budúcnosti EÚ predložil návrh zmluvy o ústave
- 2003, 14. september: Referendum vo Švédsku odmietlo prijatie eura.
- 2004, 29. marec: **Prijatie SR do NATO.**
 - **2004, 1. máj: Vstup SR a 9 ďalších štátov do EÚ** - do Únie pribudlo vyše 100 miliónov nových občanov.
 - 2004, 17.-18. jún: Európska rada rozhoduje o začatí prístupových rokovaní s Chorvátskom.
 - 2004, jún: Volby do Európskeho parlamentu, po prvý raz aj v SR.
 - 2004, 29. jún: Summit EÚ nominoval na predsedu EK Portugalca José Barrosa.
 - 2004, 29. október: Hlavy členských štátov EÚ, predsedovia vlád a ministri zahraničia slávnostne podpisujú Zmluvu o ústave pre Európu. Zmluva však nevstúpi do platnosti.
 - 2004, 18. november: Európsky parlament schválil novú Európsku komisiu. Komisaárom zo Slovenska sa stal Ján Figel.
 - 2005, 21.-22. február: G. W. Bush navštívil Brusel. Je to historicky prvá návšteva amerického prezidenta na pôde inštitúcií EÚ.
 - 2005, 29. máj: Francúzi v referende odmietli Zmluvu o ústave, 1. júna ju odmietli aj Holanďania.
 - 2005, 3. október: Začiatok prístupových rokovaní EÚ s Chorvátskom a Tureckom.
 - 2006, 11. júl: Európska rada súhlasí so zavedením eura v Slovinsku od 1. januára 2007.
 - 2007, 1. január: **Bulharsko a Rumunsko** sa stali členmi EÚ.

Kde sa dozviete viac?

17. KDE SA DOZVIETE VIAC?

Vaša domáca knižnica

O tom, čo je v tejto knižke, vyšlo už nesmierne veľa odborných kníh a brožúr. Vo všetkých možných jazykoch, aj po slovensky. Spomeniem tu iba niekoľko z nich, ku ktorým sa ľahko dostanete, ak budete chcieť. Oveľa viac - aktuálnych - nájdete na adresách, ktoré sú v nasledujúcej kapitole.

- **Aler**, Juraj: *Európa pre Slovákov, Slovensko pre Európu*. Bratislava 1999
- **Aler**, Juraj: *Phare, Slovensko a vy*. Bratislava 1999
- **Aler**, Juraj: *Slovensko v Európe*. Bratislava 2003
- **Čáky**, Milan: *Robert Schuman a integrácia Európy*. Trnava 2004
- **Európa od A do Z**. Sprievodca európskou integráciou. Ed. Weidenfeld, W., Wessels, W. Luxemburg 1997
- **Európa hodnôt**, ed. Sládek, K. a Sklenka, I., Bratislava 2004
- **Euroreport**, mesačník, Bratislava
- **Figel**, Ján - **Adamiš**, Miroslav: *Slovensko na ceste do Európskej únie. Kapitoly a súvislosti*. Bratislava 2003
- **Lipková**, Ľudmila: *Európska únia*. Bratislava 2006
- **Schuman**, Robert: *Pre Európu*. Bratislava 2003
- **Stručný slovník európskej integrácie**, zost. Slivková, E., Matisová, A., Zsapka, P., Bratislava 2003
- **Zahraničná politika Slovenska po vstupe do NATO a EÚ**. Ed. Duleba, A., Lukáč, P. Bratislava 2004

Ak máte internet, pozrite sa na

- www.euroinfo.gov.sk (Euro Info Centrum pri Úrade vlády SR)
 - www.europa.eu (všeobecná stránka EÚ, aj v slovenčine)
 - www.europask (stránka Zastúpenia Európskej komisie v SR aj kontakty na centrá Europe Direct)
 - www.europarl.europa.eu (Európsky parlament)
 - www.integracia.government.gov.sk (informácie Vlády SR)
 - www.flaw.uniba.sk/kniznica (Európske dokumentačné stredisko, Bratislava)
 - www.europa.eu.int/comm/relays/index_en.htm (adresár Europe Direct vo všetkých jazykoch EÚ)
 - www.radaeuropy.sk; www.coe.int; www.press.coe.int (Rada Európy)
 - http://ec.europa.eu/euro (tu sú všetky informácie o mene euro v jazykoch štátov, kde sa používa)
 - www.paneuropa.sk (Paneurópska únia na Slovensku)
 - www.cpep.sk (Centrum pre európsku politiku, Bratislava)
- a veľa ďalších.

Kde sa dozviete viac?

Zopár dobrých adries

Úrad vlády má vlastné Euro Info Centrum. Poskytuje informácie o Európskej únii a prevádzkuje **bezplatné infolinky** Slovak Telekom 0800 103 104 a Orange Slovensko 3876. Centrum aj bezplatné infolinky sú v prevádzke v pracovných dňoch od 8.00 do 18.00 h. Adresa: Štefánikova ulica č. 2; 811 05 Bratislava.

Zastúpenie **Európskej komisie** v SR je v Bratislave od nášho vstupu do EÚ. Adresa: Palisády 29, 811 01 Bratislava, tel. 02.5443 1718, e-mail repcia@europask. Vedúcou je Andrea Elscheková-Matisová. Tam nájdete aj **Európske informačné centrum (EIC)**, tel. 02.5443 1718. Okrem toho môže verejnosť posilať svoje otázky aj na novú, špeciálne na tento účel zriadenú, e-mailovú adresu novootvoreného Európskeho informačného centra, ktorá je eic@europask.

Európsky parlament má svoju Informačnú kanceláriu na Slovensku v tej istej budove, ktorá sa volá Dom Európy. Poskytuje informácie o histórii, činnosti, fungovaní, zložení, štruktúre a rozhodnutiach Európskeho parlamentu. Tel. 02/5920 3296, 97; Fax 02/5464 8013; e-mail epbratislava@europarl.eu.int. Riaditeľom je Robert Hajšel.

Európske informačné centrá (volajú sa **EUROPE DIRECT**) nájdete na týchto adresách:

Banská Bystrica	Rudohorská 88	tel.: 048/471 6411
Bardejov	Dlhý rad 16	tel.: 054/4881 068
Komárno	Záhradnícka 15	tel.: 035/7701 938
Košice	Trieda SNP 48A	tel.: 055/6446 863
Nitra	Nábrežie mládeže 1	tel.: 037/77 22 401
Poprad	Mnoheľova 22	tel.: 052/7721 320
Rimavská Sobota	Francisciho 1	tel.: 047/5631 983
Senica	Štefánikova 1408/56	tel.: 034/6516 180
Trebišov	Ul. M.R. Štefánika – komplex Berehovo	tel.: 056/6725 711
Trenčín	Opatovská 23	tel.: 032/7442 509
Zvolen	Buzulucká 3	tel.: 045/5321 646
Žilina	Nám. Republiky 1	tel.: 041/500 0704

Všade majú množstvo praktických príručiek a poskytnú vám potrebné informácie. Alebo vám poradia, kde ich nájdete.

DÔLEŽITÉ! Dovoľat sa môžete na bezplatné telefónne číslo z celej EÚ počas úradných hodín (v pracovných dňoch od 9.00 do 18.30 h.): **00 800 6 7 8 9 10 11**

Môžete hovoriť po slovensky! (Ale dajte pozor: niektorí prevádzkovatelia mobilných sietí neumožňujú prístup k číslam začínajúcim 00800 alebo si za takéto hovory účtujú poplatky. V niektorých prípadoch môžu byť tieto hovory spoplatnené pri volaní z verejných automatov alebo hotelových telefónov.)

Kde sa dozviete viac?

Team Europe tvorí 717 nezávislých odborníkov prednášajúcich v rámci programov Európskej komisie v členských štátoch Únie. Jeho členovia pokrývajú všetky oblasti aktivít Európskej únie a jej pracovné jazyky. Člena Teamu Europe môžete pozvať, aby sa zúčastnil na vašom seminári, konferencii, diskusií, školení a pod. Vyberte si člena tímu, ktorý vyhovuje požiadavkám podujatia, aké organizujete, a kontaktujte ho priamo, aby ste si spolu dohodli praktické náležitosti súvisiace s jeho/jej účasťou. Zoznam prednášateľov podľa krajín získate od kontaktnej osoby v Zastúpení Európskej komisie. Je ním Robert Konrád. Kontakt hľadajte cez www.europask - informačné zdroje v SR.

Európske dokumentačné centrá v SR:

- **Centrum vedecko-technických informácií SR;**

Nám. slobody 19, Bratislava; tel.: 02/43 33 55 25.

- **Univerzita Komenského v Bratislave, Knižnica Právnickej fakulty,**

Šafárikovo nám. 6, Bratislava; tel.: 02/59 24 42 13.

- **Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici; Univerzitná knižnica,**

Tajovského 51, Banská Bystrica; tel.: 048/446 53 16.

- **Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Univerzitná knižnica,**

Garbiarska 14, Košice; tel.: 055/633 47 93.

Informačná kancelária Rady Európy v SR: Klariská 5, Bratislava; tel.: 02. 5443 5752

Európsky portál pre mládež nájdete aj v slovenčine na adrese http://europa.eu/youth/about_sk.html. Cieľom portálu je poskytnúť mladým ľuďom jednoduchý prístup k informáciám týkajúcim sa mládeže v Európe, zvýšiť účasť mládeže vo verejnom živote a prispieť k aktívnemu občianstvu. Cieľová skupina sú mladí ľudia vo veku 15 - 25 rokov a pracovníci s mládežou.

POSLEDNÁ STRANA

Ak sa vám podarilo prečítať celú knižku až po poslednú stranu, zistili ste, že Európska únia nie je taká zložitá, ani taká vzdialená, ako sa niekedy zdá. Bolo by, pravdaže, predčasné povedať si „už viem o Únii dosť“. Hoci tieto riadky tvoria záver, všetko, čo ste tu našli, je v skutočnosti iba úvod. Pomôže vám lepšie porozumieť tomu všetkému, čo sa o Únii hovorí v televízii a rozhlase, čo sa dočítate v novinách. Možno vo vás prebudí pocit, že Európa je vašim domovom, že je kusom sveta, v ktorom chcete žiť.

Vtedy budete už naozajstnými Európanmi – Európankami.

II. Európa hrou

II. Európa hrou

Hry, ktoré tu nájdete, sú len pomôckou, inšpiráciou, dajú sa ľubovoľne obmieňať a môžete vymýšľať množstvo iných. Sú vhodné na hodiny zemepisu, dejepisu, občianskej náuky či náuky o spoločnosti, do rozličných záujmových krúžkov a na iné príležitosti.

Puzzle

Tieto pomôcky treba vyrobiť. Môžu si ich vyhotoviť študenti sami tak, že si nakreslia celok a jednotlivé časti povystrihujú. Odporúčame však vyrobiť veľkú sériu pre školy v profesionálnej kvalite. Nie sú tu len členské štáty Európskej únie, ale celá Európa. Na západe lemovaná Atlantickým oceánom, na severe zahŕňa Island a celé Nórsko, na juhu Stredozemné more aj s Maltou, na východe Cyprus a teda aj Bielorusko, Ukrajinu a časť Turecka. Bielorusko, Moldavsko, štáty bývalej Juhoslávie, Malta a Cyprus sú v našich hrách tiež kameňmi v mozaike. Veď tiež patria do Európy.

Všetky hry môžu hrať jednotlivci (v triede či inej skupine, víťazí ten, kto je prvý hotový) alebo malé skupiny (dvojica či trojica študentov v jednej lavici, väčší počet na puzzle nie je vhodný). Bodovať možno dvojako: poradie napr. prvých piatich, tak ako sa prihlásia, že sú hotoví (kontrola je jednoduchá – puzzle sa nesprávne nedajú poskladať – kontrola je potrebná pri hrách, v ktorých nejde len o poskladanie dielov). Alebo možno merať čas, za ktorý žiak (alebo skupina) puzzle poskladá.

Odporúčame súťaž, v ktorej študenti musia súťažiť vo viacerých (hoci aj všetkých) „disciplínach“, ktoré dole uvádzame (alebo aj v iných), je možné takto usporiadať majstrovstvá triedy, víťazi postúpia do majstrovstiev školy, tí do mestskej, okresnej, slovenskej alebo aj medzinárodnej súťaže. Čím vyššia súťaž, tým náročnejšie musia byť podmienky.

1. Poskladajme Európu!

Jednotlivými dielmi sú európske štáty. Každý diel je pomenovaný. Študent teda vidí napríklad nápis Italia - Taliansko (názvy odporúčame dvojjazyčne: v origináli a v slovenčine) a vie, že tento diel patrí „dolu“ na juh... Kto bude prvý?

Náročnejšia obmena: Na jednotlivých dieloch nie je názov štátu, je na doske, ktorá tvorí podklad hry (aby študenti mechanicky neskladali tvary nevediac, čo predstavujú).

Iná obmena: diely sú označené štátnou zástavou, nie názvom štátu.

2. Poznáme štáty?

Máme pred sebou pevnú mapu Európy s obrysmi štátov, no na mape nie je nič napísané. Tam, kde sú hlavné mestá, nájdete malé rozlične tvarované otvory. Jednu sadu puzzle tvoria štítky s názvami štátov v origináli a v slovenčine, dole majú výčnelky, ktoré zapadajú do otvorov na mape. Každý sa dá zasunúť len tam, kam patrí. Úlohou je zasunúť všetky na svoje miesta.

II. Európa hrou

Na ďalšej sade sú názvy hlavných miest (v origináli a po slovensky), treba s nimi urobiť to isté. Napokon tretia sada: na štítkoch sú vlajčky štátov. Kto ich najrýchlejšie umiestni na správne miesta?

O niečo náročnejšie bude, ak na štítkoch budú čísla: budú to zaokrúhlené počty obyvateľov štátu, alternatívou sú čísla označujúce rozlohu štátu.

3. Trocha zemepisu

Mnohí z vás sa to už učili. A mnohí si to aj zapamätali. Teraz sa však pozrieme na Európu trocha inými očami. Ako na krajinu, v ktorej žijeme, v ktorej sme doma, ktorú dôverne poznáme, i keď sa ňou prepletajú hranice mnohých štátov.

Na háрку papiera A4 sa vinie modrá rieka Dunaj. Tenké čiary, ktoré ju na mnohých miestach pretínajú, či prechádzajú priamo jej korytom, označujú hranice štátov. Vašou úlohou je na polička ohraničené hranicami vpísať názvy štátov. Učiteľ meria čas, ktorý ste potrebovali. Ale zaznamená aj počet chýb. Prvými v hodnotení sú tí, čo sa nepomýlili – v poradí, ako rýchlo odovzdali úlohu. Nasledujú všetci, ktorí majú len jednu chybu, atď. Názvy štátov môžete písať aj skratkami – tak ako sú bežné napr. pri ŠPZ áut. Za chybu sa považuje rovnako vpísanie nesprávneho názvu, ako aj prázdne poličko.

Na inom háрку sú vytlačené obrisy jednotlivých štátov, no každý osobitne. Pre tento účel sú všetky približne rovnako veľké. Francúzsko ako Česko. To nech súťažiacich nepomýli. Ak vidíte zahnutý obdĺžnik Slovenska, hneď ho spoznáte. A čo ostatné štáty? Treba ku každému napísať jeho názov. Na jeden hárok A4 sa ich vojde najviac 10, inak obrázky nie sú zreteľné. Pri dvojstrannej tlači môže hrať dostatočný počet štátov. V jednej hre stanoví učiteľ časový limit, napr. 10 minút, víťazí ten, kto stihol správne pomenovať najviac štátov. V inej môže byť dost času aj pre pomalších. Hodnotí sa počet správnych označení, za každé nesprávne označenie sa bod odpočíta.

Na ďalšom háрку je 30 okienok. V každom je uvedený počet obyvateľov a plocha štátu. Vedľa toho treba písať názov (skratku) štátu a hlavné mesto.

Obmena: V okienkach sú len názvy hlavných miest. Vpísať treba štát, prípadne zaokrúhlený počet obyvateľov.

Obmena: Na háрку sú farebné vlajky, k nim treba napísať, aký štát symbolizujú. Tu možno opäť použiť puzzle. Na doštičku sa vkladajú vlajky, každá je tvarovaná trocha inak, takže ich nemožno vložiť chybné. Na podklad sa zmestia všetky európske štáty.

A znova puzzle: tentoraz sú na mape vyznačené regióny. Viaceré sú však na dieloch, ktoré do mapy treba vložiť; tiež sú pomenované. Treba vedieť, kam patria. Spomeňme

II. Európa hrou

príklady: Laponsko, Ulster, Wales, Sasko, Opole, Volyň, Vysočina, Nógrád, Uri, Alsasko, Umbria, León... Aby skladačka bola prehľadná, vyberateľných regiónov by nemalo byť viac než 15-20.

4. Eurotest

Na hárku A4 sú otázky s alternatívami odpovedí. Testy majú rozličnú úroveň náročnosti. Tu uvediem len niekoľko príkladov.

Nízky stupeň náročnosti:

Typ otázok:

- Európska únia má
 - 8 štátov
 - 25 štátov
 - 27 štátov
- SR je členom Európskej únie od roku
 - 1993
 - 2004
 - nie je členom
- NATO je
 - americká armáda pôsobiaca v Iraku
 - európska armáda
 - organizácia severoamerických a európskych štátov
- Mesto Visegrád je
 - na Morave
 - v Poľsku
 - v Maďarsku
- Členom Európskej komisie zo Slovenska je
 - Monika Beňová
 - Ján Figel'
 - Irena Belohorská

Atď.

Stredný stupeň náročnosti:

Typ otázok:

- Európska komisia má
 - 15 členov
 - 23 členov
 - 27 členov

II. Európa hrou

- Európsky parlament má
 - 400 poslancov
 - 732 poslancov
 - 785 poslancov
- Predseda EP sa volá
 - Barroso
 - Poettering
 - Solana
- Zo SR nie je v EP
 - Zita Pleštinová
 - Eduard Kukan
 - Peter Šťastný

Vysoký stupeň náročnosti:

Typ otázok:

- Medzi zakladateľskými štátmi pôvodnej „európskej šestky“ nebolo
 - Španielsko
 - Luxembursko
 - Nemecko
- Európsky parlament vznikol v roku
 - 1952
 - 1958
 - 1973
- Sídlo Európskej banky pre obnovu a rozvoj je
 - Londýn
 - Brusel
 - Štrasburg
- Island nie je členom
 - NATO
 - EÚ
 - Rady Európy
- Schumanov plán vznikol
 - 9. 5. 1950
 - 1. 5. 1956
 - 1. 1. 1968
- Spoločná mena euro sa nepoužíva
 - v Grécku
 - v Británii
 - v Taliansku

II. Európa hrou

5. Numizmatici

Numizmatici sú ľudia, ktorí zbierajú mince – rovnako ako filatelisti zbierajú známky. Všimli ste si niekedy dôkladne mince európskej meny? Pozrite si na nich nápisy a obrázky. Zoradte si ich od jedného centu po dve eurá (pozor, to je viac než 70 korún!). Na každej minci môžete zistiť, v ktorom členskom štáte ju vyrobili. Pokúste sa do konca školského roka (napríklad do 15. júna) nazbierať takéto mince z čo najväčšieho počtu členských štátov. Ak máte napríklad veľa „päťcentoviek“ z Francúzska (lebo ste tam boli cez prázdniny), vymeňte si ich so zberateľmi, ktorí majú napríklad veľa päťcentoviek z Rakúska a vám chýbajú do zbierky.

Na výstavke, ktorú si urobíte 15. júna, si porovnáte, kto má rovnaké hodnoty z najväčšieho počtu štátov, prípadne kto má najkompletnejšie zbierky v rozličných hodnotách. Výstavka môže prekročiť dvere triedy: usporiadajte ju pre celú školu.

Náročnejší variant: urobte spoločnú výstavku kompletnej série mincí na miestnom úrade aj pre verejnosť, iste sa nájde veľa ľudí, ktorí sa radi prídu pozrieť. Veď o dva roky ich už budú používať u nás všetci, aj so slovenskými symbolmi. Existujú aj plagáty, na ktorých sú všetky „euromince“ zobrazené. Len si nezabudnite „svoje“ mince strážiť...

6. Hra na jazyky

NASLEDUJE JEDNA VETA V JAZYKOCH EÚ, KTORÉ BOLI OFICIÁLNYMI DO KONCA ROKA 2006: TEDA BEZ BULHARČINY, RUMUNČINY A ÍRČINY. SKÚSTE OZNAČIŤ, KTORÝ TEXT JE V KTOROM JAZYKU. (Na konci textov nájdete odpovede, ale nečítajte ich skôr než si vyskúšate odpovedať sami.)

- The European Union (EU) is a family of democratic European countries, committed to working together for peace and prosperity.
- Evropská unie (EU) je rodina demokratických evropských štátů, které se zavázaly spolupracovat v zájmu zachování míru a prosperity.
- Den Europeiske Union (EU) er en familie af demokratiske lande i Europa, som har forpligtet sig til at arbejde sammen for fred og fremskridt.
- Euroopa Liit (EL) on demokraatlike Euroopa riikide pere, kes on otsustanud töötada koos rahu ja õitsengu saavutamiseks.
- Euroopan unioni (EU) koostuu demokraattisista valtioista, jotka ovat sitoutuneet työskentelemään yhdessä rauhan ja hyvinvoinnin saavuttamiseksi.
- L'Union européenne (UE) est une famille de pays démocratiques européens décidés à œuvrer ensemble à la paix et à la prospérité.
- Η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) είναι μια οικογένεια ευρωπαϊκών δημοκρατικών χωρών, οι οποίες έχουν δεσμευτεί να συνεργάζονται για την ειρήνη και την ευημερία.
- De Europese Unie (EU) is een familie van democratische Europese landen die gezamenlijk aan vrede en welvaart willen werken.

II. Európa hrou

- Eiropas Savienība (ES) ir demokrātisku Eiropas valstu apvienība, kuras ietvaros valstis apņēmušas kopīgi strādāt miera un labklājības sasniegšanai.
- Europos Sajunga (ES) yra demokratiinių Europos valstybių šeima, pasiryžusi taikos ir geroves labui veikti išvien.
- Az Európai Unió (EU) olyan demokratikus európai országot családja, amelyek a békéért és a fejlődésért dolgoznak együtt.
- L-Unjoni Ewropea (UE) tirrappreženta familja ta' pajjiži demokratiċi Ewropej b'impenn li jaħdmu flimkien għall-paċ u l-ġid.
- Die Europäische Union (EU) ist ein Zusammenschluss demokratischer europäischer Länder, die sich der Wahrung des Friedens und dem Streben nach Wohlstand verschrieben haben.
- Unia Europejska (UE) to rodzina demokratycznych państw europejskich, których celem jest wspólna praca na rzecz pokoju i dobrobytu.
- A União Europeia (UE) é uma família de países democráticos europeus, com um projecto comum de paz e prosperidade.
- Európska únia (EÚ) je spoločenstvom demokratických európskych štátov, ktoré sa zaviazali spolupracovať na dosiahnutí mieru a prosperity.
- Evropska unija (EU) je družina demokratičnih evropskih držav, ki si skupaj prizadevajo za mir in blaginjo.
- La Unión europea (UE) es una familia de países europeos democráticos, que se han comprometido a trabajar juntos en aras de la paz y la prosperidad.
- Europeiska unionen (EU) är en familj av demokratiska europeiska länder som gått samman för att verka för fred och välstånd.
- L'Unione europea (UE) è una famiglia di paesi europei democratici che si sono impegnati a lavorare insieme per la pace e la prosperità.

Čomu z toho rozumiete? Nájdiť slová, ktoré sú podobné vo všetkých (vo väčšine) európskych jazykoch. Nájdiť slová, ktoré sú charakteristické pre románske, pre germánske, pre slovanské jazyky. Skúste rozlúštiť grécke písmo: kto z vás podľa textu, ktorý ste si prečítali, dokáže zostaviť čo najúplnejšiu grécku abecedu? Vypíšte z jazykov písaných latinkou také znaky, ktoré nemáme v slovenčine a určite, v ktorých jazykoch sa používajú. Máme v slovenčine písmená, ktoré nie sú v iných jazykoch?

Náročnejší variant: dohodnite sa na jednom slove, ktoré preložíte do všetkých jazykov Únie. Použite na to slovníky (napríklad z knižnice), niektoré slovníky nájdete na internete. Za správne slovo, aj správne napísané, máte bod. Vyhrá ten, kto nazbiera najviac bodov. „Rozhodcovi“ musíte napísať, odkiaľ máte preklad, aby si mohol overiť, či je správny.

Veta v jazykoch EÚ: 20 jazykov je zoradených podľa ich názvov v slovenčine v abecednom poradí. Prvá je teda v angličtine, posledná v taliančine. Ostatné si ľahko určíte sami.

II. Európa hrou

7. Mestá a dokumenty

EXISTUJE LISABONSKÁ STRATÉGIA. JE MNOHO ĎALŠÍCH MIEST, KDE BOLI SCHVÁLENÉ VÝZNAMNÉ EURÓPSKE DOKUMENTY. VYMENUJTE TAKÉ MESTÁ A NÁZVY DOKUMENTOV. ALE AŽ KEĎ PREČÍTATE TÚTO KNIŽKU.

Variant 1: Na papieri, ktorý dostanú všetci súťažiaci, je zoznam miest. Ku každému pripíšete názov alebo charakter dokumentu, ktorý sa viaže na toto mesto. Príklad: LISABON - Lisabonská stratégia (vedomostná spoločnosť).

Variant 2: Dostanete čistý papier. Po „odštartovaní“ začnete písať: mesto, v ktorom je štáte, ako sa volá dokument. **To isté, pre náročných:** Napíšte aj rok, kedy tam dokument prijali. Bodovanie: kto v určenom čase uvedie najviac správnych údajov. Ak majú viacerí rovnaké výsledky, možno hodnotiť čas.

Variant 3: Forma testu. Na papieri sú uvedené alternatívy, treba označiť správnu. Hodnotí sa množstvo správnych odpovedí, za nesprávne sú zlé body.

Príklad 1:

MAASTRICHT 1957 1993 2004

Príklad 2:

MAASTRICHT Európska ústava Sídlo NATO Zmluva o Európskej únii

Príklad 3:

MAASTRICHT Belgicko Luxembursko Holandsko,
prípadne možno tieto príklady kombinovať.

Variant 4: „Skúšajúci“ povie názov, zo súťažiach zdvihne ruku, kto vie odpoveď. Odpovedá, kto sa prvý prihlási. Za nesprávnu odpoveď má zlý bod, za správnu dobrý. Ak odpovie nesprávne, odpovedá ďalší v poradí.

III. Kapitola pre učiteľov

III. Kapitola pre učiteľov

Všetko sa začína od nadpisu. Naša škola je v Európe. Je v Európskej únii. Aj všetci naši študenti sú v Únii. Ale aj my učители sme v Únii! Často si to ani neuvedomujeme. Rozprávame žiakom o Únii ako o objekte, ktorý je kdesi mimo nás. „Brusel od nás chce...“ A nedošlo nám, že Brusel, to sme aj my.

Preto treba brať vážne aj druhú polovicu nadpisu; a zodpovedať si dôležitú otázku: je naozaj Európa aj v našej škole? Nie je integrácia a všetko, čo s tým súvisí, iba súčasť učiva, ktoré sa navyše komplexne nezmesť do nijakého predmetu? Nepodliehame často rozšírenému názoru „budeme to učiť, až ministerstvo zaradí predmet Európska integrácia do osnov“? A nelamentujeme hneď pri takej predstave, že „nám zasa čosi pribudne, ale istotne na úkor niečoho dôležitejšieho“?

Vieme, že zaradiť nový predmet „Európska integrácia“, hoci by mal mať miesto iba v jednom ročníku iba jednu hodinu týždenne, nie je ľahké. Túto knižku som koncipoval tak, aby ju bolo možné využiť na hodinách dejepisu, zemepisu, prípadne na iných. Neopakuje učivo, ale umožňuje pozrieť sa na Európu a jej dejiny iným pohľadom.

Európa v našej škole, to si vyžaduje splniť dve úlohy. Prvou je, že si učители osvoja dostatok vedomostí o EÚ (mimochoďom: čo je „dostatok“?) Druhá je dôležitejšia: vyžaduje, aby sa učители identifikovali s myšlienkou zjednocujúcej sa Európy.

To nepredpokladá iba ju chváliť. Verím, že každý učiteľ sa identifikuje so Slovenskom, veď je slovenským učiteľom (tu mám na mysli „slovenský“ v súvislosti so štátnosťou, nie s národnosťou: veď so Slovenskom sa rovnako identifikuje aj učiteľ maďarskej či inej národnosti). Nepotrebujeme stále rozprávať o Slovensku, všeličo môžeme a musíme aj kritizovať (študentom potrebujeme vstúpiť kritické myslenie!), no napriek tomu sme občanmi Slovenska: toto vedomie je v nás. Nie je v nás však vedomie, že sme občanmi Európskej únie. Hoci nimi od mája 2004 reálne sme. V tejto súvislosti teda máme ešte dosť čo robiť sami so sebou!

Ak používam slovo „učiteľ“, nemám na mysli toho vo vašom zbore, ktorého riaditeľ poveril vyučovaním integrácie. Mám na mysli každého učiteľa. Aj spisovnou slovenčinou má hovoriť každý učiteľ, nie iba slovenčinár (poznám slovenčinárov, ktorí si dajú záležť na vlastnom jazyku iba počas vyučovacej hodiny, to sú tí, ktorí sa neidentifikovali ani len s vlastným predmetom). Európa je v škole vtedy, ak je v škole európska atmosféra. To sa, pravdaže, nedá naučiť. Ale je to veľmi dôležité.

Škola, ako všetci vieme, plní dvojakú úlohu: učí a vychováva. Často sa (nielen na Slovensku) stretáme s tým, že dobrá škola „dobře učí“: má dobré výsledky, žiaci

III. Kapitola pre učiteľov

odchádzajú so solídnymi vedomosťami. Ale so zanedbanou výchovou. Často sa stretávame s názorom učiteľov: vychovávať majú rodičia, my s tým už veľa nenarobíme. Moja odpoveď: ale narobíme! Často stačí len máličko a študent si uvedomí, v čom bol jeho problém.

Výchova pozostáva z dvoch zložiek: prvou je informácia. Študentovi poviem, že fajčenie škodí. Presvedčím ho argumentmi. Druhou je osobný príklad. Keď po hodine vojdem do kabinetu a zapálím si cigaretu, moja výchova nielen že nebola účinná, ale bola škodlivá. Študent si zapamätá, že učiteľove slová nemusí brať vážne, zapamätá si, že učiteľ klame (tvrdil niečo, čo sám popiera).

Mám tu na mysli výchovu k európanstvu. Potrebujeme poznať argumenty a potrebujeme sa s nimi stotožniť. Potrebujeme v škole vytvoriť atmosféru dôvery. Pri mojich stretnutiach v rozličných slovenských školách sa mi vracala vždy rovnaká otázka: Načo presvedčať mladých ľudí o zmysle Európy? Je to téma staršej a strednej generácie, ktorá sa musí vysporiadať so zásadnou zmenou vlastných životných postojov. Ale mladí už žijú v Únii, je to ich prirodzené prostredie, nemajú dôvod uvažovať o nejakom inom. A vyrastá generácia, ktorá iné ani nepoznala. Z mnohých prác, ktoré som pri rozličných príležitostiach videl a čítal, je zjavné, že už majú nielen svoje predstavy, ale aj zážitky, príbehy, priateľstvá.

Schuman a škola

Toto je azda najdôležitejšia kapitola celej knihy.

Prým impulzom zjednotenia Európy po druhej svetovej vojne bola nevyhnutnosť odstrániť stáročné nepriateľstvo medzi Nemeckom a Francúzskom. Nestačilo o tom hovoriť, bola potrebná inštitúcia, ktorá zabezpečí mier. Tak vzniklo Európske spoločenstvo uhlia a ocele. Bolo by však neúčinné, keby nepriateľstvo pokračovalo nenávisťou medzi ľuďmi.

TO MOHLA ZMENIŤ LEN ŠKOLA!!!

Vychovávať mladých ľudí tak, aby pozitívne, priateľsky vnímali svojich susedov, príslušníkov národov, ktoré proti nim v minulosti viedli vojny alebo ich utláčali. JE TO AJ DNES VEĽMI DÔLEŽITÝM POSLANÍM ŠKOLY! To musí byť zjavné - samozrejme každému učiteľovi.

Robert Schuman o tom napísal: „Tieto myšlienky sa musia spopularizovať v škole ... Nestačí len odstrániť bariéry, treba organizovať spoluprácu. Tá predpokladá predovšetkým rozširovanie osobných kontaktov ... Jednou z prvoradých úloh je odstránenie „otrávených“ učebníc dejepisu. Nie je to v protiklade ani so slobadou myslenia a vyjadrovania dospelých, ani so skutočným vlastenectvom, ktorému sa

III. Kapitola pre učiteľov

mládež musí učiť. Mali by sme vyučovať hlboké príčiny nepriateľstiev, ktoré rozdelili ľudstvo, nezmyselnosť obetí, ktoré nanútili vojny dynastií a rôzne ideológie ľudu platiacemu za malichernosti a fanatizmus... Vyučovanie musí dať študentovi konštruktívnejšiu a menej pesimistickú víziu budúcnosti." Aby nedošlo k nedorozumeniu, že zjednotenie ublíži národnej kultúre, zdôraznil: „Nadnárodnosť sa nebude aplikovať na oblasť kultúry, ktorá rešpektuje rozličnosti.“ (Robert Schuman: Pre Európu, s. 41-3)

Európska únia, to je množstvo inštitúcií. Ale európanstvo sa rodí v školách!

Táto knižka nie je jediná

V zozname literatúry nájdete niekoľko odporúčaní na knižky či brožúrky o EÚ. A zopár poštových a internetových adries. Cez ne sa dostanete vari ku všetkým ostatným. Literatúry a zdrojov informácií je však dnes naozaj dosť. Ak navštívite niektoré pracovisko EÚ, nájdete tam množstvo tém, ktoré vás zaujímajú. Istotne nimi obohatíte prácu v škole.

Táto knižka tiež nie je prvou, určenou pre školy. Vo vašej školskej knižnici možno ešte leží *Európa pre Slovákov – Slovensko pre Európu a Slovensko v Európe*. Obe vydal Úrad vlády SR. Vyšli v rokoch 1999 a 2003. Tej prvej vyšlo stotisíc kusov, čo autora vždy poteší. Ešte viac potešilo, že sa dostala do škôl. Učtelia i žiaci sa neustále ponosovali, že im chýba príručka, ktorá hovorí o integrácii. Presnejšie: knižiek o integrácii je azda aj dosť. Takmer všetky sú napísané jazykom úradníkov, ekonómov, politikov, „normálny človek“ (medzi akých sa počítam aj ja) im ťažko rozumie a dlho pri nich nevydrží. Európa uteká dopredu tak rýchlo, že takmer všetko, čo pred niekoľkými rokmi bolo nové, dnes už je staré. Čo je najdôležitejšie: dnes nikto nepochybuje, že Slovensko je v Európe práve tak doma ako hociktorý iný štát, že Slováci, Maďari či Poliaci sú práve takými Európanmi ako napríklad Francúzi alebo Švédi. Napriek tomu si aj u nás doma mnohí neuvedomujú, kam sme sa to vlastne dostali. Stále hovoria: „Idem na Západ.“ Napríklad aj keď cestujú do Viedne. Nedošlo im, že aj my sme „Západ“. Ak vo Viedni bežne o nás hovoria ako o „východnej Európe“, stačí sa pozrieť na mapu, aby zbadali, že sme práve tak v strednej Európe ako oni.

Ak si Francúzi hovoria, že sú južanmi a Švédi severanmi, sme my pravými Stredoeurópanmi. Samozrejme, odpradávná. Že nie sme v Európskej únii od jej založenia, to zapríčinilo nami nezavinené rozdelenie Európy po druhej svetovej vojne: rozhodnutím mocností sme spadli do sovietskej kletky. Neprichádzali sme ku dverám Únie ako chudobní príbuzní kdesi od východu s prosíkom, aby nás zobrali medzi seba. Vracali sme sa dôstojne na miesto, ktoré je prirodzene naše a ktoré sme si zaslúžili.

Prvý cieľ – členstvo v EÚ – sme dosiahli, no nie je to konečná stanica. Veď ani pre študentov nie je konečnou stanicou dostať sa do školy, ale úspešne v nej existovať,

III. Kapitola pre učiteľov

preukázať sebe aj iným schopnosti, usilovnosť, slušnosť, patriť medzi úspešných. To chcú aj štáty v Únii, aj Slovensko.

Nie sme nijaké béčko. Sme usilovní a dodržiavame pravidlá hry. To predsa zvládne každý z nás.

A v tomto duchu vedieme študentov.

Čo považujem za mimoriadne dôležité: **škola nie je príprava na život. Škola JE život.**

Trocha metodiky

Istotne rýchlo zistíte, že niektoré údaje, niektoré fakty sa v tejto knižke opakujú na viacerých miestach. Je to zámer: považoval som za potrebné ozrejmiť veci v rozličných súvislostiach. Znova ich pripomenúť v novom kontexte. Každý učiteľ vie, že učivo, s ktorým sa študent stretol iba raz, veľmi rýchlo zabudne. Ak sa mu však vráti v rozličných podobách, začne o ňom uvažovať.

Toto nie je odborná príručka Európskej únie, ani európskej integrácie. Nenájdete tu všetky informácie, ktoré potrebujete, ak sa chcete vážne zaoberať európskymi záležitosťami. Nie je to ani učebnica, ktorá systematicky zoraduje všetky potrebné informácie. Takú učebnicu ešte len treba napísať. Ľudia, ktorí sú „odborníkmi na Európu“, tu iste nájdu všeličo, s čím nebudú súhlasiť. „To bolo treba povedať presnejšie“, namietnu. A mnoho informácií, ktoré považujú za dôležité, im tu bude chybať.

Nie je to ani encyklopédia. Je to knižka pre mladých ľudí, ktorí sa chcú presvedčiť, či vstup Slovenska do Európskej únie (a do NATO a iných inštitúcií) bol dobrý a načo nám to vlastne je. Chce vám pomôcť pri vašich rozhovoroch so študentmi: aby porozumeli, prečo sa Európania dávajú dokopy. Prečo veríme, že Európa je spoločenstvom ľudí, ktorí k sebe patria, prečo sme sa tak veľmi usilovali, aby aj Slovensko bolo čím skôr súčasťou veľkej Únie. A prečo sme presvedčení, že by o tom mali byť presvedčení aj naši žiaci, študenti – a samozrejme ich rodičia a vy - učitelia.

Téma tejto knižky je súčasťou výchovy k občianskej spoločnosti. Iste poznáte aj projekt Rady Európy Výchova k demokratickému občianstvu.

Poznámky k hram

Možno ich hrať na akejkoľvek vyučovacej hodine, pokiaľ to dovoľí učebný plán, prípadne učebné osnovy. Sú tu hry, ktoré možno využiť na hodinách zemepisu, dejepisu, občianskej výchovy (náuky o spoločnosti), ale aj na triednickej hodine.

Niektoré hry sú jednoduché, stačí hárok papiera pre každého študenta, text rozmnoží učiteľ. Niektoré treba vyrobiť. Ale aj tu si môžu školy pomôcť vlastnými silami. Podrobnosti sú uvedené pri jednotlivých hrách v II. kapitole.

III. Kapitola pre učiteľov

Zriadte si v škole „európsky krúžok“

Ak to umožňujú podmienky, riaditeľ otvorí v škole „európsky krúžok“, do ktorého budú chodiť študenti so zvýšeným záujmom o túto tému. Na krúžku budú študenti okrem krátkych prednášok, diskusií a vlastných referátov na európske témy hrať hry, ktoré majú súťažný charakter. Mnohé hry možno prepracovať tak, aby boli náročnejšie.

Ak sa nájde v meste, v okrese viac škôl, v ktorých pracuje Európsky krúžok, zorganizujú učители (alebo len usmernia študentov, ktorí sa súčasne budú učiť organizovať podujatia) súťaž medzi školami. Súťažiť môžu jednotlivci aj malé skupiny alebo celé krúžky. Kritériom je dosiahnutie najlepšieho výsledku a najlepšieho času. Najlepší jednotlivci a najúspešnejšie krúžky z okresov môžu postúpiť do súťaže medzi krajinami (alebo župami) a napokon do celoslovenského kola. Pre víťazov možno zorganizovať napríklad autobusový zájazd do Európskeho parlamentu, do Bruselu, atď.

Krúžky budú mať určite otvorené dvere do európskych inštitúcií, ktoré sídli na Slovensku.

O autorovi:

PhDr. Juraj Alner je pôvodným povoláním stredoškolský učiteľ, dlho pôsobil ako novinár. Od roku 1994 je generálnym tajomníkom Paneurópskej únie na Slovensku, 1993 založil a odvtedy je predsedom Slovenskej sekcie Asociácie európskych novinárov, 2002-2004 bol jej medzinárodným generálnym tajomníkom.

Cena Slovak Telekom

Súťaž pre kreatívnych profesorov

Prestížna súťaž Cena Slovak Telekom priniesla študentom atraktívnejšie vyučovacie hodiny a motivujúce odmeny profesorom, ktorí vynikajú svojím moderným spôsobom vyučovania. Neváhajte, zapojte svojich vyučujúcich do ďalšieho ročníka tejto súťaže!

Po prvýkrát bola súťaž vyhlásená v apríli 2006, kedy záštitu nad ňou prevzalo Ministerstvo školstva SR. *„Cieľom Ministerstva školstva SR je intenzívne podporovať rozvoj slovenských škôl tak, aby dokázali konkurovať ostatným školám v Európe. Používanie počítačov, internetu a ďalších moderných technológií k nim nevyhnutne patrí. Chceme motivovať aj našich pedagógov, aby spoznali výhody ich používania, dokázali pripraviť žiakom atraktívne hodiny a neustále pracovali aj na svojom ďalšom vzdelávaní,“* uviedla Bibiana Obrimčáková, štátna tajomníčka Ministerstva školstva SR.

Takmer 5 mesiacov mali učitelia všetkých základných, stredných a špeciálnych škôl možnosť poselať do súťaže práce, v ktorých opisujú svoje skúsenosti s používaním informačno-komunikačných prostriedkov na vyučovacích hodinách. Úroveň všetkých prihlásených prác posudzovala odborná komisia, na základe štyroch kritérií – originalita, metodický prínos, aktuálnosť a atraktívnosť pre žiakov. Najviac prác súťažilo v kategórii Základné školy, pričom absolútnym víťazom v tejto kategórii sa stal mladý učiteľ Mgr. Peter Pallo zo ZŠ R. Dilonga z Trstenej. Jeho práca prináša nápady a riešenia ako zaujať a urobiť pútavou aj tú najnudnejšiu vyučovaciu hodinu prostredníctvom využitia informačných technológií. Najúspešnejším autorom v kategórii Stredné školy bol PaedDr. Jozef Beňuška z Gymnázia V. Paulínyho-Tótha z Martina, ktorý porotu zaujal využívaním videozáznamov fyzikálnych experimentov na svojich hodinách fyziky. V kategórii Špeciálne školy bola v roku 2006 najúspešnejšou autorkou Mgr. Jarmila Strechová zo Špeciálnej ZŠ v Drietome, ktorá vo svojej práci opisovala svoje metódy výučby pre žiakov s dysleksiou a dysgrafiou. Odborná komisia sa rozhodla udeliť v každej kategórii i tri čestné uznania.

Všetky prihlásené práce do súťaže Cena Slovak Telekom sú súčasťou virtuálnej knižnice na www.cenast.sk, kde sa môžu všetci učitelia inšpirovať, a motivovať tak seba i svojich žiakov.

Milí študenti, už teraz sa tešíme na ďalší ročník tejto úspešnej súťaže, ktorý zaiste i vám priniesie ďalšie kreatívne využitia info-komunikačných prostriedkov vo vašom vyučovaní, preto neváhajte a oslovte svojich profesorov.

Váš Slovak Telekom

Slovak
Telekom

Nepredajné!

ISBN 978-80-88707-88-2

Chceš vedieť viac?

klikni na www.euroinfo.gov.sk

zavolaj na bezplatnú infolinku **SLOVAK TELECOM: 0800 103 104**
bezplatnú infolinku **ORANGE: 38 76**

príď do **Euro Info Centra** v Bratislave na Štefánikovej ul. č. 2
alebo v regiónoch do niektorého z centier **Europe Direct**

Vydanie publikácie podporili:

Úrad vlády Slovenskej republiky

Ministerstvo školstva Slovenskej republiky

Zastúpenie Európskej komisie v Slovenskej republike

